

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA ÇIKARILIR

YIL: 23

KASIM - ARALIK 1952

SAYI: 219

TETKİKLER:

	<u>Sayfa</u>
Siyasal Bilgiler Fakültesinin 96 ncı Yıldönümü	
MünasebetiyleYavuz ABADAN	1
Trafik Zabıtasının Adli GöreviYusuf DANIŞMAN	12
5917 Sayılı Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki	
Kanunun Tatbiki ve Diğer Kanunlarla MünasebetiFevzi GÖKALİLER	27
Kaymakamlık StajıAli KÖSE	40
Mahalli Ademimerkeziyet İdarelerinin Muhtariyeti Meselesi ..Hayri ORHUN	44
Köy Mahallerinin Tâini ve Yerleştirmeler	
Hakkında Bir TetkikSabri SÖZER	51

TERCÜMELER:

Paris Şehri Ve Sen Vilâyetinin Polis Müdürlüğü Teşkilâtı Ve	
VazifeleriVefik ALTUĞ	72
Amerika Birleşik Devletlerinde Belediye SeçimleriVecihi TÖNÜK	90

YABANCI MEVZUAT:

Lübnan Cumhuriyetinin 23 Nisan 1541 Tarihli Devlet Şûrası	
Kanunu.....Vecihi TÖNÜK	103

İDARÎ COĞRAFYA:

Ayvacak İlçesi İdarî CoğrafyasıMustafa UYGUR	113
--	-----

KARARLAR:

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararı (Kanuna Aykırı Terfi	
Muameleleri Hakkında128	
214 - 219 Sayılı Dergilerdeki Yazıların Mahiyetlerine Göre Fihristi132	
214 - 219 Sayılı Dergilerdeki Yazı Sahiplerinin	
adlarına Göre Fihristi133	

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı: 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllığı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A — Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla :

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.**

Sahibi : İçişleri Bakanlığı

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdür: **Sıtkı TUGA**

TETKİKLER

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİNİN YILDÖNÜMÜ TÖRENİ

Fakültenin 96 ncı yıldönümü münasebetiyle yapılan kutlama töreninde sayın Fakülte Dekanı tarafından seçkin bir davetli huzurunda verilen söylevin; bu müessesemizin bilhassa ilmi sahadaki başarılarıyla yapmak üzere bulunduğu işler hakkında geniş izahatı muhtevi bulunması ve idarecilerimizi yakından ilgilendirmesi hasebiyle okurlarımıza duyurulmasında faide görmektediriz.

İdare Dergisi

Siyasal Bilgiler Fakültesi, müessese olarak kuruluşunun 96 ıncı yıldönümünü kutluyor. Bu törene yüksek huzurunuzla şeref verdiğiniz için yürekten teşekkürlerimi sunar, hepinizi saygı ve sevgi ile selâmlarım.

Müessesemiz, Fakülte olarak üç yılını doldurmak üzeredir. Siyasal Bilgiler vasfını da Atatürk'ün mukaddes bir emaneti halinde 1935 Aralığından beri taşımaktadır.

Bu son gelişim merhaleleri, irfan ocağımızın 96 yıllık hayatında derin mânalar taşıyan iki ileri hamledir. Biz, değişen hayat şartlarına uygun olarak bütün gelişme, yenileşme, ilerleme ve mükemmelleşme cihetlerimizde muhtaç bulunduğumuz kudret ve ilhamı, bu 96 yıllık mazimizden toplamış bulunuyoruz.

Bu mazi, sadece geleneğe bağlılığın değil, aynı zamanda gaye ve ülkü birliğinin de ifadesi, devlet ve millet hizmetinde yüksek ideallerden 1856 da ilk kıvılcımı tutuşup bugün Siyasal Bilgiler Fakültesi mihrakında toplanan Mülkiyelilik şuur ve tesanüdünün esas mayası, vatan sevgisi ve hakikat aşkıdır. Mülkiyelilik dayanışmasını, zararlı bir hizipçilikten kurtarıp her türlü egoist ve oportünist temayüllerden temizleyen saik, bu hakikat ve vatana hizmet ülküsüne bağlılıktır. Bu bağlılıkta, “hayatta ilmin en hakiki mürşit” olduğu prensibi ile vatan topraklarının bütünlük ve dokunulmazlığı fikri canlanır.

Türk hükümlerliliğinin sembolü olan idare cihazının kurulup işleminde, Fakültemiz mensup ve mezunlarına birinci plânda rol düşmesi, bu düşüncelerden kuvvet almaktadır. Törenimize katılanlar arasında

Mülkiyeli olmıyanların sevincimizi paylaşmaları da aynı vatan şumul duygulara dayanıyor.

Muhterem dinleyenlerim,

Gelenekler ancak devrin manevi kıymet hükümlerine aykırı düşmedikleri nisbet ve derecede bir yaşama ve yürürlük şansına maliktirler. İctimai ve fikri gelişimi önleyici mahiyet taşıyan katı, dondurucu, duraklatıcı gelenekler, hamleci, yaratıcı bir inkılâpçı zihniyetin karşısında tutunma kudretinden mahrumdurlar. Asıl ve ilerletici prensipler halinde ruhlarımızda kökleşen Mülkiyelilik geleneği, geri ve köhneleşmiş kıymet hükümlerine aslâ iltifat etmez. Biz mazimizi millet ve memleketi yükseltme gayretlerimizde cesaret ve azmimizi arttıran, güçlükleri yenmede irade ve moralimizi kuvvetlendiren bir örnek olarak benimsiyor ve onunla övünüyoruz. Bu şerefli mazi ve geleneğin müşahhas bir timsali olan ve bu yıl Fakültemizde 50 inci tedris yılını dolduran sayın İsmail Hakkı Göreli, benden sonra huzuruza gelerek müessesemizin tarihi tekâmülünü kendine has yetki ile anlatacaklardır. Ben sabrınızı kötüye kullanmamak için daha ziyade bilgi ocağımızın bugünkü durumu ve geleceğe ait gelişme istikameti üzerinde duracağım.

Cumhuriyet devrinde Ankara'ya naklolan irfan yuvamızın varlığında ilk esaslı değişiklik, Mülkiyenin Siyasal Bilgiler vasfını almasıyla başlıyor. Bu olay, aslında müessesemiz için bir ad değişikliğinden çok daha geniş bir ruh ve istikamet farklılığı manasını taşımaktadır. Bu hususu Fakültenin isim babası Büyük Atatürk'ün Mülkiyelilere 11 Aralık 1935 tarihli şu hitabı, pek açık bir şekilde aydınlatmaktadır :

“Derhal bildim ki, bana içten sevgilerini haykıranları yarım asırdan beri büyük Türk Ulusunun tam anlamıyla millet olmasına çalışan, onunla en modern bir Türk Devleti kurmak için insanlık fedakârlıklarının hiç birini esirgemeyen, kültür, idare, intizam, devlet anlamlarını en son İlmi telâkkilere göre tebellür ettirmeğe çalışmış ve çalışan yüksek arkadaşlarımdır.”

Bu veciz ifade gösteriyor ki Atatürk, Mülkiye'ye yeni adını verirken, devlet hayat ve faaliyetlerinde “Siyasal Bilgiler” in taşıdığı yüksek önemi düşünerek, bu ilim müessesesinin geçmişteki hizmetlerine uygun bir gelişim ile yeni hayat şartlarına, intibakını istemiştir.

Gerçi “Mülkiye”, Osmanlı İmparatorluğunun son devresinde Türk idareciliği bakımından şerefli bir gelenek temsil ve ifade etmektedir. O kadar ki bu zaman içerisinde Mülkiye, devlet idaresi mefhumu ile müteradifi bir değer ve mâna kazanmıştır.

Ancak Mülkiyenin Cumhuriyet devrine de naklettiği bu geleneğin, modern bir yeniçağ devletinin bütün ihtiyaçlarını kavrayacak yeni bir ruhla tazelenmesi şarttı. Mülkiye idarede yenileşme hareketlerinin eseri olmakla beraber, teokratik bir Ortaçağ devletinin bünyesi içerisinde kurulmuş ve yer almıştı. Adının delâlet ettiği görevi de, sadece Devlet idaresinin sivil elemanların yetiştirmeğe inhisar ve delâlet ediyordu.

Atatürk, şimdi zikrettiğim ifadeleriyle Mülkiye ve Mülkiyelilerin Türklük şuurunun gelişmesine, modern Türk Devletinin kurulmasına, kültür, idare, intizam, devlet anlamlarının en son İlmî telâkkilere göre tebellür etmesine tesir ve yardımlarını takdir etmekte ve sırf kendi inisiyatifleriyle sınırlı görevlerinin çerçevesini aşmağa muvaffak olan Mülkiyelilere yeni hedefi işaret eylemektedir.

Bu hedef, Siyasal Bilgiler vasfında toplanıyor. Bu vasıf, irfan ocağımızın göre ve misyonunu sadece idare ilimleri çerçevesinden kurtararak İktisadî, İçtimai, hukukî, siyasî tezahürleriyle bütün devlet faaliyetleri sahasına genişlemektedir.

Malûm olduğu üzere modern devlet, Ortaçağ Polis Devleti gibi yalnız bir idare ve emniyet mekanizması değildir. Modern devlet millî varlığı, bütün faaliyet ve hayat unsurları ile kavrayan siyasî birlik ve bütünlüğün ifadesidir.

Siyasal Bilgiler, işte bu birlik ve bütünlüğün tabi olduğu kanunlarla güttüğü hedefleri çeşitli yönlerden ilmi şekilde araştıran bilgi manzume ve sistemini anlatmaktadır. Bu bakımdan Siyasal Bilgiler, her zaman ve her yerde Devlet varlığının sıhhatli ve hedefine uygun bir şekilde gelişimine rehberlik ödev ve mes’uliyetini taşımaktadır. Yepyeni esaslara dayanan modern bir devlet kurucusu olarak Atatürk, Siyasal Bilgilerin yardımından müstağni bir devlet idaresinin başarısızlığa mahkûm olduğunu herkesten iyi biliyordu.

Atatürk’ün dileğine uygun olarak kültür, idare, devlet anlamlarının en son İlmî telâkkilere göre tebellürünü temin için de “Siyasal Bilgiler” in bir Fakülte statüsü ile üniversite camiası içinde yer alması gerekiyordu. 3/4/1950 de yürürlüğe giren Fakültemiz Kuruluş Kanunu, bu lüzumu gerçekleştirerek ilim müessesemizin yeni gelişim istikametini çizmiştir.

O gündenberi aldığımız mesafeyi ana hatlar içerisinde canlandırabilmek için rakam ve hadiseleri konuşturmayı tercih ediyorum:

Önce Fakültemizin hayatiyet kaynağını teşkil eden öğrencilerimizin durumunu belirtmekle söze başlayacağım. Fakülte haline gelişimizden sonra öğrencilerimizin durumunda gerek sayı ve gerek vasıf itibariyle

eskesine göre esaslı bir değişiklik olmamıştır. 1951 - 1952 yılında 312 si burslu ve 240 ı burssuz olmak üzere yekûnu 552 ye balığ olan öğrenci mevcudu 1952 - 1953 ders yılında 254 ü burslu 322 si burssuz olmak üzere 576 ya çıkmıştır. Daha yirmi kadar öğrencinin de kayıt muamelelerini tamamlama imkân ve ihtimalleri vardır.

Öğrenci kaydında sıkı bir titizlikle tatbikte devam ettiğimiz giriş imtihanı, sınıflarda başarı nisbetini benzer müesseselere göre çok yüksek bir seviyede tutmaktadır. Geçen imtihan neticelerine gör başarı nisbeti birinci sınıfta %81,8 İkincide %78,2, üçüncüde %92,5 son sınıfın Malî, İdarî, Siyasî Şubelerinde ise ortalama %95 tir. Geçen yıl yüz iki mezun verdik.

Mezunlarımız Maliye Müfettişliği ve saire gibi müsabakaya tâbi memuriyetlere geçme hususunda eskiden olduğu gibi ön saftadırlar. Bu yaz Dışişleri Bakanlığının açtığı imtihanlarda otuz beş talipten başarı kazanan 7 kişi arasında birinciden altıncıya kadar olan dereceleri Siyasî Şubemiz mezunları ihraz etmişlerdir. Yalnız yeni vergi sistemlerinin geniş ölçüde teknik muhasebe bilgisine gösterdiği hesap uzmanlıkları imtihanlarında Fakültemiz mezunlarının İktisadî ve hukukî bilgilerinin üstünlüğüne denk bir başarı gösteremedikleri dikkatimizi çekmiştir. Vaziyeti derhal gözden geçiren Profesörler Kurulumuz, bu konuda müessir yeni tedbirler alma kararına varmıştır.

Bu arada bir öğrencimizin milletlerarası başarısını zikretmeden geçemeyeceğim. Bu yıl son sınıf İdarî Şube'ye geçen Cevat Geray, Birleşmiş Milletlerce açılan "Barış ve Sosyal ilerleme sembolü olarak Birleşmiş Milletler" mevzulu senelik yazı müsabakasını kazanarak Cenevre bölgesine bağlı memleketler arasında birinci olmuştur. Bu genç kabiliyet, başarısının mükâfatı olarak bütün masrafları Birleşmiş Milletlerce ödenmek üzere bir ay kadar sürecek bir tetkik seyahati için İsviçre ve Amerika'ya davet edilmiş ve yola çıkmış bulunuyor.

Fakültemiz öğretim üyeleri arasında yabancı ilim adamlarından faydalanmaya ayrı bir önem veriyoruz. Geçen yıl Fullbriht'den faydalanarak davet ettiğimiz iki Amerikalı bilgenden Profesör Graue, bir yıllık öğretim faaliyetinden sonra IDAHO Üniversitesindeki vazifesi başına dönmüştür. Geçen yıl seminerlerini bazı öğretim üyelerimizin de istifade ile takip ettikleri çok değerli ve muhterem Profesör Blakey, rıcalarımızı lütfen kabul ederek memleketimizdeki ikametini bir yıl daha uzatmağa muvafakatle kalmadı, ikinci sınıfın iktisat derslerini de okutmayı kabul etti. Fakültemize karşı gösterdiği bu samimi alâka ve yardımdan dolayı Sayın Profesöre huzurunuzda teşekkürü borç bilirim.

Bu yıl yine Fullbright'den öğretim kadromuza yeni iltihak eden Amerikalı Profesör Sayın Taesch da bizim için tamamen yeni ve orijinal bir mevzu olan “Âmme İdaresi” derslerine başlamış bulunmaktadır. Değerli Profesörden Fakültemizin ve öğrencilerimizin geniş istifadeler sağlayacağına hiç şüphemiz yoktur.

Bu arada Birleşmiş Milletlerce Milletlerarası İdare İlimleri Enstitüsüne uzman olarak gönderilmiş bulunan İsveçli bilgin Prof. Hechseher de son sınıf öğrencilerimize “İdarede Yeni Temayüller” mevzu şimdilik haftada bir saatlik ders vermeği kabul etmiş bulunmaktadır. Sayın Profesörden ileride daha geniş ölçüde istifade etmeği ummaktayız.

Öğretim üyelerimizin yetişmesi hususunda değerli selefim Profesör Fadıl Hakkı Sur'un açtığı çığırda devam kararımız kesindir. Bu cümleden olarak Doçent Aydın Yalçın, Bahri Savcı ve Seha Meray Fransa ve İngiltere'de tetkiklerini ikmal ederek geçen yıl vazifeleri başına dönmüşlerdir. İki yıl kadar önce M.S.A. ve Teknik yardımdan faydalanarak Amerika'ya gönderdiğimiz dört arkadaşımız, Profesör Bedri Gürsoy, Asistan Cumhur Ferman, Cemal Mıhçıoğlu, Behiç Hazar ise, tahsillerini ikmâl ederek Mart sonuna doğru yurda döneceklerdir. Bu arkadaşlarımızın Amerika'daki çalışmaları, bulundukları müessesenin Dekan ve Profesörleri tarafından son derece takdir olunarak yerlerine yeni beş kişinin gönderilmesi hususunda İsrar olunmuştur. Bu sebeple bahsi geçen arkadaşlarımızın avdeti sıralarında Doçent Bahri Savcı, Asistan Fahir Armaoğlu, İlhan Unat, Arif Payaslıoğlu ve Bülent Dâver Amerika'ya hareketle dönen arkadaşlarının yerlerini dolduracak ve bir buçuk sene müddetle tetkik ve tahsilde bulunacaklardır. Bütün bu elemanlar için kendi bütçemizden ödediğimiz para, sadece yol masraflarına inhisar etmektedir.

Bunlardan başka Üniversiteler Kanununun ilgili hükmüne uygun olarak iki yıllık bir tahsil için Fransa'ya gönderilmiş bulunan Doçent Aziz Köklü 953 eylülünde memleketeye dönecektir. Bir yıl müddetle İsviçre'de Avrupa İktisadî Komisyonunda çalışmış bulunan Doçent Sadun Arel Profesör Mirdal'ın tavsiyesi ile incelemelerini tamamlamak üzere halen Kambriç Üniversitesinde çalışmaktadır. Yakında tetkiklerini tamamlayarak vazifesi başına dönecektir. Almanyanın Kiel Üniversitesindeki “Dünya Ekonomisi” enstitüsünde çalışmakta bulunan asistan Selâhaddin Sözeri bir yıl daha mesaisine devam edecektir.

Ayrıca Doçent Fehmi Yavuz ile Turhan Feyzioğlu'nun mesleklerine ait araştırmalarda bulunmak üzere ikişer yıl müddetle Avrupa'nın muhtelif memleketlerine gönderilmeleri Profesörler Kurulunca kararlaştırılmıştır.

miş bulunmaktadır. Öğretimi aksatmayacak şekilde Fakültemiz öğretim üyelerinden diğer bir kısmının da teknik yardımdan faydalanılarak Avrupa ve Amerika'ya gönderilmesi mukarrerdir. Bu suretle beş ve nihayet on sene içinde Batının en ileri Fakültelerini aratmayacak bir araştırma ve öğretim kadrosuna kavuşacağımızı kuvvetle ümit ediyoruz.

Avrupa'ya gönderdiğimiz elemanlar yüzünden çoğu kıymetli yardımcılardan mahrum olarak çalışma zorunda kalan öğretim üyelerimiz gayretlerini iki üç misline çıkararak normal öğretimi aksatmama hususunda devamlı işbirliği yapmışlardır. Bu gayretlerin semeresi olarak ayrıca Fakültemizin yayın faaliyetinin son iki senede gerek ders kitapları gerekse etüdler bakımından eski yıllara göre çok hızlı bir tempo ile artmış olması bilhassa övünülecek bir hâdise teşkil etmektedir.

Üniversiteler Kanununun 3 üncü maddesinin b fıkrasında derpiş edildiği üzere Fakültemizin millî ve yabancı bilim ve araştırma kurumları ile sıkı ve semereli bir işbirliği yolunda hamleli teşebbüslere giriştiğini bilhassa belirtmek isterim. Kuruluş Kanunumuzun birinci maddesi gereğince hükmî şahsiyeti haiz olarak kurulmuş ve Yönetmelikleri Senatoca onanmış bulunan Malî, İdarî İlimler Enstitüleriyle Dış Münasebetler İskân ve şehircilik Enstitülerimiz Üniversite dışında yetkili elemanları da içerilerine alarak kendi ihtisasları ile ilgili mevzular üzerinde çalışmalara başlamışlardır. Bu Enstitüler çalışmalarında memleket içi ve dışı bilim ve araştırma kurullarıyla sıkı bir işbirliği tesisi yolundadırlar, Enstitülerimiz şimdiden iştiğal konularına ait hususlarda kendilerine resmî makamlarca tevdi edilen meseleleri etüd ederek nazari ve tatbiki mahiyette mütalâa vermektedirler. Diğer müessese veya şahıslar tarafım dan vukubulacak müracaatları da Enstitülerimiz ciddi bir itina ile tetkike amâdedirler.

Bu arada Fakültemizin girişmiş olduğu milletlerarası kurumlarla işbirliği bakımından çok mühim bir teşebbüsün başarılı bir neticeye ulaşma yolunda bulunduğunu müjdelemek isterim. Geçen Mayıs ayı başlangıcında Fakültemizin evvelce vaki talebi üzerine hükümetimizle Birleşmiş Milletler arasında Teknik Yardım Anlaşmasına ek bir mukavele imza edilmiştir. Bu ek anlaşmaya göre iki taraf memleketimizde Türkiye ve Ortadoğu için Milletlerarası bir İdare İlimleri Enstitüsünün kurulmasını kararlaştırmış bulunmaktadır.

Temmuz ayı başlangıcında bu Enstitünün kuruluş hazırlıklarına başlanmış ve Birleşmiş Milletlerce gönderilen büro personeli Fakültemizde faaliyete geçmiştir. Ayrıca Enstitünün kuruluş şeklini ve programını hazırlamak üzere Amerikalı Olson, İngiliz Tickner, Fransız de Fontane

ve Hollandalı Drevs'den mürekkep dünya çapında dört idareci eksper memleketimize gelmiştir. Dışişleri Bakanlığının Fakültemizi bu işin takip ve intacına memur etmesi üzerine Profesörler Kurulunca seçilen altı Türk eksper yabancı uzmanlarla birlikte bir etüd grubu teşkil ederek üç ay geceli gündüzlü çalışmışlardır. Bu çalışma neticesinde Türkçe dahil üç dilde hazırlanıp oy birliğiyle kabul edilen rapor, Dışişleri Bakanlığına sunulmuştur.

Bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı Enstitünün kuruluş kanununu hazırlayıp Millî Eğitim Bakanlığı kanaliyle Meclise sunmayı Fakültemize bir vazife olarak tevdi etmiştir. Sayın Millî Eğitim Bakam ile vaki temaslarımızda kanunun bir an evvel çıkartılması hususunda gerekli yardım vaadi alınmıştır. Bu sebeple ve ilgili makamların lütüfkâr alâkalarıyla Enstitünün etüd grubu raporunda tavsiye edildiği gibi Mart ayında faaliyete geçmesi imkânının sağlanacağını kuvvetle ümit ediyoruz. Bu vesile ile bütün tatillerini feda ederek yabancı uzmanlarla sıkı bir işbirliği halinde çalışmış ve bundan sonra da çalışacak arkadaşlarıma isim zikretmeyerek huzurunuzda teşekkürü bir borç bilirim. Burada Fakültemizin kollektif mesaisine katılmış olan komşu ve kardeş Hukuk Fakültesinin değerli idare Hukuku Profesörü Süheyp Derbil'in yardımlarını bilhassa kaydetmek isterim. Bundan sonraki safhada gerek kanunun hazırlanmasında gerek Enstitünün kurulmasında bize yardım lütfunu esirgemeyeceklerinden emin bulunduğumuz yetkili ve ilgili makamlara peşin teşekkürlerimizi ifade etmekten ayrı bir zevk duymaktayım.

Yunanistan ve Yugoslavya dahil, bütün Ortadoğu memleketlerinin, araştırma ve öğretiminden faydalanacakları idare ilimleri Enstitüsünün kuruluşu, Türkiye'nin İlmî prestiji bakımından büyük ve üstün önem taşıyan bir olaydır, isimlerini zikrettiğim dünya ölçüsünde uzmanlar, bu Enstitü ile Türkiyemizin İdarî ilimler sahasında yalnız Ortadoğuda değil Avrupa'da da bir İlmî merkez ve lider mevkiini kazanacağına müttefiktirler.

Enstitü, etüd grubu raporunda belirtildiği gibi Araştırma, öğretim, kültürel münasebetler şubelerini ihtiva etmek üzere üç kısım halinde teşkilâtlandırılacak ve Birleşmiş Milletlerden sağlanacak burslarla bütün Ortadoğu memleketlerinden gelecek öğrencilere açık olacaktır. Enstitünün faaliyetleri Birleşmiş Milletlerin göndereceği yetkili uzmanlara katılacak Türk bilgin ve mütehassısları tarafından sevk ve idare olunacaktır. Yabancı uzmanlardan işveçli Profesör Hechscher, iki haftadan beri memleketimize gelmiş ve Enstitü bürosunda çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Modern idare ilim ve tekniğinin her şubesine ait

araştırma ve öğretimiyle Ortadoğu’da modern demokratik ve rasyonel idare usullerinin kökleşmesine yardım edecek olan böyle bir Enstitünün her yerde lâıyk olduğu alâkaya kavuşacağına emniyetimiz tamdır. Fakültemiz ve Enstitülerimiz, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da bütün gayretlerini en sıkı bir işbirliği zihniyetiyle Milletlerarası İdarî ilimler Enstitüsünün hedeflerini gerçekleştirme hususuna taksif etme karar ve azmindedirler.

Muhterem dinleyenlerim,

Fakültemizin, “memleketin ilerleme ve gelişmesi” ni ilgilendiren mühim bir konuda milletlerarası kuramlarla işbirliğine ait ikinci bir teşebbüsünü, zirai makinalaşmanın ekonomik ve sosyal tesirlerini araştırma maksadiyle yapmış olduğumuz anket teşkil etmektedir. Karşılıklı güvenlik idaresinin teklif ve yardımı ile giriştiğimiz bu anket, zirai makinalaşmanın tekâşüf ettiği altı bölge içerisinde 24 vilâyetin 73 ilçesinden seçilen 448 köyde yapılmıştır. Bu köylerde önce muhtarlar ve ihtiyar heyetleriyle konuşularak gerekli malûmat toplanmıştır. Sonra aynı köylerde traktör ve diğer ziraat makinaları bulunan 3015 aile reisi ile görüşülmüş ve her biri için bir soru kâğıdı doldurulmuştur.

Bu anketlerin yapılmasında kısa bir hazırlayıcı kurstan geçen 42 son sınıf öğrencimiz vazife almış, bunların çalışmaları, Doçent ve Asistan arkadaşlarımız tarafından mahallerinde iş başında kontrol edilmiştir. Halen 448 muhtarlık soru kâğıdının tasnif ve tabulasyon işleri tamamlanmış ve nihai tablolar (netice tabloları) elde edilmiştir. Aile soru kâğıtlarından 2500 kadarı yani takriben üçte ikisi tasnif edilmiş ve geri kalanlar üzerinde çalışılmakta bulunulmuştur. Tasnif ve tabulasyon işlerinde de, ders saatleri dışında 15, 20 kadar öğrencimiz devamlı suret te çalışmaktadır. Bu ay sonuna kadar bütün bu işlerin tamamlanacağını umuyoruz.

Bunun dışında zirai makinalaşma ile ilgili bazı teknik ve ekonomik meseleleri esasından inceleyen ve daha dar ölçüde bir anket daha yapılmıştır. “Münferit işletme Tetkiki” mahiyetinde olan bu sonuncu anket 12 ilden 30 köyü içine almaktadır. Ziraat tekniği ile makine bilgisine ihtiyaç gösteren bu anketin yapılmasında çok geniş ve teferuatlı bir soru kâğıdı kullanılmış ve Ziraat Fakültesi Asistanlarından iki arkadaşımızın da mesaisinden istifade edilmiştir.

Bütün bu anketlerin yapılması sırasında çoğu Fakültemizin mezunu bulunan idare âmirleri ve bilhassa Tarım Bakanlığı ve teşkilâtı en geniş ölçüde maddî ve mânevî yardımlarını esirgememişlerdir. Başta Ta-

rım Bakanı Nedim Ökmen olmak üzere kıymetli alâka ve yardımlarını esirgemeyen bütün idareci ve ziraatçilerimize teşekkür borcumuzdur.

Anketlerden elde edeceğimiz malûmatı diğer kaynaklardan sağlayacağımız bilgilerle birleştirip makineleşmenin bugüne kadar Türk ziraati üzerine ekonomik, teknik ve sosyal tesirlerini tesbite çalışacağız. Ancak memleketimizde ziraî makinalaşma oldukça yeni ve sür'atle gelişen bir hareket olduğu cihetle bu çalışmanın gelecek yıllarda da tekrarlanması gerekmektedir. Esasen ilgili makamlar da bu anketlerin tekrarı hususunda bizimle ittifak halindedirler. Bu sebeple Fakültemiz bu ilk teşebbüsün müsbet neticelerinden aldığı cesaretle bu anketleri tekrarlamak ve diğer sahalara da imkân nisbetinde teşmil etmek emelindedir.

Bu yoldan hem öğrencilerimizin memleket realiteleriyle daha önceden temasları sağlanmakta hem de kanunumuzun üçüncü maddesinde Üniversitelerin görevleri arasında zikredilen esasların gerçekleşme yolu açılmaktadır. Faaliyetlerimizin ana hatlarına inhisar eden bu maruzatımın, Fakültemizin gelişim istikametini ana hatlarıyla aydınlatmış olduğunu umuyorum. Fakültemizin istikbâli bakımından çok ümitli ve iyi bir çalışma yolunda olduğumuz kanaati, feragatli ve ideâlist meslektaşlarımızın çekinmeden harcadıkları emek ve gayretlerin en değerli karşılığı ve mükâfatıdır.

Değerli dinleyicilerim.

Maruzatımın son kısmını genç arkadaşlarımla hasbuhale ayırmama müsaadenizi rica ederim.

Sevgili öğrenciler, genç ve ülkücü arkadaşlarım,

Bu ana kadar söylediklerim, size gerek bu çatı altında bizimle arkadaşlığınız sırasında gerek yarın devlet hizmetinde yüklendiğiniz ve yükleneceğiniz vazife ve mes'uliyetlerin enginliğini anlatmış olacaktır. Siz Türk genci ve Siyasal Bilgiler mensubu olarak Büyük Atatürk'ün iki cepheli emanetine muhatapsınız. Bir Türk genci olarak Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini sonuna kadar ve en müşkül şartlarla boğuşarak bütün varlığınıza koruma ödevindesiniz.

Bir Siyasal Bilgiler mensubu olarak da inkılâbımızın en değerli verimi olan modem, lâik Türk Devletini, sağlam temeller üzerinde yükseltmek, onu bütün dünyada lâıyk olduğu itibarlı duruma çıkarmak vazifesiyle karşı karşıyasınız.

Bu ödevlerinizi başarı ile yerine getirerek Atatürk'ün çifte emanetine lâıyk Türk vatandaşı şerefini kazanabilmeniz, bilgi, karakter ve vazife ahlâkına sahip şahıslar olmanıza ve bu şekilde yetişmenize bağlıdır.

Şahsiyet, hüriyetin olduğu kadar devlet ve millet hizmetinin de temelidir. Devleti yaşatan, milleti yükselten kaideler değil insanlardır. İnsanlık vasfı ile idare adamı, hem adaletin hem emniyetin koruyucu bekçisidir. Kanuna bağlılık ve kanunu uygulama, insan şahsiyetinin süzgecinden geçerek adalet ve emniyet hedefine ulaşır.

Zamanımızda devlet ve halk münasebetleri, her sahada alabildiğine genişlediği için devlet hizmetinde olandan istenen kabiliyet ve vasıflar da her gün artarak değişmektedir. Bu vasıfların başında geniş ve sağlam bir bilgi gelir. Bilgi, insana hâdiseler mahşeri arasında değişmez münasebetleri tayin, değişen ihtiyaçları takip melekesini kazandırır. Bu arada idarecinin nazariyecilik ile teşkilâtçılığı atbaşı yürütecek bir zekâ muvazenesi ile düşünce formasyonuna sahip olması şarttır. Fakültemizde nazarı, ilmi araştırmalarla tatbikî, metodik çalışmalara ahenkli bir terkip halinde aynı ölçüde yer ve önem verilmesi, bu mülâhazalardan kaynak almaktadır.

Devlet hizmetinde başarının ikinci esas şartı nefis feragatidir. Demokratik bir rejim içerisinde idare adamı, ülkücü bir ruh enginliğinin bütün fedakârlık ve müsamaha duygularını nefsinde taşımali, halkı sevmesini bilmelidir. İdareci bir bürokrat değil, bir halk adamı, millî birlik şuurunun sembolü, millî kalkınma dileğinin mihrakı, maddî, mânevi bütün vasıta ve kıymetleri değerlendirmesini bilen yapıcı ve yaratıcı bir insan olacaktır.

İdare edenle idare olunanın ayniyet ve eşitliği esasına dayanan bir demokraside âmme otoritesinin kaynağı halkın dilek, güven ve sevgisinde toplanır. Bu sebeple yetki ve kuvvetini halktan almanın zevkini tadamayan, gayret, ehliyet ve bilgisi ile geniş kitlelerin itimat ve muhabbetini kazanamıyan her idareci başarısızlığa mahkûmdur.

Her yıl Siyasal Bilgiler Fakültesinin çatısı altında yurdun dört bucağından gelen körpe dimağlı, temiz ruhlu halk çocukları demokratik ve eşit bir kaynaşma halinde toplanırlar. Onların Fakülteyi bitirdikleri zaman ilk vazifeleri, kazandıkları bilgilerle birlikte bu ruhu bozulmadan memleketin bütün himmet ve gayret bekleyen köşelerine taşımak ve dağıtmaktır.

Genç arkadaşlarım.

Halkçı bir ruh ve zihniyetin esas temeli karakterdir. Karakter hareketin belli prensiplere göre kesinlik ve hedefinden şaşmayan dürüstlüğünde kendini gösterir. Gevşek, rabitasız, hedefsiz, prensipsiz hareket karaktersizliktir. Bu bakımdan vefa, karakterin esaslı vasfıdır. Bütün

Siyasal Bilgiler mensuplarının irfan ocaklarına içten ve gönülden kopmaz bağlılıklarını bu mânada değerlendirmek gerekir.

İyi karakter sahibi, aynı zamanda iradesini ahlâki prensiplere uydurmasını bilendir. Ahlâklılık, iç duygu, düşünce, zihniyet ve hareket temizliği demektir. Ahlâk kanununun ölçüsü iyiliktir. Bu mânada iyi hareket, hür hareket demektir.

Hürriyet, içten ve dıştan gelen körü, yabancı ve yanıltıcı tesirlerden sıyrılarak, aklın ve vicdanın emrine uymada tecelli eder. En yüksek hürriyet idrâki, her türlü hırs, şöhret mevki kaygusundan uzak kalarak akla ve vicdana uymada, vazife ahlâkına bağlı kalmaktadır. Fertleri böyle bir ahlâkî şuura sahip olan bir toplulukta karşılıklı saygı ve dayanışma, feragat ve fedakârlık asil bir heyecan ve kudret kaynağı haline gelir. Böyle bir cemiyetin idaresi mesuliyet ve şerefini yüklenenler, millî menfaatlere şahsi dileklerinin üstünde yer verecek bir olgunlukta ve daima vatandaşların şaşmaz ve bağışlamaz murakabesine tabi oldukları duygusundadırlar.

Genç arkadaşlarım.

Bütün gayretlerimizin hedefi, devrimizin çeşitli, çözülmesi müşkül problemleri karşısında duraklamadan, irkilmeden böyle hayat rejimini ve cemiyet nizamını gerçekleştirmek, Türk Cemiyetini medeni ve müreffeh bir seviyeye yükseltmek, buna aykırı belirtilerle amansızca cenkleşmek ve her an yolumuzu, ahlâkî zihniyetin ışığı ile aydınlatmak olmalıdır. Bu uğurda katlanılacak fedakârlıkların mükâfatı, vatanın şükranı, milletin takdirdir. Hepinize hayatta ve devlet hizmetinde üstün başarılar dilerim. Türklükle birlikte aziz ve berhudar olun, gününüz kutlu, bahtınız açık olsun.

Yavuz ABADAN

TRAFİK ZABITASININ ADLÎ GÖREVİ

Yazan :

Yusuf DANIŞMAN

ZABITANIN TRAFİKLE İLGİLİ ADLÎ GÖREVİ

II

A — Ceza kanunumuzda Trafikle ilgili daha bir takım suçlar ve müeyyideler vardır ki, önleyici tedbir mahiyetinde addolunmazlar.

Bu suçlar âmme vicdanını ağır surette rencide ettiğinden zabıta failleri yakalamak ve acele tedbirleri alarak müsebbipleri ve delâili adalete tevdi etmekte daha hassas bulunmalıdır. Aksi takdirde herkes hayatından endişe duyar ve cemiyet anarşi içinde kalır. Zabitanın diğer sahalardaki gayreti boşa gider ve âmmenin itimadını kaybeder.

Bu bakımdan Ceza Kanununun mevzuumuza mütedair hükümlerini de gözden geçirmeğe yakinen faydalı görmekteyiz.

Adam öldürme cürmü

T. C. K. Madde 455 — «Tedbirsizlik ve dikkatsizlikle veya meslek veya san'atta acemilik veya nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren şahsı bir seneden dört seneye hapis ve 30 liradan 250 liraya kadar ağır cezayı naktiye mahkûm olur. (Asliye)

Eğer fiil bir kaç kişinin ölümünü mucip olmuş veya bir kişinin ölümü ile beraber bir veya bir kaç kişinin de mecruhiyetine sebebiyet vermiş ve bu yaralanma 456 ncı maddenin 2 nci fıkrasında beyan olunan derecede bulunmuş ise 2 seneden 8 seneye kadar hapis ve 250 liradan aşağı olmamak üzere ağır cezayı naktiye mahkûm olur.»

Bu maddeye göre bir fiilin suç sayılabilmesi için;

1 — Tedbirsizlik

2 — Dikkatsizlik

3 — Meslek ve san'atta acemilik

4 — Nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik,

ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet vermek yâni yukarda 4 unsurdan biri veya bir kaçıyla birlikte bir kimseyi öldürmek, lâzımdır.

Yine mezkûr maddeye göre, cezalar;

1 — Hapis

2 — Para cezası

Bu iki ceza Yargıç tarafından birleştirilerek verilecektir. Ancak bu maddedeki para cezaları 5435 sayılı kanunla 5 misline çıkarılmıştır.

Aynı maddenin son fıkrası ağırlatıcı bir sebeptir.

Hâdisede birden fazla ölü veya bir ölü bir veya bir kaç mecruh varsa ve bu mecruhiyetin derecesi de havastan veya azadan birinin devamlı zafiyetini veya söz söylemekte devamlı müşkilâtı veya çehrede sabit bir eseri veya yirmi gün veya daha ziyade aklî veya bedenî hastalıklardan birini veya bu kadar müddet istigalâtına devam edememesini mucip olmuş veya hayatını tehlikeye maruz kılmış veya gebe bir kadın aleyhine işlenüp te vaktinden evvel çocuk doğmasını intaç etmiş ise yine bu madde uygulanmalıdır.

Malûm olduğu veçhile Ceza Kanunumuzda takdiri ve kanunî bazı tahfifi sebepler de mevcuttur.

Ezcümle şoför otomobilini sürerken âni olarak karşısına bir yaya çıkarsa ve bunu müteakip bir kaza vukua gelirse yayanın kusuru bulunduğu takdirde esbabı muhaffefeye tesir eyler. Bu durumu tavzih eyleyecek bazı misaller verelim.

«Vukuf ehli raporu ve şahadete nazaran mütevet çocuğun aniyen otomobilin önünden karşı istikamete geçmek isterken hadisenin vuku bulması bakımından hadisede cezayı tahfif sebebi mevcut olup olmadığının karar yerinde etrafiyle tahlil ve münakaşa olunması yolsuz olduğundan bahisle bozulup» iade edilmekle müteveffa çocuğun küçük yaşta bulunması ve bu gibi tehlike ve kazaların husule gelebileceğini tefrik etmekten âciz ve gayri müdrik bulunmuş olmasına ve bu hale göre müteveffanın otomobilin önünden karşı istikamete geçmek isterken hadisenin vukua gelmiş olması cihetinin hadisede cezayı tahfif sebebi olmak üzere kabul ve takdirine imkânı kanunî gösterilmemiş olduğu beyaniyle eski hükümlere ısrarı usul ve kanununa uygundur. (C.G.K. 10/5/943 Esas 87, karar 80)

Başka bir misal :

«Çamurluğa yolcu almak tek başına bir tedbirsizlik ve nizamata aykırılık teşkil ederken ancak takdiren tahfifine yol açabilen sebebe dayanılarak berat kararı verilmesi yolsuzdur.» (Y. C. D. 5/11/949 Esas 12696 Karar 14105).

Bu maddenin diğer unsurları da izaha muhtaçtır. «Tedbirsizlik» kelimesi gibi zabıta delilleri toplayup mahkemeye tevdi ederken cereyan eden hadiseye göre tedbirsizlik olup olmadığını ve derecesini belli etmelidir. Bu bakımdan tedbirsizlikle ilgili bazı misalleri sunmağı faydalı görmekteyiz.

»Sanığın otomobili yolda 3 çocuğun bulunduğu yere yanaşırken makinenin sür'atini azaltması gerekirken bunu yapmaması ve korna çal-

ması üzerine yolun iki tarafına dağıldığına şahadet edilen çocukların üzerlerinden geçmesi açık bir tedbirsizlik ve ancak takdiri tahfifine bahse konu olabilirken küçük çocuklarda büyük insan mantığı ve soğukkanlılığı arar mahiyette olan mütalâaya dayanılarak berat kararı verilmesi yolsuzdur.» (Y. C. D. 15/1/949 Esas 14395, Karar 515).

Diğer bir karar :

«Ölüm keyfiyetinin sanığın tedbirsizliği neticesi olduğu kabul edilen otobüs devrilmesinden olmayıp ölen şahsın kendisini kamyonundan atması neticesi ölmesine göre sanığın fiili ile ölüm arasında doğrudan doğruya bir ittisal olmadığı düşünülmeden mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.» (Y. 4. C. D. 25/1/949 Esas 131, Karar 1026).

EŞHASA KARŞI MÜESSİR FİİLLER

Hadisede aynı unsurlar mevcut ve fakat ölü yerine yaralı var ise bu takdirde T. C. Kanununun 459 uncu maddesinin uygulanması gerekmektedir.

Madde 459 — Her kim tedbirsizlik ve dikkatsizlik yahut meslek ve san’atta acemilik veya nizam, talimat ve emirlere riayetsizlik neticesi olarak bir şahsa cismen eza verecek veya sıhhatini ihlâl edecek bir zarar iras eder yahut aklî meleklerinde teşevvüş husulüne sebebiyet verirse:

1 — 456 ncı maddenin birinci ve dördüncü fıkralarındaki hallerde takibat icrası şikâyetle bağlı olmak şartıyla 3 aya kadar hapis veya elli liraya kadar ağır para cezası,

2 — 456 ncı maddenin 2. ve 3. fıkralarındaki hallerde 3 aydan 20 aya kadar hapis 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Bir kaç kişi cürümden mutazarrır olmuş ise bir numaralı benddeki hapis cezası 6 aya ve ağır para cezası 200 liraya kadar, iki numaralı benddeki hapis 6 aydan 30 aya kadar ve ağır para cezası 150 liradan aşağı olmamak üzere hükmolunur.

Bir kaç kişi cürümden mutazarrır olmuş ise bir numaralı benddeki hapis cezası 6 aya ve ağır para cezası 200 liraya kadar, iki numaralı benddeki hapis 6 aydan 30 aya kadar ve ağır para cezası 150 liradan aşağı olmamak üzere hükmolunur.

Bu maddeye göre bir fiilin suç sayılabilmesi için bir kimsenin,

1 — Tedbirsizlik,

2 — Dikkatsizlik

3 — Meslek ve san’atte acemilik

4 — Nizam, talimat ve emirlere riayetsizlik neticesinde,

- 5 — Bir şahsa cismen eza verecek,
- 6 — Sıhhatini ihlâl edecek bir zarar iras eylemesi,
- 7 — Akli melekelerinde teşevvüş husulüne sebebiyet vermesi icap eyler.

Yine bu maddeye göre cezalar.

- 1 — 3 aya kadar hapsi veya
- 2 — 50 liraya kadar ağır para cezası veya
- 3 — 3 aydan 20 aya kadar hapis veya
- 4 — 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası,

eğer cürümden bir kaç kişi mutazzır olmuş ise bu suç ağırlatıcı sebeptir ve cezalarda bir nisbet dahilinde artırılmıştır.

Bu maddenin anlaşılmasında yardımcı olacak bazı Yargıtay kararlarından da örnekler verelim.

Sanığın şoförlüğünü yeni almış olduğu arabayı iyice muayene ettikten sonra sefere çıkması icap ederken buna riayet etmemesinin dikkatsizlik ve tedbirsizlik olacağı düşünülmeden berat kararı verilmesi yolsuzdur. (Y. 4. C. D. 10/7/949 Esas 562, Karar 2051).

Maduranın yaralanması hadisesi ile şoför Süleyman'ın fiili arasında riayet rabıtası bulunmamasına göre tebliğnamenin birinci bendinde (Sanık Süleyman, şoförü olduğu kamyonun şevkindeki idareyi ehliyetsiz bulunan diğer bir sanığa bırakmış olmasına göre hadisede tedbirsizliği bulunduğu gözetilmeden beratına karar verilmesi yerinde görülmemiştir). (Y. 4. C. D. 29/4/949 Esas 5349, Karar 6549)

Sanığın trenin geldiğini gördüğü halde arabayı sürüp geçeceğini tahmin etmek suretiyle yaralanmağa sebebiyet verdiği açıkça anlaşılmasına rağmen yazılan gerekçe ile sanığın beratına karar verilmesi yolsuzdur. (Y. 4. C. D. 6/12/949 Esas 14376, Karar 15667).

KASDEN ADAM ÖLDÜRME VE YARALAMA

Motörlü veya motörsüz bir taşıtın silâh şeklinde adam öldürmede veya adam yaralamada kullanıldığı da meçhulümüz olmamalıdır. Bu takdirde «455 ve 459 uncu maddelerin dikkatsizlik, tedbirsizlik, meslek ve san'atta acemilik, nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik gibi unsurlarını aramak beyhudedir. Memleketimizde motörlü taşıtların tarihi pek yeni olması bakımından emsaller belki de müteaddit değilse de vakidir. Ezcümle İstanbul'da 1950 yılında dâvası rüyet edilen Muzaffer Kayalıbay hadisesi basına bu şekilde aksetmiştir. Yâni sanık, Muzaffer Kayalıbayı öldürmek kasdiyle otomobille çiğnediği iddia edilmiştir.

Bu takdirde sanığın maksadı cürmüne bakmak gerekir. Sanık otomobilini ya mağduru öldürmek veya yaralamak için kullanmıştır. Bu gibi hallerde sanığın fiiline uyan maddeler ayrıdır.

Bir taşıtla kasden adam öldürmede T.C. Kanununun 448 ve müteakip maddelerine, yaralamada T.C. Kanununun 456 ve müteakip maddelerine bakınız.

Hırsızlık : Memleketimizde hayat seviyesi yükseldikçe motörlü taşıt miktarı da o nisbette artmaktadır. Eskiden lüks bir mata addedilen bu vasıta, bugün sür'at devrinde bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bununla beraber malî kudreti müsait olmıyan bazı zayıf karakterli gençlerde bu kolayca taşınabilen nesneyi gayri meşru yollardan faydalanmağa tevessül etmektedirler. Bu çarpık düşünceli eşhastan bir kısmı temellük kasdiyle bu vasıtayı aşırırmakta bir kısmı da hevesini gidermek biraz gezip dolaşmak için sahibin rızasını almadan muvakkat bir zaman kaydiyle faydalanmaktadırlar. İşte trafik zabıtasının sık sık karşılaşıacağı bu gibi vekayi ile mücehhez olması lâzımdır.

T. C. K. Madde: 491 her kim diğerrinin taşınabilir malını rızası olmaksızın bulunduğuyerden faydalanmak için alırsa üç aydan bir seneye kadar hapis olunur.»

Hırsızlık :

- 1 — Menafii umuma ait olan eşya hakkında olursa
- 2 — Adet muktezası olan yahut tahsisi istimalleri itibariyle umurun tekâfülü altında bulunan eşya hakkında işlenirse,
- 3 — Gündüzün bina içinde veya duvarla çevrilen müştemilâtına girilerek işlenirse cezası 6 aydan 2 seneye kadar hapidir.

Bu maddede ayrı ayrı gösterilen hallerden ikisini birlikte işlerse hırsızlık cezasının aşağı haddi bir sene hapidir.

Bu maddeye göre :

- 1 — Her hangi bir kimsenin kendine ait olmıyan taşınabilir malı
- 2 — Sahibinin rızası olmaksızın
- 3 — Bulunduğuyerden faydalanmak için alırsa suç tekevvün etmiş addolunur.

Üçüncü fıkrada görüldüğü gibi vaznı kanun (temellük) kelimesi yerine daha geniş mânada (faydalanma) yı kullanmıştır.

Adi hırsızlığın cezasına gelince:

- 1 — Adi hırsızlık için 3 aydan 1 seneye kadar hapidir.
- 2 — Diğer fıkralar emniyeti suiistimal, süre içinde hırsızlık gibi cezayı ağırlatıcı fiilerdir. 1, 2, 3, 4. üncü fıkralar için ceza 6 aydan 2 seneye kadar hapidir.
- 3 — Yukardaki hallerden ikisi ile birlikte işlenirse cezanın aşağı haddi 1 sene hapidir. Bu madde ile ilgili Yargıtay kararlarının vaznı ka-

nunun maksadının anlaşılmasından faydalı görüleceği teemmül edildiğinden bir kaç misal sunuyoruz.

(Her ne kadar sandal çalmaktan dolayı mahkemeye sevk edilmiş olan sanık Hakkı ve Nezahatin mahallî mahkemesince (Balık avına çıkmak için sandala bindiklerinden ve çalmak kasitleri bulunmadığından) bahisle beraatlarına karar verilmiş ve tebliğnamede dahi ceza genel kurulunun 15/7/947 tarih ve 107 sayılı kararına dayanılarak berat hükmünün onanması istenilmekte bulunmuş ise de hırsızlığı; başkasına ait taşınabilir her hangi mala sahibinin malûmatı olmaksızın faydalanmak kasdi ile bulunduğu yerden almak suretinde tarif etmiş olan Ceza Kanununun 491 inci maddesinin sarih hükmünden de anlaşılacağı veçhile hırsızlığın kaçırma vasfı, faile nazaran faydalanmak kasdinde ve malı aşırılana göre de tasarruf hakkından mahrumiyette temerküz etmektedir. Aşırılan malda faydalanma keyfiyeti, yemek, içmek, giymek, kullanmak, satmak ve bir kelime ile istihlâk etmek suretiyle maddî şekilde tezahür edebileceği gibi faydalanmanın (bilkuvve) yani manen iktisap ve istihsal olunması da mümkün ve vâki olduğuna göre bunun muhtelif şekilleri arasında mes'uliyetin tayini bakımından tefrik yapmağa suçun mahiyeti müsait olmadığı ve hırsızlığın yukarda işaret olunan mümeyyiz vasfına göre failin aşırıldığı bir maldan herhangi bir suretle faydalandıktan sonra sahibine iade maksadını taşımış olmasının veyahut suçtan mutazarrır olan kimsenin aşırılan mal üzerinde tasarruf hakkını kullar maktan mahrumiyetin daimî veya muvakkat bulunmasının da suç mahiyetini değiştirmeyeceği meydandadır. Bunun aksini iltizamla meselâ bahçede veya her hangi bir yerde bırakılmış olan binek hayvanını veya otomobil veya arabayı diğer bir köy veya kasabadaki işlerini görmek veya tenezzüh maksadiyle aşırarak iş ve tenezzüh ihtiyacı temin olunduktan sonra getirilüp iade olunması ve yine istikraz veya başka suretle para tedarik ve emniyete imkân bulamayan birinin komşusunun kıymetli eşyasını aşırıp rehin ederek aybaşında aldığı maaşla bedelini vermek suretiyle merhunu istirdat edip sahibine vermesi muvakkaten zevkini tatmin maksadiyle, mağazadan radyo aşırarak bir müddet kullandıktan sonra götürüp mağazasına teslim etmesi gibi hallerde faillerinin her birinin bir suretle faydalanmış olacakları ve eşya sahiplerinin de iadeye kadar geçmiş zaman içinde malları üzerinde tasarruf haklarından mahrum kalacakları şüphesiz bulunmasına rağmen zarar etmek hususundaki niyete dayanılarak cezaî mes'uliyetten vareste tutulmaları lâzım geldiği yolunda mülâhaza ve içtihatlarla yer vermek ana yasanın temin ve Ceza Kanunlarının temin eylediği tasarruf haklarının mes'uliyetine hâlel verir görülmekte olan bu kabil vak'aların

önlenmesine sebebiyet vereceği aşikâr bulunmaktadır. (2. C D. 28/1/948 Esas 13813, Karar 8551).

Başka bir karar :

Otobüsleri sokakta bırakmak suretiyle umumun tekâfülüne terk edilmesi mahallince adet olduğu bilirkışıye tesbit ettirilmeden 491/2 madde ile ceza hükmolunması yolsuzdur. (Y. 2. C. D. 22/1/948 Esas 558, Karar 59).

Hırsızlık suçunun ağırlatıcı ve tahfif edici halleri:

Çalınan malın kıymetine göre değer kıymeti az ise ceza muayyen bir nisbet dahilinde tenzil edilir. Kıymeti yüksek ise ceza arttırılır. (Ceza Kanununun 522 inci maddesine bakınız). Diğer taraftan T. C. Kanununun 492 nci maddesi de kara ve denizde her nevi nakil vasıtaları içinde seyahat eden yolcuların eşya ve parası hakkında veya umuma mahsus nakil vasıtaları işletmekte bulunan idarelerin dairelerinde veya istasyon iskelelerinde yapıldığı takdirde veya ikiden fazla kimseler tarafından birlikte işlenirse ceza arttırılarak verilir.

YAĞMA VE YOL KESMEK VE ADAM KALDIRMAK

Memleketimizde iyi yolların artmasıyla, hayat seviyesinin yükselmesi ve kara yolları nakliyatının demir yollarına nazaran daha ucuz olması yüzünden kara yoluyla dahilî turizm ve emtia nakli artmıştır. Bunda mühim derecede yurdda asayişin iyi tesis edilmesinin de rolü vardır.

Yeni Trafik Kanunu tasarısı mer'iyete girdiği takdirde zabıta karayollarını muhtelif bölgelerden motörlü taşıtlarla daha iyi kontrol edebilecektir. (Madde 3 e bakınız). Bununla beraber nadiren de olsa trafik zabıtası yağma, yol kesenler ve adam kaldıranlarla mücadele etmek zorunda kalacaktır. T. C. Kanununun 495 inci maddesi bu fiilleri cezalandıran hükmü ihtiva etmektedir.

Madde: 495 — «Her kim menkul bir malın zilyedini veya cürüm mahallinde bulunan bir başkasını cebir ve şiddet kullanarak veya şahsen veya mâlen büyük bir tehlikeye düşüreceği beyanı ile tehdit ederek o malı teslim yahut o malın kendi tarafından zabtına karşı sukut etmeğe mecbur kılsa 3 seneden 10 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkûm olur.

Bir malın yağması esnasında veya akabinde fiili icra ve itmam etmek veya malı kaçırmak yahut kendisini veya şerikini cezadan kurtarmak için mal sahibine veya vak'a mahalline gelen başkasına karşı cebir ve şiddet veya tehdit eden kimse hakkında dahi aynı ceza hükmolunur.»

Bu maddeye göre bir fiilin suç sayılabilmesi için 5 unsurun vücudu şarttır.

- 1 — Menkul bir malın zilyedini veya
- 2 — Cürüm mahallinde bir başkasını
- 3 — Cebir ve şiddet kullanarak
- 4 — Şahsen veya mâlen büyük bir tehlikeye düşüreceği beyanı ile tehdit ederek

5 — O malın kendisi tarafından zabtına karşı sükût etmeğe mecbur kılmak

Cezası :

Ağır haptistir.

Zabitanın, Trafik suçluları hakkında kovuşturma yapacağı T. C. Kanununun ilgili hükümlerini genel mahiyette arz eyledik.

Bu kanunun neticesi bulunan dâvanın sukutu bahsine de bir nebze temas edelim.

Suç ika edilmesine rağmen hangi hallerde dâva düşer?;

T. C. Kanunumuza göre bunlar:

- 1 — Maznunun vefatı (Madde 96 ya bakınız).
- 2 — Umumi af (Madde 97 ye bakınız).
- 3 — Hususî af (Madde 98 e bakınız).
- 4 — Şikâyeteye bağlı suçlarda zarar görenin vaz geçmesi (Madde 99 za bakınız).
- 5 — Zaman aşımı (Madde 102 ye bakınız).

Hulâsa: Zabıta adlî yetkilerini kullanırken maznunun neler yaptığını tesbit eder. Fiiline temas eden maddelerin unsurlarını hatasız tevafuk ettirirse âmmе efkârı, hakkında itimad besler ve adlî mercilerle olan münasebeti de sağlamlaşır.

*

* *

TRAFİK KAZALARININ TAHKİKİ USULÜ

B — Trafik kazaları tahkikatının iki gayesi vardır.

- 1 — İlerde doğacak kazalara mani olmak için bilgi toplamak,
- 2 — Kazaya sebep olan sanıkları tesbit ve haklarında cezaî takibat yapabilmek üzere delil toplamak.

Zabıta makam ve memurları suçları ve suçluları aramakla ve işin tenviri için lâzım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir (*)

İşlenen suç cemiyetin sükûn ve intizamını bozmuş, ona zarar vermiştir. Bundan dolayı cemiyetin suçluya ceza vermek hakkı vardır.

* Ceza Usulü Mahkemeleri Kanunu 156 ncı maddesine bakınız.

Suçu işleyen kimse cemiyet namına ve onun menfaati için takip edilir.

Sanık suçu işlemiş olmak veya suça iştirak etmiş bulunmak zannı altında bulunan kimsedir. Hakkında mahkûmiyet hükmü verilinceye kadar «Sanık» adını taşır. Hüküm katileştikten sonradır ki kendisine suçlu denir.

Hukuku âmme dâvasının açılabilmesi için sanığın malûm olması lâzım ise de hazır bulunması şart değildir. Kayıplar hakkında da hukuku âmme dâvası açılabilir. Gaye suçu işleyen kimse hakkında kanunda yazılı cezaı tertip etmek olduğuna göre, bir kere suçun mevcut olup olmadığını, sonra bunun zan altına alınmış kimse tarafından işlenip işlenmediğini meydana çıkarmak, yâni vak'aların hakikatine ulaşmak iktiza eder.

Ceza dâvası bir şüphe ile başlar ve dâva bu şüpheyi dayandır; işte muhakeme usulüne ait bütün muamele ve kaideler, bu şüphenin tayin derecesine götürülmesi veya izalesi için hakikatini meydana çıkarmağa matuftur.

Bu gayeye varmak için kullanılacak vasıtalara «Delil» denir. Eğer deliller, dâvanın başlangıcında mevcut olan şüpheyi tayin derecesine götüremezse, masumiyet asıl olduğuna göre, zan altına alınan kimse mahkûm edilemez.

Deliller yalnız maznunun aleyhine değil, onun lehine, yâni başlangıçta mevcut şüpheyi de ortadan kaldıracabilecek mahiyette olabilir.

Bugün ceza işlerinde vicdanî delil usulü caridir; böyle olmakla beraber, gerek delillerin aranışı ile toplanışında ve gerek bunların münakaşasında, kanun bir takım kaideler koymuş ve adli makamlara bu kaidelere uymak mecburiyetini tahmil etmiştir.

Bu itibarla delillerin aranması, toplanması, bunların atama ve münakaşası takip ve tatbikinde lâzım gelen usul ve kaidelerin bilinmesi ile kabildir (**).

Ezcümle trafik zabıtası, fren izin ölçerek sür'ati tayin edebilmesi, otomobilin hangi istikamete gittiğini, çarpışmadan önce ne gibi bir gayret sarf edildiğini kazadan sonra otomobillerdeki hasara ve otomobillerin duruşuna göre vak'anın oluşunu kestirebilmelidir. Diğer taraftan şahitleri dinleyebilmeli diğer delili de toplayarak sanıkları tesbit ile yakalayıp adli makama tevdi edilebilmelidir.

Muhakkik trafik kazalarında delilleri, fotoğraf makinesi, fren izi ve hadiseyi gözü ile gören şahitlerin ifadelerini toplayarak elde eder.

** Ceza Mahkemeleri Usulü Tahir Taner 1945.

Muhakkik fotoğraf makinesini her türlü hava şartlarına göre kullanabilmelidir. İfade alınırken bitaraf kalmasını bilmelidir.

Deliller, umumî surette suçun mevcut olup olmadığını ve zan altına alınmış olan şahıs tarafından işlenip işlenmediğini isbat için ikame edilir. Muayyen bir suçun mevcudiyeti için o suça ait unsurlardan her birinin bulunması lâzımdır; denilebilir ki hükme tesir edebilecek olan her husus kaideten isbat edilmelidir.

Fennî delillerin kıymeti çok büyüktür. Hakimlerin vicdanî kanaatlerinin hususlu ve hakikate ulaşmalarının kolaylaştırılması için iktiza eden hallerde ehli hibreye mütehasıslar müracaat eder. Sanık kaçmış ise suçlunun bıraktığı izlerin, lekelerin, parmak izlerinin tetkiki bir cürmün failini meydana çıkarmak hususundaki yardımı inkâr edilemez. Fennî deliller diğer delilleri takviye eder. Fen terakki ettikçe yeni âletler, yeni yeni vasıtalar icat edildikçe bu hizmetlerin sahası genişlemektedir; bununla beraber yukarda arzettiğimiz gibi sitemiz «vicdanî delil» usulüdür.

Delillerin neveleri;

A — Doğrudan doğruya deliller:

- 1 — Hâkimin şahsen bilmesi,
- 2 — Şahadet
- 3 — Ehli hibre mütalâaları
- 4 — İkrar (İhtiyarî olmak kaydıyla)
- 5 — Yazılar

B — Dolay isiyle deliller:

- 1 — Kanunî karineler
- 2 — Maddî karine ve emareler

Bunlar insanları ifadesi değil kanunun eşyanın hal ve vaziyetinin ifadesidir ve bunlara «dilsiz deliller» adı da verilir.

Şahsen bilmek:

Suçun işlendiği yerin, suça taallûku olan diğer yerlerin keşfi, suçun eserlerini tesbit onun maddî delillerini, emarelerini teşkil eden eşyanın zabtını yapmak için suç hakkında malûmat edinmesi.

Keşif :

Suçun kendisini, nasıl işlendiğini verin veya suça taallûku olan yerlerin veya eşyanın hal ve vaziyetini suçun izini delillerini tesbit için yapılan adlî ve usulî bir muameledir. Neticeleri tanzim edilecek bir zabıt varakasını geçirilmek iktiza eden keşfin hakikatini meydana çıkarmak hususunda çok ehemmiyeti vardır. Hele suçun işlenmesi akabinde bu muamelenin yapılması çok kıymetlidir.

Bütün bunların yazı ile tavzihi muktazi bulunduğuna göre hepsi bulundukları ve görüldükleri gibi zabıt varakasına geçirilmektir. Eğer salahiyyetli memur gelinceye kadar yerde bir değişiklik olmuş ise sebepleri gösterilmek lâzımdır.

Hülâsa suçun ne suretle ve kimin tarafından işlendiğini ve işin hakikatin anlatmağa yarayacak bütün şeyler dikkat ve itina ile gözden geçirilmeli ve zabıt varakasına yazılmalıdır.

Şehadet :

Muayyen vak’alara ait olmak üzere bir kimsenin gördüğü, işittiğini ve bildiğini salahiyyetli makamlar huzurunda söylemesidir.

Suçlar, işlenmeden bilinmediği ve bu itibarla önceden delil hazırlanamayacağı için cezada şahitliğin ön safta gelmesi mütaad delil sayılması tabiidir.

Ancak şahadetle ikna kuvvetinin takdiri hâkime aittir.

Şahitlikte de doğruluk, samimiyet, görme ve işitme, hafıza dikkat ve anlatma izam etmenin ehemmiyeti vardır.

Şahidi doğru söylemeğe sevk edecek teminat tedbirleri.

- 1 — Maznun ile olan münasebet ve rabıta
- 2 — Maznunla olan münasebet ve rabıta
- 3 — Yemin

Hırsızlık tahkikatı sırasında Cümhuriyet Savcısı ve onun yardımcı Sıfatiyle bu tahkikatı yapan zabıta şahit celbedebilir.

Ancak yeminsiz dinleme esasları vardır.

Dâvet üzerine şahit gelmezse kanunun müeyyidelerini tatbik edebilmek için maznun hakkında izhar müzekkeresi verebilmesi için Sulh Hâkimine müracaat olunmalıdır.

Trafik kazalarında, muhakkikin riayet etmesi lâzım gelen hususlar:

a) Kaza mahalline vakit zayi etmeden ve fakat emniyetle yâni mevzuat ihlâl olunmadan ve bir kimsenin hayatı tehlikeye sokulmadan makul bir sür’atle gidilmelidir.

Muhakkik ilk yardımda kullanılacak malzeme ile mücehhez bulunmalıdır.

b) Kazazedenin can ve malının korunmasıyla ilgili her türlü tedbir alınmalıdır.

c) Kaza vak’a mahalli salim bir duruma sokularak ilerde böyle bir hadisenin tekrerrüne mâni olunmalıdır. Bilhassa geceleri tehlikeli yer kırmızı lâmba ile işaretlenmelidir.

ç) Kaçan sanık takip olunmalıdır;

d) Muhakkik, ifadelerine müracaat ettiği eşhası yekdiğerinden ayırıp öyle dinlemelidir. Bu tarz şahitlerin tesire kapılmadan bildiklerini söylemelerine yararlıdır.

Bu vesile ile, aklî muvazene, sarhoşlu, uyuşturucu madde kullanılıp kullanılmadığı incelenmelidir.

e) Hadise mahalline iki veya daha fazla eşhastan mürekkep ekip tavzif olunmalıdır. Biri vak'anın oluşunu esaslı noktaları ile halk arasında dolaşıp öğrenmeli şahitleri arayıp elde etmeli, diğeri şahitleri doğru ifade vermeğe çalışmalı ve mahkemede hakikatin tecellisine yardım etmelerini rica etmelidir.

İyi muhakkik şahitlerini böyle vasıta ile bulur. Trafik kazalarında tarafsız şahitler daha ziyade yayalardır. Şoför ve sürücüler ekseriya taraf tutarlar.

f) Şahitlerin ifadelerindeki mübayenet bertaraf edilmelidir.

g) Lüzumu halinde şahitlerle sanık yüzleştirilmelidir.

h) Kazaya sebep olan taşıtlar, yolların durumu, seyrüsefer kontrol cihazı, işaret levhaları, rüyete mâni olan fizikî müessirler gözden geçirilip tesbit edilmelidir.

Kazanın sebep ve saikını meydana çıkaracak bilcümle hususlar taharri olunmalıdır.

Geçici üstünlüğü, trafik kaidelerinin ihlâli, sür'at, taşıt emniyet ve akşamı gözden geçirilmeli fren izleri ölçülmelidir.

Yine fotoğraf makinesi ile ölçülü resimler alınmalıdır. Zira fotoğraf, hakikati tesbit eyer, hâkim üzerinde müsbet tesir bırakır.

Nelerin fotoğrafı alınmalıdır?

- 1 — Sürücü vak'a mahalline yaklaşırken gördüğü şeyler,
- 2 — Çarpışan ve çarpanlar
- 3 — Fren izinin uzunluğu ve istikameti
- 4 — Trafik kontrolüne ait işaretler
- 5 — Yolun nev'i, döşemesi ve genişliği
- 6 — Otomobilin vaziyeti ve kazazedeler
- 7 — Rüyete mâni olan setirler, park etmiş otomobiller.
- 8 — Kan, saç, leş ilâ (Çarpıp ta kaçanlara mahsus)
- 9 — Tekerlek izi
- 10 — Otomobilde vukua gelen hasarlar
- 11 — Mahallin hususiyeti (kır, ıkamet mahalli, iş yeri, sanayi mahalli).
- 12 — Fazla yük almış otomobilin durumu
- 13 — Yolun genişliği darlığı

Fotoğraf iyi çekilmezse insanı aldatır. Dik viraj mülâyim görünür. Mesafe kısadır veya uzar hele rötuşla hasar yok edilebilir. Filmin hassasiyeti, mevsim, ziyaretler duruma tesir eder. Işık müsait ise diyaframı kısıp derinliği çekmek en elverişli neticeyi verir. Demek oluyor ki fotoğrafı kullananın neleri, ne maksat için çekileceğini bilmesi bu yüzden çok lâzımdır. Trafik kazalarında aşağıdaki delâilin toplanmasına da zaruret vardır.

- 1 — Fren izleri uzunluğu vaziyeti
- 2 — Çarpışma noktası döşemenin kenarlarından mesafesi
- 3 — Çarpışmadan sonra katedilen mesafe
- 4 — Caddelerin genişliği, döşeme, virajlar, geçiş üstünlüğü,
- 5 — Rüiyete mâni olan cisimden kavşağın mesafesi
- 6 — Maniyanın yüksekliği
- 7 — Trafik kontrol cihazının yol döşemesinden mesafesi
- 8 — Çarpılan sabit cismin yol döşemesinden mesafesi
- 9 — Otomobil parçalarının çarpışma noktasından mesafesi
- 10 — Fotoğraf makinesinin başlıca eşyaya olan mesafesi
- 11 — Virajın genişliği, zaviye açıklığı
- 12 — Kaza mahallinde rüyet açıklığı, kaza mahalline olan mesafesi,
- 13 — Kaza mahallinde kırık camlar varsa temizlenmelidir. Kazazede hastahane de ise durumu tesbit edilmelidir.
- 14 — Kazazedelerin ifadeleri
- 15 — Sürücülerin sarhoşlukları zahiren belli ise muayeneleri

Elde edilen bilgiler etraflıca münakaşa olunarak durum ayrıca bir tutanakla tesbit edilmelidir. Yeni trafik kanunu tasarısına göre bu suretle tanzim olunacak tutanaklar hilâfi sabit oluncaya kadar muteber addedilecektir (*).

Kazaya sebebiyet verip te kaçanlar :

Yeni trafik kanunu tasarısına göre, ölüm veya müessir bir fiil ile neticelenen veya eşya ve hayvanlara zarar veren her hangi bir kazada taşıtlarını durdurmamak yasaktır. Cezası bir aya kadar hapis 100 liradan 200 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Bu hükmün vaz'ında iki saik vardır.

1 — Sanığın kazazedelere karşı İnsanî vecibesini ifa eylemesi kazazedeye ilk yardımda bulunmasını temindir. Zira vak'a mahalline en yakın kimse sanığın kendisidir.

2 — Diğer taraftan fail yakayı ele vermesi için, teşhis ve takibini güçleştirecek çarelere başvurmasını önlemektir.

* Madde 60 bakınız.

Mevzuatımızdaki bu takyide rağmen sanıklardan bazıları vak'a yerini terk edeceklerdir. Zira bu hal sanığın psikolojik durumu icabıdır.

Bu takdirde, failin hali firarda olduğu tesbit olunmalıdır. Motörlü taşıt ve sanık hakkında teşhise yararlı ip uçları elde edilmelidir.

Lâstik, ayak, parmakizleri, çarpışmaya maruz kalan yerlerdeki zerreler, hıfzolunmalıdır.

Kaza mahallindeki şahitlerin ifadelerinden faydalanılmalıdır.

Failin kaçması umulan yerlere sür'atle bilgi verilmelidir.

FREN İZİ

Ekseri kazalara sür'at âmil olmaktadır.

Direksiyon gerisinde oturan her sürücü psikolojik bir saik ile gaza basarak sür'atli yol almak hevesine kapılmaktadır.

Sür'atli hareket eden motörlü taşıtlar ise istenildiği anda küçük bir saha üzerinde duramamaktadırlar.

Şoför hadiseyi görüp dimağına intikal ettirinceye kadar bir zaman geçer. Bundan sonra dimağın ayağı harekete geçirip frene şevkine kadar da bir zamana ihtiyaç gösterir.

Frenin tekerlekler üzerindeki tesiri ise mebsuten mütenasıptir. Yâni motörlü vasıtaya fren tatbik olunduktan sonra tekerlekler kazıklanarak, yerle kuvvetli delki temas ederek bir müddet daha gider. İşte bu fizikî ameliye yol döşemesinde iz bırakır bu izin bulunarak ölçülmesi otomobilin sür'atının tesbitine yararlıdır.

Formülü :

Muhtemel sür'at = Tecrübe edilen otomobilin sür'ati X	Hadise mahallinde görülen 4 tekerlek izinin vasıtası
	Tecrübe edilen otomobilin 4 tekerlek izinin vasıtası

Bunu bir misalle açıklayalım.

		<u>170</u>
Muhtemel sür'at =	30 X ✓	36
Muhtemel sür'at =	30 X ✓	3.05
Muhtemel sür'at =	30 X	1.75
Muhtemel sür'at =	30	52,5

tecrübe edilen sür'at kazanın vuku bulunduğu mahalde tahdide tâbi tutulan

sür'attir. Yukardaki misalde tecrübe edilen sür'at 30 kilometre olarak gösterilmiştir.

Zabıta bu görevini başarabilmesi için behemehal yanında metre bulunması icap eder.

MUHAKEME USULÜ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Yeni trafik kanunu tasarısına göre Adalet Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde trafik suçlarına bakmak üzere tek hâkimli trafik mahkemeleri kurulacaktır (*)

Mahkemece para cezasına veya lisansın muvakkat olarak geri alınmasına dair verilen hükümler kesindir. Trafik kanununa göre verilen hükümler diğer kanunlara göre verilen hükümlerle içtima ettirilemez. Ve tekerrüre esas tutulamaz. Trafik kanunundaki tekerrür tarifinden maksat, hüküm katileştikten sonra yeni bir trafik suçunun işlenmesidir.

Zabıta tarafından düzenlenmiş tutanakta gösterilmiş bulunan suç için bu kanunun 56 ncı maddesinde yazılı hafif para cezasının en az aşağı haddini teşkil eden miktar tutanağın ilgiliye verildiği veya tebliğ edildiği veya ıttılâa ulaştığı tarihten itibaren 10 gün içinde tüzükte belirtilecek usul dairesinde mercie ödetilirse hakkında kovuşturma yapılamaz.

Trafik suçlarına ait cezalar ödeme veya infazını müteakip şoför ve sürücünün lisansına tüzükte belirtilen mercilerce kayıt ve tasdik olunur (*).

Hülâsa :

Muhakkik bu işleri yapabilmesi için bilgili, muhakemeli, makul, kurnaz, sır sahibi, girgin, diplomat vasıflı olması gereklidir. Yâni bu hizmet, zeki ve dirayetli elemana ihtiyaç gösterir.

* Madde: 59 za bakınız.

* Madde: 00, 61 ve 62 ye bakınız.

«5917» SAYILI GAYRİMENKULE TECAVÜZÜN DEF İ HARKINDAKİ KANUNUN TATBİKİ VE DİĞER KANUNLARLA MÜNASEBETİ

Fevzi GÖKALİLER
İller 2 nci Şube Müdürü

1 — Mevzuun önemi

Cemiyetin sükûn ve istikrarını bozabilecek hadiselerden birisi de şüphesiz ferdin mülkü üzerindeki tasarruf hukukunun geçici veya devamlı olarak başkası tarafından ihlâlidir. Bir mülkün maliki veya zilyedi o gayrimenkul üzerinde bu sıfatının tabii bir neticesi olan istimal ve istifade haklarından mahrum kaldığı takdirde hukuku ziyaa uğrar. Anayasa Kanunumuz mülkiyet hakkını tahtı emniyete almıştır.

Bir ferd, mülküne başkası tarafından herhangi bir tecavüz olamaya-çağından emin olmak ister. Aksi takdirde cemiyetin düzenine tesir eden hadiseler meydana gelmiş olur. Her vatandaş malik veya zilyed olarak sahip bulunduğu gayrimenkulden kanunların himayesi altında mutlak ve devamlı olarak tasarrufta bulunmak salahiyetini haizdir. Bu mevzudan doğan ihtilâflar hususî hukuk münasebetlerinden olup Medenî Kanunun şümulüne girmekte ise de vazı kanun cemiyetin sükûnunu bozabilmek ihtimalini gösteren bu hadiselerin vukuunda âmme kudretinin lâkayıt kalmasını doğru bulmayarak İdarî organlara vazife tahmil etmeği maslahata uygun bulmuş ve mahsus bir kanun tedvin etmiştir. Malûmdur ki 21/4/ 952 de yürürlüğe giren (5917) sayılı kanundan evvel yürürlükte (2311) sayılı kanun ve tatbik şeklini gösterir bir nizamname mevcuttu.

Mevzua girmeden evvel bir kanunun gerekçesini ve ilgili, meclis komisyonları raporlariyle, müzakere zabıalarını tatbikatçılara sunmak, kanuna hâkim olan maksat ve ruhu kavramak, kanunun tatbikinde rastlanacak tereddütleri gidermek ve mevzuu aydınlatmak bakımından mühimdir. Biz de bu maksatla aşağıya sırasıyla kanunun teklif ve gerekçesiyle İçişleri ve Adalet Komisyonları raporlarını aynen alıyoruz. «Müzakere zabıalarının hususî neşriyatından takibi uygundur.»

2 — Kanun teklifi, gerekçe ve İçişleri Komisyonu ile Adalet Komisyonu raporları:

A — Kanunun teklifi ve gerekçesi :

«Memleketimizde gayrimenkullerin ve bilhassa arazilerin hudutları münazaa ve ihtilâflara sebebiyet vermeyecek surette tesbit edilmemiş olduğundan bu yüzden öteden beri gayrimenkullere tecavüz ve müdahale hadiseleri vuku bulmakta ve bu hal mahalli asayiş ve emniyeti de bozacak

bir mahiyet arz etmekte olduğundan gerek bu kabil tecavüzleri derhal def etmek ve gerekse bozulan emniyet ve asayiş iade etmek maksadiyle idare âmirlerine zabıtaımania vazifelerini de ilgilendirmesi bakımından, 1933 yılında çıkarılan (2311) sayılı gayrimenkule vaki tecavüzün men'i hakkındaki kanunla mülkiyet haklarına hâlel getirmemek ve mahkemeden alınacak kâfi karara kadar muteber olmak üzere, bir şahsın yedinde bulundurduğu gayrimenkulüne vukubulacak tecavüzleri menetme yetkisi verilmiştir. Ancak 18 senedenberi tatbik edilmekte olan bu kanunda:

- a) Zilyedliğin hukukî mahiyetinin tasrih ve tesbit edilmemiş olması;
- b) idare âmirlerince verilen men kararlarının gayrimenkul üzerinde ihdas edilmiş olan bina, ekme ve dikmelere şamil olup olmadığının açıklanmamış bulunması;
- c) İşin tahkikine memur edilen memur ve bilhassa jandarmanın ekseriya bilgi itibariyle kifayetsizlikleri yüzünden tahkikatı noksan ve yanlış yaptıkları ve bu tahkikata dayanarak verilen kararların da isabetsiz olması;
- ç) Bu kabil müracaatlar üzerine tahkikata gönderilen memurlara harcırah verilip verilmeyeceği hususunda kanunda sarahat bulunmaması yüzünden müşkülâta maruz kalınması;
- d) Tecavüzü men edilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması üzerine mahkemece verilen ve esbabı müşeddide bulunmayan ahvalde cüz'i bir para cezasına inhisar eden müeyyidenin çok hafif bulunmasının suçlu üzerinde bir tesir yaratmaması hasebiyle men kararlarının amelî bir kıymeti kalmaması bakımından kanundan beklenen faydanın temini mümkün olamamakta ve gayrimenkulü tecavüze uğrayan vatandaşlarla mütecavizler arasında kanlı hadiseler sık sık tekerrür etmektedir. (2311) sayılı kanunun yukarda belirtilen noksanlarını telâfi maksadiyle tadili mümkün ise de esasen 4 maddeden ibaret bulunan bu kanunu tadilden ziyade izah olunan hususları muhtevi yeni bir kanun vücade getirmenin daha muvafık olacağı düşüncesiyle işbu tasarıyı hazırlamış bulunmaktayız. Bu bakımdan zilyetliğin bir hakka dayanması, verilen men kararlarının mütecaviz tarafından gayrimenkulde vücade getirilmiş olan bina ve ekim, dikim gibi şeylere teşmil edilmemek suretiyle bundan mütevellit ihtilâfların mahkemeye bırakılarak men kararlarının yalnız gayrimenkulün eski sahibine teslim ettirilmesine inhisar ettirilmesi, tahkikatın bizzat Vali ve Kaymakamlar tarafından yapılmaması halinde ihtilâfın hukukî mesnedlerini az çok inceleyebilecek bilgiye sahip olması bakımından tahkik memurlarından birisinin Tapu memuru veya kâtibi olma-

sı, verilecek kararda isabeti temin için Bucak Müdürlerinden bu yetkinin alarak Vali veya Kaymakamlar tarafından karar alınması, tahkikata gönderilecek memurlara harcırah kararnamesine göre yolluklarının verilmesi, tecavüzü def edilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması halinde hapis ve para cezalarına birden çarptırılması ve toplu ve silâhlı tecavüzlerde bu cezanın bir misli artırılması, mahkemelere intikal edecek bu dâvaların acele görülmesi hususlarını ihtiva etmek üzere hazırladığımız işbu tasarının (2311) sayılı kanuna nazaran daha vazih ve etraflı, aynı zamanda İçtimâî bünyemize daha uygun düşeceği m belirtilerek aşağıdaki tasarı hazırlanmıştır.

Kanun teklifi :

1 — Özel ve tüzelkişilerin bir hakka istinaden yedinde bulundurdıkları gayrimenkullerini başkası tarafından tecavüz ve müdahale olunarak ihdasıyet edildikte, ilde Vali, ilçede Kaymakam tarafından bu tecavüz def'i ve gayrimenkul zilyedine teslim olunur.

2 — Tecavüze uğrayan gayrimenkul üzerinde ihdas edilen tadilât, hafriyat, ekim, ağaç dikme ve bina vücade getirilmesi gibi hallerin izalesi mahkemeye aittir.

3 — Tecavüz eden, gayrimenkul üzerinde terciha şayan bir hakkı olduğunu iddia etse bile mahkemeye müracaat etmesi lüzumu yazı ile tebliğ olunur. Bu hal tarafların mahkemeye müracaatla ref'iyet ve mülkiyet dâvaları açmalarına mâni olmaz.

4 — Zilyed tecavüz ve müdahalenin vukuunu öğrenir öğrenmez en geç bir ay içinde müracaata mecburdur.

5 — Müracaat vukuunda Vali, Kaymakam bizzat veya birisi Tapu memur veya kâtibi olmak üzere tevkil edeceği iki kişilik bir hey'et tahkikat yaptırırlar. Tahkikat kısa zamanda ikmâl ve bir karara bağlanır. Verilen karar kat'idir.

6 — Tahkik memurlarının harcırahları, bilâhare haksız çıkacak taraftan alınmak üzere müracaatçılar tarafından maliye veznesine yatırılır. Harcırah hesaplanmasında harcırah hükümleri esastır. Vermiyenler hakkında tahsili emval kanununa göre muamele yapılır.

7 — Tecavüzü def edilen kimse veya gayrimenkulü bulunduğu köy veya kasaba halkından herhangi birisi, mahkeme kararıyle kendisine teslim edilmeksizin o gayrimenkule tecavüz ederse birinci maddeye göre tecavüzü def edilmekle beraber sulh mahkemelerine bir aydan altı aya kadar hapis ve yirmibeş liradan ikiyüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir. Toplu ve silâhlı tecavüzlerde bu ceza bir misli artırılır. :

8 — Mahkemelere intikal eden bu kabil tecavüz dâvaları acele rüyet olunur ve gayrimenkulün taraflardan birisine teslimine karar verilmeye kadar alınan idari kararlar yürütülür.

9 — Bu kanunun tatbiki şekilleri bir nizamname ile tesbit olunur.

10 — (2311) sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Hazırlanan işbu kanun tasarısı üzerinde İçişleri Komisyonunda yapılan görüşme sonunda aşağıdaki rapor hazırlanmıştır.

B — İçişleri Komisyonu raporu :

«İller İdaresi Kanununa göre emniyetin muhafazası kendilerine verilmiş idare amirlerinin bu sahadaki vazifelerini kolaylaştırmak ve bilhassa gayrimenkullere vukubulan tecavüzleri dolayısıyla sık sık tekerrür eden huzur ve asayiş bozucu halleri önlemek bakımından bu kanunun büyük faydası dokunacağı mülâhazasıle teklif prensip itibariyle kabule şayan görülmüştür. Birinci maddedeki hakka istinaden tabiri çıkarılmış, Bucak Müdürlerine de men kararı yetkisinin verilmesinin doğru olacağı, çünkü İller İdaresi Kanununa göre daha mühim vazifelerin kendilerine verilmiş olduğu ve dördüncü maddeye bir aylık müddetle tecavüz tarihinden itibaren zilyedin bir yıl içerisinde müracaatı muvafık görülmüş, beşinci maddedeki Vali veya Kaymakamlar tahkikatı bizzat yapar veya tapu memur veya kâtiplerine yaptırır, hükmü bucaklarda bu memurlar olmaması bakımından tahkikat bizzat bucak müdürü tarafından yapılır, şeklinde düzeltilmiştir. Yedinci maddedeki toplu ve dağınık müdahale tâbirleri ceza kanununa mütenazır olmak üzere topluluğun on kişiden fazla olması şeklinde tadil edilmiştir. Sekizinci maddedeki acele kelimesi yerine tercihan kelimesi kabul olunmuştur.»

C — Adalet Komisyonu raporu :

«Kanunun teklifi; yurdumuzda gayrimenkullerin ve bu mücleden olarak arazi sınırlarının ihtilâf ve münazaaları mani esaslarla tesbit ve gayrimenkullerin bu suretle tescil edilmediğinden ve bu yüzden vukubulan hadiselerin mahallî asayiş geniş mikyasta ihlâl ettiğinden, emniyeti bozan vak'aların hudusunu önlemek, mülkiyet haklarına tesir etmemek ve ancak mahkemelerden istihsal olunup kaziyeyi muhkeme teşkil edecek hükme kadar muteber olmak üzere hakikî ve hükmî şahısların yedlerinde bulundurdıkları gayrimenkuller vaki tecavüzün defî ile eski halin iade ve idamesi hususunda muktezi kararları ittihaz etmek yetkisinin İdarî makamlara, tahdidî mahiyette tanınmasına mütedair bulunmaktadır.

Yine teklif muhtevsından; mevzua temas eden ve meriyette bulunan 2311 Sayılı kanunun 1933 yılındanberi tatbikatından alınan neticelere

göre ihtiyaç ve maksadı temin edemediği, bilhassa cezaî müeyyidelerin çok hafif olması, hedef tutulan faideyi sağlayamayıp hatta ihlâl ettiğinin de sabit bulunmasından bu mahzurların izalesi zımnında temas edilen esaslara ilâveten sair fer'i hükümlerin de vaz'ı ve teklif edilmiş bulunduğu anlaşılmıştır.

Komisyonumuz; Kanun teklifinin, aşağıda gösterilen başlıca kanun hükümlerinden ve bu kanun teklifi ile kaldırılması düşünülen (2311) sayılı kanunun nakız mesnetlerinden mülhem olarak kabule şayan olduğuna karar vermiştir.

a — Kanunu Medenî;

b — (1515) ve (5519) sayılı tapu kayıtlarından hukukî kıymetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dair kanun;

c — (2613) sayılı Tapu ve Kadastro kanunu;

d — (2644) sayılı Tapu Kanunu;

e — (5602) sayılı Tapulama Kanunu;

f — Teffiz mevzuatı vesair mülkiyet haklarına müteallik hususî kanunlar.

1 — Kanunu Medenî hükümleri, mutlak mülkiyet esaslarını kabul etmiş ve aynı mülkiyetin de tarifini yaparak, bu meyanda bir gayrimenkulü iktisab için tapu siciline kaydı da, bir şart olarak hükümleri arasında sevk etmiştir.

Ancak; ihraz, işgar, miras, istimlâk, mahkeme ilâmı ve cebrî icra yoluyla tescilden mukaddem dahi bir kimsenin malik olacağının ve bu mümasil ahvalde tescil talebinde bulunacağında emretmekte bulunmuştur.

2 — Fakat; gerek kanunu medeni ve gerekse teffiz kanunlariyle sair mülkiyet hakkı bahşeden hükümlere temas ve bunlara intikal etmeyen ahvalin vücudu yâni bazı kimselerin, mail sayılamayacakları bir gayrimenkule, birçok sebep ve âmillerin şevkiyle vazîyet bulundukları da inkâr edilmeyen bir hakikattir ki hadisenin tavazzuhu bakımından bu vazîyetin dahi tarifi ve vasıflandırılmasının gerektiği mütalâa kılınmıştır.

Medenî Kanunumuz, yukarda işaret edilen hususu bir ıstılah olarak (Zilyetlik) diye beyan etmiştir.

3 — Yurdumuzda gayrimenkullerin tescil muamelesi henüz mazbut ve müstekar bir vaziyete is'al edilememiştir. Mevcut müdevvenatın teyidlerine rağmen teşkilâtın kifayetsizliği, unsur noksanlığı ve diğer müessirler, müsbet bir neticeyi husule getirememiş, bilâkis alınan her kanu-

nî tedbir, ihtiyacı ihata edemediği cihetle matlup fayda tecelli edememiştir. Gerekçede de bu hususlar başlıca delil olarak serd edilmiştir.

4 — Tapu sicilini her türlü ihtilâfı halle ve ihtiyaca medar olacak esas ve şekillerle tesisinin, bu İslâhatın maksut mertebeye ulaştırılmasının bir zaman meselesi olduğunu ve uzun yılların seyir ve devrine bağlı bulunduğunu kabul ve zikretmek hadiseyi tavzih ve tevsik bakımından zaruridir.

5 — Tesbit olunan vaziyetin yurtda bir huzursuzluk husule getirdiği, asayışı ağır tezahürleriyle bozduğu ve hatta can kaybına sebep olduğu da bir vakıadır. İnzibatı muhil vakıaların daha ziyade köy mıntakalarında âdeti tekâsüf etmesi, emniyeti insilâp ettiren bu buhranın âcil ve cezri tedbirlerle durdurulması kanaati hâkim olduğundan, Kanunu Medeninin zilyetlik hükümlerine müteallik kaidelere inzimamen, mümasil ihtilâf ve manzaraların halli yetkisinin tahdidi esaslarla idare cihazına dahi tevdiî uygun görülmüş ve aynı zamanda kanunu medenî ahkâmının tamamiyle mahfuz bulunduğunun da İdarî makamlarca yapılan tahkik muamelelerine ait evrakın ve bu bapta verilecek kararların adlî kaza nezdinde bir delil olamayacağının bilhassa zikri ve sadece mevcut vaziyetin bulunduğu halde muhafazası, şahısların hotbehot hareketine ve binnetice inzibat ve asayişin bozulmaması için mâni tedbirlerin alınmasında fayda mülâhaza edilmiş olduğunun bu hususların zikri bilhassa derpiş olunmuştur. İl İdaresi Kanununa göre; İl içerisindeki emniyet ve asayişin temini için İdarî makamlar vazifeli kılınmış olduğundan tasarıda tesbit edilen esaslar bu bakımdan tatbikatı kolaylaştıracağı düşünülerek maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

1 — İkinci fıkra olarak, zilyetliği idari kararla sabit olan kimsenin elinde bulunan gayrimenkule başkaları tarafından tecavüz vuku bulursa yeni bir tahkikat yapılmaksızın tecavüz men edilir, ilâvesi yapılmıştır.

2 — Tabir değişiklikleri yapılmıştır.

3 — Hemen hemen teklif esasları kabul olunmuştur.

4 — İçişleri Komisyonunun raporuna uygun şekilde kabul olunmuştur.

5 — İçişleri Komisyonundaki esasları kabul etmekle beraber tahkikatın onbeş günde bitirilmesi normu kabul olunmuştur.

6 — Teklife ilâveten, müracaatçı harcırahı bucak belediyesine ve köy sandığına yatırması, para yatırmadığı takdirde tahkikata geçilemeyeceği ve bu paranın bilâhare mütecavizden tahsiline dair kararın icra dairelerince* infaz edileceği esası kabul olunmuştur.

7 — Birinci fıkradaki müeyyide iki aydan altı aya kadar hapis şeklinde değiştirilmiş ve ikinci fıkra İçişleri komisyonundaki uygun hale getirmekle beraber müeyyide altı aydan iki seneye kadar kabul olunarak, son fıkra ile de bu dâvaların acele olarak görüleceği vaz olunmuştur.

Buraya kadar kanunun ilk teklif tasarısı ile gerekçesini ve bunu müzakere eden İçişleri ve Adalet Komisyonları raporlarıyla teklif ettikleri tasarıları görmüş olduk.

5917 sayılı gayrimenkule tecavüzün defî hakkında kanun

Kanunun birinci maddesi hakikî veya hükmi şahısların zilyet bulundukları gayrimenkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale edildiğinde yapılacak muameleye dair hüküm vazetmektedir. Bu maddede zikri geçen (gayrimenkul) ile (zilyetlik) tâbirleri üzerinde** biraz duralım:

Gayrimenkul mülkiyetinin mevzuundan bahseden Medenî Kanunun 632 nci maddesi gayrimenkul mülkiyetinin mevzuu, yerinde sabit olan şeylerdir. Bu kanuna göre aşağıdaki şeyler gayrimenkuldür:

1 — Arazi.

2 — Tapu sicilinde müstakil ve daimî olmak üzere ayrıca kaydedilen haklar.

3 — Madenler.

Tapu sicilinde daimî ve müstakil olmak üzere kaydedilen hakları kanunumuzun 652, maddesi üst hakkı ve 751 inci maddesi inşaat hakkı ve 752 nci maddesi ise kaynak hakkı olarak göstermektedir. Yargıtay Medenî Kanunun 703 üncü maddesinde kabul etmiş olduğu irtifak haklarına vaki tecavüzleri de gayrimenkule vaki bir tecavüz olarak kabul etmektedir.

5917 sayılı kanunun kabul ettiği gayrimenkul tâbiri mülga 2311 sayılı kanunda da kabul edilmiş olduğundan o kanunun tatbiki zamanında gayrimenkulün ne olduğu hususunda yargıtayca verilmiş olan bazı kararlardan bahsetmeyi muvafık bulduk. (Dördüncü Ceza Dairesinin 28/3/952 gün ve 3149-3189 sayılı kararında: 2311 sayılı kanunun mülkiyet altında bulunan gayrimenkullere veya irtifak gibi aynı haklara vaki tecavüzleri istihdaf ettiği gözetilmeden umumî yola vaki tecavüzün bu kanuna sığdırılması bozmayı gerektirmiş) denmektedir. Yine aynı dairenin 27/5/952 gün ve 5657/5657 sayılı kararında (2311 sayılı kanun gayrimenkullere vaki tecavüzlere münhasır olup köyün su yoluna şamil olmadığı gözetilmeden ceza kanununun 513/2 maddesi yerine 2311 sayılı kanunun ikinci maddesinin uygulanması yolsuzdur), denmektedir.

* T.B.M.M. Tutanak Dergisi 55, 56, 57 nci birleşim.

5917 sayılı kanunun 1 inci maddesinde zikri geçen (zilyetlik) tabirine gelince: Bu mefhum çok eski zamandan beri hukukçular arasında geniş münakaşaları mucip olmuş ve üzerinde ancak nisbî bir anlaşmaya varılabilmiş bir mefhumdur. Biz burada zilyetliğin doktron münakaşasını bir tarafa bırakarak medenî kanunumuzun bu husustaki hükmüne bakalım. Bu kanunun 887 nci maddesi «Bir şey üzerinde fiilen tasarruf sahibi olan kimse o şeyin zilyedir. İrtifak hakkı ile gayrimenkul mükellefiyetinden mütevellit haklar da zilyetlik, bu hakların bilfiil kullanılmasından ibarettir. «Demekte ve zilyedi tarif etmektedir. Zilyetlik aslî ve fer'î olmak üzere iki kısımdan ibarettir. Kanunun 888 inci maddesi» bir şeyde malik sıfatıyla zilyed olanlar o şeyin aslen zilyedleri ve diğerleri fer'an zilyedleridir. Hükmünü vazetmektedir.

Zilyedliğin aslî ve fer'î olmak üzere iki kısımda mütalâa olunduğu ve fiilî zilyedliğin de menşei meşru bir haktan almak üzere nazarı dikkate alınması icabettiğine kısaca işaretle iktifa edelim. Zilyetliğe vaki tecavüz hakkında herhangi bir müracaat anında aranması icabeden cihet şüphesiz ki zilyetliğin meşru bir sebebe istinat etmiş olması keyfiyettir. Türk Ceza Kanununun ihlâli mahiyetinde bir hareketten doğan veya gasp suretiyle elde edilmiş fiilî bir vaziyetten mütevellit bulunan zilyetliğin olmaması icabeder. Kanunun maksat ve ruhu, menşei meşru bir haktan alan, hüsnüniyete müstenit zilyetliğe vaki tecavüz ve müdahalenin men'ini temindir. Yoksa gayrikanunî ve suiniyetle bir gayrimenkul üzerinde elde edilmiş olan fiilî bir vaziyetin mutlak olarak himayesi bahis mevzuu değildir. Bu cihet İdarî mercilerin tahkikat safhasında nazarı dikkate almaları icabeden mühim bir noktadır. Bu kanunun tatbikinde mühim olan diğer bir cihet te şudur. Bu kanuna müstenit yapılan muameleler bir İdarî tedbir muameleleridir. İdarî makamlarca verilecek men'î müdahale kararları hukukî mahiyetleri itibariyle idaridirler. İdarî kararların butlanlığı tahakkuk ettiği takdirde bu kararlardan rücu etmek salahiyeti mezkûr kararları ittihaz eden mercilere hukuken tanınmıştır. Bu hususta 2311 sayılı kanunun meriyeti zamanında verilmiş Danıştay kararı olduğu gibi ayrıca dâva daireleri umumî heyetince alınmış 13/9/940 gün ve E; 40/237. K. 40/277 sayılı tevhide içtihat kararı da mevcuttur. Bu karar da «..... yapılan muamelelerin zilyedliğin himayesine matuf tedbir muameleleri olduğu anlaşılmaktadır. Tedbir muameleleri mahiyeti hukukîyetleri itibariyle muvakkat ve hak sahiplerinin salahiyetli mahkemelere müracaatla gerek zilyetliği ve gerek mülkiyeti münakaşa ve tetkik ettirmelerine müsait bulunduğu cihetle, bunların İdarî bir dâvaya mevzu olabilecek anasırı cami bir İdarî muamele telâkkisine

imkân olmadığına» denmektedir. Gerçi yürürlükten kalkan 2311 sayılı kanunun tatbikatından mütevellit bir içtihat kararı ise de 5917 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile muamelenin idari bir karar mahiyeti değişmemiştir.

Kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrası: Köye ait gayrimenkullere vaki tecavüzlerde köyün kanunî temsilcisi ile köy halkından herhangi biri tarafından salahi yetli mercilere müracaat yapılabileceği ve bu müracaatlar üzerine alâkadarlarca bu kanun hükümlerinin tatbik olunacağını bildirmektedir. Aynı maddenin son fıkrası zilyedine teslim olunan gayrimenkule başkaları tarafından vukubulacak tecavüz ve müdahaleler yeni bir tahkikat yapılmaksızın derhal men edilir. Hükmünü vazetmektedir ki, kanunumuz aynı gayrimenkul üzerinde, ve aynı şahsın zilyedliği anında bir diğer şahsın tecavüzünün meninden sonra üçüncü şahısların yapacakları tecavüz ve müdahalelerde işin tekrar tahkik mevzuu yapılarak uzamasını doğru bulmamış ve derhal zilyedine teslimi esasını kabul etmiştir.

Kanunun ikinci maddesi yeni bir esas vazetmekte olup tecavüzü men edilen kimsenin bu gayrimenkulde vücut getirdiği her türlü ekim, tesis ve değişiklikleri üzerinde ancak umumî hükümler dairesinde bir hak arayabileceğini kabul etmektedir. Bu hüküm tatbikatta eski kanun zamanındaki çok mühim bir boşluğu doldurmuştur. Kanun vazı mütecavizlere teenni ile hareket etmek icabettiğini anlatmakta ve başkasına ait bir gayrimenkul üzerinde vücut getirdiği herhangi bir tesis veya yaptığı ekimi tecavüzü men edildiği takdirde kendisine bırakılmayıp zilyedine geçeceğini ve mütecavizin de umumî hükümlere göre ait olduğu mahkemeye giderek bir hak arayabileceğini derpiş etmektedir.

Kanunun üçüncü maddesi; tecavüz edilen kimsenin gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hakkı olduğunu iddia etmesi üzerine kendisine mahkemeye gitmesi hususunun tebliğ olunacağı hükmünü vaz etmektedir.

Kanunun dördüncü maddesi; Zilyedi bulunduğu bir gayrimenkule başkası tarafından tecavüz edildiğini öğrenen kimsenin nihayet altmış gün zarfında salahi yetli merciine müracaat etmek lüzumunu kabul etmiş ve tecavüz tarihinden itibaren müracaatın bir seneyi geçmeyeceğini de son fıkrasında serd etmiştir ki uzun zaman ihtilâflı bir vaziyetin devam etmemesini teminden ibarettir.

Kanunun beşinci maddesi; müracaat vukuunda Vali, Kaymakam veya vazifelendirecekleri memur veya memurlar tarafından tahkikatın yapılacağını ve bu tahkikatın da onbeş gün içinde ikmal edilerek karara bağlanacağını emretmektedir. Şayet bu müddet zarfında bir karar vermek mümkün olmadıysa sebepleriyle birlikte hadiseyi üst makama haber ver-

mek mükellefiyetini de tahmil etmekte ve son fıkrasıyla de verilen kararların kesin olduğunu tasrih etmektedir.

Dördüncü ve beşinci maddeler; göstermektedir ki vazı kanun cemiyetin içinde esaslı bir istikrar unsuru olan gayrimenkul ziyetliği üzerinde uzun zaman ihtilâflı bir vaziyet devam etmesin ve verilen kararlar aleyhine de İdarî üst makamlara şikâyet olunarak kararın infazında bir gecikme olmasın. Bu demek değildir ki bu gibi muameleler safahatından alâkadarların Kaymakam veya Vali aleyhine hiçbir şikâyet ve müracaatta bulunamazlar. Aksine olarak bu kararı alırken memurun kanunları ihlâl ederek vazifesini ihmâl veya suiistimal etmiş olması hususları şikâyete mevzu olur ve bu gibi müracaatlarda salahiyetli mercilerince tetkik ve tahkikattan geçirilir.

Kanunun altıncı maddesi; malî esaslardan bahseder. Bu madde hükmüne göre tahkik memurlarının harcırahlarıyla nakil vasıtası ücretleri müracaatçı tarafından maliye, belediye veya köy sandığına yatırılacaktır. Memur harcırahları harcırah kanunu hükümlerine göre ödenecektir. Bu men'ine karar verildiğinde, mütecevizden tahsil olunacaktır. Kararda bu cihetin de tasrihi lâzımdır. Zira masrafların tahsiline mütedair karar fıkrası icra dairelerince infaz olunacaktır. Bu husus maddenin son fıkrası hükmündendir.

Bu hüküm tatbikatta mühim olan bir boşluğu doldurmuştur. Vali veya Kaymakam tahkikatı bizzat yapmadıklarında yolluğu ve nakil vasıtası temin olunacak ehil bir memuru tahkikata memur ederek işin noksansız bir şekilde ikmalini sağlamış bulunacaktır. Kanunun ikinci ve altıncı maddeleri müteceviz çıkacak kimseye mükellefiyetler tahmil etmektedir. Bununla kanunun tecavüzü önleyici ve başkasına da ibret dersi verici bir rolü vardır. Altıncı maddenin ilk fıkrasında nakil vasıtası ücretinin de yollukla birlikte sandığa yatırılması esası kabul edilmiş ise de müracaat sahibinin nakil vasıtasını getirdiği veya temin ettiği ahvalde mutlaka paranın sandığa yatırılması hususunda ısrar edilmemelidir. Ancak bütün masraflar bilâhare mütecevizden tahsil olunacağına göre mûtat nakil vasıtası ücreti de karara dere edebilmek için mahallî belediyeden alınacak rayiç üzerinden muamele yapılması uygun olur.

Kanunun yedinci maddesi; Cezaî müeyyidelerden bahsetmekte ve tecavüzü def edilen kimsenin mahkeme kararıyla kendisine o gayrimenkul teslim edilmeksizin tekrar tecavüz ettiğinden birinci maddeye göre tecâvüzü def edilmekle beraber mahkemeye sevk olunarak iki aydan altı aya kadar hapis cezasıyla tecziye edileceğini derpiş etmektedir.

Burada mühim olan cihet ilk kararın infaz ve teslim zaptı ile ikinci defa tecavüz olunduğuna dair zabıt varakasının bulunmasıdır. Maddenin ikinci fıkrası tecavüz silahlı bir kişi, veya silahlı olmasalar bile birkaç kişi tarafından yapıldığında cezayı arttırmakta ve bir seneden üç seneye kadar hapis cezası hükmünü vazetmektedir. Son fıkrası ise bu dâvaların acele olarak görüleceğini vazetmektedir.

5917 sayılı kanun ile yürürlükten kalkan 2311 sayılı kanun tatbikinden meydana gelen suçların resen takibi icabeden suçlardan mı yoksa takibi şikâyeteye bağlı suçlardan mı olduğu hakkında tatbikatta noktainazar ihtilâfları olmuştur. Bu husus mühimdir. Zira takibi şikâyeteye bağlı olan suçlardan kabul edildiği takdirde feragatle düşecektir. Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesinin 25/1/941 gün ve 8953/10024 sayılı kararı, bu suçları takibi şikâyeteye bağlı suçlardan addetmekte idi. Bilâhare Adalet Bakanlığının 18/2/942 gün ve 141/47 sayılı genelge ile savcılara bu suçların resen takibi icabeden hususlardan olduğu bildirilmiştir. Gerçi 2311 sayılı kanun hernekadar ilga edilmişse de bu kanunun yürürlüğü zamanındaki suçlara tatbik edileceği gibi hâlen mahkemelerde derdest olup yine o kanun zamanında teşekkül eden suçlarla mezkûr kanun tatbik edileceğinden ve 5917 sayılı kanununda ikinci tecavüzde tecziyeyi kabul ettiğinden eski kanun zamanında ve tarihi son olmak itibarıyla Yargıtay 4 üncü Ceza Dairesinin 26/2/952 gün ve 2047/2047 numaralı kararını aynen aldık. Bu kararda görüleceği üzere kanunun tatbikinden mütevellit suçlar resen takibi icabeden suçlardan addedilmektedir.

«2311 sayılı kanunun birinci maddesine müsteniden çıkarılan ve baştan aşağı yalnız birinci maddeye göre idari mercin salâhiyeti dahilinde bulunan işlerin ne suretle yapılacağını gösteren nizamnamenin tekrar tecavüzü suç sayarak, ceza tayin eden ikinci maddeye şümülünü kabule imkân olmadığı ve nizamnamenin 2-5 inci maddelerinde gecen (Müşteki, şikâyeteye mevzu teşkil eden, şikâyet) tâbirlerinin (idari makama müracaat eden, idari mercie yol açan, idari mercie müracaat) dan ileri giden bir mâna ifade etmediği ve esasen kanunda mutlak olarak yazılan suçun nizamname ile şikâyeteye bağlı bulunmayacağı gözetilmeden, suçun şikâyeteye bağlı sayılarak düşme kararı verilmesi yolsuzdur.» 5917 sayılı kanunun tatbikinden mütevellit suçları C. Savcılarının resen takibi ve mahkemelerin de feragatle düşürülmemeleri icabetmektedir. Tâkibi şikâyeteye bağlı olan suçların kanunda tasrihi icap ettiğinden ve bu kanunun yedinci maddesinde böyle bir sarahat olmadığına göre mezkûr kanuna giren suçların da resen takibi icabeder.

5917 sayılı kanunun diğer kanunlarla münasebeti:

Buraya kadar kanunun maddelerini gözden geçirmiş olduk. Şimdi gerek bu kanunun ve gerekse bundan evvel yürürlükte bulunan 2311 sayılı kanuna gerek atıf yapılarak ve gerekse benzeşim bakımından diğer kanunlarla olan münasebetleri gözden geçireceğiz.

- 1 — 4626 sayılı memur meskenleri inşaatına ait kanun
- 2 — 2510 sayılı İskân Kanunu
- 3 — 5020 sayılı Millî Korunma Kanunu
- 4 — 5677 sayılı bazı suç ve cezaların affına sırat kanun

1 — 4626 sayılı kanunun 5. maddesine dayanılarak hazırlanıp 3/1/ 946 gün ve 3516/3 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle mer'iyet mevkiine konulan «memur konukları yönetmeliğinin 14. maddesi; yetkili makamların yönetmelik gereğince verecekleri tahsis müsaadesi olmadan konuları işgal edenler hakkında en üst mal memurunun müracaatı üzerine Vali ve Kaymakamlarca 2311 sayılı kanuna göre konutun hemen boşaltılacağı icabetmektedir. 2311 sayılı kanun yürürlükten kalkmış olmakla yönetmeliğin bu hükmü yürürlükte ise de 5917 de atıf olmadığından yapılacak bir muamele yoktur. «5917» göre ayrıca muamele icrası icabeder, kanaatındayız.

2 — 2510 sayılı İskân Kanunu ile münasebeti: Bu kanunun 22. maddesi muhacirlere, mültecilere ve göçebelerle naklolunanların yerleştirilmelerine ayrılan gayrimenkuller bilâhara başkası tarafından tecavüze maruz kalırsa Vali ve Kaymakamlar zabıta marifetiyle tahliyeyle salâhiyetlidir. Bu kanunun mevzuuna giren gayrimenkullerin tahliyesinde 5917 sayılı kanun tatbik olunmaz.

3 — 5020 sayılı Millî Korunma Kanununun 30. maddesi fuzuli işgallerle 2311 sayılı kanunun tatbikinin da istenebileceğini kabul etmiştir. Birinci maddedeki mülâhazaya mebnî burada da 5917 sayılı kanunda atıf olmadığından müstakil bir muamele olarak nazarı dikkate alınması icabeder,

4 — 5677 sayılı Af Kanunu ile münasebeti; Malûmunuzdur ki umumî af suç ve cezaları bütün hüküm ve neticeleriyle ortadan kaldırır. Bu kanunun mevzuumuzla münasebeti şudur. 2311 sayılı kanun mer'iyette iken herhangi bir gayrimenkule vaki tecavüz ve müdahale bu kanun hükümlerine göre men edilerek zilyedine teslim olunduktan sonra 5677 sayılı kanun yürürlüğe girmiş olup aynı şahsın ikinci defa o gayrimenkule vaki tecavüzü anında vaziyetin ne olacağıdır. Burada Yargıtay gayrimenkule tecavüzün men'ini İdarî bir tedbirden ibaret bulmakta ve umumî af suç ve cezaları ortadan kaldırdığı cihetle tedbire müteallik muamelelere dokunmayacağını tebarüz ettirmektedir. Bu hususta Yargıtay 4 üncü Ce-

za Dairesinin 23/5/952 gün ve 5529/5529 sayılı kararı mevcuttur.» İdarî merciin men'i müdahale kararı hukukî mahiyette olmakla 5677 sayılı af kanunundan müteessir olmayacağı» denmektedir. Hülâsa edersek af kanunun gayrimenkule vaki tecavüz fiilleri üzerine verilecek men kararlarının tekrar tecavüz vaki oldukça suçun, suçlunun, af kanunundan istifade ederek düşmeyeceğidir.

2311 sayılı kanun yürürlükte iken başlamış ve tamamlanmamış olan muamelelerin 5917 sayılı kanun muvacehesindeki durumları:

Bu soruyu iki kısımda mütalâa etmek yerinde olur.

1 — 2311 sayılı kanun zamanında tahkikatı yapılmış fakat kararı verilmemiş muamelelerle tahkikatı yapıp karara da bağlandıktan sonra infaz edilmemiş olan muameleler ve bir de kararı infaz edilmekle beraber 5917 sayılı kanunun tatbiki zamanında ikinci defa tecavüz vukua geldiği zamanki muameleler hakkında ne gibi işlemler yapılacaktır.

Kanun B.M. Meclisinde müzakere olunurken henüz kararı verilmemiş muamelelerle infaz edilmemiş kararlar hakkında 5917 sayılı kanun hükümlerine göre muamele yapılacağını ve ikinci tecavüz yeni kanun zamanında vukua geldiği takdirde eski kanuna göre yapılan muameleler muteber olup ikinci tecavüzün yeni kanun zamanında vukubulması herhangi bir tereddüdü icabettirmeyeceği cihetle suç da yeni kanun zamanında teşekkül etmiş kabul edilerek 5917 nin yedinci maddesinin tatbik olunacağı zikredilmiştir. (Tutanak Dergisi 57 nci Birleşim sayfa 251, 253).

Bakanlığın bu husustaki görüşü ise şöyledir: Hukuk Müşavirliğinin 4/8/952 gün ve 81/111/1133 sayılı mütalâasında; «..... Gerek 2311 ve gerekse 5917 sayılı kanunlar usulü kanundan olduğuna göre 2311 sayılı kanun gereğince verilmiş karar ve tatbikatın 5917 sayılı kanunun vazettiği usule göre yürütülmesi mümkün olmayacağından yeniden bir karar ittihazı lâzım geleceği ve 2311 sayılı kanuna göre menine karar verilmiş bir gayrimenkule bilâhare başkaları tarafından tecavüz vaki olsa dahi yeniden işin tetkikiyle bir karar verilmesi icabettiği denmektedir.

5917 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden bugüne kadar henüz fazla bir zaman geçmediği için bu gibi ahvalde yüksek kaza organlarının noktâi nazarları henüz tebellür etmemiştir. Mamafih tatbikatiyle mükellef olan mercilere kanuna hâkim olan ruh ile gerekçe ve komisyon raporları ve tutanak zabıtları icabında rehberlik edecek mehazlardır.

Not: İşler kanun tatbikinde Bakanlıkça kabul edilmiş olan tahkikat tutanağı örneği, bu tecavüz ve müdahalenin menine ait karar örneği,

c — Bu kararın mahallen infazına ait tutanak örneği, b — İkinci defa tecavüzde tutulacak tutanak örnekleri mahallerinde mevcut olduğu için buraya alınmamıştır.

KAYMAKAMLIK STAJI

Ali KÖSE

Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri mezunlarının

İçişleri memurluklarına intisap ve terfileri :

İçişleri Bakanlığı memurluklarına girmek isteyen Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri mezunları kaymakam olup olmamak bakımından iki kısma ayrılır.

1 — Bunlardan kaymakam olmak istemeyenlerle müracaatları sırasında yaşları 29 u geçenler veya tam teşekküllü Devlet hastaneleri sağlık kurullarından; 78S sayılı Memurin Kanununda yazılı sağlık şartlarını haiz olduğu ve memleketin her ikliminde iş görmeye ve her vasıta ile gezip dolaşmaya kabiliyetli bulunduğu hakkında rapor ibraz edemeyenler, Bakanlık merkez ve iller teşkilâtında kaymakamlık dışında herhangi bir memuriyete alınabilirler.

Pek tabiidir ki bu tayin açık kadro ile mukayyettir. Açık kadro bulunmaması halinde Bakanlığa karşı mecburî hizmeti olanların, ilk açılacak münhale nakilleri yapılmak üzere 2919 sayılı kanunun 4 üncü maddesine tevfikân alabilecekleri maaş ve emsali hasılı ücret olarak verilmek suretiyle münasip bir görevde istihdamları lâzımdır.

Bunların, asaletlerinin tasdiki, nakil ve terfilerinde 788, 3656 ve 1700 sayılı kanunlarla eklerinde yazılı genel hükümler uygulanır.

2 — Kaymakam olmak üzere müracaat edenlerden, yaşları 29 u geçmemiş olanlar veya fiilî askerlik hizmetini ifa için çağırılıp da 29 yaşını bu ödevleri sırasında geçirmiş bulunanlar, terhislerinden itibaren altı ayı tecavüz ettirmemiş oldukları tarihte 788 sayılı Memurin Kanununda yazılı sağlık şartlarını haiz ve memleketin her ikliminde vazife görmeye ve her vasıta ile gezip dolaşmaya kabiliyetli bulundukları hakkında tam teşekküllü devlet hastaneleri sağlık kurullarından rapor alanlar açık maiyet memurluğu kadrolarına maiyet memuru adayı olarak tayin edilirler.

Açık maiyet memurluğu kadrosu bulunmazsa Siyasal Bilgiler Fakültesi parasız yatılı ve burslu mezunlarından içişleri Bakanlığına karşı mecburî hizmeti bulunanlara vazife verilmesi zarurî olduğundan ilk açılacak maiyet memurluğu kadrosuna nakilleri yapılmak üzere 2919 sayılı kanunun 4 üncü maddesi gereğince hakkı müktessepleri olan maaş ve emsali hasılı ücret olarak verilmek suretiyle maiyet memurluğu adaylığında stajyer olarak istihdam edilirler.

İçişleri Bakanlığına karşı mecburî hizmeti bulunmayan Siyasal

Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri mezunlarının açık kadro bulunmaması hasebiyle 5354 sayılı kanunun 2 inci maddesinin “B” fıkrasının 2 inci bendi gereğince bucak müdürlüğü veya başka bir memurluk kadrosuna veya kaymakamlık vekâletine tayini suretiyle maiyet memurluğu adaylığında çalıştırılması kanaatımızca mümkün ve maksada uygun görülmektedir :

Esasen “B” fıkrası “kaymakamlık stajı” diye başlamaktadır. Kanun vâzını bunu maiyet memurluğuna intisap etmiş ve fakat türlü sebeplerle vazifeden uzaklaşmış olan kimselerin tekrar müracaatları sırasında açık kadro bulunmaması hasebiyle yarı kalmış bir stajyeri mağdur etmeden tamamlattırmak maksadiyle koymuştur.

Ancak açık maiyet memurluğu kadrosu bulunmadığı takdirde maiyet memurluğu adaylığına alınamayan bir kimseyi evvelâ herhangi bir memuriyete tayin ederek ahiren 5439 sayılı kanunun 2 inci maddesinin Bakanlığa verdiği yetkiye dayanılarak herhangi bir vali emrine maiyet memuru adayı olarak vermek mümkündür. Bu takdirde 5439 sayılı kanunun tatbikinden evvelki hizmetin maiyet memurluğu adaylığına sayılıp sayılmaması münakaşa mevzuu olabilir.

Burada hatırıma gelen bir noktaya işaret etmek icap ediyor.

Kanun vâzını koymuş olduğu yaş haddini sırf fiilî askerlik hizmetini yaptığı sırada geçirenlerin maiyet memurluğu adaylığına almamalarını önlemek maksadiyle 1 inci maddenin “C” fıkrasıyla, 29 yaşını fiilî askerlik hizmetini ifa sırasında geçirenlerin terhislerinden itibaren altı ay içinde müracaat etmeleri şartıyla biraz daha genişletmiş ve lehde bir durum ihdas etmiş bulunmaktadır.

Fakat maiyet memuru adayı veya maiyet memuru iken herhangi bir sebeple görevinden ayrılmış olan bir kimsenin tekrar eski görevine tayinini istediği takdirde yaş durumunun ne olacağı belirtilmeyerek bu kapı açık bırakılmıştır.

29 yaşını doldurmadan evvel maiyet memurluğuna kabul edilen ve 30 yaşını maiyet memurluğunda idrak eden bir kimsenin meselâ, askere gitmek üzere görevinden ayrılmış halinde terhisinden ne kadar sonra müracaatı halinde tekrar maiyet memurluğuna alınabileceği gösterilmemiştir. Memurun elinde olmayan sebeplerle vazifeden ayrılmış veya uzaklaştırılmış (hastalık veya âdi malûlûk gibi) olmasında da yine kanunda sarahat yoktur. Esasen 28 yaşının sonlarında maiyet memuru olmuş ve 29 yaşını ikmalden sonra vazifesinden uzaklaşarak 5-6 sene gibi uzun bir zaman sonra eski görevine yeniden tayinini istemiş bir kimsenin di-

leğinin kabul edilmesi halinde kanun vâzının maiyet memurluğuna girmeyi 29 yaş ile tahditte güttüğü maksat kaybolmaktadır.

Maiyet Memurluğu adaylığı :

Mezkûr kanunun 1 inci maddesinin “C” fıkrasının 2 inci bendi, valilerce ehliyeti tasdik edilenler asıl olarak maiyet memurluğuna tayin olunurlar, demek suretiyle maiyet memurluğu adaylığının muhakkak surette valiler emrinde geçmesini şart koşmuş bulunmaktadır.

Adaylık sonunda valilerce ehliyeti tasdik edilmeyen maiyet memuru adayları başka bir göreve nakil edilir ve herhangi bir memuriyete tayin edilmek suretiyle maiyet memurluğu adaylığında istihdam ediliyorsa esas görevine iade edilir ve haklarında genel hükümler uygulanır.

Valilerce ehliyeti tasdik edilerek asıl maiyet memurluğuna tayin edilenler birbuçuk yıllık kaymakamlık stajına ve bundan sonra da âzami altı aylık kaymakamlık kursuna tâbi tutulurlar.

Kaymakamlık stajı :

Kaymakamlık stajı, İçişleri Bakanlığının tespit edeceği esaslar dahilinde bucak müdürlüğünde, illerin çeşitli idare şubelerinde, kaymakamlık refakatinde, kaymakamlık vekâletinde, ve buralardaki belediyelerde fiilen çalıştırılmak suretiyle yaptırılır. Bu sıradan maksat, stajyerin sorumluluk mertebesine tedricen ulaşmasını sağlamaktır.

Esasen altı aylık adaylık süresinde memuriyet usul ve kaidelerini, evrak kayıt ve havalesini ve çeşitli mevzuatı öğrenmiş bulunan kaymakam stajyerinin evvelâ idare âmirliğinin ilk basamağı olan bucak müdürlüğünde valilikçe kâfi görülecek bir müddet istihdam edilerek yetiştirilmesi, bilhassa adaylığında tamamlamamış olduğu idare şubelerinde çalıştırılması daha sonra kaymakam refakatinde ve son olarak da kaymakam vekâletinde bulundurulmasıyla kanun vâzının stajdan beklediği maksada en iyi şekilde varılmış olur ve pek tabiidir ki il merkezinde veya kaymakam refakatinde bulunduğu sırada lüzum görülecek sürece belediyelerde çalıştırılması lâzımdır.

Kaymakamlık stajı sırasında bucak müdürlüklerinde, çalıştırılacak maiyet memurları burada kendi maaş ve kadrolarıyla istihdam edilirler.

Birinci madde gereğince ehliyetlerinin tasdiki suretiyle âsil olarak maiyet memurluğuna tayin tarihinden itibaren bir buçuk yıllık kaymakamlık stajı sırasında kanunun tadaat ettiği yerlerde vazife görmüş olanların kaymakamlık kursuna gelmeğe ehliyet ve liyakat gösterdiği, staj gördüğü valilerce tasdik edilenler Bakanlıkça kaymakamlık kursuna çağırılırlar.

Birkaç vali emrinde staj gördüğü takdirde valilerin ehliyet ve liyakat hususunda birbirine zıt iş'arda bulunmaları halinde İçişleri Bakanlığınca ehliyetleri tasdik olunanlar da kaymakamlık kursuna çağırılırlar.

Bu staj sonunda kaymakam olmağa ehliyeti bulunmadığı anlaşılanlar eğer maiyet memuru kadrosunda veya 2919 sayılı kanunun 4. maddesi gereğince ücretle istihdam ediliyor iseler İçişleri Bakanlığının diğer memurluklarına veya 5439 sayılı kanunun 2 inci maddesi gereğince herhangi bir kadrodan maaş almak suretiyle maiyet memurluğunda veya 5354 sayılı kanunun 2 inci maddesinin "B'2, fıkrasının 2 inci bendine tevfi kanunla bacak müdürlüğünde veya başka bir memurluk kadrosunda veya kaymakam vekâletinde çalıştırılmakta iseler esas görevlerine iade edilmek suretiyle haklarında umumî hükümler uygulanır.

Kaymakamlık kursu :

Âzami altı ay olan kaymakamlık kursu programı İçişleri Bakanlığınca tesbit olunur. Kanunda âzami had gösterilmiş olup asgarî had gösterilmediğine ve âzami altı ay denilmiş bulunduğuna göre ceza kanunlarında olduğu gibi burada da asgarî haddi bir ay olarak kabul etmek lâzımgeldiği kanaatindeyiz.

Bakanlıkça tespit fiilen program gereğince kaymakamlık kursunu başarı ile bitirenler 4 Ura maaşla ve bunlardan yabancı dil imtihanı vererek bir üst derece almış olanlar ise 50 lira maaşla kaymakamlığa tayin edilirler.

Kaymakamlık kursunda muvaffak olamayanlar ya İçişleri Bakanlığının diğer memurluklarına veya başka kadrolarda iseler esas memuriyetlerine iade edilerek haklarında genel hükümler uygulanacağı tabiidir.

Kaymakamlık kursunu muvaffakiyetle bitirerek üç yıl kaymakamlık yapanlardan Cumhurbaşkanlığı, Büyük Millet Meclisi, Başbakanlık, Danıştay kadrolarındaki memurluklara veya belediye başkanlığı, belediye başkan yardımcılığı ve belediye şube müdürlüklerine seçilen veya tayin olunanların bu görevlerindeki hizmet süreleri İçişleri memurluklarında geçmiş sayılacağına göre bunlar bu görevlere tayin veya seçimlerinde 5354 sayılı kanunla kazandıkları hakları kaybetmeyeceklerinden tekrar İçişleri Bakanlığı merkez ve iller teşkilâtında bir memuriyete tayin veya nakilleri halinde son bulundukları yerlerde müktesep hak olarak aldıkları maaş dereceleriyle tayin veya nakil olunurlar.

Üç yıl kaymakamlık yaptıktan sonra belediye başkanlığına seçilenlerden tekrar İçişleri Bakanlığınca merkez ve iller teşkilâtında bir me-

muriyete tayin veya nakil olunanların ise belediye başkanlıklarında bulundukları sırada ücret almış olmaları hasebiyle burada geçen hizmet süreleri evvelce İçişleri Bakanlığı memurluklarından ayrılırken almakta oldukları maaş derecelerine eklenerek üç yılda bir derece terfi hesabıyla alabilecekleri derece maaşı ile tayin olunmaları düşünülebilir.

Kaymakamlık kursunu muvaffakiyetle bitirerek yukarıdaki bentde yazılı yerlerdeki memurluklarla, İçişleri Bakanlığı teşkilâtı dışında herhangi bir memurluğa tayin veya nakil edilenlerin ve üç yıl kaymakamlık yapmadan İçişleri teşkilâtı dışında herhangi bir memuriyete tayin veya nakil olunanların tayin veya nakil edildikleri yerdeki ilk terfi süreleri kaymakamlığa tayinleri sırasında kazandıkları süre farkı kadar uzatılır. Yani kaymakamlık kursunu bitirdiklerinden mütevellit kendilerine verilen maaş derece farkı mahsup edilir.

MAHALLÎ ADEMÎ MERKEZİYET İDARELERİNİN MUHTARİYETİ MESELESİ

Yazan : **Hayri ORHUN**

Mahalli ademi merkezîyet idarelerinin muhtariyeti meselesi uzun zamandanberi bazan şiddetlenen devamlı münakaşalara mevzu teşkil etmektedir. Bilhassa garbi avrupada komün idarelerinin muhtariyeti meselesi komün birliklerinin akdettikleri kongrelerin başlıca müzakere ve münakaşa konularına esas olmaktadır. Bu idarelerin yaptıkları tasarruflar üzerindeki hükümet mürakabesinin ağırlığından bahsederek bu mürakabenin hafifletilmesi fikrini müdafaa edenler olduğu gibi mürakabeyi en hafif şekliyle bile mahallî ademi merkezîyet idarelerinin haiz oldukları muhtariyetle kaabili telif bulamıyan ve binaenaleyh bu idarelerin her türlü mürakabeden âzade kalması noktai nazarını ileri sürece kadar ileri gidenler de mevcuttur.

İdare hukukunun iştiğal sahasında mühim bir mevki alan ve devlet vazifelerinin gittikçe genişlemesi ve nihayet vatandaşın refah ve saadetini temin edecek her türlü tedbir ve teşebbüsü icraya devletin sadece yetkili değil fakat vazifeli de olduğu fikrinin hakim olmasının tabii bir neticesi olan mahallî ademi merkezîyet idareleri sistemi bilhassa halkın âmmе hizmetlerine iştiraki prensibinin galebe çaldığı demokrasi dünyasında bir kat daha ehemmiyet kazanmış bulunmaktadır.

Filhakika, idare hukuku müelliflerinin üzerinde görüş birliğine vardıkları nokta, mahallî ademi merkeziyet idareleri sisteminin demokrasi esaslarına en uygun sayılabileceği noktasıdır. Hakikaten, devletin vazifelerinin gittikçe artışı, memleketin her köşesindeki ihtiyaçların merkezden kavranmasına, sürat ve isabetle tatminine imkân vermemekte, zaman ziyanına ve bürokrasiye yol açmakta olmasına karşılık ademi merkeziyet sistemi, halkın doğrudan doğruya kendisini ilgilendiren mahallî hizmetlerin idaresine iştirak etmesine ve mahallî ihtiyaçların daha yakından görülüp takdir edilerek mahallî menfaatlere en uygun bir şekilde süratle tatmin edilmesine imkân verebilmektedir.

Bu sistemde, mahallî menfaatleri alâkalandıran hizmetler halkın kendi aralarında seçeceği mümessiller tarafından idare edileceği diğer bir tabirle mahallî ihtiyaçların tatmini için mahallî halkın intihap ettiği uzuvlar tarafından icarî kararlar alınabileceği cihetle merkeziyet hiyerarşi ve bürokrasisinde açıkça görülen gecikme ve takdirde hata gibi mahzurlar mümkün olduğu kadar bertaraf edilmiş olur. Mahallî hizmetlerin mahallî menfaatlere daha uygun ve daha süratle halledilmesine, halkın geniş miktarda âmme hizmetlerine iştirakini sağlamasına ve şahsî teşebbüslere imkân vermesine binaen mahallî ademi merkeziyet usulü demokrat ve liberal bir sistem tarafından ihmal edilemez bir müessesedir.

Bu lüzumu burada kaydettikten sonra bu idarelerin tam bir otonomiye sahip olması başka bir tâbirle bu idareler üzerinde hafif dahi olsa merkezi idarenin bir kontrol yapmasının doğru olmayacağı yolundaki noktainazara gelince :

Mahallî ademi merkeziyet idareleri yukarda arz edilen sebeplerin zarurî kıldığı müesseseler olduğuna göre bunların umumi nizam çevresi içerisinde bir hüviyet taşımaları gerekmektedir. Müfrit bir ademi merkeziyet, ülkenin birliğini ihlâl etme ve federalizme kadar varabilme istidadını taşımaktadır. Memleketin umumi nizamını, genel menfaatlerini ihlâl etmek, ülkenin muhtelif bölgeleri arasında rekabetlere, israflara yol açmak, âmme hizmetlerinin yeknesak bir şekilde görülmesine mâni olmak gibi küçümsenmiyecek mahzurlar taşımaktadır. Bu itibarla mahallî ademi merkeziyet sistemini memleketin idari, fıkri ve teknik birliğini bozmıyacak bir şekilde tatbik etmek icabeder.

Esasen idari vesayet müessesesinin arzettiği muhtelif şekil ve ihtiva ettiği birçok tedbirlerin tek ve müşterek karakteri, istihdaf ettikleri gayenin aynı olmasıdır. Bu gaye ise, ademi merkeziyet tüzel kişilerinin faaliyet sahalarını memleketin umumi menfaatleriyle tahdit ve araların-

da bir faaliyet koordinasyonu tesis etmekten ibarettir. Hedef bu olunca merkezin bu idareler üzerindeki mürakabe hakkını reddetmeye imkân yoktur. Netekim gerek idari sistemi gerekse Anglosakson sistemi dediğimiz kazai sistemi kabul eden bütün demokrat memleketlerde bu mürakabenin mevcudiyeti aşağıda vereceğimiz muhtasar izahatla anlaşılacak ve hatta İngiltere gibi demokrasinin doğup büyüdüğü bir memlekette bu mürakabenin en ağır şeklinin yaşamakta olduğu tebarüz edecektir.

Belçika:

I — Provens idaresinin başında bulunan vali merkez tarafından tayin ve azl olunur. Merkezin mümessili olan valinin komün idareleri muamelâtı üzerinde nezaret hakkı vardır.

II — Komün idarelerinin başında bulunan komün başkanları (Bourgmester) kral tarafından tayin olunur. Kral, komün başkanım komün meclis üyeleri arasından seçebileceği gibi hariçten birisini de seçebilir.

III — Komün idarelerinin asıl rüknünü teşkil eden komün kâtibi ile komün mal memurlarının (Recevoir) tâyin, men ve azilleri hakkındaki meclis kararlarını provens daimi encümeninin (Deputation Permanente) iki ay içerisinde tasdik veya reddetmesi lâzımdır. Bu husustaki komün meclis kararları ancak iki ay zarfında tasdik veya reddedilmezse kendiliğinden icra kabiliyeti iktisap edebilir.

1933 tarihli bir Kral Arretesi 1000 nüfuslu komünlerde kitabet ve mal memurluğu vazifesinin bir şahıs uhdesinde cemedilebilmesi için kralın müsaadesini şart koymuştur. Bu hüküm bilâhare 2500 nüfuslu komünlere de teşmil edilmiştir.

Daha sonra 1934 tarihli bir Kral Arretesi ile bazı komünlerdeki mali işlerin devlet mâliyesi memurları tarafından tedviri kabul edilmiştir.

IV — Tâyinleri doğrudan doğruya komün meclisine ait müstahdemlerin üç aydan fazla bir müddet için işten menedilmelerine ait kararlar da provens daimi encümeninin tasvibine muhtaçtır.

V — Komün komiser yardımcılarının tâyin, işten men ve azilleri, maaş tenzili cezası yetkisi de provens valilerine aittir.

VI — Komün memur ve müstahdemlerinin maaş işleri komün idareleri tarafından serbestçe tanzim edilmekte iken sonradan bu memur ve müstahdemlerin maaş ve tekaüdiye işlerinin tanzimi ve azami haddinin tâyini merkezi hükümet salâhiyetleri arasına alınmıştır.

VII — Provens idarelerinin bazı kararları vaziyete göre Kral tarafından tasvip ve tasdik olunması icabeder. Bu idarelerin umumi men-

faati ihlâl eder mahiyet taşıyan kararları ve salahiyet tecavüzü suretiyle müttehaz mukarrerat Kral tarafından iptal olunurlar.

Komün idarelerinin ittihaz ettiği mukarrerattan bazılarının provens daimi encümeninin mütalâası alınmak şartıyla Kral tarafından tasdik edilmesi şart olduğu gibi bazı kararlarda provens daimi encümeninin kabul ve tasdikine muallâk bulunmaktadır. Bu idarelerin bazı kararları ise provens valisinin tetkik ve tasdikine arz edilmektedir.

Diğer taraftan komün idarelerince ittihaz edilen kararların icrası provens valisi tarafından mucip sebep gösterilmek şartıyla tehir edilebilir. Komün kararlarının iptaline yetkili makam ile kraliyet makamıdır.

VIII — Belçika'da polis vazife ve salahiyetlerinin tanzimi komün idarelerine aittir. Komün idareleri bu sahada istedikleri şekilde zabıta emir ve talimatları isdar edebilirler. 5 Haziran 1934 tarihli bir kanunla ceza tahdidi altında zabıta emir ve talimatnamesi isdar salahiyetini provens valisi ile kaymakama da tanımış bulunmaktadır.

Vali ve kaymakam bu gibi talimatnamelerin mıntakaları dahilindeki komünlerden hangilerine tatbik mecburiyeti olduğunu tâyin ederler.

IX — Komün idareleri mâliyesi üzerinde 1934 senesinden sonra merkezi hükümetin müdahalesi hissedilmeye başlanmış evvelâ bu idareler için bir tip bütçe kabul edilmiş sonra da muhasebe işleri bir formüle bağlanmıştı.

Komün idarelerine ait ticari ve sınai karakterdeki işletmelerin idare şekli hükümetçe bir nizamname ile tâyin ve tesbit edilmiştir.

X — Müteaddit tebliğlere rağmen provens valisi veya provens daimi encümeni tarafından istenilen bilgileri vaktinde vermeyen veya kanun, tüzük, yönetmelik, provens meclisi veya provens daimi encümeni karar veya yönetmelik hükümlerine göre gereken muameleyi vaktinde yapmayan komün idarelerine - masrafları şahsen komün otoritelerine ait olmak üzere - gereğini bizzat yerinde yapmak üzere bir veya bir kaç temsilci gönderilir. Bu özel temsilciler mahalline giderek istenen bilgileri mahallinde toplar ve gönderen makam tarafından emrolunan tedbirleri mahallen alırlar. Özel temsilcilerin yol ve ikamet masrafları ilgili memurun şahsına vazifelerini ifa dolayısıyla yapılması lâzım gelen diğer masraflar da komün bütçesine tahmil olunur.

Özel temsilci bütün komün makamlarının kanuni vazifelerine dahil olan işlerde bu makamların yerine kaim olurlar.

XI — Mecburi masrafları yapmayan veya tediyesini tehir eden komün mal memuru aleyhine resen tahsil müzekkeresi tanzim ederek

masrafı yaptırmaya provens daimi encümeni salahiyetlidir. Bu müzekkereye istinaden komün mal memuru hakkında bir vergi mükellefi gibi muamele yapılır. icabederse şahsi malları satılarak ödemeye mecbur olduğu masraf bedeli tahsil olunur. Daimi encümen bu zorlama tedbirlerine müracaattan evvel komün meclisinin mütalâasını almak mecburiyetindedir. Eger mecburi masraf için bütçeye tahsisat konulmamış ise, daimi encümen bu tahsisatı bütçeye resen ithal eder, bu hususta komün meclisinin de krala müracaat hakkı vardır.

Fransa:

I — Fransa'da Departman Umumî Meclis Başkanı ile Komün Başkanı ve Muavini merkezi hükümet tarafından işten men veya azil olunabilirler. İşten men etme yetkisi İçişleri Bakanına aittir. Azil kararı da şahsen veya yazı ile alâkalının müdafaası alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca ittihaz olunur. Muayyen hallerde Belediye Meclisleri muvakkatan tatil veya kat'î şekilde fesih olunabilirler.

II — Meclisi İdare organları tarafından ittihaz edilmiş olan bazı mukarrerat Devlet Başkanı veya Prefe tarafından red veya iptal olunabilirler. Bazı kararlarda da yetkili merkez organı tarafından tasdik edilmesi şarttır. (Bütçe, artırma eksiltme kararları, komün istikrazları, mukaveleler vesaire).

III — Departman veya komün idareleri tarafından kanunî bir masrafın veya lâzimütediye bir borcun ödenebilmesi için bütçeye lâzımgelen tahsisat konmadığı hallerde Prefe bu gibi tahsisatı resen bütçeye koyabilir. Keza, bir komün bütçesi meclis tarafından zamanında yapılmaz veya tevzin edilmemiş olursa yüksek makamlar tarafından resen tanzim olunur.

IV — Bir kanton dahilinde yeni komün kurulması veya mevcut komünlerin hudutlarının değiştirilmesi alâkalı Belediye Meclislerinin ittifakı şartıyla valinin kararnamesiyle mümkündür. Keza aynı departman dahilinde bulunan bir kaç komünün birlik tesis etmesi için valinin müsaadesi icabeder.

Hollanda:

I — Provens ve komün idareleri Başkanları (Commissaris der komingin), (Burgemester) hükümet tarafından tâyin olunurlar.

II — Provens idareleri tarafından isdar edilen bütün talimatlar merkezi hükümetin tasvibine arz edilir. Komün idarelerinin bir kısım kararları için de Provens idaresinin muvafakatini almak şarttır.

III — Komün idarelerine ait bütün mali işler merkezi hükümet makamlarının kontrolüne tabidir.

Âmme hizmeti gören memurlar hakkında neşredilen bir kanun bütün resmî teşekkülleri istihdam ettikleri memur ve müstahdemler hakkında bir statü yapmaya mecbur tutmuştur. Bu şekilde devlet Provens ve komün memurlarını yeknesak bir statüye tabi tutmamıştır. Bu meyanda devlet memurlarına ait maaş azamî haddi provens ve komün memurları maaşlarına da teşmil edilmiştir.

Portekiz:

I — İçişleri Bakanlığının alâkalı Gene Müdürlüğü Mahallî İdareler vazife ve faaliyetlerini tanzim ve kanunların tatbikatında vahdeti temin için bu idarelerin başında bulunan makamlara talimat verdiği gibi bu makamlar tarafından vaki olan istilâmları da cevaplandırmakta ve mahallî İdareler üzerinde idare müfettişleri vasıtasıyla teftiş ve murakabede bulunmaktadır.

Teftiş iki yönden yapılmaktadır. Birisi bütçe ve hazine muamelâtına ait olan malî teftişler diğeri de İdarî muamelât teftişidir.

II — Diğer taraftan, büyük belediyelerin başkanları (presiden de la Camara) kendi bölgesindeki küçük belediye (Juntas de freguesias) başkanlarına talimat verebildikleri gibi bu idarelerin gayrimenkul iktisap ve ferağına ve belediyeye ait hizmetler hakkında verilecek imtiyazlara müteallik kararlarını tetkik ederek tasvip veya red eder. Ayrıca bu idareler üzerinde teftiş hakkını da haizdirler.

III — Vali büyük (Camera) ve küçük (Freguesias) belediyelere ve provens idarelerinin ve mıntakası dahilindeki merkeze bağlı idarelerin faaliyetleri hakkında topladığı malûmat senelik bir rapor halinde merkezi hükûmete sunduğu gibi büyük belediye başkanlarının (Camera) küçük belediye idarelerinin ittihaz ettikleri kararların ademi tasvibine ait mukarreratı hakkında alâkalı belediyeler tarafından vaki müracaatları tetkik ve karara bağlar.

IV — Hükümet Bakanlar vasıtasıyla kanunun icrasını doğrudan doğruya mahallî idarelere tahmil ettiği vazifeler üzerinde bu hususlara ait kararları tasvip veya reddetmek suretiyle murakabe eder. Bu kararlar merkezin tasvibine iktiran etmeden icra kabiliyetini iktisap edemezler.

V — Nihayet merkezi hükümet, kanunla tâyin edilen ahvalde, icrası münhasıran mahallî idare makamlarına ait vazifelerin bu makamlar tarafından yapılmasından imtina halinde doğrudan doğruya veya merkezin hiyerarşisine tabi bir makam vasıtasıyla (Mahallî idare Makamı yerine kaim olarak bu hizmeti yapmak yetkisini haiz bulunmaktadır.

İngiltere:

I — Merkezi hükümet tarafından komün idarelerine yapılan malî yardımlar dolayısıyla bu gibi hizmetlerin lâıyık veçhile yapılıp yapılmadığı alâkalı Bakanlıklarca mürakabe ve kontrol edilmektedir.

II — Belediyeler yüksek bir makam ve umumiyetle Sağlık Bakanlığının müsaade ve muvafakatiyle istikraz aktedebilirler. Bu müsaade verilmeden evvel istikrazın kanuna ve ihtiyaca uygun olup olmadığını ve istikraz edilecek para miktarının makul bir hadde bulunup bulunmadığını araştırır.

III — Mahallî İdarelere ait masraf ve muhasebe cetvelleri hesap yargıcı tarafından tetkik edilir. Mevzuata uymıyan masraflar bunlara müsaade eden Meclis Üyelerine tazmin ettirilir. Ödeme külfetinden kurtulmak için evvelden bu hususta Sağlık Bakanlığının muvafakatini almış olmak icap eder.

IV — Kanunlarla Mahallî İdarelere mecburî vazife olarak verilen hizmetlerin yapılmaması hizmetten kaçınma «Vazifeyi İhmal» addolunur. Ve alâkahılar hakkında işin mahiyetine göre kanunla tâyin edilen muamele tatbik olunur. Meselâ : Umumî sağlık işlerine taallük eden vazifeleri yapmadığı anlaşılan bir mahallî idare Meclisine Sağlık Bakam bu işi yapmak için münasip göreceği bir müddet tâyin ederek işin bu müddet zarfında tarif edilen şekilde yapılmaması emri ve tebliğ eder. Bu müddet içerisinde Bakanlığın tarif ettiği şekilde işi yapmıyan meclis üyeleri tevkif olunabilirler.

Kendilerine Yapı Yönetmeliği tanzimi vazifesi verilen mahallî idare organları bu vazifelerini gösterilen lüzumu binaen ifa etmezlerse Yönetmelik resen Sağlık Bakanlığı tarafından tanzim olunur.

V — İlçe Meclislerinin yapmadıkları vazifeleri de Sağlık Bakanlığı bu meclislerden alarak Kontluk Meclislerine verebilir. Bu gibi hizmetlere ait masraflar yine İlçe Bütçesinden ödenir.

VI — Mahallî İdare Meclislerinin vazife görmemeleri halinde tatbik edilecek özel tedbirlerden birisi de hizmet yapmaktan kaçman meclislerin Bakan tarafından tatil edilmesi ve bu meclisin yetkilerini haiz olarak tâyin edeceği bir memura bu vazifeleri gördürebilmesidir olarak tâyin edeceği bir memura bu vazifeleri gördürebilmesidir.

VII — Bazı Sağlık işlerinde Başkent Belediye Meclislerinin vazifelerini yapmadığına kanaat getiren Londra Kontluk Meclisi bu meclislere ait vazifelerden herhangi birisini kendi üzerine alarak yapabilir. Bu işe ait masrafları da ilgili Başkent Belediyesi Bütçesinden tahsil edebilir.

VIII — Mahallî İdare Makamları tarafından yapılan muamelat ve ittihaz edilen mukarrerattan zarar gören her vatandaşın bakanlığa müracaat hakkı vardır. Bakanlıkça verilen kararlar mahallî İdare Mukarreratının iptali şeklinde de tecelli edebilir.

IX — Bazı hallerde mahallî idare makamları muamelelerinin icra kabiliyetini iktisap edebilmeleri için Bakanın tasvibine iktiran etmesi lâzımdır.

X — Kanunlar çok defa bakanlara mahallî idarelerin vazifelerini ne surette yapacaklarını gösteren kararnameler tanzim etmek salahiyetini tanımıştır.

Görülecek hizmetin mahiyeti, derecesi, görevin yapılmasında mahallî idare meclislerince takip edilecek usul, alınacak harçlar, tebligat şekli, resmî vesika, formül ve örnekleri teferruatıyla bu kararnamelerde yer alır.

XI — Mahallî idarelere ait muhtelif hizmetlerin görülüş şekli alâkalı merkezi hükümet idaresi müfettişlerinin teftişine tabidirler.

XII — Sağlık Bakanı muayyen hallerde bir mahallî idare teşekkülüne normal olarak o mahallî idare teşekkülünün haiz bulunmadığı yetki ve vazifeleri tevdi ve tahmil edebilir.

XIII — Adli sisteme tâbi olan İngiltere’de mahallî idare organları tarafından yapılan tasarruflardan veya mecburi vazifeleri ihmal etmelerinden zarar görenler kanunların tâyin ettikleri ahvalde adi mahkemelere müracaat ederek haklarının ihkakını talep edebilirler.

KÖY MAHALLERİNİN TAYİNİ VE YERLEŞTİRMELER HAKKINDA BİR TETKİK

Sabri SÖZE

Türklerin 11. ci yüzyıla kadar muhtelif tarihlerde yapmış oldukları göçler, Çinde, Hindistanda ve Doğu Avrupada olduğu gibi Anadoluda da, önceleri mukavemet görmüş ve göç edenlerin mühim bir kısmının yerli halk arasında dağılarak temessül edilmelerde sonuçlanmıştır. Bu tarihlerde müstakil köy kurabilmiş olan Türklerin seçtikleri köy yerlerine, daha ziyade güvenlik ve savunma düşüncelerinin hâkim olduğunu görürüz.

11. ci yüz yılın İran ve Konya Selçukluları zamanında başlayan, Türkistan, Horasan ve Irandan gelerek Anadolunun verimli arazilerinde, güzel yaylak ve kışlaklarında yeni hayat sahaları bulduklarından ötü-

rü buralarda yapılan yerleşmelerle sonuçlanan göçlerde, önceleri olduğu gibi her hangi bir mukavemet ve temessül olayı görülmemektedir. Bunun sebebini, bu zamanda başlayan göçlerin, ardı kesilmeyen kuvvetli kütleler halinde yapılması, Abbasi Devletinin Hazar ve Bizans sınırlarındaki durumunun nazik olması, Bizans İmparatorluğunun sarsıntı ve karışıklıklar içinde bulunduğu bir çağa tesadüf etmesi teşkil eder. Bu zamanda da ziraata elverişli güzel araziler üzerinde ve su boylarında birçoğu eski Türk kabilelerinin veya reislerinin isimlerini taşıyan yeni köyler kurulmuş, iptidai yerlilerin bir kısmı kaçmak zorunda kalmış, bir kısmı da temessül edilmiştir.

Türklerin Anadolu'da yerleşmeleri, 12. ci yüzyılın ikinci yarısından sonra ve bilhassa 24. cü yüz yıl ile 15. ci yüz yılın birinci yarısına kadar Anadolu Selçuklularile bunlardan sonra meydana çıkan Beylikler zamanına da devam eder. Endüstri, ticaret ve ziraate fazla önem verilen bu çağda yapılan yerleşmeler de, pazarla münasebeti kolay olan, kervan yolları üzerinde veya yakınlarındaki sahalara tercih edilmiştir.

Osmanlı Devleti, yükselme ve gelişme çağında yeniden köy kurulması işleriyle, harb esirlerinin veya fethedilen memleketler halkının veyahut içerde bir yerden diğer bir yere göçürülmesi gerekenlerin nakil ve yerleştirilmeleri vesilesile meşgul olmuştur. Bu suretle göçürülen halkın bir kısmı şehir ve kasabalarda, diğer kısmı da buralarda oturan halkın ziraî ihtiyaçlarını sağlamak üzere etrafındaki köylere veya köy kurulmasına elverişli sahalara veyahut dirlik ve düzenliğin sağlanması düşüncesiyle yol üzerinde veya yakınlarında bulunan mahallerde yeniden kurulan köylere yerleştirilmişlerdir. Bu yerleştirmelere, çeşitli bölgelerin bayındırlığı veya fethedilen memleketler hakim yurdun diğer taraflarına dağıtarak yerlerine Türklerin iskân edilmeleri gibi çeşitli politik düşüncelerin müessir olduğunu da ilâve etmek lâzımdır.

Bu devirde Tuna ve CVistol kıyılarına kadar yayılan ve oralarda yerleşen Türklerden bir kısmının, duraklama ve gerileme çağı başlayınca, çeşitli sebeplerin tesirleri altında anayurda dönmeleri, Osmanlı Devletini yeni bir göç ve yerleştirme konusu karşısında bırakmış ise de, bu dönüş düzenli bir şekilde olamamıştır.

Yurdumuzda Cumhuriyet devrinde yapılan göçler ve yerleştirmeler, Osmanlı Devletinin duraklama ve gerileme çağında başlayan ve bu çağ Süresince devam eden göçlerin ve yerleştirmelerin bir devamıdır. Bu devirde yeniden köy kurulması, öteden beri devam edegelen göçlerin gerektirdiği yerleştirmeler vesilesiyle olmuştur. Köy yerlerinin seçilmesinde

hâkim olan düşüncelere gelince: bu düşünceler, bir taraftan Anadolu'nun geniş ve boş arazilerini doldurmak, bu verimli toprakların altını ve üstünü işletmek ve bu suretle yurdun ekonomik kalkınmasını ve nüfusun kısa bir zamanda fazlaşmasını sağlamak, diğer taraftan yabancı idareler altında anayurddan uzak yaşamak zorunda kalan ırkdaşlarımızı öz topraklarına kavuşturup onun temiz havasını teneffüs etmek imkânını vermekten ibarettir.

Buraya kadar verilen izahattan anlaşılıyor ki Anadolu'ya muhtelif sağılarda göç eden Türklerin ilk köy yerleri, gerek meşgalelerine ve ihtiyaçlarına ve gerekse o çağın güvenlik ve savunma, ekonomik ve ticarî münasebet vesaire gibi muhtelif şartlarına göre önceleri aile veya kabile başkanları tarafından seçilmiştir. Sonradan Devlet eliyle yapılan yerleştirmelerde seçilen köy yerlerinde, genel olarak bir insan topluluğu için gerek arazi, gerek sağılık ve gerekse yerleşenlerin müstahsil bir duruma girmelerini sağılamak bakımlarından lüzumlu bulunan kayıt, şart ve kolaylıklar o zamanın görüşüne, anlayışına, imkânlarına ve bu konuya verdiği önem derecesine göre aranmıştır.

Anadolu'ya muhtelif çağlarda göç eden Türklerin, ilk köy yerlerini seçmelerinde ve bu yerlerde kurdukları köylerde müessir olan esasları üçe ayırmak kabildir :

- I — Güvenlik ve savunma düşüncesiyle aranan yerler.
- II — Ziraî, ekonomik ve ticarî düşüncelerle aranan yerler,
- III — Su başları veya havadar mahaller aramak veyahut rüzgâr istikametlerine bakmak suretiyle aranan yerler.

I — Güvenlik ve savunma düşüncesiyle seçilen yerler :

Güvenlik ve savunma düşüncesiyle yapılan yerleşmelerde, çıkılması güç korunması kolay olan tepe ve kaya üstlerinde, işlek yolların üzerlerinde veya yakınlarında, karakol ve kışlaların bulundukları mahallerde veya civarlarında, şehir ve kasabaların etrafında bulunan elverişli sahalardan aranmıştır. Çıkılması güç ve korunması kolay olan tepe ve kaya üstleri bulunmadığı takdirde kenar ve eteklere inilmiştir. İşlek yolların üzerinde veya yakınlarında, karakol ve kışlaların bulundukları mahallerde veya civarlarında, şehir ve kasabaların etrafında uygun sahalardan bulunmadığı takdirde de bu mahallere az veya çok uzak bulunan düz araziler seçilerek höyükler yapılması yoluna gidilmiştir.

Kenar ve eteklerin tercih edildiği mahallerde kurulan köylerin yakınında bulunan tepe ve kaya üstleri ile düz arazide yapılan höyükler, en son sığınma mahalleri olarak kullanılmışlardır. Bu gibi mahallere, Gazi-

antep ili köylerinde pek çok tesadüf edilebilir. Bu ilin Oğuzeli ilçesine bağlı bulunan Tilbaşar köyünün yanında yapılan büyük bir höyük, etrafını çerçeveleyen toprak sur ile birlikte bu civarda bulunan köylerin birleşik çalışmalarıyla vücuda getirilmiş bir haberleşme ve en son birleşik sığınma ve savunma mahallinden başka bir şey değildir.

“Karakamıştan Tilbaşara ve Tilbaşardan Kilise kadar devam eden iskân mıntakasında her köy bir höyüğün böğründe kurulmuş ve her köyün iki yanı höyüklerle çevrilmiş bir haldedir. (1)”.

Güvenlik ve savunma düşüncesi bulunan yerleşmelerde köy evlerinin, köye girmeyi güçleştirecek ve toplu savunmayı kolaylaştıracak şekilde bir biri üstüne binmiş ve bir birinin hakkına tecavüz etmiş bir halde sıkışık, dar ve fazla çıkmaz sokaklardan mürekkep olmak üzere yapıldıkları görülür. Bazılarında ve ekseriya köyün ağasına ait olan evde, dört tarafını, üstünü ve aynı zamanda köyün diğer evlerini ateş altına alabilecek mazgal tertibatı yapılır. Bu tertibatı haiz olup bu güne kadar kalmış olan bazı evlere, doğu İllerimizdeki köylerde ender olmakla beraber tesadüf etmek kabildir.

Güvenlik ve savunma düşüncesiyle köyler, Anadolu'da huzur ve sükunun bulunmadığı zamanlara tesadüf eder. Bu düşünce ve endişe kalktıktan sonra, civarında bulunan araziye işlemek ve mahsulâtı çeşitli zarar ve ziyanlardan korumak üzere gidip gelmenin zorluğundan, yorgunluğundan ve nihayet lüzumsuzluğundan kurtulmak isteyen bu gibi köyler halkı, civarında bulunan ziraat bölgelerinde zaman zaman inşa ettikleri evlerle küçük veya büyük köyler vücuda getirmek suretile yer değiştirmeleri yapmışlardır.

II — Ziraî, ekonomik ve ticarî düşüncelerle seçilen köy yerleri?

Bu amaçların arandığı yerleşmelerde, dirlik ve düzenliğin kolaylıkla sağlanabildiği, ziraate, hayvancılığa elverişli münbit ve mahsuldar arazilerle, yaylaların ve önemli ticaret mevkilerinin arandığı görülür. Yurdun, kısa bir zamanda gelişme istidadı göstererek kasaba ve şehir vasıflarına giren köyleri ile halen mamur, müreffeh ve zengin bir durumda bulunan diğer köyleri bu amaçla kurulmuşlardır. Mamafih bu düşüncelerin aranmış bulunmasına rağmen bu güne kadar ilerleme ve gelişme imkânlarını bulamamış birçok cılız ve kısır köylerimizde yok değildir. Toprağı ve diğer tâli iş sahaları fazla nüfus beslemeğe elverişli bulunmayan veya bu şartları haiz olsalar bile şose, demiryolu ve sahil

¹ Çok iptidai çömlekçilik: Yazan: R. Yalçın.

gibi ulaştırma yollarından uzak ve etrafı ulaştırmanın kolaylıkla yapılmasına engel olacak  rızalarla çevrili kapalı bölgelerde kurulmuş bulunan köyler umumiyetle bu durumdadırlar. Toprağı dar ve diğer tâli iş sakaları mahdud bulunan köyler, çoğalan nüfusu besleyemediklerinden, kapalı bölgelerde kurulan köyler de, ihtiyaçlarını istihlak için yapmak zorunda kalmalarından ötürü ilerleme ve gelişme imk nlarından mahrum kalmışlardır.

Zirai düşüncelerle yapılan bazı köy kuruluşlarında, taşlık ve kıraç yerlerin, münbit ve sulak arazilere tercih edilmiş olduğuna dair bazı misaller görülmektedir. Bilgi eksikliğine dayanan bu gibi kuruluşlara daha ziyade Konya, Aksaray ve Kırşehir illerinde tesadüf edilir. Bu illerde yapılış olan ilk köy kuruluşlarında, daha kolay olan ve daha az emek ve masrafla ekilebilen kıraç topraklar, sulu arazilere tercih edilmişlerdir. Vaktile bu yerleşmeleri yapmış olanlara, sulak arazilerde ziraatin teksif edilmesinden ziyade kıraç yerlerde — mahsulün az olmasına rağmen — genişletilmesine önem verilmesi ve ziraatten arttırılan emeğin hayvancılığa verilmesi daha kolay gelmiştir.

Maamafih, taşlık, kıraç ve susuz topraklarda zaman zaman vuku bulan kuraklıkların husule getirdiği kıtlıkların ızdırabını birçok defalar çekmiş bulunan köylü, bu acı denemeler sonucunda daha güvenli çalışmanın hayvancılıkta olduğunu görerek bu meşgaleye daha çok önem vermeğe başlamış ve ilk yerleşme mahallerini yavaş yavaş bırakarak yaylalara doğru çekilmiştir. Bu gün Konya yaylalarında, tesadüf edilen yüz, iki yüz haneli köyler evvelce taşlık ve kıraç yerlerde kurumuş büyük ve toplu köylerin basit yayla damlarından ibaret iken hayvancılığa önem veren köylünün sonradan bu yaylalara doğru yayılarak yerleşmeleri sonucunda meydana gelmişlerdir.

III — Su başları veya havadar mahaller aranmak veyahut rüzgâr istikametlerine bakılmak suretile yapılan yerleşmeler :

Su başları, köy kuruluşlarında aranan şartların başında gelir. Yurdumuzda kurulmuş bulunan köylerin çoğunda güzel suların bulunması bu şarta verilen önemin derecesini gösterir. 945 yılında yapılan köyler istatistiğine göre muhtarlık olan 34.060 köyden 22,276 köy kaynak suyu, 5366 köy kuyu suyu, 2995 köy dere suyu, 220 köy  eşme suyu. 258 köy g l suyu. 54 köy yağmur suyu ve 2894 köy de yerlerden sağladıkları suları içmekte ve kullanmaktadırlar. Bu rakamlar, köy yerlerinin tayin ve tesbitinde umumiyetle kaynak sularının veya bu suların kolaylıkla getirilebildiği mahallerin arandığını ve kaynak sularının bu-

lunmadığı elverişli sahalarda da kuyu sularından faydalanılmasının düşünüldüğünü gösterir.

Köy yerlerinin tâyin ve tesbitinde su başlarının oynadığı rolün önemine, sayın bay Hasan Reşit Tangut'un "Köylerimiz" adlı eserinde verdiği şu tarihî misal güzel bir örnek teşkil eder : "Romalılar, Suriye'de ve Provincia Arabica da aynı yerleştirme siyasetini takip ettiler. Onlar, perakende ve ilkel halkın (peuplade) toplanmasını istedikleri yerlere önce büyük bir kuyu kazarları kuyunun üzerine bir comptoir ve bir de karakol kurarlardı. Kredi ve emniyet bu perakende halkı su başında toplayınca derhal topluluk ve yaşama hayatı başlardı. Toplanma yerlerinden iyi seçilmiş olanları az zamanda birer büyük oldular. Şimdi yukarı Suriyeden Hicaza kadar bir hat halinde uzanıp gittiğini gördüğümüz büyük köyler ve kasabalar o siyasetin mahsulüdür. Ve ekseriyetin adında bir Ayn, yani su gözü veya bir Biir, yani kuyu adı vardır .⁽¹⁾."

Köy kuruluşlarında havadar yerlerin aranması, rüzgâr istikametlerine bakılması ikinci derecede müessir olan esaslardandır. Su başlarını arayan ilk kurucuların, havadar olmakla beraber aynı zamanda şimal rüzgârlarından masun bulunan yerleri tercih ettikleri muhakkaktır.

Köy kuruluşlarında, havadar olan yerler aranmasının veya ekilen arazilere yakın olma düşüncesinin bazan su başlarına tercih edildiğini gösteren örnekler yok değildir. Gaziantep ilinin merkez ilçesine bağlı Karaburç, Alahacı ve Köseler köylerinin kuruluşlarında ekilen arazilere yakın olmak, bu ilin yine merkez ilçesine bağlı bulunan Göreniz, Şihlicerit ve Büyükabdar köyleri ile Nizip ilçesine bağlı bulunan Tilfar ve Tolum köylerinin kuruluşlarında havadar mahaller seçmek, merkez ilçesinin Tokdemir, Hamuobası ve Bozaobası köylerinin kuruluşlarında da hem ekilen arazilere yakın olmak ve hem de havadar mahaller aramak düşüncelerde su başlarından uzaklaşmıştır.

Bu köyler, halkı, ihtiyaçları bulunan içme ve temizlik sularını uzak mesafelerde bulunan dereğ kuyu ve kaynaklardan binbir müşkülât ile taşırlar. Suyunu bir buçuk saat mesafede bulunan bir dereeden alan Alahacı köyü, bir saat uzağındaki Eneç deresinden alan Köseler köyü ile ormir, Hamuobası ve Bozaobası köylerinde, su ihtiyacı için her evden ortaklaşa ve nöbetleşe bir kuyudan faydalanmak zorunda bulunan Tokde- kişiyi başka işlerden ayırarak yalnız su taşıması işi ile görevlendirmek zarurî bulunmaktadır. ⁽²⁾

¹ Sahife: 58.

² Bu köye ait tetkikler 949 yılında yapılmıştır.

Anadoluya muhtelif çağlarda göç etmiş olan Türkler, önceleri aile, kabile ve aşiret başkanları tarafından seçilen yerlerde kendi ellerile kurmuş oldukları köylerde yerleşmişlerdir. Sonraları müteaddit Türk Devletleri kurulunca, yeniden vuku bulan yerleşmelerde köy yerleri umumiyetle bu Devletler tarafından gösterilmiştir. Bunun sebebini Anadolu'da kurulan Türk devletlerinde toprağın, mühim bir servet kaynağı olarak ele alınması ve buna sahip olma meselesinin düzenli bir sisteme bağlanmış olması teşkil eder. Bu sistem Selçukiler zamanında daha iyi tanzim edilmiş, Anadolu beyliklerinde aynen Selçukilerde olduğu gibi devam etmiş, Osmanlı Devleti de bu usulü idame ettirmiştir.

O zamanki arazi rejimine göre, Devlete karşı bir ödev yüklenmiş bulunan Tımar ve zeamet sahipleri bu ödevlerini, kendilerine tahsis edilen araziden tahsil ettikleri gelirlerle yerine getirdiklerinden, köylerin münbit ve mahsuldar yerlerde kurulmasına hizmet etmişlerdir. Hassa topraklarına kurulan köylerin 2/3'leri seçilirken de aynı dikkat ve itinanın gösterilmiş olduğunu görüyoruz.

Fatih Sultan Mehmet'in feth edilen memleketlerden Anavata'na sistemli bir şekilde göçmen, esir, sürgün ve göçebe cemaatler göndererek muhtelif yerlerde kurulan köylere veritirdiği malumdur. Bunlardan Hassa topraklarına yerleştirilen esir ve sürgünlerin müstahsil bir duruma girmeleri için tohum ve hayvan gibi işletme sermayeleri ayrıca beylikten verilmiştir (¹).

(.....İstanbul'un fethini müteakip yaptırılan bina tahriri işlerini idare etmiş bulunan Tursun bey tarihinde şöyle demektedir :

Fatih "kılıçla fethettiği memaliki küffardan sebâyâyı üsâra getirip etrafı İstanbul'da kondurup köyler ve mezâri vazetti. Şöyle ki hâli yer kalmayıp tamam mamur eyledi. Her vâdi-i gayrı zî-zer hadâyıkı zâtı behçet şeklin gösterdi." "Tarih-i Ebülfeth : Mehmet Arif bey tabı. İstanbul 1330. Sf. 67".

Aynı şekilde Fatih'in muasırı olan Rum tarihçisi Kritvulos da Türkçeye "tarih-i Sultan Mehmet Han-ı Sani" namile tercüme edilmiş olan tarihinde İstanbul civarının iskânı işlerinden şu şekilde bahsetmektedir:

"Padişah hazretleri Sırp, Macar ve Bulgar hıttalarından birçok ahaliyi İstanbul civarına naklettirerek buraların da imar ve iskânına sar-

¹ Bu esir ve sürgünlere (Ortakçıkul), yerleştirilmiş oldukları köylere de (kulluk) denir. Bunlar hür köylü (reaya) değildirler. Yerleştirilmiş oldukları arazi'deki ortakçılık şekil ve münasebetleri kanunnamelerle tanzim edilmiştir. Ortakçı kullar, 16. ncı asrın başlarından itibaren ortadan kaybolmağa başlamışlardır.

fı himmet ediyordu. Bu bapdaki makasılı seniye, evvelâ İstanbul civan münbit ve mahsuldar tarlaları havi olduğundan, buralarının celbolunan nüfus sayesinde zer'i ve bu suretle ihtiyacı memleketin tehvini, saniyen mevakii mezkûre çöl halinde, gayri meskûn olduğu cihetle seyrü seyahat edenlere bâisi emniyet olamadığından iskânı ahali suretile temdidini ve asayişin temini idi.” “Sf : 113”.

“Sultan Mehmet Hazretleri İstanbulun umuru idaresi ve sairesi ile iştigale başlayıp buraya naklettirdiği Moralılardan sahibi fen ve malûmat olanları şehir dahilinde tavin ve diğerlerini de memleketin civarındaki hâli arazide iskân ettirerek buralarda parça parça köyler teşkil ettirdi. Ve ziraatle iştigal etmeleri için cümlesine hububat ve çift hayvanı ita eyledi...” “Karulidi tercümesi, İstanbul 1328. Sf: 128.”⁽²⁾.

Eski Haslar ilçesinin bu günkü Beyoğlu, Sarıyer, Bakırköy, Büyükçekmece ve Çatalca ilçelerinin bulunduğu yerleri ihtiva eden 904 tarihli tahrir defterine göre bu ilçenin 163 köyünden 110 kadarının esas nüvesini Fatih Sultan Mehmedin harp bölgelerinden getirterek yerleştirdiği esir ve sürgünler teşkil etmektedir. Diğerleri de Anadoludan kurulmuşlardır⁽¹⁾.

Osmanlı Devletinin Anayurda göçmen yerleştirme politikası Fatihden sonra gelen Sultanlar zamanında hızını kaybetmiş olmakla beraber yine devam etmiştir.

Cumhuriyet devrinde, gerek Hükümet, tarafından getirilen ve gerekse mülteci veya göçmen sıfatile gelen Türklerin evvelce kurulmuş bulunan veya yeniden kurulacak olan köylerde yerleştirilmeleri için muhtelif kanun ve talimatnameler hazırlanmıştır. Bu kanun ve talimatnamelerdeki hükümlere göre köy yerlerinin seçilmesi ve bu yerlerde yeniden köyler kurulması konusu, ileride ayrıca temas edileceği üzere doğrudan doğruya yine bir Devlet işi olarak ele alınmış bulunmaktadır.

Anadolu’da muhtelif tarihlerde kurulmuş olduklarına işaret ettiğimiz köylerin sonradan bazı dağılış ve göçlere sahne olduklarını görüyoruz. Bu olayların sebeplerini ikiye ayırmak suretile mütalâa etmek kabildir. Birini Anadoluda dirlik ve düzenliğin bozulması, diğerini bazı kuruluşlarda hataya düşülmüş olması teşkil eder :

² 15 ve 16. cı asırlarda (Osmanlı İmparatorluğunda toprak işçiliğinin organizasyonu şekilleri) Yazan : Lütfü Barkan. İktisat Fakültesi Profesörü.

¹ 15 ve 16. cı asırlarda (Osmanlı İmparatorluğunda toprak işçiliğinin organizasyonu şekilleri) Yazan : Profesör Ömer Lütfi Barkan.

I — Dirlik ve düzenliğin bozulması :

1 — İmparatorluk çağının güvenlik ve düzenliğini bozan olaylarından biri, Devlet işlerinin ve mukadderatının memlekete karşı ciddi bir bağı ve sevgisi olmayan devşirme sadrazamların eline verilmesi meselesi teşkil eder. Bu sadrazamlar, memleketlerinden getirttikleri akrabalarını müslüman yapıp adlarını değiştirerek daha Türkçeyi öğrenmeden illerin, sancakların ve diğer önemli makamların başlarına gönderdiler. Bu suretle idare mekanizmasının düzenini sarstılar. Yurdun muhtelif bölgelerinde yer yer ayaklanmalara sebep oldular.

“Fatihin kumandanlarından adı üstünde (Rum Mehmet Paşa), Akşehirden Karaman’a kadar Konya havalisini yakmış, taş taş üstünde komamıştı. Gözlerine çarpanı cellâtlara teslim ediyordu. Bu kadar zulüm yapmamasını rica edenlere, küstah ve pervasız bir eda ile :

— Ne kızırıyorsunuz, padişahınızın bizim memlekete yaptıklarının intikamını alıyorum. Cevabını vermişti. (1)”.

2 — Anadolu’da dirlik ve düzenliği bozan olaylardan biri de, 15 inci yüz yılın sonlarında Türkmen köyleri arasında yayılmaya başlayan Şiiliğin önlenmesi için Yavuz Selimin Türkmenlere karşı geçtiği hareket teşkil eder. Bu zamanda birçok Türkmen köyleri yakıldı, yıkıldı. Canını kurtarabilenler İran ve Arabistana kaçtı. Bir kısmı da dağlara sığındı, içlerinde yoksulluktan şakavete başlayanlar, köyleri yağma edenler, yolcuları soyanlar oldu. Bu hal köylerde dirlik ve düzenliği bozdu. Mal ve can emniyetini azalttı, Bir kısım köy halkının şehir ve kasabalara göç etmesini tevlit etti.

3 — Osmanlı Devletinin kurulma, yükselme ve gelişme çağında Timar ve Zeamet sahiplerine, aşiret başkanlarına ve mensuplarına valilik, komutanlık, kaymakamlık, bucak müdürlüğü gibi görevler verilerek nüfuz ve kudretleri, şeref ve itibarları hükümet nüfuzu ile kuvvetlendirilmişti. O zamanki arazi rejimine göre, bölgelerinde oturmak zorunda bulunan Timar ve Zeamet sahipleri, Devlete karşı olan ödevlerini bölgelerindeki araziden tahsil ettikleri gelirlerle yerine getirdiklerinden, köylünün huzur ve sükün içinde çalışarak refaha kavuşmasına, bunu sağlamak için de güvenlik ve düzenliğin bozulmamasına, zirai istihsalın arttırılmasına önem verirdiler.

Osmanlı Devletinin duraklama ve gerileme çağında sarayın ihtişam, sefahat ve israfı, yükselme ve gelişme çağında olduğu gibi olanca

¹ “Devşirmelerle sığıntılardan ve mütegalibeden neler çektik” yazan : Cemal Bardakçı. Sf. : 96.

kuvvetiyle devam etti. Bu çağda, Devlet gelirinin azalmasına mukabil masraflarda bir indirme olmadığından mal(sıkıntılar başladı. İrtikâp ve irtişalar baş gösterdi. Arazi rejiminin dayandığı prensiplere riayet edilmez oldu. Bu durum, tevcih işlerinde spekülasyonların başlamasına, tevcih sahiplerinin bölgelerinde oturmayarak muhassasatlarını ikinci ellere vermelerine, mütekallibelerin türemesine, dirlik ve düzenliğin bozulmasına, şekavettin başlamasına sebep oldu. Ve bittabi Devlet gelirinin azalmasını, yer yer ayaklanmaların baş göstermesini, köylerde sürekli ve güvenli çalışmaların kalkmasını, köylerin harap, köylünün sefil ve perişan bir duruma düşmesini gerektirdi. Devletin bu perişan hali ve zaafı karşısında fazla tazyik gören bazı bölgelerde köy halkının bir kısmı, köylerini terk ederek derebeylerinin ve aşiret başkanlarının himayelerine sığındılar. Bir kısmı da şehir ve kasabalara göç ettiler. Osmanlı Devleti, köylerin dağılmasına sebep olan bu göçlere engel olmak için, yurdda huzur ve sükûnu kuracak önlemler almayı düşünmedi. Meseleyi, sadece Devlet gelirinin azalmasına sebep olan basit bir olay gibi telâkki ederek köyden yapılan göçleri yasak etmekle yetindi. Daha önce göç etmiş olanların tekrar köylerine dönmelerini sağlamak için de kendilerinde — çift ve çubuklarından ötürü— “çift bozan” vergisi almak istedi.

“Rakımlıhuruf bin kırk beş (1635) tarihinde, on iki sene memaliki mahrusede gezip ekseri karyeleri harap gördüğünü, halbuki İranda, Hemedan ve Tebriz ülkelerine varıldığı zaman on beş yirmi menzil kadar mesafede bir harap karye bile görmediğini teessürle yazıyor. ⁽¹⁾”

‘Celâlilerin ve başıbozuk tavaifi askeriyeinin taarruzatından masun kalmak için köylüler büyük caddelerden kaçışmışlar ve büyük köyler, onar, yirmişer hanelik küçük köylere inkısam etmişlerdir. Çünkü paşalar mâzul oldukça, kapılarını dağıtmağa mecbur olup açıkta kalan levent veya sekban bölük başıları maiyetleri efradiyle kapu buluncaya kadar köyden köye misafir olurlar ve kendilerini ve hayvanlarını besletirlerdi. ⁽²⁾”

“.....köy ve menzillerin ordular sevkederken iâşe ve ibate hususunda ayrı tedbirler alınmasını icab ettirecek derecede azlığı, ahalinin şehir ve kasabalara çekilmiş olduğunu itiraz götürmez şahididir. ⁽³⁾”

Bu zamanda yurdun ahvalinden, köylünün halinden bahsetmek padişaha karşı küfranı nimette bulunmak sayılır ve cezalandırılırdı. Bu-

¹ “Türk ziraat tarihine bir bakış” sf : 35.

² “Türk ziraat tarihine bir bakış” Sf : 63.

³ “Umumi Türk tarihine giriş” yazar : Zeki Velidi Tugan. Sf : 199.

nun için bu gibi hareketlere bittabi kimse cesaret edemezdi. 18 ci yüz yılın başında defterdar Sarı Mehmet Paşa, Nesayihülüzera vel-ümera adlı eserinde saltanatın köylü ile ve köylüden tahsil olunan gelir ile kaim olduğunu, bu bakımdan köylünün himaye edilmesi lâzım geldiğini müdafaa ederek ona veli nimeti âlem diye hitap ettiği için idam edilmişti.

Anadolu'da yer yer kurulan huzur ve sükûn dağılan köyler halkının toplanmalarına vesile olamamıştır. Filhakika köylerinden ayrılan halkın bir kısmı huzur ve sükûn avdet ettikten sonra tekrar köylerine dönmüştür. Fakat diğer bir kısmı, geçen olayların tesirlerinden kendilerini kurtaramadıklarından, bir kısmı da göç ettikleri mahalleri daha çok beğendiklerinden ötürü, bu yerlerde kalmayı tercih etmişlerdir. Bu zamanda, önceleri herhangi bir yerleşme amacı bulunmadığı halde sonradan elverişsiz mahaller olmasına rağmen yerleşmelerle sonuçlanan bazı yerleşmeler de vuku bulmuştur. Meselâ : “Dersim eteklerinden başlayarak bir taraftan Bayburt'un Pulur, Hart ovalarına, diğer taraftan Kuruçay ve Refahiye ve Suşehri civarlarından Zâra'ya kadar serpilmiş bir takım köyler mevcuttur ki bunlar eski zamanlarda Dersim eşkiyasının bir taraftan Tokat ve Sivas'a diğer taraftan Ardahan'a kadar tevessü eden faaliyet sahaları teşkil ettikleri istasyonlardır. O saha zamanla daraldığı halde mezkûr istasyonlar devam etmiş, şimdi âdi bir köy halinde kalmıştır.”

II — Yanlış yapılan yerleşmeler :

Yurdumuzda muhtarlık olan 34,063 köyden 29,149 unda Köy Kanunu uygulanır. Bu köylere bağlı bulunan muhtar köy denebilecek iskân yerlerinin sayısı da, 26,040 ş Köy Kanununun uygulandığı 29,149 köye, 1423 ü de nüfus sayıları 150 den aşağı olduğundan ötürü bu kanunun uygulanmadığı 4914 köye bağlı olmak üzere ceman 27,463 mahalle veya parçadan ibarettir. Bu yayılış gösteriyor ki, yurdun ziraate elverişli bulunan toprakları arasında münbit ve mahsuldar ve fakat dar o kadar çok arazi parçaları vardır ki, bunların da küçük üniteler halinde işletilmesi gerekmiştir. Bu küçük ünitelerin aleyhinde bulunanlar, ilerleme ve gelişmelerini sağlayacak kalkınma nüfus yeterine hiç bir zaman varamayacaklarını, bu bakımdan birleşik ihtiyaçlarını sağlayamayacaklarını ileri sürerler. Küçük köylerin yakınlarında büyük köyler veya kasaba ve şehirler bulundukça, motorlu taşıma vasıtalarının çoğaldığı ve köy yollarının önem kesbettiği bu zamanda böyle bir endişeye düşmemek lâzımdır. Çünkü bu köyler, İngiltere ve Birleşik Amerika Devletlerinde olduğu gibi küçük birer çiftlik veya mahalle ve parça olarak kalacaklar ve her türlü ihtiyaçlarını yakınlarında bulunan büyük köylerden veya şehir ve kasa-

balardan kolaylıkla sağlıyabileceklerdir. Bunun içindir ki, nüfus sayılan yüz elliden aşağı olduğundan ötürü Köy Kanunu uygulamayan 4914 köyle, ufak birer köyden başka bir şey olmayan 27,463 mahalle veya parçada oturan halk, şayet geçimlerini sağlayabiliyorlarsa, sağlık bakımından sakıncalı bulunan sıtmalı, susuz ve çorak mahallerde değillerse, yerleşme mahallerinin seçilmesinde yanlışlık yapılmış olduğunu sanmamak gerekir.

Bir yerleştirme bahis konusu olunca evvelâ toprak, su, sağlık şartları, yerleştirilecek olanların o muhite intibakları ve süratle müstahsil duruma getirilmeleri hatıra gelmelidir. Bu esaslardan biri eksik olan yerleştirmeler genel olarak kusurlu sayılırlar. Yurdumuzda bu gibi yerleşmelerin bir kısmı, muhtelif tarihlerde muhtelif sebeplerle hasıl olan iç huzursuzluk ile ilgilidir. Bir kısmı da, millî sınırlarımızın dışında kalan yurttaşlarımızın, anayurda dönmelerinin anormal zamanlarda vuku bulmuş olması ile münasebetlidir. Birinci kısma ait yerleşmelere bundan önceki bahislerde işaret edilmişti. İkinci kısma gelince; bu gibi yerleşmelere de Osmanlı Devletinin duraklama ve gerileme çağında ve bilhassa 93 harbi, Birinci Büyük Harp v Milli Savaşı müteakip yurt dışından anavatana yapılan göçler vesilesiyle yeniden kurulan köyle arasında tesadüf etmek kabildir. Filhakika bu harplerden sonra dış etki ve baskılar altında yurdumuza gelen vatandaşlarımızın, bir taraftan harbin memlekette doğurduğu fikir, his ve vicdan perişanlığı ve malî takatsızlık ile karşılaş malan, diğer taraftan memleketlerinden malsız, mülksüz ve perişan bil halde gelmiş olmaları yukarda bahis konusu edilen yerleştirme şartlarının yerine getirilmesini güçleştirmiştir.

DÜZELTMELER

Maddî birlik :

Köy plânlama konuları ile meşgul olanlardan bazıları, nüfusu yüz elliden aşağı bulunan ünitelerle bu miktardan biraz daha fazla olan ve fakat kalkınma nüfus yeterine malik olmayan, ziraî ve ekonomik bünyeleri de buna elverişli bulunmayan diğer üniteleri, gelişmeye müsait olan sahalarda büyük üniteler halinde toplamak suretiyle maddî birliğe gidilmesi gerektiği düşüncesinde bulunurlar.

İdarî birlik :

Bazı plâncılar da karakterleri, coğrafi durum ve ekonomik münasebetleri birbirine uygun ve merkez ittihaz edilecek köye ençok beş kilometre mesafe dahilinde bulunan köylerin bir idare altında birleştirilmesi suretiyle idari birliğe gidilmesini tavsiye ederler. Ve bu sistemi, ileride maddî birliğe doğru daha kolaylıkla geçilebilecek bir intikal şekli olarak

kabul ederler. İç İşleri Bakanlığı tarafından 1937 yılında hazırlanan ve fakat sonradan Büyük Millet Meclisine sevk edilmesinden sarfı nazar edilen bir kanun tasarısı bu düşüncelerden mülhem olmuştur.

İş ve kültür birliği :

Üçüncü bir fıkre göre zayıf ve cılız bünyeli köyleri muayyen merkezlerde toplamak için maddî veya İdarî birlikler kurulmasına lüzum ve ihtiyaç yoktur. Maddî birlik, köy halkını arazilerinden uzaklaştırır. İşletilmesini zorlaştırır. İstihsâl giderlerini çoğaltır. İş müsmiriyetini azaltır. Mahsulün pahalıya mal edilmesine sebep olur. Bundan başka çok masraflı ve külfeti bir plânlama şeklidir.

Yurdun coğrafi ve tabiî yapısı, küçük ünitelerin kurulacağı arazi sahalarının da işletilmesini gerektirdiğinden bu gibi ünitelerin kurulması ve bulunması lüzumunu bir ihtiyacın ve zaruretin ifadesi olarak kabul etmek iktiza eder. Şu hususu da belirtmek lâzımdır ki, esasen topraklar dar, yardımcı meşgaleleri kifayetsiz olması dolayısıyla fazlalaşan nüfusu beslemeye elverişli bulunmayan ve bu suretle daha fazla gelişme imkânından mahrum olan köylerden daha müsait şartları haiz olanlara veya az verimli sahalarda kurulmuş olan köylerden, çok verimli olan sahalardaki köylere doğru, toprak şartlarının ve köy ekonomisinin gerektirdiği tabiî ve serbest bir toplanma ve düzeltme hali mevcuttur. Devlet, toplanma merkezi olabilecek vasıf ve şartları taşıyan köylerle, yeniden köy kurulmasına elverişli bulunan sahaları tesbit ederek buralarda, civarlarındaki köyler halkını çekebilecek tesisler vücuda getirmeli, bu yeni üniteye toplanmayı ve yerleşmeyi teşvik ve himaye etmeli, maddî kolaylıklar göstermeli, yardımlarda, bulunmalı ve fakat her ne şekilde olursa olsun böyle bir toplanmaya kimseyi mecbur kılmamalıdır.

İdarî birliğe gelince : Köy toplulukları, mahallî ve birleşik ihtiyaçların temin ve tatmini için kurulmuş varlıklardır. Bu varlıkların konuş mahalleri birbirlerine pek yakın olmadıkça ihtiyaçları da genel olarak ayrı olur. Bunları birleşik menfaatlerinin bulunmayacağı işlerden ötürü, bittabi arzu ve isteklerine aykırı olarak bir idare altında birleştirmek fayda yerine zarar tevlet edebilir. Böyle bir birlikte, her köyün ihtiyacı göz önünde tutularak âdilâne iş yapılması hususu da güç bir mesele teşkil eder.

Köy kanununda, kadın ve erkek nüfusu yüz elliden aşağı olan köylerin, bu kanunu uygulayabilmeleri için İdarî birlikler kurabileceklerine dair şu hükümler mevcuttur :

1 — Nüfusu yüz elliden aşağı olan köyler, köy halkından seçim

hakkı olanların yarısından çoğunun istemesi ile etrafındaki bir saat ve ondan aşağı olan köylerden birine bağlanırlar.

2 — Nüfusları yüz elliden aşağı olan bir kaç köy bir arada bulunursa her köyden seçim hakkı olanların yarısından çoğunun isteği ile birleşerek bir köy kurabilirler. ⁽¹⁾

Bu kanunun uygulanmasından şimdiye kadar alınan sonuçlara göre, kadın ve erkek nüfusu yüz elliden aşağı olan köyler, Köy Kanununun bu hükümlerinden, üzerlerine kendi istekleriyle bir yüklenme almayı arzu etmedikleri için ya hiç faydalanmamışlar veya muhtar, kâtip, korucu, sığırtmacı ve saire gibi köy işine bakacak adamların aylık veya yıllıklarını vermekte veya bir işi başarmakta zorluk çektikleri için bu külfeti aralarında paylaşmak düşüncesiyle rağbet göstermişlerdir. Yurdumuzda bu kanunun hükümlerine uyularak kurulan idari birlikler, yanlış köy kuruluşlarını düzeltmeye ve maddî birlikler yaratmaya hiç bir zaman vesile olamamıştır.

İngiltere’de köy hayatını canlandırmak, köylünün boş zamanlarını kıymetlendirmek, köyü cazip bir şekle sokmak ve köy kuruluşlarını düzeltmek için coğrafi durum ve ekonomik münasebetleri birbirine uygun düşen köylerin ortalama bir yerinde bulunan büyük ve gelişmeye elverişli bir köyü topluluk merkezi haline getirmek ve etrafındaki köylerde yaşayan halka her bakımdan ve her yaşa göre hizmet edebilecek kültür, sosyal, sağlık ve saire gibi tesisler kurmak ve spor ve eğlence kulüpleri teşkil etmek düşüncesi vardır. Bu suretle merkez ittihaz edilecek köy ile etrafındaki köyler arasında maddî ve manevî bir takım ilgi ve bağlantılar vücuda getirilmesi ve köylerden büyük sanayi merkezlerine yapılmakta olan göçlerin, topluluk merkezi ittihaz edilen büyük köylere yöneltilmesi yani köy ile şehir arasında yeni üniteler tesis edilmesi istenmektedir. Bu memlekette, dernek, kulüp, müsamere ve sinema salonları, spor sahaları, okuma odaları, tıbbî hizmetler servisi, ev işleri servisi vesaireyi sinesinde toplayan ve bölge köyleri tarafından idare edilen köy ve kır kolejleri bu düşüncenin mahsulü olarak kurulmuşlardır.

Mevzuatımıza göre düzeltmeler :

Göçmenlerle mültecilerin, naklolanların ve göçbelerin yerleştirilmeleri için seçilen köy yerlerinin tayininde hata edilir ve bunun düzeltilmesine de gerçek lüzum bulunursa bu yerler, yurtlandırıldıktan tarihten itibaren iki yıl içinde değiştirilebilir. ⁽²⁾

¹ Köy Kanunu, madde : 89 – 90.

² İskân Kanununun 2848 sayılı kanunla değiştirilen 9 cu maddesi.

Evvelce kurulmuş bulunan köylerde, nüfus oturuş ve yayılışının düzeltilmesi, vatandaşların jeolojik olaylar ve tabii âfetler dolayısıyla bulundukları köyleri terk etmelerinde lüzum ve zaruret bulunması hallerine münhasırdır.

2510 sayılı İskân Kanununun 2848 sayılı kanunla değiştirilen ve Türkiye nüfusunun oturuş ve yayılışının Bakanlar Kurulunca yapılacak bir programa göre düzeltilmesinden bahseden birinci maddesi, yerleşmiş olan vatandaşların bir köyden diğer bir köye nakillerini de içine almakta idi. Bu madde hükmü, 5098 sayılı kanunla yerleşmiş olan vatandaşlar istisna edilerek göçmen ve mültecilerle, göçebelerin ve gezginci çingenelerin nüfus oturuş ve yayılışlarının düzeltilmesi amacıyla yerleştirilmelerine münhasır olacak şekilde değiştirilmiştir.

5098 sayılı kanuna göre, köy yerlerinin değiştirilmesini zarurî ve lüzumlu kılan jeolojik olayların ve tabii âfetlerin zararları, bu köylerde oturanların başvurmaları veya ilgili Bakanlığın teklifi üzerine merkezî iskân komisyonu tarafından incelenir. Bu inceleme sonunda, bahis konusu edilen olay ve âfetler, köy halkının sıhhat ve hayatlarını tehdit ettiği ve bulundukları yerlerde barınmalarını güçleştirdiği takdirde o köy halkı, Bakanlar Kurulu kararıyla başka yerlere yerleştirilir.

Yurdumuzda, jeolojik olayların ve tabii âfetlerin dışında bulunan diğer sebeplere dayanan ve yeniden köy kurma mahiyetinde olmıyan münferit yer değiştirme olayları, o yerlerde oturan vatandaşların arzu ve istekleriyle serbest olarak yapılır.

Köy yerlerinin tayini :

Köy yeri deyince, köyün konut ve ziraat bölgelerini kapsayan sahalar hatıra gelir. Bu sahalarda aranması gereken şartların nelerden ibaret olacağının tâyin ve tesbitinde iki safha vardır. Birinci safhada, bu sahaların yurt coğrafyası içinde hangi bölgelerde bulunması lâzım geldiği tâyin edilir. İkinci safhada, birinci safha ile tâyin edilen bölgelerde köy kurulmasına, elverişli bulunan yerler tetkik edilerek tesbit edilir.

Birinci safha : Yeni köylerin yurt coğrafyası bakımından hangi bölgelerde kurulacağı, Bakanlar Kurulunun 5.2.1948 günlü ve 3 - 6992 sayılı kararı ile kabul edilen iskân programında belirtilmiştir. Bu programa göre yeniden kurulacak köylerin bölgeleri, aşağıdaki kategoriler sırasına göre toprak ve iskân işleriyle görevli bulunan Bakanlık tarafından tâyin edilir. Herhangi bir icab ve zarurete göre bu kategorilerin sırası üzerinde değişiklikler yapmak gerekirse, İçişleri Bakanlığı ile Genel Kurmay Başkanlığının düşüncelerini almak iktiza eder.

A) Birinci kategori :

1 — Nüfus yoğunluğu pek düşük olan ve aynı zamanda coğrafi ve harsî bakımdan Türk Kültür ve nüfusunun çoğaltılmasına ihtiyaç bulunan doğu ve güney doğu illeri.

2 — Nüfus yoğunluğu düşük olan ve coğrafi ve siyasi bakımlardan önemi haiz olan Trakya illeri.

B) İkinci kategori :

1 — Akdeniz kıyıları çerçevesine dahil iller,

2 — Ege ve Marmara kıyıları çerçevesine dahil iller.

C) Üçüncü kategori :

1 — Merkezî Anadolu,

2 — Batı Anadolu

İkinci safha: Yeniden kurulacak köylerin bölgeleri birinci safhaya göre tâyin edildikten sonra, bu bölge içinde evvelâ Ziraat Bakanlığı tarafından toprak etüdü yaptırılır. Bu etüdde, o bölgede bulunan millî, boş ve halî topraklar ile şehir, kasaba ve köylerin ihtiyaçtan fazla olan orta malı arazileri, sahibi bulunmayan, Devletçe kurtulan sahipsiz bataklıklardan kazanılan, göllerin kuruması ve nehirlerin doldurulması ile elde edilen ve kamulaştırılabilecek olan diğer araziler araştırılır. Ve bu arazilerde yeniden köy kurulduğu takdirde ne kadar vatandaşın yerleştirilebileceği tesbit edilir. Bölge içinde köy kurulmasına elverişli bulunan sahalara, bu araştırma sonucunu gösterir rapora dayanılarak Bakanlar Kurulu kararı ile belli edilir. Kuruluş işlemi de Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları ile ilgili il idare kurulu ve genel meclisinin mütalâaları alındıktan sonra İçişleri Bakanlığının tasvibi ile tekemmül eder. ⁽¹⁾

KÖY KURMA METODULARI

Birleşik Amerika Devletlerinde :

Birleşik Amerika Devletlerinde, gerek dışardan gelen göçmenlerin ve gerekse içerde bir yerden diğer bir yere göç eden yerli halkın, yerleştirilmeleri için tatbik edilen köy kurma metodlarını yekdiğerinden ayırmak suretiyle mütalâa etmek lâzımdır.

Dışardan gelen göçmenlerin yerleştirilmeleri amacıyla kurulan köyler : Birleşik Amerika Devletleri, yurtlarına dışardan yapılacak göçleri, öteden beri daima teşvik ve himaye etmişlerdir. Göçmenler, önceleri yerleşme yerlerinin tâyininde serbest bırakıldıklarından, bunların içinde köylere rağbet gösterenler pek az olmuştur.

¹ 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Madde : 2. 24/7/1942 gün ve 3 - 6175 sayılı Bakanlar Kurulu kararı. Çiftçiyi topraklandırma kanunu, Madde : 15.

Hükümet, köylerde yerleşmeyi sağlamak için, köy yerlerini kendisi tâyin ederek suyunu, yollanıp, civarla münakalesini ve diğer birleşik ihtiyaçlarını ihisar etmeyi kararlaştırmış ve buralarda yerleşmek isteyen göçmenlerin istihşâl edecekleri maddeler karşılık gösterilmek ve beş, altı yıl sonra başlayacak uzun vadeli bir tediye ile ödenmek üzere sermaye, ziraat âletleri, tohum, hayvan, araba, koşum vesaire vermiştir. Ev, ahır, samanlık gibi inşaat ihtiyaçları için de çok elverişli şartlarla ayrıca kredi açtırmıştır. İstihşâl edecekleri maddelerin pazarlarda satışını sağlayacak tedbirleri plânlamıştır. Bu hazırlıkları yaptıktan sonra, dışardan gelen göçmenlere geniş yerleşme sahaları göstererek bu sahalar dahilinde köy yerlerinin tâyinini eskiden olduğu gibi yine kendilerine bırakmıştır. Hükümetin köy yerleri olarak seçtiği mahaller, bütün ortak ihtiyaçları ile çok güzel bir şekilde hazırlandığından,- civarla münasebetleri ve yerleşme şartları da buna göre tanzim edildiğinden, kendilerine iskân yerleri arayan göçmenler, hem köylerde yerleşmeyi ve hem de istedikleri yerleri seçmekte serbest olmalarına rağmen, hükümetin gösterdiği mahalleri tercih etmişlerdir. Bu suretle geniş ve halı topraklar mamur birer köy haline getirilmiştir.

Birleşik Amerika Devletlerinde bazı dernek, şirket ve kooperatifler vardır ki, hükümetin kontrolü altında, köy kurmak suretiyle yaptıkları yerleştirmelerde büyük faaliyet ve hizmetleri görülmüştür. Meselâ, sermayesini anonim hisse senetleriyle sağlayan “Göçmenler Derneği”, istihşâlâtına alıcı olmak amacıyla halı arazide kurduğu köylere göçmen getirterek yerleştirdiği gibi, lojman, sermaye, ziraat âletleri, tohum, gıda vesair ihtiyaçlarını da karşılamak suretiyle sür’atle müstahsil bir duruma girmelerini sağlamıştır. Bu gibi köylerde yerleşen göçmenler, istihşâl maddelerini istedikleri müesseselere satarak, demeğe olan borçlarını uzun yıllara paylanan taksitlerle ödemek serbestisini muhafaza etmelerine rağmen, gelecek yıllarda daha çok yardım ve himayeye mazhar olmaları ümidiyle derneğe satmışlardır. Bu suretle hali topraklar mamur birer köy haline girmekle beraber, göçmenler de güzel köylere sahip olmuş, dernek de bu durumdan bittabi faydalanmıştır.

Birleşik Amerika Devletlerinde yeniden köy kurmak suretiyle yerleştirmeler yapmış daha birçok müesseseler mevcuttur. Hükümetin himayesine mazhar olan bu müesseseler, bu yoldaki faaliyetleriyle memlekete mamur köyler kazandırmakla beraber, kendileri için de büyük kazanç sağlamışlardır.

Yerli halkın yerleştirilmesi amacıyla kurulan köyler: Bu gibi köylerin kuruluşlarına, memleketin imarı, geçimlerini toprağa bağlayan hal-

kın kalkınması, dışardan gelen göçmenlerin temessül edilmeleri gibi düşünceler hâkim olmuştur.

Bunun için, her beş, altı göçmen köyü arasında arazisi çok münbit olan ve gelecekte kolaylıkla gelişme imkânlarına malik bulunan ve bilhassa etrafındaki göçmen köylerinin merkezi olabilecek özellikleri taşıyan mahaller araştırılmıştır. Bu mahaller arasında, büyük yolların geçtiği veya birleştiği yerler, demir ve işlek su yolları güzergâhı ile mahalli hükümete yakın veya irtibat ve münasebeti kolay olan diğer yerler tercih edilmiştir.

Bu vasıf ve şartlara göre seçilen köy yerlerini imar edecek olan müesseselerle yerli çiftçilere, hem arazi verilmiş ve hem de belli bir süre için vergi ve üsumdan muaf tutulmaları kabul edilmiştir. Bundan başka hükümet, müesseseler tarafından kurulan köylerin mahsulâtını teminat, yerleşen halkın müstahsil bir duruma girmelerine yarıyacak her türlü alet ve vasıtaları da — köyün kuruluş masraflarını teminat akçası addetmek suretiyle— kefaleti altına almıştır. Buna karşılık müesseselerle yapmış olduğu anlaşmalarda, belli bir süre geçtikten sonra köyün göçmenlere devredilmesinin şekil ve şarelerini plânlaştırmıştır. Bu sürenin sonunda meskenleri parasız olarak, ziraat alet ve vasıtalarını uzun vadeli ve faizli ödemelerle göçmenlere devrettirmiştir. Araziyi de, her ailenin nüfus sayısına göre taksim ve tevzie tâbi tutmuştur.

Köy yerlerinin gelecekteki inkişaf durumları ve bilhassa civarındaki köylerin ilk pazar yerini teşkil edecek mahallerde olmaları, istihsâl maddelerinin teminat altına alınması, kuruluşu üzerine alan müesseselerin nevama istikraz demek olan hükümet kefaletine mazhariyetleri gibi kolaylıklar sermayedarların cesaret, ilgi ve rağbetlerini çektiğinden bu suretle yapılan yerleştirmeler de başarı ile neticelenmiştir.

Finlandiya'da :

Nüfusu dört küsur milyon olan Finlandiya, 1944 yılında Sovyet Rusya ile yaptığı sulh anlaşması gereğince, terk etmek mecburiyetinde kaldığı Karelya ilinde yaşayan 430.000 Finliyi, öbür tarafta kalmak istemedikleri için, 14 gün zarfında anavatana sevk etmeğe ve beş yıl zarfında yeniden kurduğu köylerde ve şehir ve kasabaların etrafında vücuda getirdiği mahallelerde ideal denebilecek şekilde yerleştirmeye muvaffak olmuştur.

Yerleştirme işi, İçişleri, Ziraat ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarına mensup uzmanlardan teşekkül etmek üzere kurulan bir komisyona tevdi edilmekle beraber, en çok ilgili bulunan bu üç Bakanlık arasında ayrıca gerçek bir koordinasyon sağlanmıştır. Anavatanda bulu-

nan Finlilerin, muhtaç olan göçmenlere malî ve aynî yardımlarda bulunmak üzere kurdukları yardım dernekleri ile göçmenlerin kendi aralarında yardımlaşmak amacıyla kurdukları Karelyayılar Derneği yerleştirme komisyonunun görevlerini kolaylaştırmıştır.

Devlet, adilâne bir şekilde konan vergiler ve iç istikraz yolu ile sağlanan paralarla beş yıl zarfında bizim paramızla 700 milyon lira yardımda bulunmuştur. Göçmenlerin memleketlerinde bıraktıkları gayrimenkul mallarına karşılık tahvilât verilerek gerçek maksada sarf edilmesi için alınan tedbirlerde muvaffak olunmuştur. Topraklar borçlandırılma suretiyle verilmiştir. Mesken meselesi de Devletin ve derneklerin malî yardımları ile göçmenlerin kendi aralarında kurdukları inşaat kooperatiflerinin bankalardan sağladıkları kredilerle halledilmiştir.

İsrail'de :

İsrail Devletinin kurduğu 15 Mayıs 1948 gününden 1951 yılına kadar geçen üç seneden az bir zaman zarfında memleketin nüfusu, dışardan gelen göçmenlerle iki misli artmıştır. 1948 yılında 650.000 den ibaret olan nüfus 1951 yılında 1.350.000 e balığ olmuştur.

İsrail'e gelmek isteyen yahudileri kabul merkezlerinden alan bu Devlet, evvelâ çalışacak durumda olmayanları tefrik ederek göçmen kamularına göndermiş, bunların asıl yerleştirilecekleri mahallere sevkedilinceye kadar yiyecek giyim ve kültür ihtiyaçları bu kamplarda temin edilmiştir. Çalışabilecek durumda olanlar, mesleklerine göre guruplara ayrılarak geçici is verilmek üzere çalışma kamplarına gönderilmiş, bu suretle şehir veya köyde kesin olarak yerleştirilinceye kadar kendi gelirleri ile geçinmeleri sağlanmıştır. Kamp dışında iş bulanlar serbest bırakılmakla beraber, istekleri halinde bunlara da küçük bir ücret karşılığında geçici meskenler verilmiştir.

Bu kamplarda her göçmen ile ayrı ayrı meşgul olmak, kendilerine iş bulmak hususunda yardımda bulunmak, kesin olarak yerleşeceği mahalde iş, mesken ve diğer ihtiyaçlarını karşılayacak tedbirleri almak üzere ayrıca bir teşkilât kurulmuştur.

Toplu yerleştirmeler için evvelâ geçici köy ve mahalleler yaptırılmıştır. Bu suretle göçmenlerin kamplarda fazla kalmadan memleketin ekonomik ve sosyal hayatına mümkün olduğu kadar çabuk bir zamanda intibak etmeleri sağlanmak istenmiştir. Göçmenler, bu geçici köy ve mahallelerde bir müddet kaldıktan sonra daimî yerleşme yerlerine gönderilmişlerdir.

Toplu yerleştirmeler için evvelâ geçici köy ve mahalleler yaptırılmıştır. Bu suretle göçmenlerin kamplarda fazla kalmadan memleketin

ekonomik ve sosyal hayatına mümkün olduğu kadar çabuk bir zamanda intibak etmeleri sağlanmak istenmiştir. Göçmenler, bu geçici köy ve mahallelerde bir müddet kaldıktan sonra daimî yerleşme yerlerine gönderilmişlerdir.

Köy kurulması için lüzumlu bulunan arazi, Devlet ve ilgili müesseselerce sağlanmış, mesken, ziraat alet ve makineleri ile hayvan, tohum vesair ihtiyaçlar da, köyün ekonomik durumu verimli bir hale geldikten sonra uzun vadeli tediyat ile ödenmek üzere bankalar tarafından karşılanmıştır.

Yurdumuzda :

Yurt dışından hükümet kararı ile getirilen göçmenlerin, kendi kendilerine gelen göçmen ve mültecilerle içerde bir yerden diğer bir yere nakledilenlerden ihtiyaçlı olanların, yeniden köy kurmak suretiyle yapılacak yerleştirmelerinde her aileye nüfus ve ihtiyacına, göre oturacak ev veya ev yeri, san'atkârlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve döner sermaye, çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı alet ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri parasız olarak verilir.

Yerleşecek nüfusun ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere okul, cami, köy odası, karakol pazar harman ve mezarlık yerleri ile otlak, suvat, baltalık vesaire gibi lüzumlu bulunan yerler de aynı şekilde hükümetçe ayrılır.

Ev yeri dükkân veya mağaza yeri verilenlere yani yanılması için malzeme veya nara de Devlet ormanlarından parasız kereste verilir. Bu malzemelerin taşınmasında ve yani işlerinde Devlet vasıtaları kullanılır Zaruri hallerde özel idarelerden belediyelerden köy sandıklarından ve imece suretiyle halktan yardımlar sağlanır.

Kendilerinin, zat ev san'at ve ticaret eşyalarının alet ve edevatının yiyeceklerinin, tohumluklarının, koşum ve damızlık hayvanlarının ve gümrükten muaf bütün eşyalarının kalktıkları yerden veya sınırdan yerleşecekleri yere kadar nakliye giderleri hükümetçe ödenir.

Bunların kaldırıldıkları veya sınırlarımızdan içeriye girdikleri yünden, yerleştirildikleri güne kadar geçen zaman zarfında ve yerleştirilmelerinden itibaren bir yıl içinde yatacakları, yiyecekleri, yakacakları ve tedavileri hükümetçe parasız olarak sağlanır.

Görülüyor ki, bir köy kuruluşunda ortak ihtiyaçların karşılanması için lüzumlu bulunan yerlerle burada yerleştirilecek olan vatandaşların barınmalarına, yiyeceklerine, bakacaklarına, tedavilerine ve sür'atle müs-

tahsil duruma girmeleri için verilmesi gereken diğer maddelere ait biltümle masraflar, doğrudan doğruya Devlet tarafından deruhte edilmiş bulunmaktadır. Vatandaşlar, buna karşılık olmak üzere yerleştirildikleri köylerde en az on yıl oturmağa mecbur tutulmuşlardır. Bu süre geçmedikçe, kendilerine verilmiş olan taşısız malların hiç birini satamazlar. Bağışlayamazlar. Ve her ne şekilde olursa olsun terhin edemezler. Yerleştikten sonra başka yerlerde yurt tutmak isteyenler olursa, kendilerine verilen yapı ve topraklarla yerleştirilmeleri için yapılan diğer masrafları peşin olarak ödemeleri iktiza eder. ⁽¹⁾

Köy kuruluşlarında Devlet tarafından yapılan işlerin bazı ahvalde hafiflediği ve kolaylaştığı, hattâ tamamen kalktığı görülür. Meselâ, içinde bir yerden diğer bir yere nakledilenlerle dışardan kendi kendilerine toplu olarak gelen göçmen ve mültecilerden ihtiyaçsız olanların ve serbest olarak gelen göçmen ve mültecilerden ihtiyaçsız olanların ve serbest olarak yerleşmek isteyen bütün göçmen ve mültecilerin köy kurmak suretiyle yapacakları yerleşmelerde, hükümetçe hiç bir masraf yapılmaz. Yerleştirmenin kooperatifler veya şirketler vasıtasıyla yapılması usulü de Devlet görevini kolaylaştıran şekillerdir. Yerleşenlerin teşkilât ve kültür, yerleştirme bölgesinin de ekonomi ve ziraat ve bunların neticesi olarak sermaye ve kazanç meseleleri ile ilgili olan bu usul, yurdumuzda şimdiye kadar uygulama sahası bulmamıştır.

Bulgarlar tarafından yurdumuza göç etmeye mecbur edilen ve sınırlarımıza girdikleri andan itibaren yardıma muhtaç bir durumda bulunan soydaşlarımızın 1951 -1952 yıllarında yapılan yerleştirmelerinde, Türk Milletinin maddî ve manevî kaynakları ile gösterdiği yakın ilgi ve bu meyanda göçmen ve mültecilere Türkiye yardım derneğinin yurt ölçüsünde gördüğü hizmetler, Devlet görevinin ve bunun neticesi olan yerleştirmelerin kolaylıkla yapılmasına vesile olmuştur. İskâna tâbi tutulan göçmenlerin sayısı. 37 361 aile ve 154 393 nüfustan ibaret olup bunlardan 5374 aile ve takriben 26.870 nüfus muhtelif vilâyetlerde yeniden kurulan köylerde toplu olarak yerleştirilmişlerdir. Meskenleri ihale suretiyle müteahhitlere yaptırılmıştır. Diğerleri de iskâna elverişli bulunan kasaba, şehir ve köylerimiz de mesleklerine göre yerleştirilerek hey'eti umumiyesinin derhal müstahsil bir duruma girebilmeleri için lüzumlu bulunan ihtiyaç maddeleri sağlanmıştır.

¹ 2510 sayılı İskân Kanunu ile 2848 ve 5098 sayılı kanunlarla yapılan tâdilleri, madde : 15, 17, 18, 19, 29, 30, 43

TERCÜMELER

PARİS ŞEHİRİ VE SEN VİLÂYETİNİN POLİS MÜDÜRLÜĞÜ TEŞKİLÂTI VE VAZİFELERİ

Vefik ALTUĞ
Kaymakam

Fransa'da emniyet ve asayiş, Türkiye'de olduğu gibi birbirinden ayrı iki uzuv tarafından temin edilir. Bunlardan biri (Jandarma - La Gendarmerie), diğeri (Millî Emniyet - La Surete Nationale) yani polistir. Bunlardan başka doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığına bağlı üçüncü bir teşekkül vardır. Bu da (Paris ve Sen Vilâyeti Polis Müdürlüğü - La Prefecture de Police) dir.

Paris şehri ve onu çevreliyen Sen Vilâyeti büyüklüğü, kalabalığı ve Avrupa şehirleri arasında arzettiği farklı durumu dolayısıyla emniyet işleri bakımından hususî bir teşkilâtla idare edilmektedir. Tarihi bir mahiyeti bulunan bu teşkilât bazı farklarla birçok Avrupa şehirleri tarafından örnek olarak alınmıştır, Fransa'da bulunduğumuz müddet zarfında Bakanlığımızın emirleri üzerine bu teşkilâtı da tetkik etmek fırsatını bulduk. Yazımızda (Paris şehri ve Sen vilâyeti Polis Müdürlüğünün) teşkilâtını vazifelerini ve çalışma tarzlarını belirtmeye çalışacağız.

Paris Şehri ve Sen Vilâyeti Polis Müdürlüğü 30.000 mevcutlu bir teşekküldür. Başında bizim tâbirimizle Polis Müdürü, Paris'in hususî durumu itibariyle onların tâbiriyle (Polis Valisi - Le Prefet de Police) bulunur.

Sen Vilâyetinde bir (Sen Valisi - Le Prefet de la Seine) ve bir de Polis Valisi yani (Polis Müdürü - Le Prefet de Police) vazife görüyor. İkisi de doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığına bağlı bulundukları için salâhiyetleri aynı derecededir. Vilâyet hizmetleri aralarında taksim edilmiş vaziyettedir. Bunların birbirlerine çok yakın salâhiyetleri bulunduğu gibi tamamen farklı hizmetleri de mevcuttur. Polis Müdürünün ayrıca Belediye hizmetleri ve zabıtası bakımından Belediye başkanı yerinde bulunan (Belediye Meclisi Direktörü - Directeur du Conseil Municipal) ile de münasebetleri vardır.

Polis Müdürünün vazife ve salâhiyetleri iki zümrede toplanır :

1 — Adlî vazifeler, 2 — İdarî vazifeler.

Adlî vazifeler, adlî polis salâhiyetleriyle yürütülmektedir. İdarî vazifelerin ifasında ise Polis Müdürünün üç sıfatı vardır ;

a) Polis Müdürü hükümetin mümessilidir (Le Representant du Pouvoir Central) : Bu vasfı ile nizamî hükümler vazeder : Umumî polis vazifelerinden bulunan halkın emniyeti, âmme huzur ve nizamının temini, umumî sağlık, küçüklerin himayesi, çalışma ve ticaret emniyeti gibi mühim hizmetleri ifa eder.

b) Polis Müdürü Sen vilâyetinin mümessilidir (Le Representant du Department de la Seine) : Bu münasebetle ceza evleri ve tımarhanelerin idaresi, dilenciler ve serserilerle mücadele gibi içtimâî mevzularla iştigal eder.

c) Polis Müdürü Belediye Zabıtasının mümessilidir (Le Representant de la Police Municipale) : Bu sıfatla yol emniyeti, Paris şehrinin sağlığı, kabristanların inzibatı, nehirler üzerindeki kazalar ve su taşmaları borsa ve kambiyo inzibatı, ticaret emniyeti, erzak fiyatları ve narkları, seyrüsefer, ticaret, ithali yasak mallar, umumî yerler ve meydanların nezareti, âmme müesseselerinin emniyeti, iş bürosu, âbidelerin ve resmî binaların himaye ve muhafazası gibi Belediye Zabıtası çalışmalarına giren hizmetleri idare eder... Polis Müdürünün vazifesinin sahalarını tetkik ettikten sonra teşkilâta geçebiliriz.

Polis Müdürlüğü teşkilâtı üç esaslı bölümde tetkik edilebilir.

I — Doğrudan doğruya Polis Müdürlüğüne bağlı servisler - Les Services Revelant Directement du Prefet de Police.

II — İdarî Servisler - Les Services Administratifs.

III — Faal Servisler - Les Services Actifs.

Polis Müdürlüğünün bu faaliyet sahalarını sıra ile görelim :

— I —

DOĞRUDAN DOĞRUYA POLİS MÜDÜRLÜĞÜNÜ BAĞLI SERVİSLER

Bu servisler şunlardır :

1 — Polis Müdürlüğü bürosu,

2 — Polis Müdürlüğü Genel Müfettişliği,

3 — Zat işleri. Bütçe, Levazım Genel Müdürlüğü.

Bunları kısaca gözden geçirelim.

1 — POLİS MÜDÜRLÜĞÜ BÜROSU (Le Cabinet du Prefet de Police) : Bu büro iki müdürlüğü ihtiva eder :

A) Hususî Kalem Müdürlüğü ve Yazı işleri Şefliği : Vazifeleri, Polis Müdürünün şahsî mesaisine taallük ettiğiinden umumî bir mahiyet arz etmektedir.

B) Hususî Kalem Müdür Muavinliği : Bu kısmın vazifeleri şunlardır : Umumî Emniyet işleri matbuat, haricî ve siyâsî temaslar, toplantılar. Cemiyet ve hayır işleri, memuriyet talepleri, madalya tevzi tahkikatları, rütbe, nişan ve silâh taşıma işleri, kiracıların tahliyesi meseleleri, seyyar şarkı söyleyenlere verilecek müsaadeye ait işler, eğlence yerlerinin kontrolü seyyar satıcılar, piyango ve nümayiş işleri....

Bu büroya üç servis bağlıdır :

- a) Umumî Muhabere Servisi : Muhaberatı idare eder.
- b) Önemli İşler Servisi : Umumî posta işleri, polis barajlarını ve seyrü seferde vasıta kabilelerini geçmeğe mahsus kartların tanzimi, matbuat kartları, hayır ve cemiyet işlerinde himaye ve yardım talepleri bu büro tarafından görülür.
- c) İçtimâî Servisler : Muhtaçlara yemek vesair maddelerin tevzi işleri, seyyar çocuk hemşireleri ve çocuk yuvalarına ait işler bu büro tarafından yürütülür.

C) Seyyar Sekreterlik (Le Secetariat General) :

Fransa'da hükümet teşkilâtının muhtelif branşlarındaki Genel Sekreterlik vazifesi en önemli vazifelerdendir. Türkiye'de Bakanlık ve Umum Müdürlüklerdeki Müsteşar ve Müşavir vazifelerinde bulunanlara verilen ehemmiyet ne ise, Fransa teşkilâtında da bunların durumu aynidir. Umum Müdürlere ve Valilere Genel Sekreterler vekâlet ederler.

Paris Polis Müdürlüğünde Genel Sekreterin rolü çok önemlidir. Genel Sekreter Polis Müdürünün bazı salâhiyetlerini haizdir. Birçok müdürlükler Genel Sekreterliğe bağlı oldukları gibi, bazı müesseseler de doğrudan doğruya buraya tâbidirler. Bu müdürlük ve müesseseler şunlardır :

- a) Genel Polis işleri Müdürlüğü,
- b) Âmme sağlığı ve Hıfzıssıhha Müdürlüğü,
- c) Ticaret ve İş Müdürlüğü.
- ç) Seyrüsefer ve Nakil Vasıtaları Müdürlüğü.
- d) Belediye Laboratuvarı,
- e) Zehirlenme işleri Laboratuvarı,
- f) Paris ve Sen Vilâyeti Veteriner Servisi,
- g) Kütüphane,
- ğ) Müze,
- h) Arşiv.

2 — POLİS MÜDÜRLÜĞÜ GENEL MÜFETTİŞLİĞİ (L'Inspection Generale de la Prefecture de Police) : Müfettişlik teşkilâtı hem kon-

trol edici hem de öğretici bir vaziyette çalışmaktadır. Bu iki rolü ayrı ayrı iki servis yapmaktadır. Bunlar :

A) Servislerin kontrolünü ve disiplin tahkikatını yapan büro : Muayyen bir kadro ile icabeden kontrol ve tahkik işleri bu büro tarafından yapılır.

B) İdarî tetkikler servisi : Bu servis, Polis Müdürlüğünün muhtelif çalışmalarında faydalar sağlayacak tetkikler yaparak teşkilâtı daha randımanlı bir hale getirmekle meşgul olur. Bu servise Polis Müdürlüğünün istatistik bürosu da bağlıdır. İstatistik Bürosu en son fenni vasıtalarla çalışmaktadır. Hadiselere ait bütün raporlar bu büroya gönderilir. Burada hususî makinelerle hadiseler rakamlı kartonlara işlenir ve makinelerle tasnif edilerek çeşitli rakamlar elde edilir. Ayrıca grafikli istatistikler yapılarak vukua gelen hadiseleri, alınan veya alınacak tedbirleri açık bir şekilde belirtmek mümkün olur.

Genel Müfettişliğe bağlı diğer bir teşekkül de Disiplin Kuruludur.

3 — ZAT İŞLERİ BÜTÇE VE LEVAZIM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (La Direction Generale du Personnel du Budget et du Materiel) : Müdürlüğün adı vazife ve salahiyetlerini gösterir mahiyettedir. Buna fazla bir şey ilâve etmek faydasız olur.

Muhakemat İşleri Servisi de bu Müdürlüğe bağlıdır.

II

İDARİ SERVİSLER - LES SERVICES ADMINISTRATIFS

Yukarıda Genel Sekreterliğe bağlı bulunduklarımız işaret ettiğimiz Müdürlüklerle bazı müesseseler idari servislere dahildir. Bunları sıra ile tetkik edelim.

1 — GENEL POLİS İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ : Bu Müdürlüğün vazifeleri zümresine giren işler şunlardır : Fransız tabiiyeti, Tabiiyet değiştirme, iadei tabiiyet, tabiiyetten iskat, pasaport, hüviyet varakası, piyangolar ve millî piyango, mahkûh, sürgün, serseri, ikamete memur, intihar, adlî tıp, vatana iade, askerî isler, kara ve deniz avı, gayrimenkul değişiklikleri, para darp aletleri, isim değişimleri, haberci güvercinler, rehber ve tercümanlar, ecnebilerin Fransa'ya kabulü, ikamet ve çalışmalarını nizamlama işleri ve arşiv.. Bu işler arasında her biri diğerinden önemli mevzular vardır. Fakat hususiyet arzeden bir ikisine temas etmek yerinde olur. Bunlardan biri hüviyet varakası, diğeri arşiv ve fiş mevzuudur... Fransa'da yerli ve yabancılara hüviyet varakası verilmektedir. Ecnebilerin hüviyet varakası ikamet tezkeresi mahiyetindedir. Bunlar altı ay, bir sene, üç ve on senelik, olmak üzere dört süre için tanzim edili-

yor. Fransızlar için hüviyet varakası 15 yaşından itibaren mecburidir. Bu yaşa kadar olanlar (Aile cüzdanlarında - Livret de Famille) görünürler. 15 yaşından itibaren tanzim edilen hüviyet varakalarında fotoğraf ve parmak izi vardır.

Dosyaların tasnifine ait arşiv ve ecnebiler için tutulan fişlere gelince bunlar da ayrı bir hususiyet gösterir. Ecnebilerin Fransaya geliş gidişlerine, ziyaretleri sebeplerine, kaldıkları müddete, ayrılış sebeplerine kadar teferruatlı mevzuları gösterir dosyalar teşkil edilir ve bunların numaralarına tekabül eden fişler tanzim edilir. Fişler ecnebinin adı ve aile adı üzerine olarak ayrı ayrı tasnife tâbi tutulur. Bunların hepsi arşivde muhafaza edilir. Fransaya ikinci ve üçüncü defa gelecek bir yabancının durumu arşivde mevcut dosya ve fişleri üzerinden tetkik edilerek tesbit edilir ve Fransada kaldığı müddetçe eski dosya ve fişi üzerinden hakkında gerekli muamele yürütülür.

2 — AMME SAĞLIĞI EMNİYET VE HIFZISSIHA MÜDÜRLÜĞÜ :
Bu Müdürlüğün halkın sağlığı ve emniyeti bakımından gerekli tedbirleri alan muhtelif teşekkülleri vardır.

Sağlık İşleri Bakımından; umumî sağlık tedbirleri, gıda maddelerinin kontrolü, hususî dispanserlerin açılması müsaadesi, doğum evleri ve sağlık yuvalarının kontrolü, eczanelerin, laboratuvarların kontrolü, dişçi ve doktorların mahsus sicile tescili, çalışma müsaadelerinin verilmesi, sarî hastalıklarla mücadele, aşı işleri, hasta bakıcılara müteallik işler, çocuk yuvaları ve süt anaları kontrolü, banyoların ve yüzme havuzlarının nezareti, defin işlerini yapan müesseselerin kontrolü, gece tababetinin tanzimi işleri yürütülür. İçkili yerlerin açılması için izin verilir, icabı halde kapatılır. Hayvan hastalıklarıyla mücadele edilir. Ehlî hayvanlara izin verilir. Hayvan cesetleri kaldırılır. Veteriner hekimlerin çalışmaları kontrol edilir.

İçtimai İşler bakımından; çocukların ve düşkünlerin himayesi, kayıpların aranması, deliler ve dilencilerle mücadele, bunlar için lüzumlu müesseselerin açılması ve idaresi, uyuşturucu maddeler ve bunları satanlarla kullananların takibi, fuhuşla mücadele, İslah evleri açılması işleri görülür.

Emniyet Tedbirleri Bakımından; yangınlara karşı korunma tedbirlerinin alınması, tehlikeli binalardaki tehlikelerin giderilmesi, gayri sıhhi müesseselerin sınıflara ayrılarak şehir içinde serpiştirilmesi bu zümreden çalışmalara girer.

Âmme sağlığı ve emniyeti müdürlüğünün çalışma sahasına giren bu hizmetler, mevzuları itibariyle muhtelif büro, laboratuvarlar, dispan-

serler, teknik ve yapı servisleri gibi müessese ve daireler tarafından idare edilmektedir. Bunlardan başka vilâyet sağlık meclisi ve Hayvanları Himaye Komisyonu gibi iki karar organı da mevcuttur.

Bundan sonra tetkik edeceğimiz iki müdürlük, polis müdürlüğünün Faal Servislerinden oldukları halde, İdareî Servisler arasında da büroları bulunduğu için teşkilât ve faaliyetlerini bu kısımda zikredeceğiz.

3 — TİCARET VE İŞ MÜDÜRLÜĞÜ : Bu müdürlüğün faaliyet mevzuları ayrı dört büro tarafından tedvir edilmektedir.

- a) Ticaret Bürosu,
- b) İş Bürosu,
- c) Hal, Pazarlar ve Mezbahalar Bürosu,
- ç) Narhlar Bürosu.

Zikredilen bürolar, ticarî hayatta her gün her ferdin karşılaşacağı müşküllerin yenilmesi, ve bu sahaların düzene konulması mevzuları üzerinde çalışırlar.

a) Ticaret Bürosu : Ekseriya kontrolsüz ticaret yapmak temayülünde bulunan seyyar satıcıların, eskicilerin kontrolünü yapar. Bunların çalışma kartlarını tanzim ve tevsî eder. Ekonomik zabıta müdürlüğü ile birlikte ölçü âletlerinin ayarlarını ve kontrollarını yapar.

b) İş Bürosu : İşçilere iş temini, çalıştıkları yerlerin sağlık şartları, sanayi ve ticarî müesseselerde çalışan işçilerin hafta tatili, müesseselerin açılış ve kapanış saatleri, iş yerleri ve kooperatiflere ait istatistikler, iş kazalarına ait raporlar, bunların Çalışma Bakanlığına sunulması, bazı işçilerle iş sahipleri arasındaki ihtilâflar İş bürosunun tetkik ve takip mevzularına girer.

c) Hal, Pazarlar ve Mezbahalar Bürosu : Halde satışların muntazam cereyanı için muhtelif servisler kurulmuştur. Bunlar toptan satışların kontrolü servisi, yiyecek maddelerinin sıhhiyeti ve fiyatlarının kontrol bürosu, hayvanların kontrolü için Veteriner Servisi, hal içindeki seyrüseferi tanzim eden seyrüsefer servis ve bir de hal mahalları servisinden ibarettir. Her servis kendi sahasında titizlikle çalışarak halin çalışma düzenini temin eder.

Hayvan pazarları ve mezbahalar da bu büronun idaresi altındadır. Bunların açılması, işçilerin çalışmaları, hayvan şevki, satıcıların ve alıcıların faaliyeti, fiyatların ayarlanması, hayvanların kesimi, kasaplara şevki, toptan ve perakende satışların ayarlanması ve bu işlerdeki düzen mezkûr büroca temin edilir.

ç) Narhlar bürosu : Tesbit edilen fiyatların kontrolü ve riayet etmiyenlerin takibi bu büroca yapılmaktadır.

4 — SEYRÜSEFER VE NAKİL VASITALARI MÜDÜRLÜĞÜ :

Seyrüsefer Müdürlüğü Polis Müdürlüğünün en ehemmiyetli bir koludur. Çünkü motorlu vasıtaların sen derecede arttığı ve kendi vasıtalarıyla dolaşan binlerce seyyahın bulunduğu bir şehirde seyrüsefer ve ona bağlı meselelerden önemli bir mevzu olamaz.

Seyrüseferle ilgili hizmetler beş büro tarafından yürütülmektedir:

- a) Umumî seyrüsefer işleri bürosu.
- b) Otomobil kartları, ehliyet vesikaları, ucuz tarife kartları, seferdeki hususî ve umumî vasıtaların kontrolü bürosu,
- c) Benzin ve lâstik satış işleri kontrol bürosu
- ç) Ucuz tarifeli benzin vesikası tevzi bürosu,
- d) Bulunmuş eşyalar ve otomobiller bürosu.

Seyrüsefer, havada, karada ve suda olmak üzere üç zümreye ayrılır. Sen Vilâyetinin bu üç sahadaki seyrüsefer işleriyle ilgili hizmetleri , isimlerini sıraladığımız bürolar tarafından idare edilir. Beş büronun çalışma sahalarını şöyle hülâsa edebiliriz :

a) Umumî Seyrüsefer İşleri Bürosu : Büro tarafından evvelâ şehirde yolların, meydanların durumu tetkik edilerek seyrüseferin şekli tesbit edilir. Tek istikametli yollar tayin edilir. Nerelere işaret memuru, işaret levhaları, ışıklı işaretler konulacağı ve nerelere geçit çivileri çakılacağı iyice tetkik edilir. Bütün bu işlerin yapılması ve seyrüseferin tanzimi için bu büro birçok branşlara ayrılmıştır. Vasıtalara işaret vererek onların muntazam cereyanını temin etmek yani işaret memurlarının vazifesi bu büronun bir branşını; ışıklı işaretler diğer branşını; vasıtaların duracakları ve durmayacakları yerlerin tesbiti işleri başka bir branşını ve nihayet büyük tezahüratlar, mitingler ve merasimlere ait seyrüseferi tanzim işine ayrı bir çalışma kolunu teşkil eder.

İşaret Memurları : Hususî surette yetiştirilmiş memurlardır. Bunlar, yol kavşaklarında nöbetleşerek günde 6 saat vazife görürler. Altı saatin üç saati öğleden evvel, üç saati de akşama doğrudur. Ertesi gün çalışma saatleri değiştirilerek aynı müddet vazife gördürülür. Bu suretle bir memur beş hafta aynı yerde münavebeli olarak çalışır, ondan sonra yeri değiştirilir.

İşaret Memurları : Hususî surette yetiştirilmiş memurlardır. Bunlar, yol kavşaklarında nöbetleşerek günde 6 saat vazife görürler. Altı saatin üç saati öğlede evvel, üç saati de akşama doğrudur. Ertesi gün çalışma saatleri değiştirilerek aynı müddet vazife gördürülür. Bu suretle bir memur beş hafta aynı yerde münavebeli olarak çalışır, ondan sonra yeri değiştirilir.

Işıklı İşaretler : İşaret memurlarının yerlerini alan otomatik aletlerdir. Kırmızı, sarı ve yeşil renklerle yanıp sönen bu işaretler, otomobillerin ve yayaların durmasını ve geçmesini çok muntazam bir şekilde idare eder. Kırmızı işaret durulacağını, yolun kapalı olduğunu; sarı işaret ağırlanacağını; yeşil işaret te yolun açık bulunduğunu ve geçilebileceğini gösterir.

Işıklı işaretlerin kullanılış yerlerine göre muhtelif şekilleri vardır. Bunlardan beş çeşidi zikre değer.

Birincisi butonlu işaretler.: İşaret memurları tarafından parmakla basılmak suretiyle idare edilirler. Muhtelif istikametlerden gelen vasıtaların azlığı veya çokluğuna göre işaret memuru bir tarafa fazla yol vermek, diğer tarafı çabuk kapamak suretiyle tıkanmaların önünü alır... Bu işaretlerin yayalara ait olanları da vardır. Caddeyi bir taraftan diğer tarafa geçmek isteyen yayalar, işaret direğinin butonuna basarak kırmızı ışığın görünmesini temin etmek suretiyle vasıtaları durdurur ve tehlikesiz bir şekilde caddeyi geçerler.

İkincisi otomatik işaretler : Muayyen fasıllarla kendi kendilerine çalışır ve bir yol kavşağında iki taraftan gelen vasıtaların seyrini temin ederler.

Üçüncüsü Pedallı işaretler : Yol üzerinde şerit şeklinde yolu kateden ve yoldan bir santim kadar yukarıda kalan kaim bir lastik altındaki tesisattır. Vasıtalar bunun üzerinden geçerken lâstiğe yapacakları tazyikle ışıklı işaret çalışır, başka istikametten gelen vasıtaların durmaları temin edilmiş olur.

Dördüncüsü elektrikli objektif işaretleri : Fotoğraf objektifi gibi büyük bir adese kısa bir sütun üzerine oturtulmuştur. Vasıtalar, bunun önünden geçerken hayalin objektif yoluyla elektriğe tesiri neticesi olarak kırmızı yeşil ışıklar değişir ve vasıtalar durur veya geçerler.

Beşincisi Müşterek işleyen, ışıklı işaretler : Bunlar Pariste Sen Nehri üzerindeki köprülerde tatbik edilmiştir. Hususî bir bürodan otomatik bir aletle hepsine kumanda edilmektedir. Bu suretle köprülerde işaretler birden sönüp birden yanar, dolayısıyla köprülerden geçiş ve Sen kıyısını takip eden yolun köprülerin bitişiğindeki kısımlarından geçiş bu müşterek işaretle idare edilir.

Vasıtaların duracakları ve duramayacakları yerlerin İdaresi Seyrüseferde mühim meselelerden biri de durak yerlerinin tayini işidir. Dar sokaklarda tek, çift tarihli günlere göre hane numaralarının tek çift taraflarında durmak; büyük caddelerde hususî vasıtaların durak yerleriyle taksilerin duracağı yerleri göstermek; yarım saat kalınabilecek muntaka-

ları tesbit etmek; durulmaması lâzım gelen yerleri belli etmek muhtelif durak işaretleri koymak suretiyle temin edilir.

Tezahürat, miting ve merasim günlerine mahsus seyrüseferi tanzim etmek : Bu mevzu kalabalık bir şehirde mühim bir mesele olarak ortaya çıkar. Şehrin umumî hareketini bozmayarak bir veya bir kaç meydanın miting veya merasime tahsisi oldukça ehemmiyetlidir. Çünkü, bu gibi yerler umumî yolların kavuşağındadır. Buraların tıkanması seyrüseferi felce uğratar. Bunun için merasim, tezahürat hazırlıkları için de seyrüseferin tanzimi işi başta gelir. Bu iş için plânlar, raporlar hazırlanır. Esas programa ekli olarak tatbik edilir.

b) Otomobil Kartları Ehliyet vesikaları, ucuz tarife kartları, seferdeki hususî ve umumî vasıtaların Kontrolü Bürosu : Otomobil kartları arabaların hüviyet varakası vazifesini görür. Otomobil sahiplerinde bulunur.. Ehliyet vesikaları ciddi imtihanlar neticesinde verilir. Ucuz tarife kartları sakatlara ve harp malûllerine mahsustur. Bu kartlar, aynı zamanda umumî vasıtalara sıraya girmeden binmek için tercih hakkı verir. Doktorlara ve ebelere mahsus tercih kartları da vardır.. Hususî ve Umumî vasıtaların Kontrolü, hem vasıtaların fennî kontrolünü ve hem de idarecilerinin kontrolünü tazammun eder. Nizam dışı hareket eden şoförleri tecziye için bu büroya bağlı bir (Disiplin komisyonu) mevcuttur. Cezaları idari mahiyettedir. Ehliyet vesikasının muayyen bir müddet için şoförün elinden alınmasına karar vermek gibi.. Bu büro aynı zamanda umumî vasıtaların sigorta işleriyle de iştigal eder.

c) Benzin ve Lâstik İşleri Kontrol Bürosu : Bunların satışında fiyat ve kalite bakımından gerekli kontrolleri yapar.

ç) Ucuz Tarifeli Benzin Vesikası Tevzi Bürosu : Benzin tahdidatının bulunduğu senelerde kordiplomatiğe ve bazı resmî teşekküllerle bunları mensuplarına ucuz benzin verilebilmesi için tanzim edilen vesikaların tevzii bu büroca yapılır.

d) Bulunmuş Eşyalar ve Otomobiller Bürosu : Paris Polis Müdürlüğü teşkilâtında işleyiş tarzı ve hizmet gayesi bakımından örnek alınabilecek muazzam bir müesseseden ibaret bulunan bu büronun çalışması ayrı bir tetkik mevzuu olabilir. Burada yalnız umumî hatlariyle Bulunmuş Eşyalar Müessesesini, teşkilâtını ve faaliyet tarzını bir kaç kelime ile hülâsa edelim. Müessesenin teşkilâtında dört tane Bulunmuş Eşya Teslim Bürosu, 11 tane eşya kaybedenlerin müracaat gişesi, iki tane de kıymetli eşya kabul ve teslim veznesi vardır. Bundan başka eşyaları tasnif edilmiş şekilde, muntazam kayıtları bulunan depolar ve büyük eşyalarla otomobillere mahsus hangarlar mevcuttur. Bu müessese arı kovani

gibi işler. Giren çıkanın haddi hesabı yoktur. Eşya kaybeden, eşya bulan buranın yolunu tutar. Kimi bulduğunu teslim eder, kimi kaybettiğini arar. Muhtelif nakil vasıtalarında bulunan eşyalar da ilgililerce bu büroya gönderilir. Eşyanın müesseseye alınması, bulunduğu yere, saatine, gününe, vasıflarına, ait tanzim edilen fişler, tutulan kayıtlar, teslimdeki usuller, bulucuya verilen mükâfatlar, eşyaların cinsine göre muayyen ay ve senelerden sonra hâzineye yapılan devirler son derece güzel bir şekilde ayarlanmış basit formalitelere dayanılarak yürütülüyor... Bulunmuş büyük parça eşyalara, otomobil ve arabalara ait de ayrı depo ve ambarlar mevcuttur.

Seyrüsefer ve Nakil Vasıtaları Müdürlüğünün tetkiki ile Polis Müdürlüğünün Genel Sekreterliğe bağlı idari servislerini (Faal Servislere ait faaliyetler de dahil) ikmal etmiş bulunuyoruz. Yalnız bu müdürlükler dışında, laboratuvarlar, veterinerlik, kütüphane, müze ve arşiv vardır. Arşiv diğer servislerdeki emsallerinden farksızdır. Fakat kütüphane ve müze bütün Polis Müdürlüğü için kıymetli iki müessesedir. Kütüphane, hem umumî malûmatı muhtevi kitapları hem de idare ve emniyet mevzuunda yazılmış eserleri ihtiva etmektedir. Müzede, müdürlük teşkilâtında ehemmiyetli vazife alanların, başarı gösterenlerin vazife uğrunda şehit düşenlerin yüzlerce fotoğrafları, mühim zabıta vakalarının tesbit edilen fotoğrafları, büyük cinayetlerde kullanılan âletler, bunlara ait yazılı izahat, kuruluştan itibaren polis kıyafetlerine ait fotoğraflar, elbiseler, nişanlar bulunmaktadır.. Müze, Polis Müdürlüğünün mazisini ve faaliyetlerini tam bir şekilde gösteriyor.

III.

FAAL SERVİSLER - LES SERVICES ACTIFS

Bu servisler Polis Müdürlüğünün icraî uzuvlarıdır. Halkın asıl polis diye vasıflandırdığı sınıf bu servislerde çalışan memurlardır. İdari servisleri tetkik ederken Seyrüsefer Müdürlüğü ile Ticaret ve İş Müdürlüğünde ilgileri itibarıyla bu Müdürlüklerin faal servislerini de birlikte gördük. Bu kısımda aynı müdürlüklerin sıraları geldiğinde yalnız teşkilât arasındaki yerlerine işaret ederek izahat vermeden geçeceğiz.

Faal Servislerde çalışan Müdürler, Müdür Muavinleri, mıntaka komiserleri, baş komiserler, polis komiserleri, polis memurları ve sivil polisler topyekûn bir uzuv teşkil ederler. Bunlardan tayinleri, terfileri hulâsa bütün statüleri millî emniyet memurlarının durumundan tamamen farklıdır.

Faal servisler beş müdürlüğe taksim edilmiştir.

1 — Belediye zabıtası Genel Müdürlüğü (Direction Generale de la Police Municipale),

2 — Adli Zabıta Müdürlüğü (Direction dela Police Judiciaire),

3 — Genel İstihbarat Müdürlüğü (Direction des Renseignements Generaux),

4 — Ekonomik Zabıta Müdürlüğü (Direction dale Police Economique),

5 — Passif Korunma Daimi Genel Sekreterliği (Le Secretariat General Permanent dela Defense Passive).

Şimdi sıra ile bunları gözden geçirelim.

1 — BELEDİYE ZABITASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Direction Generale de la Police Municipale) :

Bu Müdürlüğün kadrosunda bulunan memurların hepsi üniformalıdır. Bunlar Belediye zabıtası vazifesini görürken üç rol ifa ederler:

a) Mani zabıta rolü (Polisin mevcudiyetiyle suçlara mani olmak).

b) Tenkil rolü (Suçluları suç üzerinde yakalamak),

c) Zabıta gücü rolü (Âmme düzenini muhafaza ve iade etmek).

Vazifelerinin sayılmasından anlaşılacağı üzere, bunlara İdarî zabıta da demek mümkündür.

Belediye Zabıtası Müdürlüğü memur adedi en fazla olan müdürlüktür. 20.000 i aşan kadroya sahiptir. Müdürlüğün teşkilâtını merkez ve mahallî olmak üzere ikiye ayırmak icabeder. Merkez teşkilâtı bürolar ve bunlara bağlı servislerdir. Mahallî teşkilât ise, Sen Vilâyetinin ilçelerinde bulunan ve bizdeki komiserliklere tekabül eden teşekküllerdir.

Belediye Zabıtası Müdürlüğü iç teşkilâtı itibariyle bazı servislere ayrılır : Sekreterlik ve Belediye zabıtası erkânı harbiyesi, Teknik Servisler Müdürlüğü, ihtisas Servisleri...

A) Sekreterlik ve Belediye Zabıtası Erkânı harbiyesi : Sekreterliğin vazifeleri üzerinde durmaya değmez. Fakat Belediye Zabıtası Erkânı harbiyesi tetkike değer. Bu teşekkül Belediye Zabıtası Müdürlüğünün dimağı yerindedir. Çok kıymetli elemanlardan müteşkil bir heyettir. Bunlar, zabıtaya ait mühim işleri tetkik eder, hazırlar ve teşkilâtlandırır. Büyük müesseselerin korunması ve muhafazası, yüksek şahsiyetlerin seyahatlarına ait emniyet tedbirlerinin alınması bunların vazifesidir. Bakanlıklarla, millî teşekküllerle, idarelerle, vilâyetler ve belediyelerle daimî teması bunlar temin eder. Zabıtaya ait silâh, cephanenin temin ve dağıtılması ve atışların tertibi bunlara aittir. Haricî ve dahilî merasimlerde Belediye bandosunun kullanılmasına ve merasimlerde yardımcı istihbarat servislerinin çalışmalarına ait lüzumlu direktifleri burası verir. Belediye

zabıtası vazifesi gören polis memurlarının alınması için açılacak imtihanları tertip bunların vazifeleridir.

Belediye zabıtası erkânıharbiyesi etüd ve istatistik servisi ile geniş bir muhabere servisine sahiptir. Muhabere servisi sayesinde faydalı bütün malûmat toplanır. Ve alâkalı servislere telefon telgraf ve radyo vasıtasıyla verilmeğe çalışılır. Hususî bir telefon şebekesiyle bütün belediye zabıtası servislerini her hangi bir işten anında haberdar etmek mümkündür. Bu tesisatın sokaklarda polis memurlarını ikaz için kurulmuş cankurtaran telefonları vardır. Muhabere servisinin direkt hatlarla Sen Vilâyetine, etfaiye, gaz, su, elektrik idaresi ve yer altı trenleri ile irtibatından başka İçişleri Bakanlığı, Millî Emniyet ve gece gündüz Sen Vilâyetinde dolaşan polisin radyolu arbalarıyla telsiz telefon irtibatı mevcuttur. Bu şebeke sayesinde belediye zabıtası erkânıharbiyesi şu hizmetleri görür :

1 — Umuma mahsus yerlerdeki ve yollar üzerindeki hayatı kontrol eder. İhtiyatta bulundurduğu yardımcı polisi istediği anda istediği tarafa sevkeder. Lüzumlu gördüğü mahallerde barajlar kurar (meselâ bir suç işliyerek otomobille kaçmakta bulunan bir şahsı yakalayabilmek için muayyen bir yolu tutmak).

2 — Halkın haberciliğini yaparak ona yardım kavuşturur. Vukua gelen bir kazadan, yangından, kayıptan ve zehirlenme hadiselerinden ilgili makamları haberdar ederek yardım temin etmek bu servisin vazifesidir.

3 — Çalınan arabaların fişlerini tutar (Seyrüsefer Müdürlüğüne yardımcı olarak).

4 — Lüzumlu olan zabıta mevcudunu her an kontrol ve tayin eder.

B) Teknik Servisler Müdürlüğü : Bu servis Polis Müdürlüğü'nün bütün teknisyenlerini içine almıştır. Teknik servisler müdürlüğü'nün muhtelif branşları şunlardır :

a) Otomobil Servisi : Polis Müdürlüğünde çeşitli hizmetlere tahsis edilmiş bulunan vasıtalar bu servise bağlıdır. Bunlar binek otomobilleri, polis arabaları, telsizli, hoparlörlü ve radyolu arabalar, otobüsler, kamyonlar, römorklardan ibarettir.

b) Motosiklet Servisi : Polis Müdürlüğü kadrosundaki motosikletleri sevk ve idare eden servistir.

c) Atölyeler : Her türlü teknik tamiratın yapıldığı yerlerdir.

ç) Silâh tamirhanesi : Polis memurlarının silâhlarının tamiri burada yapılır.

d) Nehir zabıtası ve hususî imdat teşkilâtı : Sen Vilâyeti iki mühim nehri içine alır. Biri Sen, diğeri Marn. Bu nehirler seyrüsefere müsait vaziyettedirler. Bu yüzden birçok kazalar olur. Bu kazalara ellerindeki kayık ve motorlarla, köprüler üzerinde her an asılı bulundurulmuş cankurtaran simitleriyle yardıma koşan zabıta bu servistendir.

e) Radyo, fotoğraf ve sinema Servisi : görülmeğe ve tetkike değer özellikleri bulunan bu servisin çalışması çok caziptir. Zabıtayı ilgilendiren vakaları bildirmek, tesbit etmek, tahkikatları daha canlı bir hale getirmek için büyük faydalar sağlayan yeni bir çalışma tarzıdır.

f) Etüd ve Resim Bürosu : Belediye Zabıtası mevzuundaki tetkikleri ve lüzumlu krokilerle istatistik şemalarını ve resimleri yapan bürodur.

C) İhtisas Servisleri : Bu servisler muhtelifdir.

a) Seyrüsefer Müdürlüğü : İlgisi dolayısıyla idari servisler tetkik edilirken izah edilmiştir.

b) Hal, Pazarlar ve Mezbahalar Komiserliği : Yine yukarıda görülmüştür.

c) Cumhurbaşkanlığı Muhafız Servisi : Cumhurbaşkanının çalıştığı, ikamet ettiği yerleri muhafaza altında bulundurur ve seyahatlarında emniyetini temin eder.

ç) Polis Memurlarını Yetiştirme Müessesesi ve Okul : Bunlar, zabıta memurlarını yetiştirici müesseselerdir.

d) Danışma Teşkilâtı : Memurlarıyla muhtelif mevzularda malûmat talebeden kimselerin hizmetine büro halinde ve seyyar vaziyette her zaman hazırdır.

e) Belediye Zabıtası Bاندosu : 120 müzisyenden müteşekkildir.

f) Sağlık Servisi : Sağlık kontrolleri yapan, sıhhi yardımları yetiştiren ve imdadı sıhhiyeri sevk ve idare eden servistir.

Ç) Mahallî Teşkilât : Sen Vilâyetinin Paris Şehri ve banliyösündeki zabıta teşekkülleri mahallî teşkilâta girerler. Bunlar :

a) Paris Şehrinin 20 ilçesinde bulunan emniyet amirlikleri,

b) 25 Banliyö Emniyet amirliğidir.

Emniyet Amirlikleri müteaddid mahalle komiserliklerine ayrılmışlardır. Her mahalle komiserliğinde adli polis memurluğuna bağlı adli işlerle iştigal eden bir karakol mevcuttur. Bunun dışında komiserliğin ehemmiyetine göre müteaddit karakolların bulunduğu ilçeler vardır. Her karakol yarahlara acil yardım malzemesiyle mücehhezdir. Merkez karakolu önünde geceli gündüzlü devamlı bir otokar bekler. Çağrı vukuunda derhal yardıma koşar. Merkez karakolunda imdat telefonlarına mahsus

ışıklı bir tablo bulunur. Bu tablo konuşulan yerin derhal yerini tayine yarar. Ayrıca Polis Müdürlüğü merkeziyle de bu ve buna benzer telli ve telsiz irtibat mevcuttur.

2— ADLÎ POLİS MÜDÜRLÜĞÜ (Direction de la Police Judiciaire) :

Adli Zabıta 2500 mevcuttur. Teşkilâta mensup memurların hepsi sivilidir. Vazifeleri üç mühim noktada toplanır :

- a) İdarî zabitanın önliemediği suçları aramak,
- b) Bunların delillerini toplamak, faillerini tesbit etmek,
- c) Suçluları yetkili adli mercilere teslim etmek.

Bu vazifelerin yapılması için geniş bir teşkilât mevcuttur. Muhtelif servislerin ihtisas sahibi elemanları bu teşkilâta yer alır. Bu elemanlar, hiç biri diğerinin yerine vazife göremeyecek kadar işlerinin mütehassısıdır.

Servisler evvelâ merkezî ve mahallî olmak üzere iki kısma ayrılırlar :

A) Merkezî Servisler : Bunlar, üç kısımdır.

- a) Mütehassıs Zabıta Servisleri,
- b) Adli Hüviyet Servisi,
- c) Adli Tahkik Servisi :

Hepsi birbirinden mühim hizmetler gören bu servisler de muhtelif şubelerden müteşekkildirler.

a) Mütehassıs Zabıta Servisleri : Burada cinayet zabıtası, ahlâk zabıtası, umumî yerler zabıtası küçüklerin himayesi zabıtası, otomobil zabıtası, malî işler zabıtası gibi kendi servislerinde ihtisas yapmış zabıta zümreleri mevcuttur. Bunların çalışma sahalarını tetkik edelim.

1 — Cinayet Zabıtası : Adam öldürme, kalıp para imal etme gibi ehemmiyetli işlerle uğraşır. Çalışmalarında daima parmak izi almak, plânlar yapmak, hâdiseleri fotoğraflarla tesbit etmek gibi teknik çalışmalara ihtiyacı bulunduğundan bu işler üzerinde uğraşan adli hüviyet servisi ile işbirliği yapar. Cinayet zabıtası sorgu yargıcının birinci yardımcısıdır.

2 — Ahlâk Zabıtası : Gayri ahlâkî bütün hadiselere el atan bir zabıta şubesidir. Eğlence yerlerinin kontrol ve nezareti, zehirli maddelerin satışının kontrolü, uyuşturucu maddelerin takibi ve fuhuşla mücadele işleri ahlâk zabıtası tarafından görülmektedir.

3 — Umumî Yerler Zabıtası : Sokaklarda ve umumî mahallerde adli mevzuata giren bütün hadiseler için bu zabıtaya müracaat edilir. Suçüstü işleri bunlar tarafından ele alınır.

4 — Küçüklerin himayesi zabıtası : Küçüklerin kendilerine ve cemiyete zararlı hareketlerini önlemek, işledikleri suçları takip etmek, İslah evlerine veya ceza evlerine sevk etmek gibi işler bu zabitanın vazifesidir. Ekseri memurları kadındır.

5 — Otomobil zabıtası : Otomobil hırsızlığının takibi ve otomobil kartlarının kontrolü otomobil zabıtası tarafından yapılır. Fransa'da otomobil hırsızlığına sık sık tesadüf edilir. Çünkü, otomobil satışları için hemen hiç bir formalite yoktur. Otomobil kartının eski mal sahibinden yenisine devrinden ve bu devrin vilâyetteki özel büroya kaydettirilmesinden başka bir muamele mevcut değildir. Bu itibarla başkasına ait bir arabanın çalınarak elde mevcut diğer bir araba kartındaki motor ve şase numaralarının tahrifi ile kullanılması bu işi kendilerine meslek edinmiş bulunanlar için pek kolaydır. Otomobil zabıtası, Polis Müdürlüğünde hemen en ehemmiyetli hizmetlerden birini görmektedir. Çünkü, sık sık tekrerrür eden bu nevi suçları tesbit etmek, faillerini yakalamak, kartların geceli gündüzlü kontrollerini yapmak küçümsenecek bir iş değildir.

6 — Malî İşler Zabıtası : Şirketler ve bankalar üzerinde, bunların idarecileri hakkında, çıkardıkları aksiyonlar üzerinde, iflâslar ve nihayet bankalarda işlenen bütün suçlar ve hırsızlıklar mevzuunda çalışır.

Yukarıdan beri birer ihtisas şubesi olarak saydığımız zabıta servisleri müteahhas elemanları ile en sıhhatli ve verimli bir şekilde çalışmaktadırlar. Her birinin suçlar, suçlular için tanzim edilmiş fişleri ve dosyaları mevcuttur. Bu sayede bilhassa sabıkâlıların yakalanması çok kolay olmaktadır.

b) Adli Hüviyet Servisi : Bu servis, suçluların, sabıkâlıların hüviyetlerinin tesbiti ile ve fennî çalışmalarla iştilal eder. Adli hüviyet servisi beş ihtisas şubesine ayrılır: Adli Fiş Bürosu, Parmak izi Bürosu, Eşkâl Bürosu, Fotoğraf Servisi, Laboratuvar.

1 — Adli Fiş Bürosu : Bu büroda bütün mahkûmlar ve sabıkâlılar için kadın erkek itibariyle fişler tanzim edilmiştir. Bunlar uzun seneler muhafaza edilmektedir. Tasnifleri aranılan fiş kolayca bulunabilecek bir şekildedir. Fişlerden mahkemeler ve polis istifade etmektedir.

2 — Parmak izi Bürosu : Cinayet mahallinde parmak izlerini tesbitle mükellef bürodur.

3 — Eşkâl Bürosu : Suç faillerinin veçhe, kafa şekilleriyle diğer bariz hususiyetlerinin tesbitini yapar. Ayrıca faillerin yan, cephe ve gövde fotoğraflarını aldirarak fişlerle birlikte muhafaza eder. Her fail için iki fiş tanzim edilir. Birincisi, faillerin isimlerinin baş harfleri nazarı itibare alınarak alfabetik şekilde, diğeri de eşkale göre tasnif edilmişlerdir.

Sabıkahıların işledikleri suçlarda failin bulunması bakımından bu fişlerin yardımı çok büyüktür.

4 — Fotoğraf Servisi : Cinayet mahalline ait fotoğrafları bu servis tesbit eder.

5 — Laboratuvar : Maktulün elbiseleri üzerinde bırakılmış lekelerin tahlilinden öldürmek için kullanılan zehirlerin tahliline kadar çeşitli tetkikler laboratuvarında yapılır.

Adli hüviyet servisi, zikredilen bu bürolarla suçlunun hüviyetini tesbite çalışır.

c) Adli ve Hususî Tahkik Servisi : Bu servis, sorgu yargıçlarına ve savcılara yardımcı olarak ifade alan ve tahkikat dosyaları üzerinde çalışan bir servistir. Bu işte tefrik edilmiş dört komiserlik çalışmaktadır. Mahkemeden gelen evraklar evvelâ bir büroda toplanır, sonra ilgililere taksim edilir. Tahkikat evrakları üç nüsha olarak tanzim edilir. Aslı mahkemeye gönderilir, biri büroda kalır, diğeri de arşive sevk edilir. Adli Hüviyet servisine bağlı bir komiserlik borsada vazife görmektedir. Bir komiserlik te doğrudan doğruya Temyiz Mahkemesine bağlı olarak çalışır.

B) Mahallî Servisler : Paris Şehrinde ve banliyöde olmak üzere iki mahalde adli vazife gören komiserliklerden ibarettir.

a) Pariste 71 mahalle komiserliği mevcuttur.

b) Banliyöde 25 mıntaka Komiserliği bulunmaktadır.

Burada faal servislerden Adli Polis Müdürlüğünün muhtelif şubelerinin teşkilât ve vazifeleri bitiyor. Yalnız, bu kısma bağlı mühim bir servis olan Adli Kısım Arşivi kalıyor ki ona da kısaca işaret edelim.

Adli Kısım Arşivi (Archive Judiciaire) : Bu arşivde adli vâk'alara ait kayıtlar, dosyalar, fişler ve fotoğraflar bulunur.

a) Kayıtlar : Beş büyük sicil kütüğünden ibarettir. Dosyaların ve fişlerin kayıtlarına mahsustur.

b) Dosyalar : Tahkikat ve dava evraklarının bir sureti burada dosya halinde muhafaza edilmektedir. Dosyanın çömleğinde şikâyetçi ve suçlunun adı, hüviyeti, tahkikatın yapıldığı komiserliğin adı, tahkikat evrakının orijinalinin kabul edildiği tarih ve numara işaret edilmiştir. Fişler bu dosyalara, yöre ve bunların numaralarının taşımak suretiyle tanzim edilirler. Adli Poliste adı işlere ait dosyalar 25 sene, katil, ölüme sebebiyet verme gibi fiillere ait mühim evrak daha uzun seneler muhafaza edilirler. Meselâ, bu neviden dosyalar 1875 den beri muhafaza edilmektedir.

c) Fişler : Kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı tanzim edilmiştir. Bunlardan şikâyetçi ve suçluların ayrı ayrı fişleri tutulmaktadır. Fiş-

lere aid, soyadı, medenî hal, sene, adres, filin mahiyeti, hadiseye vaziyet eden komiserliğin adı ve dosya numarası yazılıdır. Fişler yeni hadiseler karşısında elden geçirilir. Hâdisenin failinin eskiden bir suç işleyip işlemediği tesbit edilir. Eski bir suç mevcutsa dosyalar birleştirilir ve yeni bir fiş tanzim edilir. Fişlerin arkasında tevkif tarihleri sıra ile işaret edilir. Fişler, adların hece seslerine göre tasnif edilmişlerdir.

ç) Fotoğraflar : Tevkif edilen bütün suçlulara ait bir fotoğraf koleksiyonu mevcuttur. Fotoğraflar adli hüviyet servisi tarafından arşive verilirler. Her fotoğrafın arkasına mevkufa ait bütün malûmat yazılıdır. Fotoğraflar alfabetik sıraya göre tasnif edilmişlerdir. Suçluların tesbitinde bunlardan da çok istifade edilmektedir.

Arşiv, adli polisin en lüzumlu bir bürosudur. Polisin çalışmalarında lüzumlu malûmatı burası verir. Arşiv, emniyet teşkilâtında ehemmiyetli bir yer işgal eder.

3 — GENEL İSTİHBARAT MÜDÜRLÜĞÜ (Direction des Renseignements Generaux) :

Bu Müdürlük 1100 mevcuttur. Vazifesi siyasî, İctimaî ve İktisadî sahalarda malûmat toplamaktır. Çalışmaları gizlidir. Ecnebilere, casusluğa ve kumara karşı mani zabıta vazifesi de vardır. Memurları sivildir. Yedi şube halinde çalışır.

Birinci Şube : Siyasî hareketlerin kontrolünü yapar.

İkinci Şube : İctimaî hareketlerle meşgul olur. Büyük şahsiyetlerin korunmasını temin eder.

Üçüncü Şube : Ecnebi politikacıların muhitlerine ait çeşitli işler üzerinde çalışır.

Dördüncü Şube : Ecnebilere ait tahkikat ve İdarî nezaret işlerini görür.

Beşinci Şube : Ecnebilerin riayete mecbur oldukları nizamı muhalif hareketlerini önler. Ecnebilerin yurt dışına çıkarılması işiyle meşgul olan servisle birlikte çalışır.

Altıncı Şube : Gece kulüpleri, oyun evleri, at koşularına ait kontrolleri yapar.

Yedinci Şube : Casuslukla Mücadele eder.

Genel istihbarat Müdürlüğünün bunlardan başka arşivlerini, yazı işlerini ve daktilo bürosunu birleştiren bir iç servisi mevcuttur.

4 — EKONOMİK ZABITA MÜDÜRLÜĞÜ (Direction de la Police Economique) :

Ekonomik Zabıta Müdürlüğü 300 memurla çalışır. Vazifesi, gıda maddelerindeki, içkilerdeki taşışları kontrol, emtia satışlarındaki hilele-

ri önlemek, ölçü aletlerinin ve vezinlerin tetkiki, ilâçların, tıbbî maddelerin, maden sularının kontrolü, icar işlerinde kanun hükümlerinin tatbikinin teminidir, Son harbi müteakip bu müdürlüğün vazifeleri biraz daha çoğalmış, çalışmaları ehemmiyet kesbetmiştir. Bilhassa fiyat kontrolü ve karaborsacılıkla mücadele işleri de Ekonomik Zabıta Müdürlüğüne verildikten sonra teşkilâtı ve faaliyeti yeni şekillere sokulmuştur.

Ekonomik Zabıta memurları ihtisaslarına göre kısımlara ayrılmışlardır. İlaş vesikaları, gıda maddeleri, süt, içki, ölçü âletleri, fiyat hareketleri, eşya istasyonları, yolcu istasyonları, lokanta vesaire gibi yerlerin ve maddelerin ayrı ayrı kontrol servisleri vardır. Satışlardaki hileler, gıda maddelerindeki tağşişler için hususî eksperler kullanılmakta ve laboratuvarlardan istifade edilmektedir. Bu Müdürlüğün zahire ve ticaret borsasında birer komiserliği mevcuttur. Ekonomik Zabıta Müdürlüğü Sen vilâyetinden günün ihtiyaçlarına tam cevap veren bir çalışma düzeni kurmuştur.

5 — PASSİF KORUNMA DAİMÎ GENEL SEKRETERLİĞİ (Le Secrétariat Général permanent de la Defense Passive) :

Daha hazardan halkı harp devresinde korunmaya hazırlıyan bir teşekküldür. Sıgmacı, maske, gazla mücadele, enkaz kandırma, sıhhi yardım otomobil servisleri gibi muhtelif branşları vardır. Harp devresinde çok fayda sağlayan bu servisler bugün mevcutlarını azaltmış ve tamamıyla gayri faal duruma girmişlerdir.

Paris Şehri ve Sen Vilâyeti Polis Müdürlüğünün faal servislerinden olan Passif Korunma Daimî Genel Sekreterliğinden kısaca bahsettikten sonra Polis Müdürlüğü teşkilâtının tamamını gözden geçirmiş oluyoruz. Başlangıçtan itibaren kendine mahsus özellikleri bulunduğunu gördüğümüz teşkilâtın memleketimizde tatbik edilebilecek kısımları mevcuttur. Bu hususu daha geniş yetki sahiplerine bırakıyoruz. Vazifeleri itibariyle bir taraftan vilâyetin, diğer taraftan Belediyenin hizmetlerini Validen ve Belediye Meclisi Başkanından emir almaksızın tam bir salahiyetle yürüten bu Müdürlük hususî kanunlarıyla doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. İdarî hizmetlerde olduğu gibi, adli işlerde de geniş muhtariyetle vazife görmektedir. Teşkilâtın başında bulunan ve Vali ünvanını taşıyan Paris ve Sen Vilâyeti Polis Müdürü denilebilir ki Fransa'da bir vekil kadar yetkili mühim bir şahsiyettir. Çeşitli vazifelerin görülmesi sırasında ne Sen Valisi ile, ne Paris Belediye Meclisi Başkanı ile ve ne de adli mercilerle en küçük bir vazife tedahülü, aksayışı ve müdahalesi olmadan yürütülen bu hizmetler, düzenini tâbi oldukları kanun ve nizamlarla Sen Vilâyeti ve Paris şehrinin hususiyetlerinden ve yıllardan beri riayet edile gelen teamülden almaktadır.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE BELEDİYE SEÇİMLERİ

Yazan :
William Bennett MUNRO
 Kaliforniya Teknik Üniversitesinde
 Tarih ve İdare İlmi Profesörü

Çeviren:
Vecihi TÖNÜK
 Danıştay Üyesi

Seçimlerin Listesi

Bir seçmenin oyunu verebilmesi için daha evvel kendisini kayıt ve tescil ettirmesi lâzımdır. İşte bunun içindir ki seçimlerden önce seçmenlerin listeleri hazırlanır. Böyle bir listenin hazırlanmasının hedef ve gayesi de seçmen olabilmek niteliğini hâiz bulunanların oy vermelerini sağlamak ve bu vasıf ve şartları hâiz olmayanların oy vermelerine de engel olmaktan ibârettir. Bundan başka seçmenler listesi adayların adlarını tesbit ederken de işe yarar. Bir çok şehirlerde jüri üyesi olarak görevlendirilecek olanların intihap ve tâyni işlerinde de bu listelerden faydalanılmaktadır. Seçmenlerin sicilleri bölge esâsına göre ve alfabe sırasıyla tanzim olunur. Fakat bâzı dera sokak esâsına göre yapıldığı da vâkidir. Listeler hazırlandıktan sonra gözden geçirilir ve yanlışlar varsa düzeltildikten sonra tabettirilir. Listelerin suretlerini belediye dairesinden belli bir bedel karşılığında tedarik etmek kabildir. Amerikan belediye tarihinin eski devirlerinde seçmenler listesinin tanzimi usulü yoktu. Seçmenler sandık başlarına gelirler, adlarını söylerler ve seçmen olamayacakları hakkında bir itiraz dermeyan eden olmazsa oylarını vermelerine müsaade olunurlar. Bu usul, belediyeler küçük insan topluluklarından ibâret olduğu müddetçe uygulanabilmek kabiliyetini hâiz bulunuyordu. Seçim memurları oy vermiye gelen herkesi hemen hemen tanıyorlardı. Yabancılar ise sorgu suale mâruz kalacaklarını bilirlerdi. Fakat, şehirlerin büyümesi ve yabancı akınıyla durum değişti. Seçim günü sandık başına gelip oy pusulası verilmesi birçok yolsuzluklara yol açtı. İşî düzenine ircâ için şehirlerde bu usulün terkine mecburiyet hâsıl oldu. Fakat, Birleşik Devletlerde şehir dışı olan yerlerde ise hâlâ seçmenlerin listelerinin düzenlenmesi usulü câri değildir. Meselâ, Arkansas ile Texas'da gerek şehirlerde ve gerekse köylerde bugün bile seçmenlerin listelerinin tanzimi usulü yoktur. Bununla beraber, bu devletlerde her seçmenin seçmen olabilmek için vermesi lâzımgelen vergiyi verdiğine dair makbuz ibraz etmesi lâzımdır.

Seçmenler Listesinin Tanziminde Eski Usul

Bugün, oldukça kalabalık bir nüfusa mâlik bulunan bütün belediyelerde fiilen seçmenlerin listesi tanzim olunmaktadır. İlk önceleri seçmenler listesinin tanzimi ve tahriri vergi ve resimleri tahsil ile mükellef olan memurlara veyahutta belediyenin diğer memurlarına munzam va-

zife olarak tevdi olunmuştı. Vakitten tasarruf için bu memurlar, seçmenlerin adlarını vergi kütüklerinden veya belediye dairesinin diğer sicillerinden çıkarıp kopya etmekle seçmen listelerini düzenlerlerdi. Fakat, seçmenler listesinin su suretle düzenlenmesi listelerin çok hatalı ve noksan olmasını intaç ederci. Bundan başka su usul partizan memurların listelere girmeye hakkı olmıyanları seçmen listelerine yazabilmelerini ve hattâ hayali ve mafruz adlar yazmak suretiyle seçim günü bu maksatla teşkilâtlanmış bir kalabalığın oy vermelerini de kolaylaştırıyordu. On dokuzuncu yüzyılda büyük şehirlerde belediye seçimlerinde bu suretle sandıklara binlerce hileli oy atıldığı bilinmektedir. Böyle seçim hilelerine karşı bir korunma tedbiri olmak üzere bütün belediyeğe şâmil seçmenlerin şahsen tescili usulü kabul edilmiştir. Bu yolda ilk adımı New York atmıştır. Kendisini seçmen olarak listelere yazdırmak istiyen her şahsın bizzat tescil memurlarından kurulan bir kurul huzuruna gelip adım yazdırması lâzımdır. Bu usul de bütün seçim yolsuzluklarına nihâyet vermiş olmamakla beraber birçok kötülükleri önlediği de şüphesizdir. Onun için seçmenlerin kendilerine şahsen kayıt ve «tescil ettirmeleri usulü yavaş yavaş memleketin büyük bir kısmına yayılmış bulunmaktadır.

Seçimler Listesinin Düzenlenmesi Usulü

Seçmenlerin tescili ve listelerinin tanzimi usulü Birleşik Amerika Devletlerinin hepsinde aynı değildir. Bununla beraber genel olarak her belediyenin bir seçim kurulu veya tescil memurları vardır ki bunların intihap ve tâyinleri de çeşitli usullerle yapılmaktadır. Meselâ, New York belediyesinde bunları aldemen'ler (belediye meclisi üyelerinin bir nev'i) seçerler. Boston ve Sanfransisko'da belediye başkanı tarafından tâyin olunur. Philadelphia ve St. Louis'de vali (governor) ve Şikago'da ise kontluk (il) yargıcı tarafından atanır (1). Bu kurullar üç veya beş üyeden kurulur. Kurullarda siyasî partilerin temsil edilmesi de esaslı kaaide ve şartlardandır. Seçmenlerin tescil edileceği günler kanunlarla veya seçim kurullarınca tesbit olunmaktadır. Seçmenlerin belli günlerde şahsen tescil yerlerine gelmeleri lâzımdır. Tescil yerlerindeki memurlar, seçmenlerin adlarını, kanuni ikametgâhlarını, doğum yerlerini, Devlet ve belediye sınırları içindeki ikamet sürelerini ve ne işle meşgul olduklarını gösteren bir kütük vücuda getirirler. Bazı belediyelerde şahsen gelmiyen seçmenlerin yazılı talepleri üzerine tescil edilmeleri usulü de câridir. Ya-

¹ Daha fazla tafsilat için, Belediyeler Millî Birliwi (National Municipal League) tarafından nexredilmiş bulunan Report of the Committee on Election Administration adında New York'ta 1931 yılında tekrar talebedilmiş olan rapora müracaat olunmalıdır.

bancı memleketlerde doğmuş olanların amerikan vatandaşı olduklarını isbata yarıyacak bir belge göstermeleri lâzımdır. Seçmenin okur - yazar olmasının tesbit ve tevkisi kanunen şart ise bu husustaki belgeyi tescil memurunun vermesi mütattır. Tescil memurları kanuni vasıf ve şartları haiz olmıyanları sicille geçirmekten imtina edebilirler. Fakat, seçmen kurul veya sicil memurlarının red ve imtina hakkındaki muamele ve tasarrufları mahkemelerin murakabesine tâbirid. Yani ilgililer mahkemelere müracaatla kendilerinin seçmenler listesine veya kütüklerine yazılmaları lâzım geldiğini ispat edebilirler ve mahkemelerden bu yolda hüküm ve karar alabilirler.

Seçmenler Listesinin Düzenlenmesinde diğer Memleketlerde câri usuller

Seçmenlerin diğer memleketlerde nasıl tescil edildiği alâka çeken bir konudur. Bu itibarla, bu konuya kısaca temas olunacaktır.

I — İngilteredeki Usul

İngiliz belediyelerinde seçmenlerin listelerinin tanzimi işi belediye kâtibine (town clerk) tevdi edilmiştir. Amerikan belediyelerinde olduğu gibi seçmenlerin şahsen müracaat etmeleri ve kendilerini tescil ettirmeleri hakkında bir hüküm mevcut değildir. Bu itibarla, seçmenlerin bizzat gelip kendilerini yazdırmalarına lüzum yoktur. Belediye kâtibi bir takım memurlar tâyin eder, bu meramlar, nüfus sayım ve yazımında olduğu gibi bütün şehiri ev ev dolaşırlar ve oralarda seçmen olabilmek vasıf ve şartlarını haiz bulunan kimselerin adlarını tesbit ederler. Sonra, bu memurlar tarafından tespit ve tahrir edilen adlar bir listeye geçirilir. Bu listeler belli yerlere asılmak suretiyle halka ilân olunur. Adı yazılmamış olanlar gelip adlarını yazdırabilirler. Bir itiraz vuku bulduğu takdirde listeler yeniden geçirilir ve listelere yanlışlıkla yazılmış olanların adları listelerden silinir. İtiraz ve taleplerin arkası alındıktan ve hepsi tetkik edildikten ve icabı da yapıldıktan sonra seçmenler listesi kapanmış ve kesinleşmiş sayılır. Seçmenler listesinin tanzimi hakkında İngiltere’de uygulanan usulde göze çarpan cihet ortada bir yanlışlık yapılmış olmadıkça kendisini seçmenin yazdırmak için teşebbüse geçmesine lüzum ve mahal bulunmamasıdır.

II — Fransa’daki Usul

Seçmenler listesinin tanzimi hususunda Fransız belediyelerinde uygulanan usul, tamamiyle başkadır. İngiltere’de olduğu gibi Fransa’da seçmenleri evlerinde ziyaret ederek listelerini düzenlemek için seyyar memurlar istihdam olunmaz. Seçmenlerin listesi belediyedeki nüfus kütüklerinden çıkarılmaktadır. Zira, Fransa’da her belediye hemşirelerinin

doğum, ölüm, hemşirelikten ayrılma, kanuni ehliyetsizlik ve yeniden hemşireliğe girme, evlenme, boşanma gibi medeni hallerini gösteren daimî nüfus sicilleri tutmaktadır. Seçmenlerin listesi de işte bu nüfus kütüklerinden belediye başkanı veya kendi yerine kaim olmak üzere kendisi tarafından tayin edilen bir zattan ve belediye meclisince seçilen ikinci bir üye ile il valisi tarafından atanan üçüncü bir üyeden kurulan hey'et tarafından çıkarılmaktadır. Listelere girmek veya listelerden çıkarılmak gibi hususlara teallûk eden ve itirazları dinleyip inceliyerek karara bağlamak ve icabını yerine getirmek de bu kurula aittir. Şayet belediye müteaddit belediye şubelerine ayrılmış ise her belediye şubesinde seçmenler listesini hazırlayan ayrı bir kurul teşkil olunmaktadır. Bu itibarla, İngiltere'de olduğu gibi Fransa'da da seçmenler tarafından hiçbir müracaat ve hiçbir teşebbüs yapılmasına hacet kalmaksızın seçmenlerin listelerinin tanzim olunması carî usulün fark ve esaslı vasıflarındandır.

Amerika'da Seçmenler Listesinin Düzenlenmesi İçin Seçmenlerin Ferden Teşebbüse Geçmeleri Lüzumu

Seçmenler listesinin tanzimi işinde Amerika'da carî olan usulün esası, müracaat ve teşebbüsü seçmene bırakmaktan ibârettir. Seçmenler listesine yazılmak için belli yerlere girmek, orada sıraya girmek, sorular sualleri cevaplandırmak, yaşını, ikametgâhını ve vatandaşlığını yeminle teyid etmek, gerekiyorsa okur - yazar olduğunu imtihanla isbat etmek, sicil memurlarınca listeden hariç tutulmasını icab ettirecek haklı sebepler görülmediği takdirde kendisini sicille geçirtmek hep seçmenlere tevcih ve tahmil edilmiş vazifelerdir. Amerika'da biz oy vermek ve seçmek hakkının kabili devir ve ferağ olmadığından dem vururuz, halbuki seçmenler listesinin tanziminde takip ettiğimiz bu usul ile Amerikan vatandaşlarının hayatları boyunca kendileri istemedikçe seçmenler kütüğüne adlarının geçirilmemesini tecviz etmiş oluyoruz. Seçmenler listesinin düzenlenmesinde hal ve vaziyet böyle iken nüfus sayım ve yazımında ve vergi kütüklerinin tanziminde ilgili memurlar ev ev dolaşarak bir yanlışlık ve noksanlık vukua getirilmemesini sağlamıya çalışırlar. Halbuki, seçmenler üstesinin düzenlenmesinde iş berakistir. Seçmen olmak vasfı ve şartlarını haiz bulundukları halde seçmenlerin üçte biri bu listelerde yer alamamaktadır. Seçmenler listesinde yer almamak ise oy vermeye iştirak etmemenin bellibaşlı sebeplerinden biridir.

Seçmenler Listesinin Her Yıl Düzenlenmesi Yolundaki Tatbikat

Ne w York, Philadelphia ve Buffalo da dâhil olmak üzere birçok Amerikan belediyelerinin her yıl yeni' bir seçmenler üstesi düzenlenmesi

usulünü uygulamaları sebebiyle bu kötü durum daha da ağırlaştırılmıştır. Zira, bu usul bütün seçmenlerin her yıl yeni şekilde gidip kendilerini sicillere yazdırmaları veya yazdırmamaları neticesini doğurmaktadır. Vatandaşların gözlerini dört açıp seçmenler sicilline yazılma tarihini öğrenmek için gazete ilânlarını takip etmeleri lâzım gelmektedir. Çoğu zaman da vatandaşlar son güne kadar tescil yerlerine gidip kendilerini yazdırmayı ihmal etmekte ve sonra da unutmakta veyahut kendisi gibi ihmalcilerin son günde tescil yerlerinde yığılıp sıraya girdiklerini maruf tabiriyle kuyruk teşkil ettiklerini ve kendilerine sıra gelmeyeceğini veya uzun müddet beklemek icab ettiğini ve bundan da bir fayda çıkmayacağını görerek kendilerini yazdırmaktan vaz geçmektedirler. Bu itibarla, seçmenler listesinin her yıl düzenlenmesi yolundaki tatbikat her halükârda seçmenler için rahatsızlıktan ve vakit ziyanından başka bir fayda sağlamamaktadır. Bu ise diğer herhangi bir memlekette müsamaha ile karşılanmamaktadır. Yalnız seçmen sicillerinin her yıl tanzimi yolundaki tatbikat sayesinde vefat ve seçmenlik ehliyetini kaybetmek gibi sebeplerle sicilden adlarının silinmesi icab edenlerin böylece kendiliklerinden tasfiyeye tabi olduklarına da işaret edilmektedir.

Sürekli veya Yarı sürekli Seçmen Kütükleri Tanzimi Usulü

Bugün büyük belediyelerin pek çoğu sürekli veya yarı - sürekli seçmen kütükleri düzenlenmesi usulünü kabul ve tesis etmiş bulunmaktadırlar. Chicago, Boston, Detroit, Seattle, San Fransisco, Cleveland ve Lo3 Angeles bunlar arasındadır. Bu sistem sayesinde bir seçmen bir defa seçmen kütüklerine adını yazdırdımı o şehirde yaşadığı müddetçe adı kütükte kayıtlı olarak kalmaktadır. Şüphesiz, bu usul seçmenlere büyük kolaylık ve rahatlık sağlamaktadır. Fakat, bu usul de kütüklerden adları çıkarılması lâzım gelenleri daima takip edip sicillerde gerekli değişiklikleri yapmak icabetmektedir. Bu ise oldukça güç ve masraflı bir iştir. Bu işi başarmak için hangi yollara müracaat edildiği ileride izah olunacaktır. Bununla beraber, seçmen kütüklerinin tanzimi için hangi usul ve sistem uygulanırsa uygulansın hile her vakit imkân dahilindedir. Sicillere yazılmaya hakları olmıyanların adları, ne kadar dikkat ve itina olunursa olunsun yine de kütüklerde yer almakta ve kalmaktadır. Alınan bütün ihtiyat tedbirleri ve gösterilen dikkat ve itina dadece yanlışlık ve eksiklikleri asgarî bir hadde indirmeye maksur kalmaktadır.

Seçmen Olarak Sicillere Yazılabilmek İçin Gerekli Vasıf ve Şartlar

I — Vatandaş Olmak,

Seçmen kütüklerini düzenlemekle ödevli memurlar yetkili ve dü-

rüst insanlar olsalar bile isteklilerin seçmen olabilmek vasfı ve şartlarını haiz bulunup bulunmadıklarını tâyon hususunda daima müşkilatla karşılaşılır. Meselâ, bu konuda bir vatandaşlık meselesi vardır. Seçmen olarak kütüklere yazılabilmek için federasyona dahil bütün devletler isteklilerin doğum itibarıyla veya telsik suretiyle Amerikan vatandaşı bulunmalarını şart koşturmaktadırlar. Bu da pek kolay görüldüğü halde bugünkü tatbikat bakımından hiç de kolay bir iş değildir. Seçmen kütüklerine yazılmak isteyen adaylar, doğuştan Amerikan vatandaşı olduklarını beyan ederlerse sicil memurlarının bu beyanı muteber ve itimada şayan sayarak isteklilerin adlarını kütüklere kaydetmeleri adet hükmündedir. Bu beyanın doğruluğuna inanılmayarak tahkikata girişilmesi nadirdir. Fakat, telsik yoluyla Amerikan vatandaşlığını iktisap etmiş olan isteklilerden bu hususu isbata yarıyacak lüzumlu belgelerin aranması da usuldendir. Karı kocanın ayrı ayrı tabiiyeti haiz olabilmelerine cevaz veren ve Cable Act adını taşıyan kanunun kabul ve neşrinden sonra evli kadınların vatandaşlığı tâyin ve tespit bir hayli güçleşmiş oldu. 1923 yılına kadar kadınların tabiiyeti kocalarına tebean belli olurdu. Yabancı ile evlenen Amerikalı bir kadın, Amerikan vatandaşlığını zayı bir Amerikalı ile evlenen yabancı tabiiyetindeki kadınlar da Amerikan vatandaşlığını iktisap ederdi. Fakat, Amerikan Kongresi (parlamentosu) 1923 yılında bu yerleşmiş ve eskimiş kaideyi değiştirmeye uygun buldu. Bugün carî olan kanun hükümlerine göre sadece evlenmek hadisesiyle ne Amerikan vatandaşlığı kazanılmakta ne de kaybedilmektedir.

2 — Kanunî ikametgâh Sahibi Bulunmak

Sicil memurlarının kanunî ikametgâhı tâyin etmek hususunda da güçlüklerle karşılaştıkları ve tereddütlere düştükleri zamanlar olur. Seçmenin, seçmen listelerine yazılabilmesi için genel olarak belediyenin mukimlerinden olması veyahutta bir veya altı ay kadar belediye sınırları içinde oturmakta bulunması lâzımdır. Fakat, kanunî ikametgâh ile hakiki ve fiilî ikametgâh asla aynı şey değildir. Bir kimse fiilen belediye sınırları içinde değil hatta Birleşik Devletlerin sınırları içinde yaşamadığı halde kanunî ikametgâh sahibi olabilir. Woodrow sekiz yıl Beyaz Saray, da (White House) yaşamıştı. Bu süre içinde oy vermek için geldiği zamanlar müstesna hatta hiç uğramadığı halde onun kanunî ikametgâhı Princeton'da idi. Umumiyetle bir kimsenin kanun ikametgâhı, oturmak niyetiyle bulunduğu yerdir. Her şahsın bir kanun ikametgâhı bulunması lâzımdır. Birden fazla kanunî ikametgâhı da olamaz. Kanunî ikametgâhı olabilmesi için de mülk sahibi veya kiracı bulunmasına lüzum ve ihtiyaç yoktur. Bununla beraber, seçmenin kanunî ikametgâh talep ve iddiasının

hakiki ve belli sebep ve esaslara istinad etmesi icabeder. Bu husus ise sıkı bazı kaidelerin uygulanması suretiyle tâyin olunamaz. Bu, daha ziyade, her seçmenin özel durumuna, hal ve şartların gösterdiği icaplara göre sicil memurları tarafından karara bağlanabilecek bir keyfiyettir. Şayet, istekli veya seçmen adayı, sicil memurlarının kararlarına kanaat etmez veya razı olmazsa mahkemelere müracaat edebilir.

Kanunî İkametgâh Şartından Sıyrılma ve Kaçınma İmkânları

Kanunî ikametgâh ile hakiki ve fiilî ikametgâh arasında ayrılık gösterilmesi yolundaki Amerikan tatbikatı birçok hileli tescillere yol açmaktadır. Bir kimsenin hakiki ve fiilî meslekini bulmak ve belli etmek mümkündür. Fakat, onun orada yerleşmiş ve oturmak niyetinde olup olmadığını kestirmek kolay değildir. Zaman zaman yapılan araştırmalarla birçok seçmenlerin tescil edilirken irae ettikleri adreslerinin, kendilerinin yerleşmek kasdıyla ve sürekli bir surette oturdukları sabit ve muhakkak olmıyan küçük birer otel veya pansiyon olduğu görülmüştür. Büyük şehirlerde müteaddit ikametgâhlar halinde birçok kimseleri barındıran otel, pansiyon ve apartman gibi yerlerin çok bulunduğu mahallelerdeki seçmen listeleri böylece minder veya şilte seçmenleri (mattrss voters) denilen kimseleri ekseriya çok sayıda ihtiva etmektedir. Birkaç yıl önce Şikago'da yapılan bir araştırmada yalnız bir bölgede 100 seçmenin hakikatta mevcut bulunmıyan adreslerde kendilerinin seçmenler listesine yazıldığı meydana çıkarılmıştı. Bunlardan 42 sinin yanmış yıkılmış evleri, 22 sinin boş yerleri, 21 inin okul binalarını, 18 inin ise tamamiyle bölge dışında bulunan yerleri ikametgâh olarak göstermek suretiyle seçmenler listesine yazıldıkları anlaşılmıştır ⁽¹⁾.

Hiyleli Tescilleri Önlemek İçin Başvurulan Usuller

Hiyleli tescilleri önlemek için çeşitli* yollar vardır. Bazı şehirlerde önemli seçimlerden önce ev ev dolaşarak seçmenler yazılmaktadır. Bu iş seçim kâtipleri tarafından veya verilen seçmen listelerinin doğruluğunu tetkik ve tahkik etmek suretiyle polis tarafından yapılmaktadır. Bununla beraber, çok kerre bu iş üstünkörü yapılmakta ve seçmenler listesinin bu bakil hiyleyi tescillerden temizlenmesini sağlayamamaktadır. Bunu yapan memurlar vazifelerini hakkıyla yapmaya çalışsalar bile parti adamlarının talimatıyla mülk sahipleri ekseriya bunlara yanlış bilgi vermektedirler.

¹ National Municipal League, A Model Registration System . Report of the Committee on Election .Administration (revised edition, New York, 1931), p. 20.

Diğer bazı şehirlerde her yıl reşid olanların nüfus sayımını yapacak seçmen listelerinin doğruluğunu bulunla kontrol etmektedirler. Bu, şüphesiz daha iyi bir usuldür. Çünkü, nüfus sayımını yapanlar, hangi şahısların hangi adreslerde kayıt ve tescil edildiklerini bilmediklerinden sayımı doğru olarak yapmaya çalışırlar. Bundan başka nüfus sayımı, seçim vergisinin tarhında da esas ve mesnet teşkil etmektedir.

Seçmenler listesinin hiyle ile yazılmanın önlenmesi için üçüncü bir usul de bütün otelleri, pansiyonları, apartmanları, oda oda kirâlanan evleri seçim memurları ile birlikte buralarda iyi niyetle ve gerçekten oturanların adlarının listelerini tanzim etmiye mecbur kılmaktan ibarettir. Bununla beraber, sıkı bir surette uygulandığı takdirde faydalı bir kontrol hizmeti görebilecek olan bu usule de ekseriya rahneler açılmaya çalışılmaktadır.

Bazı şehirlerde, ölen seçmenlerin adlarının seçmenler listesinden çıkarılması için ölüm vukuatının günü gününe bildirilmesi usulü uygulanmaktadır. Diğer bazıları da arka arkaya iki yıllık bir süre içinde oy-vermiye gelmeyenleri seçmenler listesinden çıkarmaktadırlar. San Fransisco'da seçmenler listesinde yazılı olan her seçmene posta ile bir resmî seçim risalesi gönderilmektedir. Gösterilen adreste bulunupta seçmenin kendisine teslim edilemeyen seçim risaleleri posta idaresi tarafından geri çevrilmekte ve seçim memurlarına iade olunmaktadır. Bir kısım şehirlerde de seçmenler listesi ad ve adres rehberleriyle veya bunlara benzer diğer sicil ve rehberlerle kontrol edilmektedir ⁽¹⁾. Seçmenler doğruluğunun kontrolü için en emin usul seçmenler listesine yazılmış olanların şahıslarına imza mukabilinde teslim edilmek ve şahsen teslim edilmeyenler idare olunmak üzere posta idaresi marifetiyle posta kartları göndermektedir. Fakat bu da bir hayli masrafa mütevakıftır. Bundan başka, her seçmenin kendisini yazdırırken imzasının alınarak bunun oy vermeye geldiği vakit alınacak imzasıyla karşılaştırılması tarzında uygulanacak usulden de büyük faydalar elde etmek kabildir. Bu usul, seçim günü mevcut bulunmayanlar veya hasta olanların yahutta seçmenler listesinin tanziminden sonra ölmüş bulunanların yerlerine oy verilmesini önlemek mümkündür. Bu imza alınması mecburiyeti şimdi çok kullanılır bir usul haline gelmiş bulunmaktadır.

¹ Seçmenler listesine hiyleli yazılmaları önlemek için müracaat olunan usullerin tam ve etraflı bir surette izah ve münakaşası Joseph P. Harris'in 1929 yılında Washington'da basılmış olan Registration of voters in the United States adlı eserinin bilhassa 214 - 239 uncu sahifelerinde yapılmış bulunmaktadır.

3 — Okur Yazar Olmak,

Bugün birçok şehirlerde sicil memurları seçmenleri seçmenler listesine yazmadan evvel onların okuryazar olup olmadıklarını yoklamakla mükellefler. Bazı şehirlerde, devlet anayasasından gelişigüzel seçilecek bir parçayı İngiliz diliyle okuyamayanlar, seçmenler listesine yazılmamaktadırlar. Diğer bazı şehirlerde seçmenler listesine yazılacak seçmen adaylarının okur yazar olmalarını şart koşmaktadırlar. Fakat, bu şarta çeşitli istisnalar ve marifetler tanınmaktadır. Güney şehirlerinde anayasanın bir parçasının okunması yerine bunun şerh ve izahının yapılması veyahut bunun her okunması hem de şerh ve izahının yapılması istenmektedir. Şüphesiz, bu şart zencilerin seçmenler listesine yazılmalarına engel olmak için konmuş bulunmaktadır. New York devletinin belediyelerinde seçmenler listesine yeniden seçmen olarak kaydedilecekleri belli bir tahsil derecesi geçirmiş bulunduklarını gösteren diploma ibraz etmeleri ve diploma ibraz edemeyenlerin ise imtihan verdikten sonra maarif makamlarından okuryazar olduklarına dair bir belge alarak bunu ibraz etmeleri lüzum ve mecburiyeti kanunla kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu kanunî hükümle seçmen olarak seçmenler listesine yazılacakların okuryazar olup olmadıklarının tâyin ve tesbiti isi sicil memurlarından tamamiyle geri alınmış oluyor.

Seçmenlerin Tescili ve İki partili Kurullar

Seçmenlerin sicillerinin düzenlenmesi işi, diğer bütün nîm-kazaî (semi - jdicial) mahiyetteki işler gibi bunu yapacak memurların tarafsız ve ancak vazife gayret ve endişesiyle hareket etmelerini gerektirir. Halbuki, seçmen sicillerini düzenliyen memurlar maalesef daima bu vasıf ve şartları haiz değildirlar. Çoğu zaman bunlar partiye yaptıkları hizmetlere mükâfeten bu vazifelere tâyin edilmişlerdir. Bu sebeple de parti teşkilâtı bunlardan partinin menfaatlerinin gerektirdiği hizmetleri yapmalarını bekler. Bu gibi seçim memurları da zaten kendilerini bütün imkânlardan faydalanarak partiye hizmet etmek ile vazifeli saraylar. Bu mahzurları ortadan kaldırmak için siyasî partileri temsil eden üyelerden mürekkep seçim ve tescil kurulları teşkili de faydalı olmamış ve iyi bir netice sağlamamıştır. Çünkü, kurulda akalliyet partisine temsil edilmek yetkisinin verilmesi çoğu zaman sadece İlmî ve nazarî kalmaktadır. Kuruluna her siyasî partiden en az bir üye tayin etmek kanunî durumunda kalan bir vali demokrat partisinin çoğunlukta bulunduğu bir şehirde bir cumhuriyetçi parti mensubunun üye atanmasına sadece ona aylık vermek gibi bir menfaat sağlamaktan başka bir şey olmadığı nazarıyla bakmaktadır. Cumhuriyetçi partiye mensup bir belediye başkanı da bir demokrat par-

tilinin tayinini aynı zaviyeden aynı adese ile görmektedir. Her şehirde öyle açıkgöz bazı politikacılar vardır ki bu kurullara akalliyet partisinin üyesi olarak tayin ettirebilmek için kendilerini diğer partiye üye kaydettirmektedirler. Bu itibarla iki partili tescil kurulları tatmin edici bir teşekkül olduklarını isbat edememişlerdir. Bunun için daha iyi bir usulün bulunması lâzımdır.

Seçmenler listesini düzenleyecek tescil memurlarının liyakat ve ehliyet esasına göre seçilmesi usulü

Seçmenler listesini düzenleyecek sicil memurlarının, devlet memurlarının seçilip atanmasına müteallik kaidelere tevfikân intihap ve tayin olunmamasını icab ettirecek ortada bir sebep yoktur. Çünkü, bunların görevleri de devlet memurları gibi hukuk kaidelerini bilerek ve anlayarak iyi bir surette tatbik etmekten ibarettir. Bunların görevlerinin memleketin umumî siyasetini tayin ve tesbit etmekle hiçbir ilgisi yoktur. Böyle olduğu halde halk efkârı tescil kurullarının veya seçim komisyonu üyelerinin bu tarzda seçilip atanmasına çok muarızdır. Bu kurulların üyeleri, mütad olarak iki veya dört yıllık bir süre için atanırlar. Bunların vazifelerinin bütün iş saatlarında işleri başında bulunmayı icab ettirecek memuriyetlerden olmaması ve başka işlerle kabili içtima olması ve gördükleri işe göre ödenek almaları kaidedir. Bazı hallerde gördükleri iş hacmine nazaran dolgun denecek miktarda ödenek de almaktadırlar.

Seçmenler listesine yazılma zamanı

Birçok şehirlerde bir seçmen her istediği vakit kendisini seçmenler listesine yazdıramaz. Bunun için belli günler tesbit edilmiştir. Seçmenler listesine yazılma süresi 8-10 günden ibaret olup bugünler de seçim gününden iki veya üç hafta evvelki zamanlara tesadüf eder. Yazılma zamanının son birkaç günü içinde bazı bölgelerdeki yazılma büroları, çok kalabalık olmakta ve kendisini yazdırmak istiyen seçmenler saf halinde sıralanmaktadırlar. Bu zorluğu ortadan kaldırmak için bazı belediyelerde seçmenlerin yılın herhangi bir gününde belediye dairesine (city hail) veya hükümet konağına (county building) gidip kendilerini yazdırabilmeleri hakkında kanunî hükümler derpiş ve vazedilmiş bulunmaktadır. Bununla beraber, kayıtlar seçime takaddüm eden günlerde hemen kapanmaktadır. Bu usul, intizam perver birçok seçmene uygun gelmekte ise de diğer bir çokları bundan istifade etmemekte ve bu vazifelerini yapmayı son günlere kadar tehir ve ihmal etmektedirler.

Seçmenleri yazma ve sicillerini tanzim etme masrafları

Seçmenleri yazma ve onların sicillerini düzenleme işi birçoklarının

zannettiğinden çok daha masraflı bir iştir. Bu konuda son yapılan tetkiklere göre tek bir seçmenin kayıt ve tescili masrafının bir dolara balığ olduğu ve hatta bazen bir doları da geçtiği ortaya konmuştur ⁽¹⁾. Maahaza, bazı belediyeler bu işi daha az masrafla da başarmaktadırlar. Bu fark daha çok bu iş için vücuda getirilen teşkilâtın kalabalık bir kadro teşkil etmesinden veya kadro dışında memur istihdamından ileri gelmektedir. Ekseriya, seçmenleri tescil büroları, politikacıların, kâtip olmak vasfı ve şartlarını haiz bulunmamaları sebebiyle başka dairelere yerleştirilememiş olan akraba ve ahibbalarıyla doldurulmaktadır ⁽²⁾. İşte bazı belediyelerin seçmenlerin ad ve adreslerini bir deftere yazdırmak için diğer belediyelerden fazla masraflara girmelerinin ve geniş ölçüde para harcamalarının bundan başka mâkul bir sebebi olmasa gerektir. Belediye sâkinlerinin ad ve adreslerini ihtiva etmek üzere özel teşebbüsler tarafından vücuda getirilen şehir rehberinin tertip ve tahriri için daha az para harcandığı ve her ad için nihayet birkaç santim ödendiği halde bu rehber belediyenin düzenlediği seçmenler listesinden daha doğru ve sıhhatlidir. Seçmenler kütüğünün düzenlenmesi için seçmen başına 50, 80 veya 100 santim harcayan bir belediyenin bu iş için birkaç misli fazla para harcadığı yapılan incelemeler sonucunda ortaya konmuş bulunmaktadır. Seçmenler kütüğünün düzenlenmesi işinde tasarruf sağlamak isteyen bazı belediyeler seçmen başına onbeş santim indirme yapılabileceği neticesine varmışlar ve bu indirmeyi yapmışlardır ⁽³⁾.

Seçmenlerin yazılma ve kütüklerinin tanziminde en iyi usul

Seçmenler listesinin düzenlenmesinde uygulanan usulün tesirli ve kifayetli addedilebilmesi için üç esası cami olması şarttır: Birincisi, uygulanan usulün kolay anlaşılır ve uygulanır bir nitelikte olması, İkincisi, kayıt ve tescil işinin başarılması mümkün mertebe az masrafa ihtiyaç göstermesi, üçüncüsü, hileli yazılma ve oy vermeyi tesirli bir surette önleyebilecek nitelikte bulunması ⁽⁴⁾.

¹ National Municipal League, A Model Registration System: Report of the Committee on Election Administration (revised edition, New York, 1931), pp. 20-21.

² Joseph P. Harris, Registration of voters in the United States (Washington, 1929). p. 242

³ Milwaukee, Portland, Oregon, seçmenler listesinin düzenlenmesi için bu miktardan' daha az para harcayan belediyeler arasındadır.

⁴ Seçmenler listesinin düzenlenmesinde uygulanan usulün tesirli ve kâfiyetli sayılabilmesi için ileri sürülen bu üç kıstas, belediyeler millî birliği (National Municipal League) tarafından ortaya konmuş ve belediyeler millî dergisi (National Municipal Review) nun ilâvesi olarak çıkarılmış bulunan Örnek Tescil Usulü (Model Registration System) adlı; risale ile ocak 1927 de neşrolunmuştur. Bu risâle yeniden gözden geçirilerek 1831 yılında tekrar basılmıştır.

Seçmenlerin her yıl yazılmaları ve kütüklerinin düzenlenmesi usulü bu üç esastan birincisini –her ne kadar muhakkak olmamakla beraber- sağlamakta ise de diğer son iki şartı yerine getirebilecek bir mahiyet arz etmemektedir. Her yıl seçmenlerin tescil yerlerine gelerek kendilerini yazdırmaları lüzum ve mecburiyetini koyan bir usulün seçmenler bakımından pek de uygun ve rahat bir şey olmadığı meydandadır. Bu usul, idareye nakit, seçmenlere de yine o değerde olan vakit ziyamı mucip olmaktadır. Sürekli veya yarı sürekli seçmen kütükleri tanzimi usulü hakkında da söylenecek pek çok söz vardır. Fakat, hiç olmazsa bu usulün mahzurları bu kütüklerin zaman zaman gözden geçirilmesi ve kontrol edilmesi gibi tesirli ve kifayetli tarz ve suretlerle tahdit olunabilir. Aksi takdirde, hile ihtimalleri hudutsuz denilecek kadar fazladır. Seçmen kütüklerinin tanzim ve tashihi işlerine bütün yıl boyunca devam edilmeli ve ancak seçimden bir iki hafta evvel bu işlere son verilmelidir. Seçmenlerin yazılmasında ve bunların kütüklerinin düzenlenmesinde uygulanan usullerden hangisinin daha iyi olduğu sorusuna verilecek cevap daha ziyade mahallî şartlara bağlıdır. Düzenlenen seçmenler listesinin kontrolü ister polis tarafından yapılsın isterse yardımcı sicil memurları veya kontrol heyetleri tarafından başarisın yahutta imza alınması veya posta ile taahhütlü kart postallar gönderilmesi tarzı uygulansın buna verilecek cevap aynıdır. Mahalli parti başkanlarının emirleriyle usulsüz ve kanunsuz bir şekilde ve hileli bir surette seçmenler listesine yazılmış olan adları bu listelerden çıkarmak için polis kontrolünü yeter derecede tesirli ve kifayetli bulan bazı belediyeler mevcuttur. Fakat, öyle belediyeler vardır ki bu işleri yapan polis oralarda en küçük bir sorumluluk altında değildir. Çünkü oralarda polis de siyasî tesir ve murakabe altındadır. Seçmenlerin kayıt ve tescili ile sicillerinin tanziminde esaslı ve tatmin edici ilk iş bunu politikacı partizanların tesir ve nüfuzundan kurtarmaktır. Çünkü bu iş mükemmel bir surette başarisırsa birçok belediyelerde seçmenlerin kayıt ve tescili ve kütüklerinin düzenlenmesi işinden çok daha masraflı ve çok daha tesirsiz ve kifayetsiz iş ve konu kalmamış olur. Masraf ve israfların hacim ve miktarı seçmenlerin yazılma ve sicillerinin tanzimi masraflarıyla seçimlerin yapılması masrafları birbirleriyle birleştirilmek ve karıştırılmak suretiyle gizlenmektedir. Fakat, halk, belediye idaresinin bu kolunda ıslahat yapılması lüzum ve zarureti takdir etmiye başlamıştır ve mevcut usullerin kökünden değiştirilmesi için ileri sürülen talepler gittikçe artmaktadır. Hususiyle sicillerin tanziminde seçmenleri rahatsız etmiyecek bir usule gittikçe artan bir inanç beslenmektedir. Zira, seçmenleri rahatsız eden bugünkü usul, bazı belediyelerde seçmenlerin kendilerini kayıt ve tescil ettirmekten kaçınmalarına sebep olmaktadır. Bu itibarla ekseri-

ya kanunî vasıf ve şartları haiz bulunan seçmenlerin üçte biri kayıt ve tescil haricinde kalmaktadır. Bu hale bir çare bulunması ise elbette lâzımdır.

BİBLİYOGRAFYA

§. Amerika Birleşik Devletlerinde belediye seçimlerinin yapılması tarzına taallük etmek üzere buraya kadar incelediğimiz konulara dair kısa bilgiler parti sistemlerine ve seçimlere mütedair bulunan çeşitli kitaplarda bulunabilir. Bu cümleden olmak üzere aşağıdaki kitaplar sayılabilir:

I — P. O. Ray, Introduction to Political Parties and Practical Politics. (3rd edition, New York, 1924).

II — R. C. Brooks, Political Parties and Electoral Problems (New York, 1923).

III — E. M. Sait, American Parties and Elections (New York, 1927)

§. Çok daha tafsilâtlı malûmat ve mütalâaları ise şu aşağıdaki mükemmel eserlerde bulmak kabildir:

I — Joseph P. Harris, Registration of voters in the United States. Bu eser bir bibliyografyayı da ihtiva etmek üzere Washington'da 1929 yılında Brookings enstitüsü tarafından neşrolunmuştur.

II — Helen M. Rocca, Registration Laws. Adli ve Kadın Seçmenler Birliği (National League of Women Voters) tarafından Washington'da 1925 yılında neşredilmiş bulunan bu eser de dikkate şayandır.

III — Proposed System of Registering and Canvassing the Registration Lists in Chicago. Adli eser de 1923 yılında Chicago of Public Efficiency tarafından neşrolunmuştur.

IV — Model Registration System adlı rapor ise çok kıymetli bir eserdir ve Belediyeler Millî Birliği tarafından New York'ta 1931 yılında yeniden bastırılmıştır.

V — National Municipal Review — Millî Belediye Dergisi de son yıllarda seçmenlerin yazılma ve kütüklerinin düzenlenmesi konusunda müteaddit ve ilgi çekici makaleler neşretmiş bulunmaktadır.

YABANCI MEVZUAT

LÜBNAN CUMHURİYETİNİN 23 NİSAN 1941 TARİHLİ DEVLET ŞÛRASİ KANUNU

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Madde 1 — Devlet Şûrası, kanun ve tüzüklerin metinlerinin hazırlanmasına nezaret ve idari adaleti tevzi etmekle yükümlü idari bir kuruldur.

Madde 2 — Devlet Şûrasının makamı, Beyrut'tur.

Madde 3 — Devlet Şûrası, doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Devlet Şûrasının Terekküp Tarzı

Madde 4 — Devlet Şûrası, bir başkan ile üç aslı üç de yedek üyeden terekküp eder.

Devlet Şûrası Başkan ve üyeleri, Bakanlar Kurulu kararla atanır.

Devlet Şûrası Başkanının bulunmadığı zamanlarda başkanlık görevini, üyelere en kıdemlisi ve kıdamlde müsavat halinde ise en yaşlısı yapar.

Devlet Şûrası yedek üyeleri. Devlet Şûrası dâimi kadrosunda yer almazlar. Bunlar, 22 Kasım 1939 tarihli kanuna bağlı cedvelde birinci ve ikinci kategoriye ayrılmış olan görevlerde bulunan adliye hâkimleri arasında intihap ve kararname ile tayin olunurlar ve miktarı kararname ile tespit edilecek bir tazminat alırlar.

Madde 5 — Devlet Şûrası başkan ve üyeliklerine atanmak için aşağıdaki şartları ve vasıfları haiz olmak lâzımdır :

1 — Lübnan vatandaşı olmak,

2 — 40 yaşını bitirmiş olmak,

3 — Hukuk mezunu olmak,

4 — İyi hal ve ahlâk sahibi olmak, hafifletici sebeplere binaen kabahat derecesinde bir ceza ile cezalandırılmış olsa bile kanunun cürüm derecesinde tavsif ettiği bir fiilden veya şeref ve haysiyete ve ahlâka tecavüzden dolayı hüküm giymemiş bulunmak.

Madde 6 — Devlet Şûrası Başkan ve üyeliklerine yalnız aşağıda yazılı olan zatlar atanabilirler :

1- 22 Kasım 1939 tarihli kanuna bağlı cedvelde birinci ve ikinci kategoriye ayrılmış olan görevlerde bulunan adliye hâkimleri,

2 - Beyrut Hukuk Mektebinde en az on yıl profesörlük etmiş bulunanlar,

3 - İstinaf Mahkemesinde en az on yıl avukatlık yapmış olanlar,

4 - En az altı yıl müddeiumumi muavinliği (commissaire adjoint du gouvernement - kanun sözcülüğü yardımcılığı) görevinde bulunmuş olanlar.

Madde 7 — Devlet Şûrası Başkan ve üyeleri, maaş bakımından İstinaf Mahkemesi daire başkanına muadil ve mümasildirler.

Ancak, Devlet Şûrası başkan ve üyeleri, maaşlarından başka kararname ile tayin ve tespit edilecek bir görev tazminatı alırlar.

Madde 8 — Devlet Şûrası başkan ve üyeliği diğer herhangi bir devlet memuriyetiyle herhangi bir münasip vazifeyle, kazanç gayesi güden herhangi hususi bir teşebbüs ve meslek ile kabili içtima değildir.

Madde 9 — Devlet Şûrası başkan ve üyeleri, aşağıdaki hükümlerle vazedilmiş bulunan istisnalar mahfuz kalmak şartıyla gördükleri vazifeden ötürü adli hâkimlerin tâbi bulunduğu hükümlere tâbidirler.

Madde 10 — Devlet Şûrası başkan ve üyeleri haklarında yaş haddini doldurmalarından ötürü işbu kanunla kurulmuş olan disiplin kurulu kararı üzerine emekliye ayrılmaları hariç olmak üzere kendilerinin hukukî durumlarına tesir edebilecek hiç bir tedbir ve karar itihaz olunamaz.

Ancak yukarıki beşinci maddede yazılı vasıf ve şartları kaybedenler hakkında resen azil kararı alınır.

Bundan başka, hizmetin zaruret ve icapları gerektirirse Devlet Şûrası Başkanı ile üyeleri Disiplin Kurulu kararına lüzum olmaksızın en az Şûra'da işgal ettikleri mevkillerine muadil bulunan diğer vazifelere nakil ve tahvil olunabilirler.

Madde 11 — Devlet Şûrası Başkan ve üyeleri hakkında disiplin yetkisini istimal etmek salâhiyeti Disiplin Kuruluna tevdi olunmuştur.

Disiplin Kurulu aşağıdaki tarzda teşekkül eder :

Başkan :

Devlet Şûrası Başkanı veya onun yerine kaim olan zat,

Üyeler :

a) Bir Devlet Şûrası üyesi,

b) İstinaf Mahkemesi Başkanı tarafından tayin olunacak bir İstinaf Mahkemesi üyesi.

Madde 12 — Disiplin Kurulu Başkanı, işe Hükümet Başkanının havalesiyle el kor.

Disiplin Kurulu Başkanı, üyeler arasından bir raportör tayin eder. Raportör, alâkalının yazılı izahlarını alır veya şifahi izahlarını bir tutanağa geçirtir. Hînihacette davete icabet etmekten, yazılı ve sözlü izahlarda bulunmaktan imtina halinde keyfiyeti bir tutanakla tesbit eder. Tanıkları dinler, düzenlenmesi gerekli bütün tutanakları imzalar. İncelemeleri sonucunda bir rapor tanzim ederek dosyasıyla birlikte Disiplin Kurulu Başkanına tevdi eder. Rapor, alâkalının suçlu olduğu neticesine varmakta ise bu raporun birer nüshası alâkalıya, ve Disiplin Kurulu üyelerine tebliğ olunur.

Madde 13 — Başkan, vakit geçirmeksizin hemen Disiplin Kurulunu toplantıya çağırır. Suçlu sayılan ve dinlenmesini lüzumlu gördüğü şahitlerle suçlu üyenin gösterdiği diğer şahitleri celbeder. Disiplin Kurulu huzuruna çıkan üye, kendisinin seçeceği yalnız tek bir müdafii beraberinde bulundurabilir. Şayet Disiplin Kurulu huzuruna çıkmazsa kendisini bir müdafie temsil ettiremeyeceği gibi bu müdafii kurula da gönderemez. Bu takdirde, kurul sadece evrak üzerinde tetkikler yaparak kararını verir.

Madde 14 — Duruşma sona erince, kurul işi suçlu sanılan üye bulunmaksızın görüşür. Raportör görüşmelere katılır. Kurul ancak aşağıda yazılı cezaları hükmedebilir :

- a) Basit ihtar,
- b) Kınamalı ihtar,
- c) Bir yılı aşmamak üzere aylıksız vazifeden çıkarmak,
- d) Yürürlükteki kanun ve nizamlarla tayin ve tesbit edilmiş bulunan sınırlar ve şekiller dairesinde re'sen emekliye çıkarma ve disiplin tedbiri olmak üzere vazifesine son vermek,
- e) Azil.

Disiplin Kurulunca verilen karar kesindir. Bunun aleyhine hiçbir kanun yoluna başvurulamaz ve hemen icrası lâzımdır.

Madde 15 — Devlet Şûrası Başkan ve üyelerinin görevleriyle ilgili olmayan suçlarından ötürü umumi hükümlere göre koğuşurma yapılır. Şu kadar ki savcılık yirmi dört saat içinde keyfiyeti Hükümet Başkanına iblâğ eder.

Madde 16 — Devlet Şûrası Başkan ve üyelerinin görevlerinin ifası sırasında işledikleri suçlardan ötürü ceza takibatı ancak Disiplin Kurulunun muvafık mütalâası alındıktan sonra yapılabilir. Âmme nizamının korunması için hemen tevkif olunmayı gerektiren hallerde buna Hükümet Başkanınca izin verilebilir.

Madde 17 — Ceza mahkemesine intikal etmiş bulunan bir iş, yetkili mahkemeye gerek bidayeten ve gerekse istinafen kesin olarak hükme bağlanmadıkça Disiplin Kurulu bunun disiplin bakımından doğurduğu sonuçları inceleyemez.

Madde 18 — Devlet Şûrası başkan ve üyeleri hakkında verilen bütün mahkûmiyet ve beraat kararları Disiplin Kuruluna tebliğ olunur. Disiplin Kurulu, yukarıki 12, 13 ve 14 üncü maddelerde derpiş edilmiş bulunan şekiller dairesinde ceza takibatına vesile ve mahal vermiş bulunan fiillerin disiplin bakımından doğurduğu sonuçları inceler ve karara bağlar.

Madde 19 — Her ne sebeple olursa olsun tevkif edilmiş bulunan veya Disiplin Kurulunun muvafık mütalâası üzerine mahkemeye verilmiş olan Devlet Şûrası Başkan ve üyelerini Hükümet Başkanı kesin hüküm neticesine kadar işten el çektirir. Hükümet Başkanı, disiplin takibatına uğrayan Devlet Şûrası Başkan ve üyelerini yukarıki 12 inci maddeye tevfi kanunla tayin edilmiş ‘bulunan raportörün teklifi üzerine de işten el çektirebilir.

Madde 20 — Devlet Şûrasında bir hükümet temsilcisi (commissaire du gouvernement - kanun sözcüsü, savcı) bir de savcı yardımcısı bulunur.

Hükümet temsilcisi. İdarî mahkeme olarak kurulan Devlet Şûrası nezdinde savcılık (Ministere Public) yerini işgal eder ve Devlet Şûrasının teşrii hususlar hakkındaki işleri görüşmek için yaptığı toplantılara katılmak ve görüşlerini bildirmek sıfat ve salâhiyetini haizdir.

Fransız tabiyetinde bulunan hükümet temsilcileri, Adalet Genel Müfettişinin inhası üzerine kararname ile tayin olunur. Alacağı görev tazminatının miktarı da kararname ile tesbit edilir.

Savcı yardımcısı, savcılık makamım hükümet temsilcisinin bulunmadığı zamanlarda işgal edebilir. Yardımcı, Devlet Şûrasının 27 inci maddeye tevfi kanunla Genel Kurul halindeki toplantısına iştirak edemez.

Madde 21 — Hükümet temsilcisi yardımcısı, 22 Kasım 1939 tarihli kanuna bağlı İDİ cetvelinin 3. 4, 5 inci zümresine dahil görevlerde bulunan adliye hâkimleri arasından kararname ile tayin olunur ve yine kararname ile tesbit edilen miktarda bir görev tazminatı alır.

Madde 22 — Devlet Şûrasının yazı işleri heyeti, bir başkâtip, tercümanlık görevini yapan bir kâtip, bir kâtip muavini, bir daktilograf ve bir mübaşirden mürekkep olup bunlar kararname ile atanırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Devlet Şûrasının Görev ve Yetkileri
Birinci Ayırım

Devlet Şûrasının Teşriî Hususlardaki Görev ve Yetkileri

Madde 23 — Aşağıda yazılı işlerde Devlet Şûrasının mütalecasının alınması mecburidir :

- a) Hükümet teşebbüsüyle hazırlanmış olan bütün kanun tasarıları,
- b) Kanunların tatbik suretlerine dair olan bütün tüzük tasarıları,
- c) Yürürlükteki kanunlarla derpiş edilmiş bulunan bütün hallerde.

Madde 24 — Yukarıki maddede yazılı şartlar dairesinde hazırlanmış bulunan kanun ve tüzük Devlet Şûrasiyle Hükümet arasında görüş ayrılığı belirlediği takdirde Hükümet Başkanı, on beş günlük bir fasıladan sonra aynı tasarinın bir kerre daha Devlet Şûrasınca görüşülmesini isteyebilir. Ancak, Hükümet Başkanı, Devlet Şûrasının ikinci görüşme üzerine vereceği mütalâa ile bağlı değildir.

Madde 25 — Hükümet aşağıda yazılı hususlar hakkında Devlet Şûrasının mütalâasını alabilir :

- a) İdarî faaliyetleri ilgilendiren nizam ve sözleşme metinlerine müteallik bütün tasarılar ile genel nitelikte bulunan İdarî talimat ve tamim tasarıları,
- b) İdarî makamlar arasındaki vazife ve salâhiyet ihtilâfları.

Madde 26 — Teşriî mahiyetteki işler, Devlet Şûrasına, Hükümet Başkanı marifetiyle intikal ettirilir.

Devlet Şûrasına gelen işlerin ilkönce başkan tarafından veya başkanın tayin edeceği bir üye tarafından tetkik olunarak bir rapor hazırlanması mecburidir.

Hazırlanan raporlar dosyasıyla birlikte Hükümet Temsilcisine (kanun sözcüsü, savcı) verilir. Hükümet Temsilcisi, dosyayı görüş ve düşüncülerini belirten mütalâanamesiyle birlikte Devlet Şûrası Başkanına iade eder.

Bu işler tamamlandıktan sonra dosya Devlet Şûrası Genel Kurulunun tetkikine sunulur.

Madde 27 — Devlet Şûrası Genel Kurulu, aşağıdaki tarzda kurulur :

Başkan :

Devlet Şûrası Başkanı veya raportör olan üye,

Tabîî üyeler :

Hükümet Temsilcisi,

Bir Danıştay üyesi,

Bir İstinaf Mahkemesi üyesi veya Adalet Genel Müfettişinin inhası üzerine kararname ile tayin edilen Hukuk Fakültesinden bir profesör.

Hesabat Daimi Komisyonundan bir üye veya her yıl kararname ile tayin edilen bir maliye müfettişi.

Bunlardan başka Hükümet Başkanı tarafından tayin olunan yüksek memurlar kendi dairelerini alâkalandıran işlerin görüşülmesi sırasında Genel Kurula katılabilirler.

Madde 28 — Genel Kurul, Devlet Şûrası Başkanının daveti üzerine toplanır. Tabii üyelerinin en az yarısı hazır bulunmadıkça müzakere açılmaz.

Madde 29 — Kararlar, mevcut üyelerin çokluğu ile verilir. Oylarda eşitlik olursa başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün tutulur.

Oturumlar gizlidir. Tutanaklar başkâtip tarafından tutulur. Tutanaklar neşrolunmaz.

İKİNCİ AYIRIM

Devlet Şûrasının İdarî Uyuşmazlıklar Alanındaki Görev ve Yetkileri

Madde 30 — Devlet Şûrası İdarî ihtilâfların tabii hâkimidir. Kamu hizmetlerinin mevcudiyetine, teşkilâtına ve işlemesine müteallik olup kanunla özel bir İdarî yargı merciine tevdi edilmemiş olan bütün ihtilâflı işleri nihai olarak hüküm ve karara bağlar.

Madde 31 — Hususiyle aşağıdaki dâva ve ihtilâfların tetkik ve halli Devlet Şûrasına aittir :

a) Bayındırlık işlerinin veya kamu hizmetlerinin yapılmasının sebebiyet verdiği zararların tazminine taallük eden talep ve dâvalar,

b) Kamu hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak için kamu idarelerince aktedilmiş bulunan İdarî nitelikteki imtiyaz sözleşmeleriyle satın alma ve ihale sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar,

c) Vasıtasız vergilere müteallik ihtilâflar,

d) Devlet memurlarının maaş ve emekliliklerine taallük eden uyuşmazlıklar,

e) Âmme emlâkinin işgalinden doğan ihtilâflar.

Madde 32 — İdarî makamların İdarî nitelikte gerek ferdî ve gerekse tanzimi olarak ısdar ettikleri sair bütün kararnamelerle kararlar aleyhine salâhiyetti tecavüz sebebiyle açılan iptal dâvalarını, Devlet Şûrası kat'î ve nihai olarak tetkik ve rüyet eder.

Madde 33 — Devlet Şûrası il ve belediye meclisleri gibi mahallî ve mıntakavî İdarî meclislerin seçimlerinin usul ve kanuna uygun olarak yapılıp yapılmadığına müteallik itiraz ve ihtilâfları tetkik ve karara bağlar.

Madde 34 — Devlet Şûrası, hâkimler ve adliye memurları hariç olmak üzere Devlet Memurları Kanunu ile kurulmuş bulunan disiplin komisyonlarının mütalâaları üzerine memurlar hakkında alınan inzibatî tedbir ve kararlar aleyhine açılan iptal dâvalarını rüyet ve halleder.

Madde 35 — Adli mahkemeler, kendilerine arzolunan dâva ve ihtilâfları rüyet ederken tetkik ve halli kendilerinin yetkileri dışında kalan İdarî bir tasarrufun tefsirini veya muteber sayılıp sayılmamasını istilzam eden hukukî bir meselenin önceden hallolunması gibi bir lüzum ve zaruret karşısında kaldıkları takdirde dâvanın rüyetini talik etmiye mecburdurlar.

Böyle hallerde işe Devlet Şûrası bu meseleyi ortaya atmış olan tarafın müracaatı üzerine el kor ve o meselede adlî mahkemeler için uygulanması mecburî bir mütalâa ve karar verir.

Madde 36 — Kamuyu ilgilendiren ve bu sebeple de özel bir önem taşıyan İdarî işlerin muhakemesi hususi bir kararla hal ve intaç olunur.

Madde 37 — Devlet Şûrası, İdarî mahkeme olarak toplandığı vakit Devlet Şûrası Başkanı veya onun yerine kaim olan zatla iki Devlet Şûrası üyesinden veya yedek üyesinden teşekkül eder.

Dâvaya mevzu olan İdarî tasarrufun hazırlanması hususundaki çalışmalara katılmış bulunan Devlet Şûrası Başkanı ile üyeleri bu dâvanın görülmesinde bulunamazlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İdarî Mahkeme Olarak Devlet Şûrası Huzurunda Takip olunacak Muhakeme Usulü

Birinci Ayırım

İdarî Dâvaların Açılması Usulü

Madde 38 — Fertler tarafından Devlet Şûrası huzurunda açılan dâvaların behemahal İdarî makamların bir kararı aleyhine tevcih edilmiş bulunması lâzımdır.

Madde 39 — Şayet ortada İdarî bir karar yoksa zarar gördüğünü iddia eden fert dâvayı açmadan önce yetkili İdarî makamdan bir karar almaya mecburdur.

Bu maksatla yetkili İdarî makama usulüne uygun bir arzuhal ve-

rilir. Arzuhalin verildiğini ve mevzuunun neden ibaret bulunduğunu ve alındığı tarihi gösteren pulsuz bir makbuz verilir.

İlgili tarafından usulüne uygun olarak verilmiş bulunan arzuhalin alındığı tarihten itibaren iki ay içinde yetkili idari makamca cevaplandırılmaması halinde İdarenin bu sükûtu alâkalının talebinin raddolunduğu mânasına hamledilir.

Madde 40 — İdarî dâvaların fertler tarafından itiraz olunan karara müsted'inin kanunen ıttılâ hasıl etmiş sayıldığı tarihten itibaren iki aylık dâva süresi içinde açılması lâzımdır.

Şayet, itiraz olunan karar idarenin sükûtu sebebiyle müracaatın reddedilmiş sayılması tarzındaki zımnî bir ret kararı ise iki aylık dâva süresi yukarıki maddede yazılı iki aylık müddetin hitamı tarihinden itibaren işlemeye başlar.

İşbu madde ile konmuş olan iki aylık dâva süresi, alâkalının ast İdarî makamların kararı aleyhine üst İdarî makamlara müracaatı halinde kesilir. Bu müracaat üzerine verilen karar tarihinden itibaren iki aylık yeni bir dâva süresi tekrar işlemeye başlar.

Alâkalının adli müzaheret talep etmesi iki aylık dâva süresini durdurur. Adli Müzaheret Komisyonunca verilen kararın alâkalıya tebliği tarihinden itibaren dâva süresi tekrar işlemeye başlar.

Madde 41 — İdarî dâvalar, fertler tarafından Devlet Şûrasına hitaben yazılan arzuhallerle açılır. Arzuhaller, Devlet Şûrası Yazmanlığına verilir. Arzuhalin aşağıdaki hususları ihtiva etmesi lâzımdır :

1 - Dâvacının adını, soyadını, meslekini ve ikametgâhını ve gerekiyorsa dâva edileni,

2 - Talep ve dâvanın mevzuunu, hâdiselerin beyan ve izahını ve dâvanın istinat ettiği hukukî noktaların kısaca beyan ve izahını,

3 - Arzuhale eklenen evrakın neden ibaret bulunduğunu,

4 - Dâvayı deruhde eden avukatı.

Arzuhallere usul ve kanuna uygun olarak pul yapıştırılır.

Madde 42 — Dâva arzuhaline aşağıda yazılı evrakın bağlanması lâzımdır :

1 - Dâvadaki tarafların sayısı kadar arzuhalin aslına uygunluğu müsted'i tarafından tasdik edilmiş suretleri,

2 - İtiraz olunan kararın aslına uygunluğu tasdikli suretleri ve yukarıki 39 uncu maddede yazılı halde ise alınmış olan makbuzun suretleri,

3 - Müracaat İdarî bir kararın tefsiri veya sıhhat ve muteberiyeti-

nin tayin ve takdiri için yapılmış ise asıl dâvaya elkoymuş bulunan mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilmiş olan vesika,

4 - Mahkeme masraflarını tahsil ile mükellef olan memur tarafından aşağıdaki 94 üncü maddede ile derpiş edilmiş bulunan peşin mahkeme masraflarının yatırıldığına dair olarak verilen makbuz,

5 - Şayet mahal varsa aşağıdaki 93 ve 94 üncü maddelere tevfikân dâvanın kaybedilmesi halinde ödenecek mahkeme masraflarıyla para cezasının yatırıldığını gösteren makbuz,

6 - Dâvacı tarafından avukatına kanunî şekiller dairesinde tanzim ve tevdi edilmiş olan vekâletname.

Madde 43 — İdarî makamlar tarafından yapılacak müracaatlar, Devlet Şûrasına hitaben yukarıki 41 ve 42 inci maddelerine uygun olarak tanzim edilecek bir muhtıra ile olur. Bununla beraber, idari makamlar damga resmi ile avukat tutmaktan ve peşin mahkeme masraf ve harcı yatırmaktan muaftırlar.

Madde 44 — Dâva açılmasını nâtık olan arzuhallerle muhtıralar, sıra numarası altında muntazaman bir deftere kaydolunur ve vürut ettikleri tarih işaret edilir. İsteyene makbuz verilir.

Arzuhallerle muhtıralar usul ve kanuna uygun bulunmadığı takdirde Devlet Şûrası Başkanı, bunların verildikleri tarihten itibaren kırk sekiz saat zarfında usule uygun bir şekle konması lüzumunu arzuhal sahiplerine veya İdarî makamlara tebliğ eder. Bu düzeltmenin tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde yapılması lâzımdır. Bu süre geçince Şûraca arzuhal veya muhtıranın hükümsüzlüğüne ve verilmemiş sayılmasına karar verilir.

Madde 45 — Arzuhallerle muhtıralar, dâva ve talebin mevzuunu tayin ve tesbit ve hukukî delil ve vasıtaları irae eder. Usul ve kanuna uygun olarak açılmış bulunan bir dâvanın rüyet ve tetkiki sırasında davacı tarafından sonradan ileri sürülen yeni ve munzam talep ve deliller hükümsüzdür ve hiçbir netice hasıl etmezler.

Bununla beraber Devlet Şûrası gerek re'sen ve gerekse savcının mütalâa ve talebi üzerine taraflarca ileri sürülmemiş bile olsa âmme nizamına taallûk eden sebep ve vasıtaları nazara alır.

Madde 46 — Devlet Şûrasına verilmiş olan arzuhal ve muhtıralarla dâva açılmış olması itiraz olunan kararın icrasının talik ve tehirini gerektirmez. Bununla beraber Devlet Şûrası, alâkalının sarih talebi üzerine icranın ehemmiyetli bir zarar husule getireceğine ve talebin ciddi ve mühim sebeplere dayandığına kanaat getirirse icranın geri bırakılmasına karar verebilir.

İKİNCİ AYIRIM

İdarî Dâvaların Tahkikatı

Madde 47 — Dâva açılmasını nâtik olan arzuhal veya muhtıranın kaydını takip eden üç gün içinde Devlet Şûrası Başkanı, Şûra arasından bir raportör tayin eder ve dosyayı ona gönderir.

Devlet Şûrası Başkanı, raportörlük görevini şahsen üzerine almak sıfat ve salâhiyetine maliktir.

Madde 48 — Raportör, dâvanın tahkikatını yapmakla mükelleftir. Raportör, evrakın taraflara tebliğine taallûk eden bütün hususları tanzim ve onların müdafaanameleleri ile cevapnamelerini vermeleri için münasip bir memur tayin eder. İşin aydınlanması için faydalı ve lüzumlu saydığı tahkiklerin yapılmasını emreder. Tahkikat hitama erince bir rapor düzenliyerek dosya ile birlikte savcıya gönderir.

Madde 49 — Raportör tarafından dâvanın tahkikatına müteallik kararlar emirname şeklinde alınır, mucip sebep gösterilmez. Bu kararlar taraflara tebliğ olunur.

Taraflarca bu kararlar tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde Devlet Şûrasında itiraz konusu yapılabilir. Devlet Şûrası, itirazı daire halinde sekiz gün içinde tetkik ve karara bağlar. Raportör kendi kararları aleyhine yapılan bu müracaatların tetkik ve karara bağlanmasında bulunur ve oya iştirak eder.

Madde 50 — Şayet, Devlet Şûrası raportörün kararına karşı yapılan itirazın sâ4ece işi uzatmak mahiyeti arzettiği ve hiçbir ciddi sebebe dayanmadığı kanaatinde bulunursa mûterizi 25 L. L. para cezasına mahkûm eder.

İtiraznamenin kabul ve tetkik olunabilmesi yukarıda miktarı yazılı paranın önceden yatırılmış olmasına bağlıdır. Devlet Şûrası, itirazı karara bağlarken bu yatırılan paranın da ya iadesine veya katı olarak Hazineye irat kaydolunmasına karar verir.

Madde 51 — Raportör, dâva açılmasını nâtik olan arzuhal veya muhtırayı dâva edilen tarafa tebliğ ettirir. Dâvaya müdahale veya itiraz-ül-gayr dâvası açabilecek derecede dâvada yakın alâkası olanları dâvadan haberdar eder.

Madde 52 — Raportör, taraflara müdafaaname ile cevapnameleri de tebliğ ettirir. Taraflar, birden fazla cevapname veremezler.

Madde 53 — Taraflara tebligat idari yollarla ve makbuz karşılığında yapılır. Taraflara, müdafaaname veya cevapname (repulique) vermek için tayin olunacak süre tebliğin yapıldığı günden itibaren onbeş günden az ve bir aydan çok olamaz.

Madde 54 — Taraflar ve avukatları harice çıkarmamak şartıyla dâva evrakını Şûra Başkâtipliğinde inceleyip malûmat alabilirler.

Madde 55 — Raportör, gerek resen gerekse tarafların talebi üzerine şahitlerin dinlenmesi, bilirkişi tetkikatı, mahallen keşif, istiktap, istintak yapılması gibi zaruri gördüğü bütün tahkikat tedbirlerine müracaat edebilir.

Raportör, idare memurlarından dahi tahkik ve tetkikler yapılarak rapor verilmesini isteyebilir.

Madde 56 — Tahkikat muamelelerinin ne şekilde tanzim edileceğini raportör tayin ve tesbit eder. Raportör, bu konuda Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununa harfiyen riayete mecbur olmayup yalnız bu kanunun umumi prensiplerinden ilham alır.

Raportör, tetkik ve tahkiklerin tam ve doğru olmasına ve müdafaa hakkının hakkıyla kullanılmasına itina gösterir. Bütün tahkikat safhaları sonuçları bir tutanağa geçirilir ve yukarıki 54 üncü madde hükmüne tevfikan tarafların inceleyip almalarına hazır bulundurulur.

————«O»————

AYVACIK İLÇESİ

Mustafa UYGUN

Ayvacak Kaymakam Vekili

Tabii ve Coğrafi durum :

Ayvacak ilçesi, Anadolu yarım adasının batı ucunda, Edremit körfezi ile Adalar Denizi ve Çanakkale Boğazının çevrelediği Biga yarım Adasının nihayetini teşkil eden kara parçası üzerindedir. İlçe mıntakası 39 derece 25 dakika şimal arzı ile 39 derece 41 dakika şimal arzı arasında ve Gravniç mebde tülüne nazaran 26 derece 3 dakika doğu tülü ile 26 derece 41 dakika doğu tülü arasındadır.

Ayvacak doğudan Edremit ilçesi ile hem hudud olup sınırı mihli çayı çizer, bu çay aynı zamanda Çanakkale, Balıkesir illerinin de hudududur. Güneyinde; Ege Denizi ve Edremit körfezi, Batısında; Ege Denizi, Kuzey ve Doğusunda da Ezine ve Bayramiç ilçeleri bulunmaktadır.

Yüz ölçüsü: 796 kilometre karedir,

İlçe merkezi Ayvacık'ın rakımı 245 olup sahil köylerinde bu miktar 5-60 metre arasında değişir. İlçenin en yüksek meskûn yeri 430 rakımlı Baharlar köyüdür.

İlçenin İklimi :

İlçede dört mevsim kendisini tam mânâsiyle hissettirir. İlk ve Sonbahar yağmurları mebzuldür. Ocak ve Şubat aylarında kar yağarsa da bir veya iki günden fazla kalmaz bu sebepten her mevsim etraf yenyeşildir. Mart sonlarında meyva ağaçları çiçek açmağa ve Nisanda da yapraklanmağa başlar.

Kışın, en düşük ısı sıfırın altında 8 ilâ 10 derecedir. Fakat bu atipik bir hararet olduğu gibi çok devam etmez. Ekseriya sıfırın altında 2,3 veya sıfırın üstünde 1 ve 2 derecedir.

Hava ratıp olduğundan soğuklar yakıcı ve müessir olur.

Yaz ayları en çok sıcak yapan Temmuz ve Ağustostur. En sıcak günlerinde gölgede hararet 25-28 bulur. Fakat serin garp rüzgârları sayesinde bu sıcak hissedilmez ve hava daima serindir. İlçeye Haziran ayından sonra Eylül ortalarına kadar 2,5-3 ay yağmur hemen hemen hiç düşmez, ilk ve sonbahar yağmurları ise doyurucudur.

İlçenin ortalama sühneti 16-18 dereceleri arasındadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 900-1000 milimetre arasındadır.

Senenin 240-250 günü güneşli geçer.

Avarız :

İlçe mıntakası Avarız itibariyle üç kısımdan mütalâa olunabilir. Sahil kısmı, tamamen zeytinliklerle kaplı olan bir bölge, deniz seviyesinden başlayarak devamlı suretle yükselir. Sahilden itibaren 150-200 metre yüksekliklere kadar zeytinlikler mevcuttur. Daha yukarıda zeytinlikler yerlerini çamlara terk eder.

Dağlık kısmı; Çam ve meşe ormanları ile kaplıdır. İlçe hududunda çok yüksek tepelere tesadüf edilmez, dağlar küçük silsileler halindedir ve meyilleri tatlıdır. Umumiyetle üzerleri ormanlarla kaplı bulup nadiren kaya ve taşlara da rastlanır.

Yayla ve dere kısmı : Buraları palamut meşeleri ve fundalıklarla Örtülüdür. Derelerde ıhlamur ve çınar ağaçlarına rastlanırsa da bunlar in sanlar tarafından ekilmiştir.

Bu kısımda: Taşlık ve ziraata elverişli olmıyan sahalar da mevcuttur. Böyle sahalardan mer'a olarak istifade edilir.

İlçenin dağlık ve yaylalık kısımlarında her çeşit av hayvanlarına tesadüf edilmektedir. Yükseklerde Ayı ve Kurt gibi vahşi ve Domuz gibi muzur hayvanlar vardır.

Arasıra Alageyik ve Karacalara da tesadüf edilir. İlçenin en yüksek dağı Edremit, Bayramiç ve Ayvacık ilçeleri hududunda bulunan 1767 metre irtifaında Kazdağı'dır. Kavakdağı 634, Dikili dağı 540, Yivli dağı 520, Dede dağı 450 metre irtifaındadır.

Akarsular :

Bölge dahilinde maruf ve büyük akar sular yoktur. En büyük akar su ilçe merkezinin şarkında Kazdağı eteklerinden ve Çamurcuk, Kuru Ahlat tepeleri civarından Kaynarca deresinden Nebean eden ve Kırca köyü altında Baharlar, Tuztaş çayları ile birleşerek büyüyen Gemedere çayıdır. Bu su ilçe mntakasını doğudan batıya doğru ikiye bölerek akar ve diğer ufak tefek akar sularla birleşerek ilçe merkezinin bir kilometre batısından geçip Bergaz köyünden sonra Tuzla çayı ismini alarak Tuzla köyü civarında Adalar Denizine dökülür. Tülü seksen kilometredir.

Bu çaydan ziraatte hiç istifade edilmez ve denize döküleceği yere yakın kısmında Tuz madenine tesadüf ettiğinden tuzlanır. Bu çaydan ancak değirmen çevirmesi bakımından istifade edilmektedir.

İkinci büyüklükteki akar su, yine Kazdağından menbainı alan ve Balıkesir Çanakkale hudutlarını ayıran Mıhlı çayıdır.

Bu çay hiç bir köye uğramadan denize döküldüğü için güzel bir suyu vardır. Ve sahil mntakasında mezruatın sulanmasında kullanılır. Mıhlı bahçeleri meyva ve sebzeleri ile meşhurdur.

Bölgede göl yoktur. Tuzla çayını mansabında ve Tuzla köyü civarında tuzlu su kaynaklarından mütevellit bir bataklık mevcut ise de kurutulmak üzeredir. Çünkü çok fazla sivrisinek yapmaktadır. Tuzla bataklığı 500-600 dönüm tahmin olunmaktadır.

Jeolojik mntakasındaki arazinin bir bölü yedisi rusubi, diğerleri bürkâni ve arızalıdır. Bu sebeple zengin ve çok çeşitli madenlere sahiptir. Fakat birinci derecede deprem mntakasına dahildir. Adatepe köyü civarında kükürt ve simli kurşun, Dikili dağı civarında simli kurşun ve mika; Babakale, Sazlı, Baharlar köylerinde linyit; Baharlar Kısacık köylerinde demir, Bademli, Koyunevi köylerinde krom, Kösedere ve Babadere köylerinde tras alçı, Mika ve tuzla köyünde bol miktarda tuz madeni mevcuttur. Bu madenlerin hiçbiri henüz işletilmemektedir.

Tuzla köyünde tuzlu ve çok sıcak bir kaplıca mevcut olup romatizmaya şifalı gelmektedir. Küçükçetmi köyünde de kükürtlü bir ılıca mevcuttur. Her ikisindeki teşkilâtta henüz iptidaidir.

Tarihî Durum :

İlçe mntakası Truvo harabelerine yakın olduğu cihetle buralarda yaşayanların vaktiyle Truovolıların bir kolunu teşkil ettiklerine hüküm olunabilir. İlçenin cenubu garbisindeki Karkara harabelerine ve Arıklı köyündeki su yolları, sarnıcı gibi bazı asarın bunlara ait olduğu zannedilmektedir. Bundan başka Babakalede Palamityoz harabeleri ve güneyde Behram köyü civarında Asus harabeleri mevcuttur. Buralarda eski taş me-

zar ve lahitlere tesadüf edilmektedir. Romalılar devrinde yapılmış bir de köprü vardır. Bu asardan buralarda Romalıların da hüküm sürmüş oldukları anlaşılmaktadır.

İlçe mıntakasının Orhangazi ve Murat Hüdavendigâr zamanında Osmanlı devletine ilhak edilmiş olduğu ve mevcut vakfiyelerden ve Tuzla köyündeki cami ve medrese ve camideki hitabeden ve ayrıca Behram köyünde yine Murat Hüdavendigâr zamanında inşa edilmiş diğer bir camiden anlaşılmaktadır. Hâlen ilçe merkezi olan Ayvacık kasabasının kimler tarafından ve ne zaman tesis edildiğine dair muteber bir vesika bulunamamıştır.

Rivayete göre Ayvacık 140-150 sene kadar evvel hâlen Dere mahallesi denilen yerde Ayvazın Oba veya Ayvalı Oba namı ile 8-10 hanelik bir obadan ibaret imiş. Bu obadan asker olarak Tifüse veya Tebrize gitmiş Tebrizde zengin bir derebeyinden dul kalmış Ümmühan Hatun isminde bir kadın tarafından ölmüş kocasına çok benzetildiğinden evlenme teklifine muhatap olmuş bir adam köyünün 8-10 hanelik bir oba olduğunu kadına söylemiş ise de Hatun evlenmekte ısrar ettiğinden evlenmişler ve Askerliği bitince kadın oradaki mal ve mülkünü nakle tahvil ederek Ayvacığa gelmiş ve Ayvacık'ta hâlen ismi yad edilen camiyi 125-130 sene evvel yaptırarak kasabaya 15 kilometre mesafede bulunan Yivli dağlarından bir su getirmiş ve Ayvacık civarındaki Yenice, Doğanlar, Karipçiler ve Küplü mevkillerindeki dağınık oba sakinlerini teşvik ve maddî yardımlarla Ayvazın obaya yerleşmeleri temin etmiştir. Bilâhare Gemedere çayı civarında oturan (Gemreniyen) namı ile maruf bir kabilenin de dağılması ve kısmen Ayvazın obada iskân edilmesi üzerine oba büyümüş ve kasaba halini almıştır. Oba ismi kalkarak Ayvazın obadan galat Ayvazın kelimesi Ayvacık şekline kalbedilmiş ve kasabanın kurulmasına sebep olduğundan dolayı Ayvacığın yegâne mahallesine Ümmühan Hatun mahallesi ismi verilmiştir.. Her nekadarsa mevsuk değil ise de nesilden nesile intikal eden bu rivayetlerin doğruluğuna cami su ve mahallenin ismi dolayısıyla itimat olunabilir.

İdarî Durum :

Ayvacık ilçesi Osmanlı İmparatorluğu devrinde ikinci Mahmut zamanına kadar (Cezairi Bahrisefit) idaresine tâbi Biga sancağının bir Voyvodalığı idi ve hâlen Gülpınar bucağına bağlı bir köy olan Tuzla köyü merkez idi, Burası (Kızılca Tuzla) ismi ile yâd edilirdi. Eski İmamlık, kâtiplik beratlarında Kızılca . Tuzla kazasının Ayvacık Karyesi denilmekte ve keyfiyet teyid edilmektedir. Kaza merkezinin Ayvacık'a ne zaman nakledildiği bilinmemektedir.

İkinci Mahmut devrinde yapılan İdarî islâhat zamanında Kızılca Tuzlanın sırtmalık olması ve Ayvacık'ın da bir hayli inkişaf etmesi dolayısıyla ve belki de Ümmühan Hatun'un tesirleri ile kaza merkezinin Ayvacık'a nakledilmiş olduğu ve bir müddet te Ayvacık merkezinde (Kızılca Tuzla ismi ile anılarak bilahara tanzimat devrindeki islahatta Ayvacık kazası ismini aldığı anlaşılmaktadır.

Ayvacık'ta: (Komşu Dede) mezarlığındaki bir mezar taşında «Kızılca Tuzla hâkimi Tahir Efendinin Halilesi Şerife Emine Hanım ruhuna fâtiha 1248» cümlesi ve Tuzla'daki bir mezarda da Rumeli kazasından Kızılca Tuzla kadısı Elseyit Ahmet Efendi ruhuna fâtiha 1242» ibaresi yazılı bulunduğu göre kaza merkezinin bu iki tarih arasına tesadüf eden ikinci Mahmut zamanındaki İdarî islâhat meyânında değiştirildiği hükmünü kuvvetlendirmektedir.

Tanzimattan sonraki teşkilâtta 1275 te Ayvacık'ta kaza teşkilâtı kurulup bir müdürün kaza işlerine baktığı ve 1284 te ünvanının kaymakama tebdil edilmiş olduğu ve ilk olarak (Kabakçı Kaymakam) namı ile anılan bir zatın kaymakamlık yaptığı ve o tarihlerde Kısacık köyünde bir müdürlük bulunduğu bazı yaşlı zevat tarafından bilinmektedir.

Meşrutiyetten sonraki teşkilâtlarda birisi hâlen Gülpınar ismini taşıyan (Külâhlı) namı ile diğeri Küçükkuyu nahiyesi olmak üzere iki bucak teşkil edilerek bir de merkez nahiyesi olduğu halde bir kaza haline konulmuş olduğu ve 26/Haziran/926 tarihine kadar bu şekilde idare edildiği anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet devrinde: 26/Haziran/926 tarihine kadar aynı şekilde idare edilmekte iken bu tarihte lağvedilmiş 877 sayılı teşkilâtı mülkiye kanunu ile Bucak haline ifrağ edilerek Ezine ilçesine, bağlanmıştır.

Hasıl olan İdarî müşkülât üzerine 28/Mayıs/928 tarihinde neşredilmiş olan 1282 sayılı kanunla tekrar ilçe haline getirilerek bu tarihten beri bu şekilde idare edilmektedir. Merkez bucağından başka ilçeye bağlı Küçükkuyu ve Gülpınar bucakları mevcuttur.

Ayvacık hükümet konağı: Bir defa 1300 de bir defa da 1932 yılında yanmış ve eski evrak ve kuyudat da kurtarılamamış bulunduğundan daha fazla ve daha mevsuk malûmat elde etmeğe imkân bulunamamıştır.

Küçükkuyu bucağının merkez dahil 7, Gülpınar bucağı merkez dahil 19, merkez bucağının da 37 köyü mevcuttur. İlçeye bağlı 65 köyün 45 inde köy kanunu tatbik edilmekte diğerlerinin nüfusu 150 den aşağı bulunmaktadır.

Ayvacık kasabasından başka hiç bir yerde Belediye Kanunu tatbik edilmez, köyler küçük köyler halinde ve dağınıktır İlçe merkezine en

uzak köy Gülpınar bucağının Babakale köyü olup merkeze mesafesi 57 kilometredir. Sahil mıntakası köyleri korsan tehlikesinden sahilden 5-6 kilometre içerde kurulmuş olup deniz kıyıları boştur.

Merkez bucağı saha itibariyle çok geniştir. Dere kolu namı verilen ve ilçe merkezine 20-25 kilometre uzaklıkta bulunan 12 köyde Küçükkusun köyü merkez olmak üzere bir bucağın teşkili zaruridir.

Bu zaruret nazara alınarak gerekli teklifler yapılmışsa da henüz müsbet bir sonuca varılamamıştır.

Nüfus ve İskân durumu :

1945 nüfus sayımına göre kasaba merkezi 1610 erkek, 1796 kadın olmak üzere 2406 mülhakat 9276 kadın ve 8776 erkek olmak üzere 18052 kişi, 950 sayımına göre kasaba nüfusu 724 kadın, 717 erkek olmak üzere 1441; ilçe nüfusu 21547 dir. Kasaba nüfusu 1927 sayımından itibaren her sayımda kasabada asker bulunup bulunmadığına göre değişmiştir. İlçeye iskân yapılmadığından mülhakatın artma miktarı tabii nüfus tezahüdünü göstermekte ve bu nisbetin senede binde 25 civarında olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de umumî artışa göre normalin fevkindedir. Bu halde mıntakanın çok havadar olması ve köylerde halkın nisbeten müreffeh bulunması ve çocuk ölümlerinin az olmasının âmil olduğu anlaşılmaktadır.

Ölüm ve doğum nisbetinin tetkikinden anlaşılabacağı üzere ilçemizde doğum nisbeti çok fazla olup ölümler azdır. Doğum nisbetinin son beş yıllık istatistiklerinin tetkikinden çıkarılan neticeye göre binde 43 ilâ 45 arasında ölüm nisbetinin de 1 ilâ 5 yaş arasındaki çocuklarda binde 6 ilâ 10 yaş arasında binde 3 umum nüfusun ölüm nisbetinde 10-20 oluşu iddiayı teyid etmektedir.

Evlenme ve boşanmalara gelince: Boşanma vak’ası az vuku bulmaktadır. 947 yılında 5, 948 yılında 6, 949 da 3, 950 de 14, 951 de 41, boşanma vak’ası olmuştur. Evlenmeler bu miktara nazaran çok fazla olup ortalama olarak umum nüfusun binde 12 sini bulmaktadır.

İlçe mıntakası iskâna tâbi değildir. Nüfus kesafeti az olan ilçemizin bilhassa Gülpınar ve Tuzla mıntakasinda bu nüfus azlığı bariz bir şekilde kendini hissettirir. Tuzla ovasındaki bataklık burada nüfusun tezayüdüne mâni olmaktadır. 951 yılında Bulgaristan’dan tehcil edilen göçmenlerden 22 hanede 87 nüfus göçmen bu mıntakaya iskân olunmuştur.

İlçe ve Teşkilât ve Memurları :

1 — Adalet dairesi: İlçede Asliye teşkilâtı mevcuttur. Gülpınar bucağı, ilçe merkezine çok uzak bulunduğundan ve muntazam yolla bağlı olmadığından 1952 yılında bucakta sulh yargıçlığı ihdas olunmuştur. Bununla birlikte ilçede 3 yargıç, 1 savcı, 1 icra memuru, 2 başkâtip, 1 ri no-

ter işlerine de bakar. 4 zabıt kâtibi, 2 mübaşir. Biri kadın diğeri erkek olmak üzere 2 gardiyan ve 1 odacıdan ibarettir.

2 — İçişleri dairesi: 1 kaymakam, 1 tahrirat kâtibi, 2 bucak müdürü, 1 nüfus memuru, 1 nüfus kâtibi ve 2 odacıdan ibarettir.

İlçede emniyet teşkilâtı yoktur.

Jandarma: 1 kıdemli yüzbaşı, 2 gedikli çavuş, 1 onbaşı mevcuttur.

3 — Askerlik şubesi: Askerlik 952 yılında teşkil olunmuştur. Başkan vekili olarak yüzbaşı rütbesinde bir muamelât memuru mevcuttur.

4 — Tapu: 1 tapu sicil memuru ve 1 odacı.

5 — Maliye: 1 malmüdürü, 1 muhasebe kâtibi, 1 veznedar, 1 vergi memuru, 1 tahsil memuru, 1 vergi memur yardımcısı, 3 süvari tahsildar ve 1 odacı.

6 — Özel idare: 1 memur, 1 gelir memuru, 1 gelir memur yardımcısı, 1 tahsil memuru, 5 süvari tahsildar ve 1 odacı.

7 — Tarım: 1 ziraat muallimi, 1 hayvan sağlık memuru, 1 zeytin fen memuru ve 1 odacı. Orman: 1 bölge şefi, 1 şef muavini, 1 sorumlu sayman mutemedi, 5 bakım memuru ve 1 seyis.

8 — Hükümet tabipliği: 1 merkez hükümet tabibi, 1 Küçükkuyu bucak hükümet tabibi, 2 gezici sağlık memuru, 1 merkez sağlık memuru, 2 köy sağlık memuru, 1 belediye ebesi, 4 köyler grubu ebesi, 2 odacı. Sıtma savaşı: Gülpınar mıntakası köylerine bakmak üzere Ezine sıtma savaş şubesine bağlı olan ve Gülpınar bucak merkezinde bir sıtma savaş sağlık memuru vardır.

9 — Posta Telgraf: Merkezde 1 müdür, 1 muhasebe memuru, 3 süvari ve 1 piyade olmak üzere 4 dağıtıcı, 1 hat çavuşu. Küçükkuyuda 1 şef ve 1 dağıtıcı.

10 — Millî Eğitim: 1 millî eğitim memuru, 1 gezici baş öğretmen. 20 si öğretmen okulu mezunu, 18 zi Enstitü mezunu olmak üzere 38 öğretmen, 13 eğitimci ve 2 odacı.

Orta Okul: 1 müdür, 3 öğretmen ve 1 odacı.

11 — Gümrük teşkilâtı: Küçükkuyu Gümrük idare memurluğu 1 idare memuru, 1 kolcu,

12 — Küçükkuyu Gümrük Mıntaka Amirliği: 1 mıntaka âmiri, 2 kısım âmiri, 1 muamele memuru, 12 muhafaza memuru,

13 — Tekel: 1 tekel memuru, 2 takip memuru ve 1 odacı.

14 — Müftülük: 1 müftü, 1 vaiz.

15 — Belediye: 1 başkan, 1 sayman, 1 kâtip, 1 tahsildar, 1 zabıta memuru, 1 kesim memuru, 1 su yolcusu, 1 makinist, 1 hat çavuşu, 1 makinist yardımcısı, 1 tanzifat amelesi.

Bundan başka Hava Kurumu, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumlarının şubeleri, Ayvacık Cami yaptırma Derneği, Orta Okul kurma Derneği, ismi ile mahallî teşekküller mevcuttur.

Bayındırlık Durumu :

İlçe dahilinde yakın zamana kadar 8 kilometreden başka şose mevcut değilken son yıllarda yol faaliyeti hızla gelişmektedir. Bahsi geçen 8 kilometre şose Ayvacık'ı Çanakale'ye bağlayan 75 kilometrelik yolun ilçe hudutları dahilinde kalan kısmıdır.

1947 yılında 8 köyün Belediye ve Özel İdarenin de iştirakiyle kurulmuş olan Küçükkuyu yolunu yaptırma birliği marifetiyle Ayvacık Küçükkuyu yolunun 8 inci kilometresinden itibaren 12 nci kilometresine kadar olan kısmı şose olarak yaptırılmıştır.

Ve 21 inci kilometreye kadar da tesviyeyi turabiyesi ikmal edilmiştir. Bu tesviyesi yapılmış 9 kilometre blokajlandıktan sonra yol ikmal edilecektir. Bu yol Çanakaleyi Ayvacık Küçükkuyu ve Edremit üzerinden İzmir'e bağlayacak en kısa yol olduğundan ve turistik bölgeden geçtiğinden ikmal devletçe deruhte edilmiş bulunmaktadır.

İlçenin ikinci mühim yolu (Kıran Kolu yoludur) İlçe merkezini en müsait iskele olan Behrama ve bucağı Gülpınar'a bağlayacaktır. Bu yol üzerinde uzun zamandanberi mahallen çalışanlar vuku bulmuşsa da bölgenin çok arızalı ve taşlık olması yolun ikmaline mâni olmuştur.

Bu yolun 24 kilometre olan Ayvacık-Behram arası kış aylarında da motorlu vasıtaların işlemesine salih bir hale getirilmiştir.

Yine bu yolun güzergâhında kışın geçit vermiyen Tuzla çayı üzerinde 49 metre uzunluk ve 5 metre eninde civar köylerin yardımı ile betonarme bir köprü yapılmıştır. Demirci deresi üzerindeki İlyazfakı köprüsünün de lambaları mahallen yaptırılıp geçit vermiye yarayacak hale getirilmesi bu mevsimde mümkün olacaktır.

Kasabanın diğer köy yolları birer patikadan ibaret iken köylülerin çok yerinde olan gayretleri sayesinde genişletilerek ve kısmen yeni güzergâhlardan geçirilerek bölgeyi yaz kış Ayvacık'la teması kolay bir hale getirmiştir. Bu cümleden olmak üzere 1951-1952 yılında Ahmetçe köyü Küçükkuyu Ayvacık şosesine iltisakını büyük bir gayret ve faaliyetle mükemmel bir yol halinde meydana çıkarmıştır.

Kasabanın imar plânı :

Kasabanın imar plânı 1946 yılında yaptırılmış ve tatbikine geçilmiştir. Hâlen Belediye marifetiyle 40/50 metre ebadında bir çarşı meydana açılmış ve bu meydan etrafına halk tarafından 20 dükkân ve mağaza yeniden inşa edilmiştir. Müteşebbis bir şahıs tarafından inşa edilmekte olan

fennî furun ve sinemada bu yıl ikmal edilecektir. Belediye tarafından 10 metre genişliğinde 2 caddenin açılmasına başlanılmış ve meydandan itibaren 2 taraflı 100 zer metrelik kısımda istimlâkler yapılarak cadde genişletilip plâna göre yeniden tanzim edilmiş ve ağaçlandırılmıştır.

Köylerde imar plânları yoktur. Sokaklar gayri muntazam ve dardır.

Su ve kanalizasyon: Kasabanın 1948 yılında İller Bankasından yapılan 120,000 liralık bir istikraz ile pik yollarla ishale olunan tazyikli suyu inşaatı ikmal ve abonelere tevzi olunmuştur.

Kasabada lâğım şebekesi mevcuttur. Şehir plânı mucibince açılan caddelerde fennî kanalizasyon yeniden yapılmağa başlanılmıştır.

Elektrik: İller Bankasından temin olunan 75000 lira ile elektrik tesisatı ikmal edilip dinamolar monte edilmiş ve kasabaya ceryan verilmiştir. Henüz 126 abonesi bulunduğundan Elektrik İşletmesi giderleri yaz aylarında gelirinden fazladır. Abone adedini artırmak için ilk tesisat masraflarının takside bağlanması elektrik sayaçlarının uzun vâde ile mübayaası gibi usullere başvurularak bu işletmenin İktisadî durumunun ıslâhına uğraşılmaktadır.

Resmî ve Özel diğer imar hareketleri :

İlçe merkezi 944 yılında depremden hasar görmüş ve köyler dahil binaların mühim bir kısmı harap olmuş bulunduğundan imar faaliyeti oldukça canlıdır. Resmî binalardan okullar, hükümet konağı, jandarma komutanlığı binası yeniden tamir edilmiş ve büyük bir tekel binası ile iki katlı bir kaymakam evi yaptırılmıştır.

Gerek köylerde ve gerekse kasaba merkezinde yapılan yeni inşaat plân dahilinde ve deprem talimatına uygun olarak mazbut bir şekilde yapılmakta, köyleri ve kasabayı süslemektedir.

Kasaba merkezinde ve köylerdeki inşaat, taşın bol olması dolayısıyla umumiyetle kâgır olarak yapılmakta yangın tehlikesi de böylece bertaraf edilmektedir.

Ekonomik durum : İlçenin her sahada kalkındırılmasının İktisadî sahada kalkındırılmasına bağlı olduğu mütalâa edilerek bu konu üzerine önem verilmiştir. Ayvacık ilçesinin sahil köylerinin zeytin mahsulü bol ve kıymetli olması dolayısıyla müreffeh durumda iseler de ilçe merkezi ve civar köyler tabii imkânlar bakımından fakir olduklarından geri bir vaziyettedirler. Sahil köylerinin en mühim mahsulü zeytindir. Sahile civar olan yerlerde palamut mahsulü ve hayvancılık köylüyü Anadolunun diğer köylerinden daha müreffeh bir hale getirmiştir. Bu hakikati anlıyan köylü bilhassa yabanî zeytinlikleri aşı ve imarda birbiriyle yarış halindedir. Ziraat Bankasının bu konudaki yardımı memleket içi çok faydeli ol-

maktadır. Gülpınar mıntakasındaki devlete ait yabancı zeytinliklerin halka tevzii en mühim konular arasındadır.

Ayvacak merkezi ile civar köylerin belli başlı gelir kaynağını hayvancılık teşkil etmektedir. Bu bakımdan (Bozkır) cinsini çok iyi yetiştirilerek halk teşvik edilmekte ve merkezin İktisadî kalkındırılması için başka imkânlar da aranmaktadır.

Ayvacak ilçesi hudutları içinde birçok madenler mevcuttur. Bilhassa Babakale, Sazlı linyitleri, Babadere'deki Tras ve Akcin ve Adatepe başı civarındaki simli kurşun madenleri kayda değer. Hâlen bunlardan Sazlı ve Babakale linyit madenleri ile Babadere'deki Tıraş ocağının işletilmesi için müracaat vuku bulmuş ve gerekli muameleler ikmal edilmiştir.

İlçenin üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen köyler sahilden korsan tehlikesi dolayısıyla 5-10 kilometre içerde kurulmuş olmasından balıkçılık ve diğer deniz ürünleri halkın iktisad hayatında hiç yer işgal etmez. Küçükkuyu ve Babakale köylerinde bir kaç balıkçı mevcut ise de faaliyetleri pek mahduttur. Bu yüzden ilçe merkezinde bile balık satılmaz veya Çanakkale'den gelir. Ayvacık'ın İktisadî kalkınmasında sahilleri uzun olduğundan balıkçılık mühim bir rol oynayabilir. Bu bakımdan ihmal edilmeyecek bir mevzudur.

Küçükkuyu'da bir tarım satış kooperatifi mevcut olup Ayvacık İktisadî kalkınmasında mühim rol oynamaktadır. Kooperatifin halka hizmetleri anlaşıldığından Gülpınar'da da bir Kredi Kooperatifi teşkil olunmuştur.

Ayvacak İktisadî hayatında pazar ve panayırların rolü mühimdir. Kösedere köyünde Gülpınar ve Küçükkuyu merkeziyle ilçe merkezinde haftada bir gün pazar kurulmaktadır. Bu pazarlarda köylü mahsulünü piyasaya sürmekte ve ihtiyacı olan mamûl maddeyi tedarik etmektedir. Ayvacık pazarları oldukça canlı geçer, komşu ilçelerin de alâkasını toplar.

Çanakkale ilinin en canlı panayırı Ayvacık'ın ilkbahar panayırırır. 26 Mayısta kurulan bu panayırdan başka 9 Eylölde de hayvan ve emtia panayırı kurulmakta ise de sonbahar panayırı birincisi kadar alâka toplamaz. İlkbahar panayırında canlı hayvan alım satımı çok olmakta, alış veriş miktarının 500-700 bin lira civarında olduğu tahmin olunmaktadır. Bu panayırılar Belediye bütçesine yılda 15-20 bin lira arasında bir varidat sağlamaktadır.

Tarım durumu : İlçe nüfusunun onda dokuzu çiftçilik ve hayvancılıkla işigal etmektedir. İlçe halkının belli başlı geçim kaynakları yalı kollarında zeytincilik, dağ kollarında keçi, koyun ve sığır süröleri ve ova kısmında da çiftçilik teşkil eder.

İlçe arazisi dalgalı olup ancak % 17 si düz arazidir. Geri kalan % 44 meyilli, % 39 zu da dağlıktır. Düz arazinin binde altısı sulanabilir.

Toprak teşekkülâtı itibariyle bariz değişiklikler göze çarpmakla beraber umumiyetle ova kısmın toprakları killi, kurulu ve bir kısmı da killi kireçli ve çakıllıdır.

İlçede ormanlık saha çoktur. Palamutluklar dahil orman sahasını yüz ölçümü 9976 hektardır. Orman ağaçlarının ekseriyetini çam, pınar, ve az miktarda da meşe teşkil eder. Orman ağaçlarının bunlardan başka ıhlamur ve kayın gibi çeşitleri varsa da nisbeti azdır.

İlçenin ziraata elverişli arazisi 104 bin hektar olup bunun tahminen beşte biri işlenememektedir. Toprağın verim kabiliyeti vasattır. İlçemizde hububat olarak belli başlı buğday, arpa bakliyat da bakla ve burçak ekilir. Pamuk ziraatı son yıllarda gelişmektedir. Bilhassa Tuzla ovasında ve Gülpınar mıntakasinda pamuğa önem verilmiş ise de halk bu mahsulün ekim ve imarında acemilik çekmektedir. Diğer yağlı tohumların ekimine de her geçen yıl daha geniş yer verildiği müşahade olunmaktadır.

Bağcılık : İlçede bağ sahası azdır. Ve inkişaf halindedir. 250 hektar bağ sahası mevcut olup ekserisi yerli çubuklar üzerine tesis edilmiştir. Kurutmağa ve şarap imaline elverişli güzel üzümler yetişmektedir. Dahilî ihtiyacı karşılar bağlarda bazı yıllar külleme hastalığı görüldüğü gibi tahribatın % 60 kadar çıktığı vakidir. Evvelce bağların mevcudu beş-altı misli fazla olduğu, fakat floksaranın tahribatına maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Amerikan çubukları üzerine bağ imâlî yeni gelişmektedir.

Meyvacılık :

İlçede meyvacılık dar sahalarda üzerinde ve mahdud mahallerdedir. Elde edilen mahsuller incir, ayva, erik ve armut hariç ilçe ihtiyacını ancak karşılar. Bazı armutluk ve incirliklerle Mihli civarındaki meyvalıklar hariç meyva fidanları sebze bahçelerinin içinde veya köy civarındaki bahçelerdedir. Bilhassa Armutlar zeytinliklerin içindeki ahlat ağaçlarının aşılınması ile vücuda getirilmiştir. Evvelce Mısır'a Küçükkuşu'dan bol miktarda armut ihracatı yapıldığı halde yurt dışına hâlen ihraç yapılmadığından fiyatlar ucuzlamış ve armutculuk ta gelir getirmeyen bir hale gelmiştir. Yine İstanbul'a senede bir kaç yüz ton armut sevk edilmektedir. Bundan başka meyvacılıkta kayda değer bir hareket yoktur.

Zeytincilik :

İlçenin belli başlı gelir kaynağı olup 33 köy halkının geçinme vasıtasıdır. İlçenin sahil mıntakası denizden itibaren içerlere kadar kısmen bayır ve kısmen ova olmak üzere tamamen zeytinlik olup zeytine elverişli saha 10-15 kilometre kadar uzanır. Bu yerler bugün zeytinlik veya deli-

çelik halindedir. Mütchassıslarına göre hava ve toprak zeytinciliğe fevkalâde müsaittir.

Ege ve körfezin en nefis ve en ince yağları ilçemizde çıkmakta ve Ayvalık yağlarını nefaset bakımından çok geride bırakmış bulunmaktadır. Mahsulün randımanı çok yüksektir. Üç kiloda 1 kilo yağ veren mıntakalar mevcuttur.

Sürülebilen zeytinlik sahası 26000,712 dekar olup 700-750 bin arasında mahsuldar zeytin ağacı ve yüzbine yakın 7-8 senelik aşılannmış fidan mevcuttur. Bir dekar arazide bayırlarda 15-20, ovalarda 8-12 zeytin ağacı vardır. İlçe mıntakasinda 10 zeytin yağı fabrikası, 28 adet mengene mevcut olup yılda ortalama olarak iki buçuk üç milyon kilo arasında yağ elde edilmektedir. Zeytinlikler kısmen büyük müstahsil elinde ise de zeytinci köylerde her köylünün geçimini sağlayacak miktarda zeytinliği mevcuttur. V yeni yetiştirilen zeytinler bu müstahsiller tarafından meydana getirilmektedir.

Orman durumu:

İlçemizin büyük bir kısmı ormanlarla örtüldür. Başlıca ağaç neveleri palamut meşesi, kızılçam, karaçam ve pınardır.

Palamut meşesi ormanları:

Meyva ağaçları zümresine dahil olan bu ağaçlar halk arasında palamut diye anılır. Deri terbiyesinde ve boyacılıkta meyvalarının kabuklarındaki tanenden istifade olunur. İlçemizin mühim bir gelir menbaıdır. Palamut ormanları ilçede tahminen 4000 hektarlık sahayı kaplar.

Kızılçam ve karaçam ormanları :

Kızılçam ormanları meskûn yerlere yakın olup mülkiyeti özel şahıslara ait koruluklar halindedir. Bu itibarla verimleri ve kaliteleri düşüktür. Tahminen 500-600 hektarlık bir yekûna balığ olur. Kızılçam ormanları Küçükkuyu bucağının Kazdağı silsilesi ile birleştiği yalı alan kilise alanı ve Fatmauluğu namındaki yerlerde ve hattı balayı teşkil eden yüksek ve ratıp sahalardadır. Karaçam ormanlarını yıllardan beri devam eden usulsüz kesim ve tarla açmak tahribatları kalitesini düşürmüş ve verimini azaltmıştır. Fakat henüz Kızılçam ormanlarına nisbetle çok daha güzeldir. Karaçam ormanlarının teşkil ettiği saha 3000 hektar vüsatindedir. İlçenin mevrü arazi ile bu ormanlık ve zeytinlik kısmı hariç kalan kısmı tamamen pınar ve çalılıklarla mestur, yaz kış yeşil maki sahasıdır. İlçe yeşil saha bakımından zengindir. Fakat bu yeşil sahanın verim ve kalitesi düşüktür. Bunda usulsüz kat'iyatlar kadar orman yangınlarının da tesiri olmuştur. Bugün bu servest ilçenin odun, kömür ve kereste ihti-

yacını ancak karşılayabilmektedir. Halbuki tahribat lâyikeyle önlenir ve devamlı bir bakıma tutulursa ormanlar bir servet kaynağı olabilir.

Hayvancılık :

ilçede hayvancılıkta mühim bir servet kaynağı ve geçim vasıtasıdır. Keçi ve koyun bol miktarda beslenir. İlçede 9000 sığır, 350 deve, 3400 at, 2800 merkep, 200 katır, 1952 yılı sayımına göre de 44125 koyun, 27748 kıl keçisi ve 5 adet tiftik keçisi mevcuttur. Bu hayvanların nesli kötüleşmiş olduğundan neslin ıslahına çalışılmaktadır. Her yıl ortalama 20 boğa alınıp köylere dağıtılmaktadır.

Sütçülük :

İlçede hayvancılık geniş bir İktisadî faaliyet kolu olduğundan sütte o nisbette boldur. Sütler daha ziyade beyaz peynir imâlinde kullanılır. Beyaz peynir imâli için son yıllarda mandıralar açılmağa başlanılmıştır. Fakat daha ziyade müstahsil kendi elinde beyaz peynir yaparak pazara ve kaşar imalâthanelerine verir. İlçe hudutları dahilinde 5 adet kaşar imalâthanesi mevcuttur. İmâl olunan kaşerler Behram ve Babakale'den büyük merkezlere ihraç edilir.

Ziraat sanatları :

İlçede belli başlı ziraat sanatı yoktur. Küçük 7 un fabrikası, 11 yel ve 31 adet su ile müteharrik 49 değirmen mevcuttur. Özel şahıslara ait ilçede 13 zeytinyağı fabrikası ve 28 mengene yalnız mevsiminde iki iki buçuk ay kadar çalışır. 5 adet hizar motoru vardır. Bunların faaliyeti neticesinde mahalli ihtiyaç karşılandıktan sonra az miktarda ihracat yapılabilmektedir.

Dokumacılık ve halıcılık: Pek iptidai bir tarzıdır. Meşgul olanların ancak zati ihtiyaçlarını karşılar.

İlçenin kültür durumu: Vasat derecededir. Erkekler arasında okuma yazma bilenlerin nisbeti ortalama olarak % 60-65, kadınlar arasında % 20- 22 arasındadır. Fakat halk uyanık ve okumağa heveslidir. İlçede birisi merkezde 25 i köylerde olmak üzere öğretmenli yine köylerde 10 adet eğitimli 36 ilkökul vardır. 953 ders yılında iki okul daha açılmış olacaktır. 1951-1952 ders yılında öğretmenli okullardan 186, eğitimli okullardan da 37 öğrenci mezun olmuştur. Merkez okulunda 1.67, öğretmenli köy okullarında 1840, eğitimli okullarda ise 201 öğrenci bulunmaktadır.

1945 nüfus sayımlarına nazaran ilçede okul çağında 3748 çocuk mevcuttur. Yukarıda verilen rakamlar bu miktardan tenzil edildiği takdirde okul çağında 1417 çocuğun mektep dışı kaldığı görülmektedir. Bunda köylerin küçük obalar halinde olup bir okulu ve öğretmeni meşgul edemeye-

cek derecede bulunmasının ve köy mesafelerinin uzak olmasının rolü vardır.

1950 yılına kadar ilçede ortaokul yoktu. Böyle bir öğretim müessesesine muhitte daima ihtiyaç hissedildiğinden bu gayenin tahakkuku için bir dernek kurularak devralınan metruk bir askeri bina okula elverişli hale getirilmiş ve ders araçları temin edilerek kadro verilmesi hakkında Millî Eğitim Bakanlığına müracaatta bulunulmuştur. 1951 ve 1952 yıllarında faaliyette bulunan ve bu yılda son sınıfı açılacak olan ortaokulun 27 erkek, 10 kız öğrencisi vardır. Öğretim kadrosu son tayin olunanlarla birlikte 6 ya çıkmıştır. Ortaokulun muhite şimdiden faydalı olduğu Çanakkale ve Edremide orta tahsil yapmağa gidemiyen fakir aile çocuklarının imkân kazandığı muhakkaktır.

Sıhhi Durum :

Kasaba ve köylerin sıhhi durumu normaldir. Halk nisbeten müreffeh olduğu gibi sıhhatinin kıymetini de bilir, Doktor arar ve umumî hıfzıssıhha kaidelerine riayet eder. Hava nisbeten ratıp ve mütehavvil olmakla beraber soğuktan mütevellit hastalıkların fazla olmayışı bu sebepten ileri gelmektedir.

İçme suları :

Gerek kasaba ve gerekse köylerdeki sular kireçlidir. Fakat hemen hepsi kapalı yollardan akıtılır. İlçe merkezi belediyesi İller Bankasından temin ettiği 101000 lira ile kasabaya kâfi miktarda sıhhi suyu fennî tesisat ile getirmiştir. Küçükükuyu bucak merkezine hazırlanan projesi gereğince bir hayır sahibi tarafından yapılan 105000 lira teberru ile sıhhi ve fennî su tertibatı ikmal olunmak üzeredir.

Lâğım mecraları :

Köylerin bir kısmında septik çukurlar mevcut olup diğer bir kısmında da lâğım tesisatı vardır. 3-4 dağ köyünde muntazam helâ mevcut değilse de umumî helâlardan başlamak suretiyle muntazam septik çukurlu helâlar yaptırılmağa başlanılmıştır.

Mezarlıklar :

Mezarlıklar nisbeten muntazamdır. Kasaba ve köylerden uzakta duvarla çevrili selvi veya çamlarla mesturdur.

İlçede bir merkezde bir de Küçükükuyu bucağında olmak üzere iki hükümet tabibi iki de serbest tabip mevcuttur. Henüz Eczane mevcut değilse de doktorların ecza dolaplarıyla ilâç ihtiyaçları karşılanır.

Kasabada fenn su tesisatı yapılmadan önce bir tifo salgını görülmüş se de önlenmiş ve bundan sonra ilçe dahilinde hiç bir salgın hastalığa tesadüf edilmemiştir.

Sosyal durum :

Halkın İctimaî seviyesi yüksektir. İstanbul ve İzmir gibi iki büyük kültür ve ticaret merkezi arasında olması münakale imkânlarının müsait bulunması dolayısıyla bu şehirlere sık sık gidip, gelmeleri ticarî ve İctimaî bakımından lehlerine olmuştur.

İlçede konuşulan lisan tamamen türkçedir.

Bütün kasaba ve köylerde kadın erkek halkın kıyafeti medenidir.

Muhitin en büyük eğlencesi avcılık ve deve güreşleridir. Düğünlerde davul ve zurna çalınır. Halk bunlara topluca iştirak eder.

Kasaba ve köylerde mebzul miktarda kahve işletilir ve bunlar hiç müşterisiz kalmaz halkın kahveye bu kadar rağbet göstermesinin sebebi meşgalelerinin muayyen zamanlara inhisar etmesinden ileri gelir. Zeytin ve palamut hasat mevsimleri dışında halk işsizdir. Hatta geliri fazla olanlar bu müddeti daha büyük yerlerde geçirmek için muhitten ayrılırlar.

Kahvelerde; tavla ve muhtelif kâğıt oyunları oynanmakla beraber kumar iptilâsı çok azdır. Oyunlar ekseriya kahvesine oynanır.

Bölgede kumara karşı iptilâ olmamasına mukabil içkiye karşı meyil fazladır. Bilhassa sahil köylerinde alkollü içki istihlâkinin fazla olduğu nazarı dikkati celbetmektedir. Bu halin soğuk veya denizcilikten ziyade bura halkının zengin olmasından ileri geldiği muhakkaktır.

İlçe halkının dinî hisleri ve İctimaî yardımlaşma duyguları kuvvetlidir. Aile müessesesine karşı hürmet besledikleri görülmektedir. Her köyde camili minareler bilhassa Cuma günleri ve sair dinî günlerde dolup taşar. Bölgede eskiden beri devam edip gelen umuma mahsus vakıflar bulunduğu gibi son yıllarda da vücuda getirilmiş köprü cami su tesislerinde ferdî yardımların hissesi büyük olmuştur. Meselâ: Küçükкую bucağı merkezinde 200000 lira sarfiyle vücuda getirilen cami ve su bir şahıs tarafından yaptırıldığı gibi 50 metre boyundaki Bergaz köprüsü de betonarme olarak tamamen şahıslar tarafından mahallen vücuda getirilmiştir.

İlçe halkı evlenmelerinde medenî nikâha bilhassa önem verir, nikâhsız yaşamalara diğer bölgelere nazaran pek nadir tesadüf olunmaktadır.

İlçede emniyet ve asayiş sarsacak, âmmenin huzurunu bozacak vak'alara rastlanmaz kasten yangın çıkarma, dağa kaldırma, yol kesme hadiseleri son yıllarda hiç vuku bulmamıştır.

Halk kanunlara ve devlet idaresine mûti ve misafirine karşı hürmetkârdır.
15-7-1952

KARARLAR

T.C

DANIŞTAY

D. D. Genel Kurulu

E. No: 52/15

K. No: 52/244

İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KARARI

Kanuna aykırı terfi muamelelerinin geri alınmak suretiyle İslahı konusunda Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulunun 14/4/950 tarih ve E. 49/763, K. 50/187 sayılı kararı ile Beşinci Dairesinin 22/9/950 tarih ve E. 49/3181, K. 50/2099 kararları arasında görülen uyumsuzluğun, içtihadın birleştirilmesi yolu ile giderilmesi Birinci Başkanlıkça istenilmiş olduğundan keyfiyet Danıştay kanununun değişik 29 uncu maddesi gereğince ve Dâva Daireleri Genel Kurulunca incelendi.

Her iki kararın taallük ettikleri hadiselerde dâvacılar 4598 sayılı kanuna müsteniden terfi ettirildikten sonra askerlikte geçirdikleri müddet nazara alınmak suretiyle 4379 sayılı kanuna tevfikân ikinci bir terfiden istifade ettirilmişler ve bilâhare umumî hükümler dairesinde daha üst derecelere terfi etmişler ise de 4379 sayılı kanuna göre askerlikte geçen müddetlerin ancak birinci terfide nazarı itibare alınabileceğinden bahisle mezkûr kanuna dayanan terfiin idarece ıslâhı yoluna gidilmiş ve buna karşı açılan dâvalardan birinde Dâva Daireleri Genel Kurulundan sadır olan 14/4/950 tarih ve E. 49/763, K. 50/187 sayılı kararda (Yedek subay olarak terfiini müteakip 19/11/941 tarihinde 35 lira aslî maaşla savcı yardımcısı sıfatı ile işe başlayan dâvacı 31/5/944 de 4598 sayılı kanun gereğince 40 liraya ve 30/9/944 tarihinde de 4379 sayılı kanundan faydalandırılarak 50 liraya yükseltilmiş ve bu muamele beyanı tarihlerinde her hangi bir iddia ve itiraza konu olmıyarak kesinleşen ve bundan sonra 30/9/946 da 60 liraya ve 3/8/948 tarihli kararname ile de 70 liraya yükseltilmiş davacının 4 sene evvel 4379 sayılı kanun gereğince 40 liradan 50 lira aslî maaşa terfiinin kanunsuzluğunu iddia etmek İdarî işlemlerdeki istikrar prensibine aykırı bulunduğundan tecvîz edilemez), denildiği halde Beşinci Dairenin diğer dâvaya ait 22/9/950 tarih ve E. 49/3181, K. 50/2099 sayılı kararında (Askerlikte geçen müddet olbaptaki tevhidî içtihat kararı gereğince ancak ilk terfide sayılabileceğinden ve 35 liradan 40 liraya terfi sırasında fiilen doldurduğu müddet ile askerlikte geçen itibarı. Müddetin

bir terfi süresini geçen kısmının nazara alınması teadül kanunu .hükmüne göre mümkün olamayacağından islâh muamelesinde bir kanunsuzluk olmadığına) karar verilmiştir.

Bu suretle Dâva Daireleri Genel Kurulunun mezkûr kararında, kanuna aykırı bir terfi işleminden sonra aynı memur hakkında bilâhare diğer terfi işlemleri tesis edildiği takdirde idarece kanunsuz terfiin ıslahına tevessül edilemeyeceği esası vazedilmiş Beşinci Dairenin bahsi geçen kararında ise kanunsuz terfilerin idarece her zaman ıslâh olunabileceği kabul edilmiştir.

Kanunsuz bir terfi işleminin bundan faydalanan memur lehine müktesep bir hak doğurmadığı aşikâr olmakla beraber bu terfiin de sübjektif bazı tesir ve neticeler hasıl ettiğinde şüphe edilemez. Böyle olunca kanunsuz bir terfiin idarece her zaman geri alınabileceğini kabul etmek, terfiin kanunsuzluğu dolayısıyla bunun tesir ve neticelerini tehdit eden müphemiyet ve kararsızlığın hudutsuz bir şekilde devamına yol açmak olur ki bu hal idare hukuku sahasında da tatbik yeri bulan istikrar esası ile telif edilemez.

Bu sebebe binaen kanunsuz bir terfi işleminden sonra aynı memur hakkında kanuna uygun müteaddit terfiler cereyan ettiği takdirde idare tarafından kanunsuz terfiin artık geri alınmasının tecviz edilemeyeceği neticesine varılarak içtihadın Genel Kurul kararı veçhile birleştirilmesine üçte ikiyi aşan oy çokluğu ile 26/9/952 tarihinde karar verildi. Sayı : 52/15-52/244

İ. A. ve M. K.

EKALLİYET REYİ

Otoriteye müsteniden icraî kararlar almakta idarenin haiz olduğu salahiyetin meşrûyetini tanımak idare hukuku esaslarına göre ne kadar zarurî ise bu tasarrufların tebdil, tağyir veya islâhı hakkında kararlar almak ve kanun ve nizamlara aykırı olarak teşekkül etmiş ve hukukan gayrî meşru ve sakat bulunmuş olan tasarrufları bertaraf edebilmek ve diğer bir ifade ile bu hususta yeni bir tasarruf tesis edebilmek salahiyetini kabul etmekte de o kadar zarurîdir. Esasen hukukî tasarrufların nevi ve mahiyetine göre bazı kayıtlar nazara alınmak şartıyla idarenin böyle bir tasarrufu tesisindeki salahiyeti ve bunun için takaddümen ve diğer bir devlet uzvundan müsaade almağa mecbur olmayacağı gerek nazariyatın ve gerek içtihadın müttefikan kabul etmiş, olduğu bir esastır. Şüphe yoktur ki âlâkadarların bu tasarrufları, İdarî, kazanın mürakabesine arz etmek hakları mahfuzdur. Ve bu yoldaki İdarî tasarrufların müktesep hak-

ları ihlâl edemeyeceği de münakaşa kabul etmez bir hakikattir. Bütün mesele müktesep hakkın mevcudiyetini tayin ve tesbit etmekten ibarettir.

Hukukî bir kaideye dayanmayan ve hatta mer'î hukuk kaidelerine tecavüz teşkil eden maddî bir fiilin müktesep hak hasıl edebilmesi idare hukuku sahasında da hususî hukuk sahasında olduğu gibi bir İktisadî müruru zaman müessesesinin mevcudiyetine bağlıdır.

Kaldı ki tesis edilen içtihadda kanunsuzluğu ve sıhatsizliği mütehakkık olan muamelenin idarece islâhı prensip olarak kabul edilmekte ve ancak kanunsuz bir muameleye müsteniden tesis edilen müteakip tasarrufun kanunsuzluğu kabul edilmeyerek ıslahına cevaz verilmemek suretiyle bir tezağ yaratılmaktadır. İdarî tasarrufların geri alınabileceğini tazammun eden 11/4/1947 tarih ve 32 sayılı tevhidî içtihad kararı muvacehesinde böyle bir içtihad tesisi de ayrıca teemmüle şayandır.

Hukuka dayanmayan vakıalar nihayet birer fiilî vaziyettir. Fiilî vaziyetlerin alâkadarları için müktesep hak vücude getirebilmesi ve taarruzdan masun kalması da ancak tedvin suretiyle bir müddet vaz'ına bağlıdır. Aksi takdirde mevzuatın âmir hükümlerine aykırı olarak iyi veya kötü maksad ile idarenin yaptığı tasarrufların ıslahını men edici içtihadlar içtimai sahada tamiri mümkün olmıyan zararların meydana gelmesine yol açar.

İdarî kazanın vazifesi lââkal ferdî menfaatler kadar umumî menfaati de korumak ve bilhassa kanunun hâkimiyetini temine çalışmaktır. Kanun ve nizama uymıyan işlerin ıslâh imkânlarını selbedecek her hangi bir hareket idareyi meflûç kılan ve onu kanunsuz işler manzumesi haline getirir ve yanlış muamelenin bu suretle dondurulması, hâdisede olduğu gibi, her vakit ferdin lehinde cereyan etmez. Ferdin aleyhindeki muamelenin lehe olarak çevrilmesine de engel olur. Hatta müddet mürurundan dolayı reddedilen dâvalara mevzu ittihaz edilen tasarrufların bilâhare yanlışlığı tezahür etmiş olsa dahi idare, bu içtihad muvacehesinde keyfiyeti yeniden tetkik ve ıslah iktidarından mahrum kalır.

Kazaî kararların ve hükümlerin mücerret mefhumlara değil müsbet hukuk kaidelerine istinad etmesi gerekir. İstikrar, mevzu hukukta yer almış olan ezcümle sukutu hak müddeti, müruru zaman ve muhkem kaziye gibi hukuk müesseselerinin tedvinine sebep teşkil eden bir felsefe ve bir esastır. Hayatın seyrini takiben daima tekâmüle tâbi olan ilmi hukuk istikrara müsbet hukukun objektif kaidelerinin şahsî haklara inkılâbında yer yemiştir. Hakkın veya dâva hakkının sukutunu mucip olan veya müktesep hakların ve emri makzilerin dokunulmazlığını temin eden hukuk kaidelerinin tedvini hep bu esasa dayanır ve hüküm bu sebeple mu-

devven hukuk kaidelerine istinat eder. Nitekim; içtihadın tesisi sırasında müzakere mevzuu edilen ve ilham kaynağı olan Fransız Devlet Şûrasının mümasil kararları zannedildiği gibi mücerret bir mefhuma değil, tatbikatta istikrarı teminen mevzu bulunan dâva açma müddetine dayanmış ve bu müddetin geçmesiyle tasarrufum muhkem kaziye teşkil edeceği ve geri alınamıyacağı neticesine varılmıştır.

Hülâsa: Karara mesnet ittihaz edilen istikrar mefhumunun hudut ve şumulü tayin ve tesbit edilemediği ve aynı kararda gayri meşru tasarrufların geri alınabileceği prensibi esas itibariyle kabul edildiği halde bu gayri meşru tasarrufa müsteniden tesis edilen müteakip muamelenin tashihi caiz olamıyacağı yolundaki telâkkinin tevilit ettiği tezad ve mübayenetin telifi mümkün bulunmadığı ve kanunen maluliyeti kabul edilen bir muamelenin müktesep bir hak vücude getireceği iddia edilemeyeceği ve kazaî kararların bile muayyen usul ve evkâle tebean tekrar tetkik edilerek geri alınabileceğini kabul eden hukukun yanlış ve gayri meşru İdarî tasarrufların devamına kayıtsız ve şartsız cevaz ve mesağ vereceği yolunda bir teemmül tarzı kabule şayan görülemediği cihetle karara muhalifiz.

İDARE DERGİSİ' NİN
214-219 sayılı nüshalarında yayınlanan yazıların konularına göre
AYRILIŞ CETVELİ

- I — Kamu Hukuku
- II — Özel Hukuk
- III — Genel İdare
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- IV — Mahallî İdareler (özel İdareler, Belediyeler, Köyler)
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- V — İl İdaresi
 - A - Bizde
 - B - Yabancı Memleketlerde
- VI — Emniyet - Zabıta
- VII — Ekonomi - Maliye
- VIII — Mesken Meselesi
- X — Yabancı Mevzuat
 - A - Genel İdare
 - B - Mahallî İdareler
- XI — İdarî Coğrafya ve Tarih
- XII — Gezi Notları
- XIII — Değişik Konular
- XIV — İçtihatlar - Kararlar

İDARE DERGİSİ' NİN
214 - 219 Sayılı Nüshalarında Yayımlanan Yazıların Konularına Göre
FİHRİSTİ ⁽¹⁾

Sıra No.	YAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI	Yayımlandığı	
		Sayı	Sayfa
	1 — KAMU HUKUKU		
1	İdarede Reform : İhsan OLGUN	214	45
2	İsviçre’de Antidemokratik Hareketler ve Bunlara Karşı Alınan Tedbirlere Dair Rapordan : Münif SERAV (Yabancı komünistlerin İsviçre’deki faaliyetleri Hükümet tarafından alınan tedbirler - Federal Hükümetin tedbirleri.)	215	90
3	İdarî Sözleşmeler Vecihi TÖNÜK (Bay Jeze’in nazariyesi - İdare sözleşmelerini ayırt etmeye yarayacak doğru bir miyar bulmanın imkânsızlığı - Bu konuda müracaat olunacak metod - İdarî nitelikte oldukları pek belli olan sözleşmeler - Bay Lafferrière’in tasnifi)	215	115
4	İdarecilik Ve idare Görevleri Kâzım ATAKUL (İdarenin mahiyeti ve Devlet içindeki rolü - İdarede bu yenilikler neler olmalıdır? - İlçelerde Kaymakamların sıfat ve görevlerini sıralayan özetir)	216	1
5	İsviçre’de Antidemokratik Hareketler ve Bunlara Karşı Alınan Tedbirlere Dair Rapordan : Münif SERAV (Kanton tedbirleri - 1942 de müfrit solcuların tahrikleri)	216	126
6	İsviçre’de Antidemokratik Hareketler Ve Bunlara Karşı Alınan Tedbirlere Dair Raporlardan : Münif SERAV (1943 de müttefik solcuların faaliyeti - Kanunsuz risale ve Komünist gazetelerin neşri ve tevzii - Bale ve Bern’de komünistlere karşı polis harekâtı - Komünist Enternasyonal’in dağılması - Kanunsuz yazıların neşri - Rado ve şerikleri casus vak’ası - Çalışma Partisinin faaliyeti.)	217	127

¹ 170 sayıdan itibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisinin fihristli nüshalarının sayıları şunlardır : 178, 195, 201, 207 ve 213.

Sıra No.	YAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI	Yayınlandığı	
		Sayı	Sayfa
	II — ÖZEL HUKUK		
7	Memurluğa Giriş, İmtihan Ve Adaylık:..... Ragıp ÖGEL (Memur olmak hakkı - 788 sayılı Memurin Kanunu - Belediye memur ve müstahdemleri - Katma Bütçedeki memurlar - Ücretli memurlar - Maaşlı memurlarla ücretli memurlar arasındaki hukukî farklar - Maaşlı ve ücretli memur olmak için şartlar - Yabancıların istihdamı.)	215	36
8	Memurluğa Giriş, İmtihan Ve Adaylık (II) : Ragıp ÖGEL (İmtihanda istisnalar - Meslekî tahsil görenler - Mecburî hizmetliler imtihana tâbi değildirler - Açıkta vekil tayin edileceklerin imtihanı - Yedek Subaylıktan sonra memuriyete ilk defa intisap edeceklerin imtihanı - Emekli hakkının başlangıcı - Adaylık.)	216	12
9	Gayri Menkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki 5917 sayılı Kanunun Tatbikatında Zilyetlik : Sıtkı Tugal (Germen Nazariyesi - Medeni Kanunumuza göre Zilyetliğin tarifi ve mahiyeti - Münferit Zilyetlik - Müşterek Zilyetlik - İştirak halinde zilyetlik - Hükmi şahısların zilyetliği - Zilyetliğin inkıtai - Zilyetliğin mevzuu - Zilyetliğin teslimsiz nakli.)	217	85
10	4753 Sayılı Kanun Karşısında Mahkemelerin Medeni Kanunun 639 uncu maddesi Gereğince Tescil Kararı vermeğe Yetkili Olup Olmadığı Hususunda Bir Tetkik : Mustafa ÖNER	218	47
11	5917 Sayılı Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkındaki Kanunun Tatbiki Ve Diğer Kanunlarla Münasebeti : Fevzi GÖKALİLER	219	
12	Kaymakamlık Stajı : Ali KÖSE	219	
	III — GENEL İDARE A – Bizde		
13	Mısır Devlet Şûrası, Hükümet Meclisi:..... Cudi ÖZAL İstişare Dairesi - Tanzimat Dairesi - Devlet Şûrası Umumi Heyeti)	215	82
14	Güney Sınırimızda Bulunan İlçelerimizdeki Birinci Derece Hukuk Âmirlerinin Karşı Taraf Makamları İle Mütetekabil Temas Ve Yazışmaları		
	 Mehmet TARCAN	216	102

Sıra No.	YAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI	Yayınlandığı	
		Sayı	Sayfa
15	(Giriş - Hudut Makamları - Kapı ve geçitler - Hudut bölgesinde genel düzen ve güvenlik - İki taraf arasında muhabere - Buluşmalar - Hususi ziyaret ve ziyafetler - Resmî ziyaret ve ziyafetler.) Parlâmento Ve Başkanlık Sistemleri : Turgut GÖLE (Meclis Hükümet Sistemi - Başkanlık Sistemi - Parlâmento sistemi - Başkanlık sisteminde Devlet Başkanının Görev ve Yetkileri - İntihap şartları - Yemin - Kabine).	216	102
16	2311 Sayılı Kanunu Değiştiren Yeni Tasarı Hakkında Sıtkı TUGAL	214	74
17	Memleketimizde İdare Rejimi Ve Uyuşmazlık Mahkemesi Tatbikatı Osman MERİÇ (Uyuşmazlık Mahkemesi).	215	28
18	Uyuşmazlık Mahkemesinin Son Kararının Tahlili : İlhami ERTEM	216	7
19	Karar Tahlili : Salih TANYERİ	217	79
B - Yabancı Memleketlerde			
20	Amerika'da State - Devlet Ve Federal İdare Münasebetleri Ve State'in Bizzat Yaptığı Veya Kontrolü Altında Bulundurduğu Hizmetler : Turgut GÖLE (Federal sistem içinde State'lerin temel durumu - Federal ve State Münasebetleri - State'lerin Federal Hükümete karşı vazifeleri - Federal Hükümetin State'lere karşı vazifeleri - State'lere yasak olunan haklar - Federal Hükümet faaliyetleri.)	214	135
21	Amerika Birleşik Devletlerinde Hükümet ve Anayasa : İzzettin ERAYDIN (İlk tadil ve haklar beratı - İç harpten sonraki Anayasa - Anayasaya göre ticaret ayarlaması - Anayasaya göre Çalışma Kanunları - Federal Hükümet - Mahallî İdareler.)	216	80
IV — MAHALLİ İDARELER			
22	A - Bizde Nahiye, Komün, Mahalle : M. Saveci:EYÜBOĞLU (Tanzimat .Devrinde Komün İdareleri Üzerinde durulmaması sebepleri Doğu ve batıda Cite'ler - 1281 den 1340 a kadar (1864. -1944 - Nahiye).	214	50

Sıra No.	VAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI	Yayımlandığı	
		Sayı	Sayfa
23	Belediye Hudutlarına İthal Edilen Veya Yerine Belediye Kurulan Köylerin Malları :..... Ali Ruhi ÖZKALAN	215	46
24	Köy İdarelerinde Plânlama Konuları:..... Sabri SÖZER	215	54
	(Plânlama teşkilâtı - İller Bankası - Özel Plânlama Teşkilâtı.).	216	25
25	Yeni Köy Kanunu Tasarısı Münasebetiyle Sabri SÖZER		
	(Köy idarelerinin gelir ve gider sistemleri - Köyün gelir sistemi - Köy salması - Köy hasılası - Köyün özel mülkiyetinde bulunan mallar - Köyün kamu hizmetlerine ayrılan (orta) mallar - Resim ve harçlar - Hizmet karşılığı olarak alınan gelirler - Ceza paraları - Devlet kaynaklarından sağlanan gelirler.)	216	58
26	İstanbul'da Belediye Meskenleri Tatbikatı : M. Turan BAYEZİT		
	(5656 Sayılı Kanun - Belediye Meskenleri inşaatının finansmanı - İçtimai sigortalara fonları - İstanbul Belediyesi tarafından taksitle satılacak Ucuz Evler Yönetmeliği).		
27	Belediye Encümeni : Sadık ARTUKMAÇ	217	1
	(Plân - Teşekkül - Üyeliğin sona ermesi - Toplanma, görüşme ve karar - Yargılama usulü - Kanun yolu)		
28	Köy Mer'aları : İlhami ERTEM	217	42
29	Köy Mâliyesi : Sabri SÖZER	217	65
	(Türlü gelirler - Köy vergi ve resimleri para cezalarının zaman aşımı - Köyün gider sistemi - Giderin tahakkuk ve tediyesi - Köy bütçesi.)		
30	Köy Hesap işleri : Mustafa ARIKAN	218	1
	(Tüzelkişilerin hesap işleri - Köy bütçesi - Köy bütçesinin tasdiki r Köy bütçesinin uygulanması - Köy hesap işlerinin noksanları ve bu noksanların giderme çareleri.)		
31	Mer'aların Hukukî Bünyesi : Salih TANYERİ	218	5
32	Köy Mahallerinin Tâyini ve Yerleştirmeler Hakkında Bir Tetkik : Sabri SÖZER	219	
	B - Yabancı Memleketlerde		
33	İngiliz Belediyelerinin Tarihi : Vecihi TÖNÜK	215	101
	(Kasaba beratlarının- kazanılması - Kasabalarda oligarşinin inkişafı - Belediye demokrasisinin samimi-		

Sıra No,	YAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI		
		Sayı	Sayfa
34	yetsizliği - Merkezî mürakabenin başlangıcı - Bugünkü Amerikaya benzerlik arzeden bir cihet) İngiliz Belediyelerinin Tarihi : Vecihi TÖNÜK	217	145
35	(İslahat devirleri - Eski belediye sisteminin ciddi eksiklikleri - 1835 tarihli kanunun getirdiği yenilik ve değişiklikler) İngiliz Belediyelerinin Merkezden Denetlenmesi Usulü : Vecihi TÖNÜK	218	78
36	(Bir İngiliz Amerikan Tezadı - İngilterede merkezî mürakabenin değişmesinin şekil ve sureti - Belediye idareleri üzerinde nezaret ve mürakabe salahiyetini haiz bulunan bugünkü merkez daireleri) Mahallî Ademimerkeziyet İdarelerinin Muhtariyeti Meselesi : Hayri ORHUN	219	
37	Amerika Birleşik Devletlerinde Belediye Seçimleri : Vecihi TÖNÜK	219	
V — İL İDARESİ			
A - Bizde			
38	İl ve İlçe İdare Kurullarının Kazai Mahiyetteki Kararları : Osman MERİÇ	217	49
39	Yurdumuzda İl İdarelerinin Geçirdiği Tekâmül : İhsan OLGUN	217	58
40	İl İdaresi Kanununa Göre Valilerin Hukukî Durumları, Görev ve Yetkileri : İhsan OLGUN	218	31
41	(Valilerin devlet, il, belediye ve diğer kamu tüzelkişiliklerine ait mükelleflerin tehlikeden korunmasına müteallik tedbirler hakkında yetkisi) Hayvan Hırsızlığı : Turgut TİMUR	218	56
B - Yabancı Memleketlerde			
VI ... EMNİYET - ZABITA			
42	Trafik Hukuku : Yusuf DANIŞMAN	217	13
43	(Yurdumuzda otomobil ve otomobil kazalarının tarihçesi - Trafik kelimesi - Birleşmiş Milletler Kara yolları Nakliyat Anlaşması - Teknik işler - İşaretleme - Yol emniyeti - Trafik kaideleri) Trafik Hukuku (Bölüm II) : ... Yusuf DANIŞMAN	218	12
	(Kazaların sebepleri ve zabitanın idari görevi - Zabitanın takip işi)		

Sıra No,	YAZININ ADI - ÖZÜ - YAZAN VEYA ÇEVİRENİN ADI		
		Sayı	Sayfa
44	Trafik Zabıtasının Adli Görevi : Yusuf DANIŞMAN	219	
45	Paris Şehri ve Sein Vilâyetinin Polis Müdürlüğü Teşkilâtı Ve Vazifeleri : Vefik ALTUĞ	219	
	VII — EKONOMİ - MALİYE		
	VIII — MESKEN MESELESİ İ		
46	İstanbul'da Mesken Buhranı Ve Âmilleri :		
	 M. Turan BAYEZİT	215	1
	(Mesken buhranının mevcudiyeti - Mesken buhranının âmilleri)		
47	Lâtin Amerika Memleketlerinde Mesken Politikası :		
	 Atalay AKAN	215	60
	(Şehircilik ve kırların düzenlenmesi mesken politikasının mesnetleri - İşçilerin yaptıkları - İşverenlerin (patron) yaptığı - Devletin yaptığı - Özel inşaata mali yardım - Âmme inşaatı programları)		
48	Yersarsıntısı Bölgelerinde Arsa Dağıtım Sistemleri:		
	 Turgut TİMUR.	217	82
	IX — NÜFUS MESELESİ		
49	Korunmaya Muhtaç Çocuklar : Mehmet KARASARLIOĞLU	214	13
	.(Kanunun hazırlanmasına tekaüdü eden faaliyetler - Kanunun nazari cephesi - Kanunun İstanbul'daki Tatbikatı).		
	X — YABANCI MEVZUAT		
	A - Genel İdare		
50	Amerika Birleşik Devletlerinde Parlâmento Sistemi :		
	 İzzettin ERAYDIN	217	114
	(Kuruluş tarihçesi - Senato üyeleri - Kongre üyeleri - Parti liderliği - Meclis spikeri - Daimi Meclis komiteleri - Tasarıların temsilcilerin meclisine sunuluşu)		
51	Amerika Birleşik Devletlerinde Haklar Beratı : .. İzzettin ERAYDIN	218	66
	(Anayasa ekinin ilk 10 maddesi - Din hürriyeti - Söz ve basın hürriyeti - Toplanma hürriyeti - kendini koruma hakkı)		
52	Lübnan Cumhuriyetinin 23 Nisan 1941 Tarihli Devlet Şûrası Kanunu :		
	 Vecihi TÖNÜK	219	
	(Genel hükümler - Devlet Şûrasının terekkep tarzı -		

	Devlet Şurasının görev ve yetkileri – İdari mahkeme olarak Devlet Şurası huzurunda takip olunacak muhakeme usulü)		
	B- Mahalli İdareler		
53	Romanya'nın 1928 Tarihli Mülki ve Mahalli İdareler Kanunu: Vecihi TÖNÜK (Umumi esaslar – Derece ve sınıflar – Tayin şartları – Terfi şartları – Nakil ve tahvil – Özel hükümler – Mahalli İdare organları hakkında inzibati muameleler- Meeburu işler – İnşaat ruhsatı- Mahalli idarelerin maliyesi.)	217	155
54	Romanya'nın 1938 Tarihli Mülki ve Mahalli İdareler Kanunu Vecihi TÖNÜK (Gelirler- Giderler – Özel hükümler – Bütçenin icra ve mürakabesi – Menku ve gayrimenkuller ve bunların defter ve kütüklerinin tanzimi – Dilekçe verme ve verilen dilekçelerin cevaplandırılması usulü – Nihai ve intikali hükümler)	218	86
	XI — İDARİ COHRAFYA VE TARİH		
55	Aydın Merkez İlçesi : M.Yaşar AYBAR	214	161
56	Antalya İdari Coğrafyası : Hakan ARIKAN	216	147
57	Adalar İlçesi İdari Coğrafyası : Orhan KÜRKCÜER	217	170
58	Araç İlçesi İdari Coğrafyası : M . Emin :YÜZBAŞIOĞLU	218	102
59	Ayvalık İlçesi İdari Coğrafyası : ... Mustafa UYGUR	219	
	XII — GEZİ NOTLARI		
	XII — DEĞİLİK KONULAR		
60	Dinar : Tahsin ERTEN (İlçenin idare kadrosu – Tarımsal durum – Sağlık işleri)	214	1
61	Siyasal Bilgiler Fakültesinin 96 ncı Yıldönümü Münasebetiyle Yavuz ABADAN	219	

İDARE DERGİSİ'NİN

214- 219 Sayılı nüshalarında Yayınlanan Yazıların Yazarının ve Çevirenin
Adına Göre

FİHRİST ⁽¹⁾

Yazan veya çevirenin adı ve soyadı	YAZININ ADI ve YAYINLANDIĞI DERGİNİN SAYISI	
Ali KÖSE	Kaymakamlık Stajı	219
Ali Ruhi ÖZKALAN	Belediye hudutlarına ithal edilen veya yerine belediye kurulan köylerin malları	215
Atalay AKAN	Lâtin Amerika Memleketinde mesken politikası ...	215
Cudi ÖZAL	Mısır Devlet Şûrası, Hükümet Meclisi	215
Fevzi GÖKALİLER	5917 sayılı gayrimenkule tecavüzün def'i hakkındaki kanunun tatbiki ve diğer kanunlarla münasebeti	219
Hami ARIKAN	Antalya İdarî coğrafyası	216
Hayri ORHUN	Mahalli ademimerkeziyet idarelerinin muhtariyeti meselesi	219
İhsan OLGUN	İdarede Reform - 214 . Yurdumuzda il idaresinin geçirdiği tekâmül - 217 . İl İdaresi Kanununa göre valilerin hukuki durumları, görev ve yetkileri	218
İlhami ERTEM	Köy mer'aları - 217 . Uyuşmazlık Mahkemesinin son kararının tahlili	216
İzzettin ERAYDIN	Amerika Birleşik Devletlerinde Hükümet ve Anayasa - 216 .	218
Kâzım ATAKUL	Amerika Birleşik Devletlerinde haklar berati	216
M.Emin YÜZBAŞIOĞLU	İdarecilik ve idare görevleri	218
M. Turan BAYEZİT	Araç İlçesi idari coğrafyası	218
M. YAŞAR AYBAR	İstanbul'da mesken buhranı ve âmilleri - 215 . İstanbul'da belediye meskenleri tatbikatı	216
Mehmet KARASARLIOĞLU	Aydın merkez ilçesi idari Coğrafyası	214
Mehmet TERCAN	Korunmaya muhtaç çocuklar	214
Mustafa ARIKAN	Güney sınırlarımızda bulunan ilçelerimizdeki birinci derece hudut âmirlerinin karşı taraf makamları ile müteakıl temas ve yazışmaları	216
Mustafa ÖNER	Köy hesap işleri	218
M. Savci EYÜBOĞLU	4753 sayılı kanun karşısında mahkemelerin Medeni Kanunun 639 uncu maddesi gereğince tescil vermeye yetkili olup olmadığı hususunda bir tetkik	218
Mustafa UYGUR	Nahiye, Komün, Mahalle	214
Münif SERAV	Ovacık ilçesi idari coğrafyası	219
	İsviçre'de antidemokratik hareketler ve bunlara karşı alınan tedbirlere dair rapordan - 111 - Yabancı komünistlerin İsviçre'deki faaliyeti - 215 . İsviçre'de	

¹ 170 sayıdan itibaren yayınlanmaya başlıyan İdare Dergisinin fihristli nüshalarının sayıları
şunlardır: 178,195,201 ve 213.

**Yazan veya çevirenin adı
ve soyadı**

YAZININ ADI ve YAYINLANDIĞI DERGİNİN SAYISI

	antidemokratik hareketler ve bunlara karşı alınan tedbirlere dair rapordan : Kanton tedbirleri - 216 İsviçre’de antidemokratik hareketler ve bunlara karşı alınan tedbirlere dair raporlardan : 1943 te müttefik solcuların faaliyeti 217	
Orhan KÜRKÇÜER	Adalar İlçesi İdarî coğrafyası 217	
Osman MERİÇ	İl ve ilçe idare kurullarının kazai mahiyetteki kararları - 217. Memleketimizde İdarî rejim ve uyuşmazlık mahkemesi tatbikatı	215
Ragıp ÖGEL	Memurluğa giriş, imtihan, adaylık - 215. Memurluğa giriş, imtihan ve adaylık (II)..... 216	
Sabri SÖZER	Köy idarelerinde plânlama konuları - 215. Yeni Köy Kanunu tasarısı münasebetiyle - 216. Köy mâliyesi - 217. Köy mahallerinin tâyini ve yerleştirmeler hakkında bir tetkik 219	
Sadık ARTUKMAÇ	Belediye encümeni 217	
Salih TANYERİ	Karar tahlili - 217. Mer’aların hukukî bünyesi 218	
Sıtkı TUGAL	2311 sayılı kanunu değiştiren yeni tasarı hakkında - 214. Gayrimenkule tecavüzün def’i hakkında 5917 sayılı kanunun tatbikatında ziyetlik 217	
Tahsin ERTEN	Dinar 214	
Turgut GÖLE	Amerika’da State - devlet ve federal idare münasebetleri ve state’nin bizzat yaptığı veya kontrolü altında bulundurduğu hizmetler - 214. Parlâmento ve başkanlık sistemleri 216	
Turgut TİMUR	Yersarsıntısı bölgelerinde arsa dağıtma sistemleri- 217. Hayvan hırsızlığı 218	
Vecihi TÖNÜK	Amerika Birleşik Devletlerinde belediye seçimleri - 219. İngiliz Belediyelerinin tarihi - 215. İdarî sözleşmeler - 215. İngiliz belediyelerinin tarihi - 217. Romanya’nın 1938 tarihli Mülkî ve Mahallî İdareler Kanunu - 217. İngiliz belediyelerinin merkezden denetlenmesi usulü - 218. Romanya’nın 1938 tarihli Mülkî ve Mahallî İdareler Kanunu - 218. Lübnan cumhuriyetinin 23 Nisan 1941 tarihli Devlet Şûrası Kanunu 219	
Vefik ALTUĞ	Paris şehri ve Sein vilâyetinin Polis Müdürlüğü teşkilâtı ve vazifeleri 219	
Yavuz ABADAN	Siyasal Bilgiler Fakültesinin 96 ncı yıl dönümü münasebetiyle 219	
Yusuf DANISMAN	Trafik Hukuku - 217. Kazaların sebepleri ve zabitanın İdarî görevi - 218. Trafik zabıtasının adlî görevi 219	